

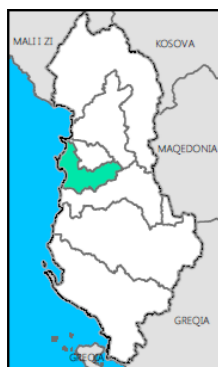
Plani i Menaxhimit të Basenit Ujor për Basenin e Lumit Erzen

Raporti Kryesor

DRAFTI PËRFUNDIMTAR

Maj 2023

LISTA E SHKURTESAVE

ADA/ADC	AGJENCIA AUSTRIAKE PËR ZHVILLIM/BASHKËPUNIMI AUSTRIAK PËR ZHVILLIM
AK	AUTORITETI KOMPETENT
AKM	AGJENCIA KOMBËTARE E MJEDISIT
AKP	AGJENCIA KOMBËTARE E PYJEVE
AKUM	AGJENCIA KOMBËTARE E UJËSJELLËS-KANALIZIMEVE DHE INFRASTRUKTURËS SË MBETJEVE
AMBU	AGJENCIA E MENAXHIMIT TË BURIMEVE UJORE
BE	BASHKIMI EVROPIAN
BU	BASEN UJOR
DIE	DIREKTIVA E EMETIMEVE INDUSTRIALE
DKU	DIREKTIVA KUADËR E UJIT E BE-SË
DN	DIREKTIVA E BE-SË PËR NITRATET
DSCM	DIREKTIVA E BE-SË PËR STANDARDET E CILËSISË SË MJEDISIT
DTUNU	DIREKTIVA E BE-SË PËR TRAJTIMIN E UJËRAVE TË NDOTURA URBANE
DUN	DIREKTIVA E BE-SË PËR UJËRAT NËNTOKËSORE
DUP	DIREKTIVA E BE-SË PËR UJIN E PIJSHËM
ECB	ELEMENTET E CILËSISË BIOLOGJIKE
ERRU	ENTI RREGULLATOR I UJIT
ETVUN	EKOSISTEM TOKËSOR I VARUR NGA UJËRAT NËNTOKËSORE
EUSIWM	MBËSHTETJA E BE-SË PËR MENAXHIMIN E INTEGRUAR TË BURIMEVE UJORE
I-E-M	ISHËM-ERZEN-MAT
IGJEO	INSTITUTI I GJEOSHKENCAVE
ISHP	INSTITUTI I SHËNDETIT PUBLIK
ITU	IMPIANTI I TRAJTIMIT TË UJIT (UJËSJELLËSI PUBLIK)
ITUN	IMPIANTI I TRAJTIMIT TË UJËRAVE TË NDOTURA
KBU	KËSHILLI I BASENIT UJOR
KE	KOMISIONI EVROPIAN
KKBU	KADASTRA KOMBËTARE E BURIMEVE UJORE
KKU	KËSHILLI KOMBËTAR I UJIT
KM	KRYEMINISTRIA
KMPK	KOMITETI I MENAXHIMIT TË PARQEVE KOMBËTARE
KQP	KURBA E QËNDRUESHMËRISË SË PRURJES
KR	KUSHTET E REFERENCËS
LMIBU	LIGJI PËR MENAXHIMIN E INTEGRUAR TË BURIMEVE UJORE - LIGJI NR.111/2012
MBU	MENAXHIMI I BASENIT UJOR
MBZHR	MINISTRIA E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL
MFE	MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË

MIBU	MENAXHIMI I INTEGRUAR I BURIMEVE UJORE
MIE	MINISTRIA E INFRASTRUKTURËS DHE ENERGJISË
MIZB	MENAXHIMI I INTEGRUAR I ZONËS BREGDETARE
MP	DIREKTIVA E BE-SË PËR PËRMBYTJET
MTM	MINISTRIA E TURIZMIT DHE MJEDISIT
NCE	NIVELI I CILËSISË EKOLOGJIKE
NCM	NORMA E CILËSISË SË MJEDISIT
NPGJNR	MODELI NXITËS-PRESION-GJENDJE-NDIKIM-REAGIM
NSBU	NDOTËS SPECIFIK TË BASENEVE UJORE
OM	OBJEKTIV MJEDISOR
OPU	ORGANIZATA E PËRDORUESVE TË UJIT
PCRMU	PËRMBLEDHJA E ÇËSHTJEVE ME RËNDËSI NË MENAXHIMIN E UJIT
PE	PËRCJELLSHMËRIA ELEKTRIKE
PiM	PROGRAMI I MASAVE (terminologji e DKU-së)
PINB	PLANI I INTEGRUAR NDËRSEKTORIAL PËR BREGDETIN
PM	PRURJE MJEDISORE
PMBU	PLANI I MENAXHIMIT TË BASENIT UJOR
PME	POTENCIALI I MIRË EKOLOGJIK
PMRP	PLANI I MENAXHIMIT TË RREZIKUT NGA PËRMBYTJET
PTS	PROCEDURAT TEKNIKE STANDARDE (të AMBU-t)
RBU (A)	RAJONI I BASENIT UJOR (AUTORITETI)
SCM	STANDARDET E CILËSISË MJEDISORE
SHA	SHTETET ANËTARE
SHGjSH	SHËRBIMI GJEOLGJIK SHQIPTAR
SKQU	SISTEMI I KULLIMIT TË QËNDRUESHËM URBAN
SME	STATUSI I MIRË EKOLOGJIK
TUA	TRUP UJOR ARTIFICIAL
TUB	TRUP UJOR BREGDETAR
TUN	TRUP UJOR NËNTOKËSOR
TUL	TRUP UJOR LUMOR
TULQ	TRUP UJOR LIQENOR
TUS	TRUP UJOR SIPËRFAQËSOR

KONTRIBUESIT

Projekti EUSIWM i zbatuar nga Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA)

Ekspertiza teknike u ofrua nga Ekspertë Kombëtarë dhe Ndërkombëtarë, të kontraktuar nga ADA. Menaxhimi, Koordinimi dhe Mbikëqyrja e Projektit u mundësuan nga Ekipi i Projektit EUSIWM/ADA

Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU)

Institucioni Kryesor Përfitues i Projektit EUSIWM/ADA përfaqësuar nga:

Gerta Lubonja, Drejtoreshë e Përgjithshme

Arduen Karagjozi, Drejtor i Menaxhimit Strategjik

Hermon Bonati, Drejtor i Menaxhimit të Performancës

Ermela Kraja, Përgjegjës Sektori

Alba Zhorë, Përgjegjës Sektori

Rovena Metoja, Përgjegjës Sektori

Amarildo Guri, Përgjegjës Sektori

Xhemi Jaupaj, Specialist

Grupi Ekspert i Menaxhimit të Basenit Ujor (GE-ja e MBU-së)

Bazuar në Urdhrin e Kryeministrit Nr. 24, datë 09.02.2021 “Për ngritjen e grupit ndërinstitucional të punës për hartimin e paketës ligjore lidhur me harmonizimin e të gjitha direktivave të BE-së në fushën e menaxhimit të burimeve ujore”, AMBU ka ngritur dhe po drejton dy grupe ndërinstitucionale pune për burimet ujore (për çështjet ligjore dhe çështjet që lidhen me menaxhimin e basenit ujor). Këto grupe drejtohen nga AMBU dhe përfaqësojnë palët kryesore të interesit në fushën e burimeve ujore: Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit (MTM), Ministrinë e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (MBZHR), Ministrinë e Financës dhe Ekonomisë (MFE), Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE), Ministrinë e Mbrojtjes (MM), Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MShMS) së bashku me Institutin e Shëndetit Publik (ISHP) dhe Njësitë Vendore të Kujdesit Shëndetësor (NjVKSh) që mbikëqyrin cilësinë e ujërave të larjes, Agjencinë Kombëtare të Mjedisit (AKM), Shërbimin Gjeologjik Shqiptar (ShGjSh), dhe Agjencinë Kombëtare për Mbrojtjen Civile (AKMC). Puna tejet e koordinuar dhe efikase e këtyre grupeve nën kujdesin e AMBU-t është thelbësore për zbatimin e këtij dokumenti dhe trajtimin e sfidave kryesore të sektorit, përfshi zhvillimin e monitorimit të burimeve ujore sipas standardeve të kërkuara. AMBU po udhëheq MIBU-në dhe zbatimin e menaxhimit të basenit ujor, po kryeson grupin e punës për çështjet ligjore dhe atë për çështjet eksperte të MBU-së, si dhe po drejton procesin e vendimmarrjes.

Përmbajtja

1 OBJEKTIVAT, ADMINISTRIMI DHE KOORDINIMI	1-1
1.1 Objektivat	1-1
1.2 Statusi Ligjor i Autoritetit Kompetent	1-2
1.3 Marrëveshjet administrative	1-2
1.4 Koordinimi i autoritetit Kompetent dhe Marrëdhëniet Institucionale	1-3
1.5 Struktura e Përgjithshme e Kuadrit të PMBU-së dhe Dokumentacionit.....	1-8
1.5.1 Komponentët Parësorë	1-8
1.5.2 Komponentët Dytësorë.....	1-8
1.5.3 Elementet Mbështetëse	1-9
1.5.4 Ilustrimi i Kuadrit të Raportimit të PMBU-së	1-9
2 MASAT E KONSULTIMIT ME EKSPERTËT DHE PUBLIKUN.....	2-13
2.1 Konteksti Ligjor.....	2-13
2.1.1 Shqipëri	2-13
2.1.2 Bashkimi Evropian.....	2-13
2.2 Masat Kryesore të Konsultimit për Basenin Ujor të Erzenit.....	2-13
2.2.1 Deklarata e Konsultimit	2-13
2.2.2 Përmbledhja e Çështjeve të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave (PÇRMU).....	2-14
2.2.3 Draft Plani i Menaxhimit të Basenit ujor.....	2-14
2.2.4 Takime me publikun, Fushata Prezantimi dhe Trajnime	2-14
2.2.5 Plani Përfundimtar i Menaxhimit të Baseneve Ujore.....	2-15
3 OBJEKTIVAT MJEDISORE PËR BASENIN UJOR.....	3-17
3.1 Vështrim i përgjithshëm	3-17
3.1.1 Shqipëri	3-17
3.1.2 Bashkimi Evropian	3-17
3.2 Koncepti i Statusit të Trupit Ujor	3-17
3.2.1 Statusi Ekologjik.....	3-17
3.2.2 Statusi Kimik.....	3-17
3.2.3 Statusi Sasior	3-18
3.2.4 Nivelet e Statusit.....	3-18
3.3 Objektivat Mjedisore për Trupat Ujorë Sipërfaqësorë	3-20
3.3.1 Kushtet e Referencës për Elementet e Cilësisë Biologjike.....	3-20
3.3.2 Kushtet e Referencës për Elementet e Cilësisë së Përgjithshme Fiziko-kimike.....	3-20
3.3.3 Kushtet e referencës për substancat prioritare dhe disa ndotës të tjerë	3-21
3.3.4 Kushtet e Referencës për “Ndotësit e Tjerë specifike të Basenit Ujor”	3-21
3.3.5 Kushtet e Referencës për Prurjen Mjedisore	3-21
3.3.6 Kushtet e Referencës për Regjimin e Prurjes.....	3-22
3.3.7 Kushtet e Referencës për TUTM-të dhe TUA-të.....	3-23
3.3.8 Ndikimet Hidromorfologjike të Hidrocentraleve dhe Shpallja e TUTM-së.....	3-23
3.3.9 Format e Tjera të TUTM-ve dhe TUA-ve.....	3-25
3.3.10 Përcaktimi i Statusit Përfundimtar të Trupave Ujorë Sipërfaqësorë.....	3-25
3.4 Objektivat Mjedisore për Trupat Ujorë Nëntokësorë.....	3-27
3.4.1 Kushtet e Referencës për Sasinë e Ujërave Nëntokësore	3-27
3.4.2 Kushtet e Referencës për Cilësinë e Ujërave Nëntokësore	3-28
3.4.3 Kushtet e Referencës për Ujërat Nëntokësore të Varura nga Ekosistemet Tokësore	3-29
3.4.4 Testet e Ndara në Hapa për Statusin e Cilësisë dhe Sasisë së Ujërave Nëntokësore.....	3-30
3.5 Objektivat Mjedisore për Zonat e Mbrojtura	3-31
3.5.1 Zonat e Përvijuara për Nxjerrjen e Ujit të Pijshëm.....	3-32
3.5.2 Zonat e përvijuara për mbrojtjen e specieve ujore me rëndësi ekonomike.....	3-32
3.5.3 Trupat ujorë të përvijuar si ujëra rekreative	3-33
3.5.4 Zonat e Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese.....	3-33
3.5.5 Zonat e Shpallura për Mbrojtjen e Habitaveve ose Specieve	3-34
4 VËSHTRIM I PËRGJITHSHËM RRETH BASENIT UJOR.....	4-1
4.1 Ndarja në Nënbasene	4-1
4.2 Klima dhe hidrometeorologjia	4-1

4.2.1	Klima dhe Meteorologjia - Baseni i Lumit Erzen	4-2
4.2.2	Hidrologjia - Baseni Ujor i Erzenit	4-2
4.2.3	Përmbledhja e Bilancit Ujor të Basenit Ujor të Lumit Erzen	4-3
4.2.4	Vlerësimi dhe Ndikimet e Ndryshimeve Klimatike Globale.....	4-4
4.2.5	Testi i Ndryshimeve Klimatike - Baseni Erzen.....	4-6
4.3	Hidrologjia dhe Ujërat Nëntokësore.....	4-8
4.3.1	Vështrim i përgjithshëm.....	4-8
4.3.2	Formacionet dhe veçoritë gjeologjike - Baseni ujor i Erzenit.....	4-8
4.3.3	Formacionet dhe veçoritë gjeologjike - Baseni ujor i lumit Erzen	4-9
4.4	Topografia dhe Përdorimi i Tokës	4-11
4.4.1	Basenin e Lumit Erzen	4-11
4.5	Rajonet Bashkiake dhe Shpërndarja e Popullsisë.....	4-11
4.5.1	Njësitë Administrative Bashkiake dhe Popullsia - Baseni Ujor i Lumit Erzen	4-11
4.6	Përdorimet Kryesore të Ujit dhe Infrastruktura	4-12
4.6.1	Vështrim i përgjithshëm.....	4-12
4.6.2	Përmbledhja e Shërbimeve të Ujit.....	4-12
4.6.3	Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Nxjerrjen e Ujit të Pijshëm	4-14
4.6.4	Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Trajtimin e Ujërave të Ndotura	4-15
4.6.5	Infrastruktura Lidhur me Ujitjen	4-19
4.6.6	Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Hidroenergjetikën.....	4-21
4.6.7	Infrastruktura ose aktivitetet lidhur me Instalimet sipas Direktivës DEI (parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes).....	4-21
4.7	Sistemi i Kodimit të Unifikuar për Basenet, Trupat Ujorë dhe Bazën e të Dhënave, propozuar për Shqipërinë.....	4-22

5 KARAKTERIZIMI DHE PËRVIJIMI I TRUPAVE UJORË SIPËRFAQËSORË5-1

5.1	Vështrim i përgjithshëm.....	5-1
5.1.1	Bashkimi Evropian	5-1
5.2	Kategorizimi dhe Tipologjia e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë	5-1
5.2.1	Kategoritë e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë	5-1
5.2.2	Llojet e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë.....	5-2
5.2.3	Tipologjia e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë që Ndikon Përvijimin	5-2
5.2.4	Presionet dhe Ndikimet e Trupit Ujor Sipërfaqësor që Ndikojnë Përvijimin.....	5-3
5.3	Koherenca dhe Metodologjia e Përvijimit të trupave ujorë.....	5-3
5.4	Trupat Ujorë Sipërfaqësore në Basenin e Erzenit.....	5-4
5.4.1	Trupat Ujorë Lumorë	5-4
5.4.2	Trupat Ujorë Liqenorë	5-5
5.4.3	Ujërat e Përkohshme.....	5-5
5.4.4	Trupat Ujorë Bregdetarë	5-6
5.4.5	Trupat Ujorë Tepër të Modifikuar dhe Trupat Ujorë Artificialë.....	5-6

6 KARAKTERIZIMI DHE PËRVIJIMI I TRUPAVE UJORË NËNTOKËSORË6-1

6.1	Vështrim i përgjithshëm.....	6-1
6.1.1	Shqipëria	6-1
6.1.2	Bashkimi Evropian.....	6-1
6.2	Kategorizimi dhe Tipologjia e Trupave Ujorë Nëntokësorë	6-1
6.2.1	Kategoritë e Trupave Ujorë Nëntokësorë.....	6-1
6.2.2	Llojet e Trupit Ujor Nëntokësor dhe Përvijimi Bazë	6-2
6.2.3	Përvijimi i Ndikuar nga Horizontet e Trupit Ujor Nëntokësor	6-2
6.2.4	Përvijimi i Ndikuar nga Presionet dhe Ndikimet e Trupit Ujor Nëntokësor.....	6-3
6.3	Vlerësimet e Mëparshme të Trupave Ujorë Nëntokësorë	6-4
6.3.1	Formacionet Kryesore Hidrogeologjike.....	6-4
6.3.2	Identifikimi Paraprak i Trupave Ujorë Nëntokësorë në Shqipëri	6-4
6.4	Trupat Ujorë Nëntokësorë në Basenin e Erzenit.....	6-5
6.4.1	Sistemi i Rishikuar i Sistemit të Caktimit të Numrave për Trupat Ujorë Nëntokësorë	6-5
6.4.2	Trupat Ujorë Nëntokësorë të Përvijuar në Basenin e Erzenit.....	6-5

7 KARAKTERIZIMI DHE PËRVIJIMI I ZONAVE TË MBROJTURA.....7-1

7.1	Vështrim i përgjithshëm.....	7-1
7.1.1	Shqipëria	7-1
7.1.2	Bashkimi Evropian	7-1
7.2	Zonat e Përcaktuara të Ujit të Pijshëm	7-1

7.2.1	Vështrim i përgjithshëm	7-1
7.2.2	Zonat e Mbrojtjes së Ujit të Pijshëm në Erzen	7-2
7.3	Zonat e Shpallura për Speciet Ujore me Rëndësi Ekonomike	7-2
7.3.1	Vështrim i përgjithshëm	7-2
7.3.2	Zonat e Mbrojtura me Rëndësi Ekonomike në Erzen	7-2
7.4	Zonat e Përvijuara për Ujërat Rekreative dhe të Larjes	7-3
7.4.1	Vështrim i përgjithshëm	7-3
7.4.2	Zonat e Mbrojtjes së Ujërave Rekreative dhe të Larjes në Erzen	7-4
7.5	Zonat e Përvijuara si Zona të Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese	7-4
7.5.1	Vështrim i përgjithshëm	7-4
7.5.2	Zonat e Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese në Erzen	7-5
7.6	Zonat e Shpallura për Mbrojtjen e Habitave dhe Specieve	7-5
7.6.1	Vështrim i përgjithshëm	7-5
7.6.2	Zonat e Mbrojtjes së Habitatit në Erzen	7-5

8 RRJETET E MONITORIMIT DHE TË DHËNAT E MBIKËQYRJES.....8-1

8.1	Konteksti Ligjor	8-1
8.1.1	Shqipëria	8-1
8.1.2	Bashkimi Evropian	8-1
8.2	Programi i Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-1
8.2.1	Autoriteti Kompetent	8-1
8.2.2	Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-2
8.2.3	Statusi i Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-2
8.3	Programi i Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-2
8.3.1	Autoriteti Kompetent	8-2
8.3.2	Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit Mbikëqyrës të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-2
8.3.3	Statusi i Rrjetit dhe të Dhënat e Monitorimit Mbikëqyrës të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore	8-2
8.3.4	Fushata e monitorimit gjatë 2019-s	8-3
8.3.5	Vlerësimet hidromorfologjike	8-3
8.4	Programi i Monitorimit të Ujërave Nëntokësore	8-3
8.4.1	Autoriteti Kompetent	8-3
8.4.2	Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Nëntokësore	8-4
8.4.3	Statusi dhe të Dhënat e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Nëntokësore	8-4
8.4.4	Statusi dhe të Dhënat e Rrjetit të Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Nëntokësore	8-4
8.4.5	Fushata e monitorimit gjatë 2019-s	8-4
8.5	Programet e Monitorimit të Zonave të Mbrojtura	8-4
8.5.1	Autoritetet Kompetente	8-4
8.5.2	Monitorimi Kombëtar dhe Raportimi të Komisioni Evropian	8-5
8.5.3	Statusi Operacional i Rrjeteve të Monitorimit të Zonave të Mbrojtura në Erzen	8-5

9 PËRMBLEDHJA E STRATEGJIVE DHE PLANEVE PLOTËSUESE.....9-1

9.1	Vështrim i përgjithshëm	9-1
9.1.1	Shqipëria	9-1
9.1.2	Bashkimi Evropian	9-2
9.1.3	Planin e Menaxhimit të Burimeve Ujore	9-3
9.1.4	Planin e Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet	9-3
9.1.5	Planin e Menaxhimit të Risqeve nga Thatësitrat	9-4
9.1.6	Planin e Menaxhimit të Zonave Bregdetare	9-4
9.2	Menaxhimi i Burimeve Ujore në Basenin Ujor të Erzenit	9-5
9.2.1	Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit	9-5
9.2.2	Strategjia e Burimeve Ujore	9-5
9.2.3	Aktivitetet ose Skemat e Reja të Burimeve Ujore që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor	9-6
9.3	Menaxhimi i Riskut nga Përmbytja në Basenin Ujor të Erzenit	9-6
9.3.1	Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit	9-6
9.3.2	Përmbledhja e Historikut të Përmbytjeve	9-7
9.3.3	Strategjia e Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet	9-7
9.3.4	Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Përmbytjes që Ndikojnë te Statusi i Trupit Ujor	9-8
9.4	Menaxhimi i Riskut nga Përmbytja në Basenin Ujor të Erzenit	9-8
9.4.1	Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit	9-8
9.4.2	Përmbledhja e Historikut të Thatësirave	9-9
9.4.3	Strategjia për Menaxhimin e Riskut nga Thatësitrat	9-9

9.4.4	Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Thatësirave që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor.....	9-10
9.5	Plani i Menaxhimit të Zonave Bregdetare.....	9-11
9.5.1	Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit	9-11
9.5.2	Strategjia për Menaxhimin e Bregdetit.....	9-11
9.5.3	Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Bregdetit që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor	9-11
9.6	Vlerësimi Strategjik Mjedisor.....	9-12
9.6.1	Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit	9-12
9.6.2	Elementet Kryesore të Vlerësimit Strategjik Mjedisor	9-13
9.6.3	Përfundimet Kryesore të Vlerësimit Strategjik Mjedisor	9-13

10 PRESIONET NDAJ TRUPIT UJOR, STATUSI DHE VLERËSIMI I NDIKIMEVE ... 10-1

10.1	Vështrim i përgjithshëm.....	10-1
10.2	Shembuj të Presioneve dhe Ndikimeve.....	10-1
10.3	Vlerësimi i Standardizuar i Presioneve Mbështetur te Procedurat e Raportimit WISE 10-1	
10.3.1	Lista Standarde e Numeracionit të Presioneve dhe Treguesve nga WISE.....	10-1
10.3.2	Identifikimi dhe Vlerësimi Sasior i Presioneve dhe Treguesve	10-2
10.3.3	Lista Standarde e Numeracionit të Llojeve të Ndikimit	10-6
10.4	Presionet e Trupit Ujor Sipërfaqësor dhe Vështrim i Përgjithshëm i Vlerësimit të Statusit.....	10-6
10.4.1	Vlerësimi i Presioneve në Nivel Nën baseni	10-6
10.4.2	Metodologjia e Përcaktimit të Statusit në Nivelin e Trupit Ujor	10-7
10.4.3	Llojet e Përrashtimit për Trupat Ujorë Tepër të Modifikuar.....	10-8
10.5	Presionet e Ujërave Sipërfaqësore dhe Përmbledhja Kryesore e Statusit	10-8
10.5.1	Vështrim i përgjithshëm.....	10-8
10.5.2	Trupat ujorë sipërfaqësorë më "në risk"	10-10
10.5.3	Implikimet dhe Kërkesat për Programin e Monitorimit të Ujërave Sipërfaqësore.....	10-12
10.6	Presionet e Trupit Ujor Nëntokësor dhe Vështrimi i Përgjithshëm i Statusit	10-17
10.6.1	Vlerësimi i Presioneve në Nivel Nën baseni	10-17
10.6.2	Përcaktimi i Vlerave Prag	10-18
10.6.3	Metodologjia e Përcaktimit të Statusit në Nivelin e Trupit Ujor	10-18
10.7	Presionet e Ujërave Nëntokësore dhe Përmbledhja Kryesore e Statusit.....	10-19
10.7.1	Vështrim i përgjithshëm.....	10-19
10.7.2	Implikimet e Rrjetit të Monitorimit të Ujërave Nëntokësore	10-20

11 PËRMBLEDHJA E ANALIZËS EKONOMIKE 11-1

11.1	Analiza ekonomike sipas Nenit 5 të DKU-së, Shtojca III	11-1
11.2	Baseni i lumit Erzen: përmbledhje e shkurtër	11-1
11.3	Karakteristikat dhe rëndësia ekonomike e përdorimeve të ujit.....	11-2
11.3.1	Treguesit e përgjithshëm socio-ekonomikë.....	11-2
11.3.2	Karakteristikat dhe rëndësia ekonomike e përdorimeve të veçanta të ujit	11-3
11.4	Shërbimet e Ujit dhe Rikuperimi i Kostove.....	11-8
11.4.1	Prodhimi i ujit të pijshëm dhe shërbimi i furnizimit.....	11-8
11.4.2	Shërbimi i mbledhjes dhe trajtimit të ujërave të ndotura.....	11-10
11.4.3	Vlerësimi i niveleve aktuale të rikuperimit të kostove për shërbimet e ujit	11-10
11.4.4	Boshllëqet kryesore lidhur me shërbimet e ujit dhe rikuperimin e kostos.....	11-15
11.5	Skenari bazë: me sytë drejt së ardhmes.....	11-15
11.5.1	Boshllëqet kryesore lidhur me skenarin bazë	11-16

12 POLITIKAT MJEDISORE NË NIVELIN E BASENIT UJOR 12-1

12.1	Politikat Mjedisore për Trupat Ujorë - Erzen	12-1
12.1.1	Përmbledhja e Nismave për të Mbështetur Objektivat Mjedisore.....	12-1
12.1.2	Politika dhe Ndërrhyrjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm Sasior të Ujërave Sipërfaqësore.....	12-1
12.1.3	Politika ose Ndërrhyrjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm të Ujërave Nëntokësore 12-3	
12.1.4	Politika ose Ndërrhyrjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm të Cilësisë së Ujit.....	12-3
12.1.5	Politika ose Ndërrhyrjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm Hidrobiologjik.....	12-3
12.1.6	Politika ose Ndërrhyrjet Strategjike për Kontrollin e Nxjerrjeve të Ujit	12-3
12.1.7	Politika ose Ndërrhyrjet Strategjike për Eficiencën e Përdorimit të Ujit	12-4

12.1.8 Politika dhe Ndërhyrjet Strategjike për Përputhshmërinë e Prurjes Mjedisore	12-5
12.1.9 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Përmirësimin e Raportimit nga Subjektet	12-6
12.1.10 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Kontrollin e Ndotjes në Terren	12-6
12.1.11 Politika dhe Ndërhyrjet Strategjike për Vetë monitorimin e Subjektit	12-7
12.1.12 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Kontrollin e Shkarkimeve të Lëndëve Ushqyese ...	12-7
12.1.13 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Rehabilitimin e Strukturave dhe Vazhdimësisë	12-8

13 PROGRAMI I MASAVE PËR BASENIN E ERZENIT **13-1**

13.1 Vështrim i përgjithshëm	13-1
13.1.1 Koncepti i Masave dhe Masave të Llojit Kyç (MLIK)	13-1
13.2 Masat Bazë	13-6
13.2.1 Vështrim i përgjithshëm	13-6
13.2.2 Përputhshmëria Ligjore	13-6
13.2.3 Rëndësia Operacionale e Masave Bazë	13-6
13.3 Masat Plotësuese	13-7
13.4 Masat Shtesë	13-7
13.5 Qasja Sistematike për Identifikimin e Masave	13-7
13.6 Ndërhyrjet Operacionale për Trupat Ujorë që nuk i Arrijnë Objektivat Mjedisore..	13-8
13.6.1 Menaxhimi Aktiv i Basenit Ujor	13-8
13.7 Identifikimi Numerik dhe Raportimi i Masave	13-8
13.7.1 Përdorimi i Treguesve për të Siguruar Arritjen e Masave	13-9
13.7.2 Informacioni i Raportuar për Masat e Përgjithshme dhe të Veçanta	13-9
13.8 Formatet e Përfunduara për Raportimin e Masave	13-12
13.8.1 Raportimi Përmbledhës i PiM-së në Nivelin e Basenit Ujor	13-12
13.8.2 Përmbledhja e Formateve të Raportimit për PiM-në Kombëtare	13-13
13.9 Përmbledhja e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë që Rrezikojnë të Mos i Përmbushin Objektivat Mjedisore	13-18
13.10 Përmbledhja e Trupave Ujorë Nëntokësorë që Rrezikojnë të Mos i Përmbushin Objektivat Mjedisore	13-18
13.11 Masat për Trupat Ujorë Sipërfaqësorë në Risk	13-20
13.11.1 Trupat ujorë 351661; 351663, 35165	13-20
13.11.2 Trupat ujorë 35165; 351615; 351613	13-21
13.12 Përcaktimi dhe Raportimi i Kostove dhe Burimeve të Financimit	13-22
13.12.1 Pasqyra e Kostove	13-22
13.12.2 Vështrimi i Përgjithshëm i Fondeve	13-22
13.12.3 Raportimi i Kostove dhe Fondeve	13-22
13.13 Përmbledhja e Kostove për Masat e Trupit Ujor Sipërfaqësor	13-23
13.14 Përmbledhja Përfundimtare e Statusit Aktual dhe të Parashikuar të Trupit Ujor Sipërfaqësor	13-24
13.15 Procedurat e Monitorimit dhe Vlerësimit të Planit	13-24
13.15.1 Detajet e programit të propozuar të monitorimit të ujërave sipërfaqësore për periudhën 2022-2027	13-24
13.16 Masat për Trupat Ujorë Nëntokësorë në Risk	13-29
13.16.1 Masat parandalim dhe kufizim për Ujërat Nëntokësore	13-29
13.16.2 Masat Parandalim dhe Kufizim që Zbatohen për të Gjithë Trupat Ujorë Nëntokësorë	13-29
13.16.3 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupat Ujorë Nëntokësorë GW35140101 dhe GW35140103	13-30
13.16.4 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupin Ujor Nëntokësor GW35160201	13-30
13.16.5 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupin Ujor Nëntokësor GW35160517	13-30
13.17 Përmbledhja e Kostove për Masat për Ujërat Sipërfaqësore	13-31
13.18 Përmbledhja Përfundimtare e Statusit Aktual dhe të Parashikuar të Trupit Ujor Nëntokësor	13-31
13.19 Procedurat e Monitorimit dhe Vlerësimit të Planit	13-31

14 SHTOJCA TEKNIKE **14-1**

14.1 Dokumentacioni	14-1
14.2 Hartat	14-1
14.3 Lista e Shtojcave, dokumente mbështetëse.	14-1

Lista e Figurave

Figura1-1 – Rregullimet Administrative për Qeverisjen e Burimeve Ujore.....	1-2
Figura 1-2 – Paraqitje ilustruese e Kuadrit raportues të PMBU-së për Shqipërinë.....	1-12
Figura 3-1 – Elementet Cilësore të Statusit Ekologjik të Trupave Ujorë	3-19
Figura 3-2 – Koncepti i Pikut të Shfrytëzimit si pasojë e Hidrocentralit	3-25
Figura 3-3- Procedura për Përcaktimin e Statusit të Përgjithshëm të Trupit Ujor	3-26
Figura 3-4 - Shembulli i Pakësimit të Prurjes Sipërfaqësore për Shkak të Nxjerrjes së Ujërave Nëntokësore	3-28
Figura 3-5 - Ilustrimi i Zonës Hiporike	3-29
Figura 3-6 - Procedura Standarde për Përcaktimin e Statusit të Përgjithshëm të Trupit Ujor Nëntokësor.....	3-30
Figura4-1 - Treguesit e Ndikimeve të Ndryshimeve Klimatike për Evropën Jugore.....	4-5
Figure 4-2 - Zonat Bregdetare të Rrezikuara nga Përmbytja të Parashikuara për Periudhën 10-vjeçare deri në 2050-n.....	4-5
Figura 4-3 – Ndryshimet e Reshjeve sipas Modelit të Shumëfishtë Global të IPCC-së – RCP8.5 ⁴³	4-5
Figura 4-4 – Llojet Kryesore të Përdorimeve të Tokës sipas Nënbaseneve	4-11
Figura 4-5 – Autoritetet Kryesore Bashkiake dhe Zonat Urbane.....	4-12
Figura 4-6 – Përqindja e popullsisë që merr shërbimin e ujit të pijshëm në nivel bashkie për basenin ujqor të Erzenit.....	4-14
Figura 4-7 - ITUN-i i Durrësit.....	4-17
Figura 4-8 - Totali i tokës së punueshme, sipërfaqes potenciale për ujitje dhe sipërfaqes së tokës së ujqitur në 2020-n për çdo bashki në basenin ujqor të lumit Erzen.....	4-19
Figura 4-9 - Digat e ujqitjes për çdo bashki në basenin e lumit Erzen	4-20
Figura 4-10 - Volumi i ujqit të përdorur për ujitje në 2020-n për çdo bashki në basenin e lumit Erzen	4-20
Figura 5-1 – Shembull i një Trupi Ujqor të Llojit të Ngjashëm me Status të Larmishëm	5-4
Figura 5-2 – Madhësitë e Trupave Ujqorë Lumorë sipas Frekuencës – Erzen	5-4
Figura 6-1- Ilustrimi i Trupave Ujqorë të Shumtë brenda një Akuiferi të Vetëm	6-2
Figura 6 -2 –Përvijimi i trupit ujqor nëntokësor që vjen nga ndryshimi i statusit kimik	6-3
Figura 6-3 –Përvijimi i trupit ujqor nëntokësor që vjen nga ndryshimi i statusit sasior.....	6-3
Figura 10-1 - Përqindjet e trupave ujqorë të përvijuar në varësi të niveleve të statusit	10-9
Figura 10-2 – Përqindjet e TUTM-ve10	10-10
Figura 12-1 – Koncepti i Rehabilitimit të Prurjes Mjedisore	12-5
Figura 13-1 –Shembull i Zgjedhjes së Masave për Kategorinë e Presioneve “Burimet e Shpërndara”	13-8
Figura 13-2 - Përqindjet Aktuale dhe të Parashikuara të Statusit të Trupave Ujqorë Sipërfaqësorë..	13-24
Figura 13-3 – Përqindjet Aktuale dhe të Parashikuara të Statusit të Trupave Ujqorë Nëntokësorë	13-31

Lista e Tabelave

Tabela 1-1 – Regjistri i Autoriteteve Kompetente Lidhur me Planin	1-4
Tabela 1-2 – Elementet Mbështetëse të Kuadrit të PMBU-së	1-10
Tabela 2-1 – Përmbledhja e Temave të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave	2-16
Tabela 3-1 - Skema e klasifikimit të AKM-së për vlerësimin e parametrave fiziko-kimikë në lumenj	3-21
Tabela3-2 – Zonat e Mbrojtura sipas Natura 2000 në basenin e lumit Erzen	3-35
Tabela 4-1 – Variablat Klimatike Kryesore – Baseni Erzen.....	4-2
Tabela 4-2 – Kurbat e Qëndrueshmërisë së Prurjes për Stacionet Matëse të Prurjeve në Basenin e Lumit Erzen.....	4-3
Tabela 4-3 – Ndryshimi indikativ në % i Temperaturës Globale, IPCC, viti bazë 1990-a.....	4-6
Tabela 4-4 – Ndryshimi indikativ në % i Reshjeve Globale, IPCC, viti bazë 1990-a	4-6
Tabela 4-5 - Testi i Dallimeve Statistike – Mesatarja Aritmetike e Reshjeve Afatgjata	4-6
Tabela 4-6 – Bilanci i Përgjithshëm i Ujit për Basenin e Erzenit.....	4-7
Tabela 4-7 – Përmbledhja e Formacioneve Gjeologjike Kryesore dhe Potencialit të Ujërave Nëntokësorë - Baseni ujor i lumit Erzen	4-10
Tabela 4-8 – Përmbledhja e Nxjerrjeve, Përdorimeve dhe Konsumeve Kryesore Sektoriale të Ujit - Baseni Erzen.....	4-13
Tabela 4-9 – Statistikat Kyçe Përmbledhëse për nënbasenet e lumit Erzen	4-13
Tabela 4-10 - Furnizimi me ujë në Rajonin e Basenit Ujor të Lumit Erzen	4-15
Tabela 4-11 - Situata aktuale lidhur me mbledhjen e ujërave të ndotura në zonën e basenit ujor të Erzenit.....	4-16
Tabela 4-12 – Performanca aktuale e shoqërive UK Kavajë dhe Durrës.....	4-18
Tabela 5-1 – Baseni Ujor i Erzenit, Karakterizimi i Trupit Ujor, Kategoria e LUMENJVE	5-7
Tabela 5 -2 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria e LIQENEVE.....	5-7
Tabela 5 -3 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria Ujërat KALIMTARE.....	5-8
Tabela 5 -4 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria e Ujërave BREGDETARE	5-8
Figura 5-5 –Karakterizimi i trupave ujorë - Kategoria e TRUPAVE UJORË TEPËR TË MODIFIKUAR (TUTM) dhe TRUPAVE UJORË ARTIFICIALE (TUA)	5-9
Tabela 6-1– Llojet Kryesore të Ujërave Nëntokësore në Shqipëri, Raportimi	6-2
Tabela 6-2 – Përmbledhja Kombëtare e Formacioneve Hidrologjike	6-4
Tabela 6-3 –Grupet e Raportimit për Trupat Ujorë Nëntokësorë në Basenin e Lumit Erzen	6-6
Tabela 6-4 –Karakterizimi dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Nëntokësorë në basenin e lumit Erzen.....	6-7
Tabela 7-1 – Lista e zonave të mbrojtura me rëndësi ekonomike.....	7-3
Tabela 7-2– Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria e ZONAVE TË MBROJTURA TË UJIT TË PIJSHËM.....	7-7
Tabela 7-3 - Regjistri i Zonave të Mbrojtura - Kategoria SPECIET UJORE ME RËNDËSI EKONOMIKE	7-7
Tabela 7 -4 – Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria UJËRAT REKREATIVE DHE TË LARJES	7-7
Tabela 7 -5 – Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria HABITATET DHE SPECIET E MBROJTURA-7	7
Tabela 9-1 - Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Burimeve Ujore	9-6
Tabela 9-2 – Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Burimeve Ujore.....	9-8
Tabela 9-3 - Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Menaxhimit të Thatësirave	9-10
Tabela 9-4 – Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Menaxhimit të Bregdetit.....	9-12
Tabela 9-5 – Elementet Kryesore të Procesit të VSM-së.....	9-13
Tabela 10-1 – Llojet dhe Treguesit Standardë të Presionit, Lloji 1 deri në 3	10-3
Tabela 10-2 – Llojet dhe Treguesit Standardë të Presionit, Lloji 4 deri në 8	10-4
Tabela 10-3 – Llojet Standarde të Ndikimeve	10-6
Tabela 10-4 – Vlerësimi i Presioneve dhe Statusit – LUMENJTË, TUA-të, TUTM-të, UJËRA KALIMTARE	10-13
Tabela 10-5 – Vlerat Prag të Propozuara	10-18
Tabela 10-6 – Përmbledhja e Vlerësimit të Presioneve të Përgjithshme në Trupat Ujorë Nëntokësorë – Erzen	10-21
Tabela 10-7–Vlerësimi i Statusit – Kategoria e UJËRAVE NËNTOKËSORE - Erzeni	10-22
Tabela 10-8– Përmbledhja e Presioneve dhe Vlerësimit të Statusit – Kategoria e UJËRAVE NËNTOKËSORE - Erzen.....	10-23
Tabela 11-1 – Popullsia Historike e BU-ve Ishëm-Erzen (2017-2020)	11-2
Tabela 11-2 - Ujitja: sipërfaqet që mund të ujiten dhe që janë ujitur, BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-ja e Erzenit, 2020	11-5
Tabela 11-3 – Volumet e Ujit: të prodhuar, faturuar dhe humbur në BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-në Erzen, 2020	11-9
Tabela 11-4 – Performanca Financiare e Shërbimit të Furnizimit me Ujë/Rikuperimi i Kostos, BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-ja Erzen, 2020.....	11-12

Tabela 11-5 – Norma e Rikuperimit të Kostos Totale për furnizimin me ujë, kanalizimet dhe impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura në BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-në Erzen, 2020	11-14
Tabela 12-1 – Përmbledhja e Masave të Përgjithshme Politike ose Strategjike në Mbështetje të Objektivave Mjedisore 2022-2027	12-10
Tabela 13-1 –Masat e Llojit Kyç WISE të BE-së Hartëzuar në Programin Kombëtar Sektorial të Ujit	13-3
Tabela13-2 – Lista Standarde e Numeracionit për Masat dhe Treguesit Kyç	13-11
Tabela 13-3 –Marrëdhënia midis Llojeve dhe Synimeve të Masave dhe Sistemit të Kodimit	13-14
Tabela 13-4 - Formati Standard i Raportimit të Përmbledhur të Presioneve dhe Masave - Niveli i Basenit Ujor	13-15
Tabela 13-5 –Përmbledhja e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë që Rrezikojnë të Mos i Përbushin Objektivat Mjedisore	13-19
Tabela 13-6 –Përmbledhja e Trupave Ujorë Nëntokësorë që Rrezikojnë të Mos i Përbushin Objektivat Mjedisore	13-19
Tabela 13-7 - Shpeshtësia e propozuara të monitorimit [një herë për interval të përmendur].....	13-25
Tabela 13-8 – Përmbledhje e Programit të Masave sipas Trupit Ujor Sipërfaqësor	13-26
Tabela 13-9 – Përmbledhja e Programit të Masave sipas Trupit Ujor Nëntokësor	13-32
Tabela 13-10 - Tabelat përmbledhëse për kostot dhe fondet e masave për ujërat sipërfaqësore	13-33

Lista e Hartave

Harta 1-1 –Shtrirja e Baseneve Ujore të Lumit Ishëm dhe Erzen	1-7
Harta 4-1- Shpërndarja e Reshjeve, Lumenjve Kryesorë dhe Rrjeteve Hidrometrike	4-23
Harta 4-2 – Formacionet Kryesore Hidrogeologjike	4-24
Harta 4-3 – Nënbasenet dhe përdorimi i tokës	4-25
Harta 5-1 – Kategoritë dhe Përvijimi i Trupit Ujor Sipërfaqësor.....	5-10
Harta 6-1 – Kategoritë dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Nëntokësorë.....	6-8
Harta 7– 1 Harta e të gjitha zonave të mbrojtura – Erzen.....	7-8
Harta 8-1 – Vendndodhja e Pikave të Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore të AKM-së	8-6
Harta 8-2 – Vendndodhja e Pikave të Monitorimit të Cilësisë dhe Sasisë së Ujërave Nëntokësore të AKM-së	8-7
Harta 10-1 – Përcaktimi i Statusit Përfundimtar të Trupave Ujorë Sipërfaqësorë.....	10-15
Harta 10-2 – Harta e Shkarkimeve të Ujërave të Ndotura dhe e Presioneve të Ndotjes së Shpërndarë	10-16

Deklarata e Përputhshmërisë

Ky Dokument është në përputhje me kërkesat e Ligjit “Për konsultimin publik”, të parashtruara në nenet 15 dhe 17.

Ai është hartuar në përputhje me nenin 14 “Konsultimi publik për hartimin e Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore” dhe shtojcën VII të Direktivës së BE-së 2000/60/KE.

Parathënie

Të nderuar kolegë, ekspertë të ujit e mjedisit, si dhe palë interesi,

Sikurse jeni në dijeni, Shqipëria po zbaton Direktivën Kuadër të Ujit 2000/60/KE (DKU-ja e BE-së), si hallkë mjaft e rëndësishme e anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Prandaj, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU), si autoriteti përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor, me mbështetjen e projektit EUSIWM (Mbështetja e Bashkimit Evropian për Menaxhimin e Integruar të Ujit), që po zbatohet nga ADA (Agjencia Austriake për Zhvillim), ka hartuar **Planin e Menaxhimit të Basenit Ujor për Lumin Erzen**, me këto elemente përbërëse:

- Mbrotjtja dhe përmirësimi i trupave ujqorë, për arritjen e statusit të mirë të trupave ujqorë.
- Pjesëmarrje e gjerë publike në zhvillimin e procesit.

Uji është burimi ynë natyror më i vyer. Si i tillë, është jetik për gjallesat, bujqësisë dhe biznesit. Për më tepër, është edhe një prej mjeteve që promovon rigjenerimin (strukturor dhe ekonomik), rekreacionin dhe turizmin. Ndaj, kjo përpjekje konsiderohet e mirëpritur, pasi do të mundësojë identifikimin e presioneve dhe ndikimeve të burimet ujore, duke kontribuar në përmirësimin e cilësisë së mjedisit ujor të basenit të lumit Erzen, nëpërmjet menaxhimit të qëndrueshëm.

Në vijim të rregullave të parashtruara në Vendimin e Këshillit të Ministrave Nr. 1015, datë 16.12.2020, Këshillat e Baseneve Ujore (KBU) duhet të sigurojnë që të gjitha palët e interesit të çdo baseni ujor të përvijuar të kenë mundësinë t'i ndajnë mendimet e tyre profesionale lidhur me PMBU-në, duke bashkëpunuar me institucione, organizata dhe komunitete të ndryshme vendore. Për këtë qëllim, secili do të mund të fitojë njohuri të reja lidhur me menaxhimin e burimeve ujore dhe së bashku, do të bëjmë të mundur formalizimin e këtij plani.

Duke marrë parasysh sa më lart, do ta vlerësonim shumë përfshirjen tuaj, sipas fushës suaj të ekspertizës, në identifikimin e çështjeve që ju i shihni si të rëndësishme dhe në propozimin e masave të mundshme për zgjidhjen e tyre.

Ndaj, do të donim t'ju kujtonim se cikli i zbatimit të PMBU-së është 6 vjeçar. Aktualisht, në Evropë, Shtetet Anëtare kanë përmbyllur ciklin e dytë të PMBU-ve (2016-2021) dhe sapo kanë nisur ciklin e tretë (2023-2028). Për këtë arsye, mendimet dhe sugjerimet tuaja shihen si mjaft të vlefshme, pasi shprehin përkushtimin e secilit prej nesh drejt procesit të anëtarësimit në BE, duke besuar se Plani i Menaxhimit të Basenit Ujor për lumin Erzen do të zbatohet gjatë periudhës 2023-2028, në përputhje me ciklin e tretë të PMBU-ve të BE-së.

Nënshkruar nga

Drejtoresha e Përgjithshme - AMBU

Gerta Lubonja

Përmbledhje ekzekutive

Projekti EUSIWM është bashkëfinansim i BE-së në kuadër të Programit të Veprimit IPA 2016 për Shqipërinë me qëllim Mbështetjen e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore dhe Agjencisë Austriake për Bashkëpunim (ADC). Sipas Marrëveshjes Nr. 2017/393-187, lidhur midis Komisionit Evropian dhe ADA-s më 21 dhjetor 2017, organi përgjegjës për zbatimin e projektit është Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA).

Sipas marrëveshjes së nënshkruar nga Qeveria Shqiptare dhe ADA më 14 nëntor 2018 (përditësuar në vijim të zgjatjes një vjeçare të projektit ekzistues) përfituesi i drejtpërdrejtë i projektit EUSIWM është AMBU. Projekti ka si qëllim të përgjithshëm të përmirësojë zbatimin e Reformës Kombëtare për Sektorin e Ujit në Shqipëri, në përputhje me kërkesat e legjislacionit të BE-së për ujërat.

Ngushtësisht i lidhur me punën teknike, projekti ka si qëllim në vetvete të forcojë rolin e AMBU-së dhe institucioneve të tjera shqiptare në fushën e burimeve ujore jo vetëm për hartimin e një PMBU-je në veçanti, por edhe për zbatimin e menaxhimit të integruar të burimeve ujore në përgjithësi, sipas metodologjisë së BE-së. Ky rend pune e ka ndihmuar AMBU-në ta përmbushë gradualisht rolin e saj drejtues përgjatë të gjithë procesit të MBU-së.

Objekti i Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor (PMBU) për Lumin Erzen

Hartimi i PMBU-së së Lumit Erzen u mundësua falë mbështetjes së projektit EUSIWM, gjatë periudhës 2019-2021. Në fillim të programit, aspektet dhe veprimtaritë kryesore të MBU-së janë realizuar falë mbështetjes së gjerë të ekipit të projektit ADA/EUSIWM dhe ekspertëve kombëtarë e ndërkombëtarë. Në 2021-shin, duke u mbështetur tek rekomandimet e ekipit të projektit EUSIWM, u ngrit grupi ndërinstitucional i punës me ekspert për MBU-në, nën udhëheqjen e AMBU-t. Grupi përbëhej nga përfaqësues të institucioneve të ndryshme për menaxhimin e burimeve ujore në vend, të cilët janë përfshirë drejtpërdrejtë në të gjitha fazat përgatitore të PMBU-së, veçanërisht në mbledhjen dhe vlerësimin e të dhënave.

Struktura e PMBU-së aktuale për basenin e lumit Erzen është në përputhje të plotë me kërkesat e parashtruara në Shtojcën VII të DKU-së së BE-së 2000/60/KE¹. Kapitujve dhe përmbajtjes së planit u janë bërë disa përshtatje, për t'iu përgjigjur më mirë nevojave dhe sistemeve operacionale kombëtare, të disponueshme për menaxhimin e burimeve ujore.

Puna sipas një metodologjie të qartë për MBU-në, duke mundësuar trajnimin e plotë të stafit të AMBU-së në kuadër të projektit EUSIWM, dhe për më tepër vendosja e dialogut ndërinstitucional në nivel teknik përmes GE-së së MBU-së shërbejnë si garanci se në të ardhmen, procesi i planifikimit të MBU-së për planet e reja 2022-2027, ndjekur nga zbatimimi i tyre nëpërmjet Programit aktual të Masave (PM) sipas standardeve të BE-së, do të realizohet në mënyrë krejt profesionale nën drejtimin e AMBU-së dhe në bashkëpunim të ngushtë me institucionet në fushën e burimeve ujore.

Sfidat e hasura

Hartimi i PMBU-së është proces i vështirë dhe kompleks, dhe duke marrë parasysh kushtet e Shqipërisë, këto vështirësi rriten. Ndonëse përgatitja e PMBU-së mund të jetë përgjegjësi e një ose disa institucioneve, hartimi në vetvete është sipërmarrje komplekse që kërkon përfshirjen e të gjitha palëve të interesit, si për shembull ekspertë të fushave të ndryshme. Menaxhimi i integruar i burimeve ujore është proces "i detyrueshëm" që duhet zbatuar nga institucionet përkatëse për t'i menaxhuar më mirë burimet e disponueshme. Një prej kërkesave kryesore të realizimit të duhur të procesit të MBU-së është disponueshmëria dhe (*kur është e mundur*) besueshmëria e të dhënave. Një prej pikëpyetjeve më të mëdha gjatë përgatitjes së PMBU-së për basenin e lumit Erzen ishte nëse duhej të prisnim përfundimin e mbledhjes së të gjitha të dhënave dhe vënies në funksion të sistemit të mirëorganizuar të monitorimit, apo të përqafonim qasjen "të përdorim ato që kemi në dispozicion" dhe të hartonim "Udhërrëfyesin" për zgjidhjen e problemeve dhe trajtimin të sfidave.

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5c835afb-2ec6-4577-bdf8-756d3d694eeb.0004.02/DOC_1&format=PDF

Pra, AMBU duhet të presë deri kur të plotësohen të gjitha kushtet dhe më pas të vijojë me përgatitjen e PMBU-së, apo plotësimi i këtyre kushteve duhet të jetë pjesë përbërëse e vetë PMBU-së?

Si lindi PMBU-ja?

DKU-ja e BE-së hyri në fuqi në vitin 2000, duke krijuar kështu kuadrin ligjor për mbrojtjen dhe përmirësimin e statusit të ekosistemeve ujore, për të parandaluar përkeqësimin e tyre dhe siguruar përdorimin afatgjatë e të qëndrueshëm të burimeve ujore brenda BE-së. Objektivi ishte që të gjithë trupat ujorë të brendshëm, kalimtarë dhe bregdetarë të arrinin statusin (ose potencialin) e mirë kimik dhe ekologjik dhe që ujërat nëntokësore të arrinin statusin e mirë kimik dhe sasior.

Është thelbësore që burimet ujore që përdoren për ujë të pijshëm të mos jenë nën presionin e lëndëve organike, ushqyese apo të rrezikshme. Megjithatë, kjo nuk mjafton nëse ekosistemi natyror, duke përfshirë florën dhe faunën e tij, është dëmtuar në mënyrë të konsiderueshme. Kjo është arsyeja se përse kjo qasje kaq e gjithanshme kërkon që ujërat sipërfaqësore të gëzojnë “statusin e mirë ekologjik”: shtretërit e lumenjve duhet të jenë të mirëstrukturuar dhe duhet mjaftueshëm ujë që të sigurohen rrugëkalimet migratore dhe habitatet natyrore që mundësojnë vazhdimin e jetës së kafshëve dhe bimëve ujore.

Identifikimi i Çështjeve të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave (ÇRMU)

Faza paraprake ishte identifikimi i ÇRMU-ve kryesore, për të pasur tablonë e çështjeve dhe presioneve kryesore të një BU-je të caktuar. Ky raport parashtues paraqet çështjet aktuale në basenin ujor dhe propozon temat/aspektet kryesore që duhen trajtuar më tej nga PMBU-ja, në kërkim të zgjidhjeve. Më poshtë renditen disa prej çështjeve më të rëndësishme:

1. Ndryshimet klimatike dhe burimet ujore;
2. Të dhënat hidrometeorologjike dhe sistemet e monitorimit;
3. Zonat e mbrojtura dhe ekosistemet ujore;
4. Përmytjet dhe thatësitat;
5. Morfologjia dhe vazhdimësia e kanalit dhe zonës së përmytshme;
6. Prurjet Mjedisore;
7. Përdorimi i ujit, nxjerrja e ujit dhe lejet për nxjerrjen e ujit;
8. Shkarkimet e ujit, ndotja e ujit dhe leja për shkarkim;
9. Digat dhe hidrocentralet;
10. Përdorimi, mbrojtja dhe monitorimi i ujërave nëntokësore;
11. Cilësia e ujërave bregdetare dhe habitateve;
12. Niveli i ujit në bregdet, rreziqet dhe përmytjet, erozioni.

Për çdo çështje, parashtimi përshin informacion rreth:

- Rëndësisë së trajtimit;
- Situatës aktuale;
- Ndërlikimeve dhe nevojave në të ardhmen;
- Masave që mund të zbatohen në kuadër të Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor.

Drejt kuadrit të PMBU-së për vendin

Bazuar te analiza e situatës dhe problemeve që propozohen të trajtohen në formën e ÇRMU-ve, u dakorduan këto hapa të rëndësishëm: përcaktimi i një strukture të përshtatshme dhe të dobishme për PMBU-në, në përputhje të plotë me kërkesat e Shtojcës VII të DKU-së së BE-së dhe marrja parasysh e

specifikave dhe problemeve të burimeve ujore në Shqipëri. Kjo strukturë u përgatit në 2020-n kryesisht nga eksperti ndërkombëtar i EUSIWM-it, Z. Brian Faulkner.

Draft PMBU-ja përmban 13 kapituj, të gjithë në përputhje me parashikimet e Shtojcës VII të DKU-së, por rendi i tyre është përshtatur paksa me kontekstin kombëtar. Përgatitja kërkoi më tepër kohë për Kapitullin 11 “Analiza ekonomike e përdorimit të ujit”, e cila është realizuar për herë të parë në Shqipëri në nivelin e basenit ujor.

Draft i parë i PMBU-së mori formën përfundimtare në prill të 2021-shit. PMBU-ja do të finalizohet në drejtimin e AMBU-t, me mbështetjen e ekipit ADA-EUSWIM dhe ekspertëve përkatës ndërkombëtarë e kombëtarë. Draft raporti dhe përmbajtja e tij janë konsultuar plotësisht me palët e interesit dhe institucionet përkatëse përmes mbledhjeve të GE-së së MBU-së.

Draft PMBU-ja është përditësuar vazhdimisht, ku versioni i parë paraparak u përmbyll në dhjetor të 2021-shit dhe iu shpërnda të gjitha aktorëve në Konferencën Kombëtare të Ujit.

Programi i Masave

Bazuar te kërkesat e DKU-së, për çdo PMBU do të përgatitet PiM-ja, me qëllim arritjen e objektivave mjedisore (DKU Neni 11(1)²).

Masat e identifikuar nga PMBU-ja për lumin Erzen janë hartuar në bazë të vlerësimit të statusit aktual të trupave ujorë të përvijuar, që është mbështetur te informacionet e analizës së presioneve dhe ndikimeve që prekin çdo trup ujor. Prandaj, çdo hap i procesit të planifikimit është i rëndësishëm për të siguruar zbatimin e masave të duhura në vendndodhjen e duhur.

Masat përcaktohen në varësi të “Masave të Llojit Kyç” (MLIK³) dhe të shkallës në të cilën do të siguronin trajtimin e këtyre presioneve. MLIK-të janë një grup masash të identifikuar nga Shtetet Anëtare, të cilat kanë si shënjestër të njëjtin presion ose qëllim. *MLIK mund të përfshijnë edhe masa me karakter kombëtar, por zakonisht mund të jenë më tepër se një masë kombëtare. Masat janë hartuar në bazë të vlerësimit të statusit aktual të trupave ujorë, plotësuar me informacione nga analiza e presioneve dhe ndikimeve që prekin trupat ujorë.*

Ky PMBU përcakton PiM-ve që do të zbatohet gjatë periudhës 2022-2027 për arritjen e “objektivave mjedisore”, të përshkruara plotësisht në kapitullin 3, në përputhje me Nenin 4 të DKU-së⁴. Në Shtojcën 3 të WISE 2016 jepen edhe udhëzime për presionet dhe treguesit kryesorë të masave, të shoqëruar me shembuj. Masat specifike (që hasen në kuadër të MLIK-ve) duhet të trajtojnë presione specifike Llojet Kyç të Presioneve (LIK⁵), që hasen në nivelin e trupit ujor. Mënyra më efektive për ta bërë masën të pasqyrojë presionin përkatës është që të përmbliidhen elementet individuale që kontribuojnë në statusin ose potencialin e përgjithshëm të trupit ujor.

Masat kryesore të përcaktuara:

- Reduktimi i ndotjes nga lëndët organike

Panvarësisht investimeve të mëdha që janë bërë në infrastrukturën e ujërave të ndotura, nevojiten masa shtesë në të ardhmen. Baseni ka nevojë për zhvillim infrastrukturor bazë që synon lidhjen me sistemet e kanalizimeve publike dhe të paktën me sistemet e trajtimit të ujit të ndotur urban. Shqipëria, si shtet joanëtar i BE-së, duhet të bëjë përpjekje për ta përmirësuar ndjeshëm atë duke ndërtuar një seri sistemesh kanalizimi dhe impiantesh të trajtimit të ujërave të ndotura deri në 2027-n.

- Reduktimi i ndotjes nga lëndët ushqyese

²Neni 11 (1). Çdo Shtet Anëtar siguron hartimin e programit të masave për çdo rajon të basenit lumor, ose për një pjesë të rajonit të basenit lumor brenda territorit të tij, duke marrë parasysh rezultatet e analizave të kërkuara nga Neni 5, për arritjen e objektivave të përcaktuara në Nenin 4. Këto programe masash mund t’u referohen masave që rrjedhin nga legjislati i miratuar në nivel kombëtar dhe të mbulojnë të gjithë territorin e Shtetit Anëtar. Kur shihet e përshtatshme, Shteti Anëtar mund të miratojë masa të zbatueshme për të gjitha rajonet e baseneve lumore dhe/ose një pjesë të rajoneve të baseneve lumore ndërkombëtare që shtrihen në territorin e tij.

³ Përmbledhur në Tabelën 13-1 (Masat e Llojit Kyç (MLIK) në përputhje me WISE-n e BE-së që janë miratuar në këtë raport PMBU-je)

⁴ Neni 4 : Objektivat mjedisore

⁵ Përmbledhur në Tabelën 10-1 (Masat e Llojit Kyç (MLIK) në përputhje me WISE-n e BE-së që janë miratuar në këtë raport PMBU-je)

Masat në zbatim e PMBU do të kontribuojnë ndjeshëm në reduktimin e lëndëve ushqyese që depërtojnë te ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, por nevojitet më tepër përpjekje nga institucionet të ndryshme të përfshira në këtë proces. Zbatimi i masave për ujërat e ndotura urbane, industriale dhe bujqësore duhet të vazhdojë.

Krahas kësaj, përdorimi i detergjentëve pa përmbajtje fosfati konsiderohet si masë e shpejtë dhe efikase për reduktimin e emetimeve fosfate në ujërat sipërfaqësore. Rregullorja e BE-së për detergjentët duhet zbatuar në të gjitha vendet e BE-së, por edhe Shtetet Joanëtare të BE-së duhet të bëjnë përpjekje të ngjashme ose rekomandohet të bëjnë përpjekje të ngjashme, ndër të cilat edhe Shqipëria duhet të marrë masa konkrete në këtë drejtim.

Ndotja e shpërndarë (difuze) luan rol kryesor në emetimet e përgjithshme të lëndëve ushqyese, ndaj zbatimi i masave që trajtojnë menaxhimin e tokës është shumë i rëndësishëm. Si mjet i përshtatshëm menaxhimi është identifikuar një grup me disa prej praktikave më të mira bujqësore për reduktimin e ndotjes dhe infiltrimeve.

Për më tepër, zbatimi i praktikave të mira bujqësore ose sigurohet me veprime rregullatore (përputhshmëri e kryqëzuar) ose nxitet nëpërmjet iniciativave ekonomike (programet e zhvillimit rural) të mekanizmit financiar të Politikës së Përbashkët Bujqësore. Edhe Shtetet Joanëtare të BE-së nxiten të zbatojnë praktikën më të mira bujqësore të ngjashme.

- Reduktimi i ndotjes nga lëndët e rrezikshme

Trajtimi i duhur i ujërave të ndotura urbane dhe zbatimi i Teknikave më të Mira të Disponueshme (TMD) në impiantet industriale dhe fermat e mëdha bujqësore janë masa elementare që mund të kontribuojnë ndjeshëm në zbutjen e kontaminimeve nga lëndët e rrezikshme.

Në Shtetet Joanëtare të BE-së, përpjekjet për të zhvilluar dhe përmirësuar sektorin e ujërave të ndotura dhe teknologjitë industriale, si dhe për të zbatuar praktikën më të mira bujqësore do të kenë efekte pozitive edhe në statusin e ujit që lidhet me ndotjen nga lëndët e rrezikshme.

Nevojiten më tepër përpjekje për të identifikuar se cilat lëndë prioritare apo kimikate të tjera gjenden në sasi të konsiderueshme në basen. Për burimet e emetimeve që shkaktojnë kontaminimin e ujërave sipërfaqësore nga lëndët e rrezikshme ka informacion të kufizuar në dispozicion. Duhet të vijojë inventarizimi i shkarkimeve, emetimeve dhe humbjeve për të gjithë basenin. Për t'i mbështetur këto veprimtari, nevojitet më tepër informacion për përqendrimet në rrjedhat ujore dhe ngarkesat në lumë nëpërmjet monitorimit të rregullt (me pajisje të përmirësuara për kampionim më të shpeshtë) dhe fushatë specifike kampionimi (p.sh mbetje e lëngët pas trajtimit nga i njëjti burim pikësor).

- Përmirësimi i kushteve hidromorfologjike

Vlerësimi i modifikimeve hidro-morfologjike tregoi për trupat ujorë që janë në gjendje të dobët. Masat e propozuara janë lehtësimi/modifikimi i rrjedhës të peshqve dhe heqja e pengesave për arritjen e vazhdimësisë të rrjedhave ujore përgjatë lumenjve.

- Përmirësimi i statusit të ujërave nëntokësore

Cilësia e ujërave nëntokësore

Duke marrë parasysh se nitratat janë faktorë kyç kundër arritjes së statusit të mirë kimik të një përqindjeje të konsiderueshme të TUN-ëve për mbarë basenin, ka shumë rëndësi të eliminohet ose reduktohet sasia e nitrateve që hyjnë në trupa ujorë. Parandalimi i përkeqësimit të cilësisë së ujërave nëntokësore duhet arritur pikë së pari nëpërmjet zbatimit të Direktivës së BE-së për Nitratat dhe të DTUNU-t.

Sasia e ujërave nëntokësore

Duhen shmangur nxjerrjet e tepruara të ujit në TUN-e nëpërmjet menaxhimit efikas të ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore. Andaj, nevojiten kontrole të rrepta të përdorimeve të ujërave të ëmbla sipërfaqësore e nëntokësore dhe inventarizim i tyre. Gjithashtu, kërkesa për autorizim paraprak

i përdorimit të ujërave. Në përputhje me DKU-në, duhet siguruar që norma mesatare vjetore e marrjes së ujit në plan afatgjatë të mos jetë më e madhe se burimi i disponueshëm i ujërave nëntokësore.

Pjesëmarrja dhe Konsultimi Publik

AMBU shpreh angazhimin për pjesëmarrje publike aktive në vendimmarrje, në mënyrë që të ofrojë mbështetje më të gjerë për politikën dhe për të rritur efikasitetin e përpjekjeve për zbatim. Palët përkatëse të interesit janë konsultuar që në fillim të periudhës së hartimit të PMBU-së së Erzenit. Në nëntor të 2019-s, u mbajt mbledhja e parë konsultuese, ku institucionet përkatëse diskutuan dhe identifikuan/ranë dakord së bashku për çështjet e rëndësishme të menaxhimit të burimeve ujore. Për shkak të pandemisë Covid-19, gjatë 2020-ës është zhvilluar vetëm një mbledhje konsultuese (tetor 2020) me përfaqësues të BU-së të Ishëm dhe Erzen. PMBU-ja përfundimtare do të publikohet në faqen zyrtare të AMBU-t, për të përmbushur kërkesat e Nenit 14 të DKU-së së BE-së për pjesëmarrjen dhe përfshirjen publike.

Vetë Direktiva nuk e përfshin pikëpamjen gjinore, por AMBU, me mbështetjen e plotë të ekipit të EUSIWM-it, e ka marrë gjerësisht në konsideratë rolin e grave, në të gjitha fazat përgatitore të planit.

1 Objektivat, Administrimi dhe Koordinimi

1.1 Objektivat

Ky dokument paraqet kërkesat statutorë të PMBU-së për basenin e lumit Erzen, të parashikuara në Ligjin për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore (LMIBU), sidomos në Nenet 17 dhe 24⁶. Paralelisht, PMBU-ja është në përputhje me objektivat dhe procedurat e e DKU-së së BE-së, legjislacionin e përgjithshëm të BE-së për mbrojtjen e ujërave kombëtare dhe direktivat e saj përkatëse.⁷

Qëllimi kryesor i DKU-së së BE-së ka të bëjë kryesisht me cilësinë e ujërave, përkufizuar gjerësisht si “status”. Kontrolli i sasisë së ujit (prurjet ose volumet) është elementi dytësor i sigurimit të cilësisë së mirë të ujit ndaj duhen përcaktuar edhe masat për sasinë që t’i shërbejnë objektivit të sigurimit të cilësisë së mirë.

PMBU-ja është mjeti kryesor për menaxhimin e trupave ujqorë sipërfaqësorë dhe nëntokësorë brenda një Rajoni të caktuar të Basenit Ujqor (RBU), që në këtë rast është zona e Basenit Ujqor të Lumit Erzen. Lidhur me qeverisjen e ujit, PMBU-ja përmban:

- përshkrimin e përgjithshëm të basenit ujqor, duke përfshirë kryesisht: hidrometeorologjinë, përdorimin e tokës dhe përdorimin e ujit;
 - kategorizimin e trupave sipërfaqësore ujqorë në lumenj, liqene, ujëra kalimtare dhe bregdetare, trupa ujqorë nëntokësorë, si dhe përcaktimin e tipologjisë së tyre përkatëse dhe kushteve referencë për të gjithë trupat ujqorë;
 - vlerësimin teknik të kushteve bazë (aktuale) të të gjithë trupave ujqorë në basenin ujqor lidhur me cilësinë dhe statusin sasior;
 - identifikimin e zonave të mbrojtura në basenin ujqor ku uji ka përdorim ose rëndësi të veçantë që kërkon mbrojtje;
 - përmbledhjen e presioneve dhe ndikimeve antropogjene në trupat ujqorë sipërfaqësorë dhe nëntokësorë;
 - përmbledhjen e masave që synojnë zbutjen e ndikimeve të identifikuara për trupat ujqorë të veçantë nëse janë nën statusin e kërkuar minimal “Mirë”;
 - analizën ekonomike dhe/ose teknike për ata trupa ujqorë që zakonisht përshkruhen “si tepër të modifikuar” (TUTM), për të cilët nuk është e mundur arritja e “statusit të mirë”;
 - analizën ekonomike për identifikimin e rikuperimit të nevojshëm të burimeve dhe kostove mjedisore të shërbimeve të ujit, duke marrë parasysh parashikimet afatgjata të kërkesës dhe ofertës për ujë në basenin ujqor;
 - regjistrin dhe përmbledhjen e planeve më të detajuara, të propozuara për nënbasenet, sektorët, çështjet e menaxhimit ose kategoritë e ujit që mund të ndikojnë ose mund të ndikohen nga objektivat mjedisore dhe programi i masave të këtij Plani;
 - përmbledhje e masave të marra për konsultimin publik dhe se si këto konsultime janë marrë parasysh në formulimin e objektivave të PMBU-së dhe programit të masave;
 - listën e Autoriteteve Kompetente që kanë detyrime ose që ndikohen nga ky Plan, përfshi marrëdhënien e tyre me autoritetet e tjera të koordinuara brenda Shqipërisë, dhe kur është e nevojshme, përmbledhjen e marrëdhënieve institucionale të krijuara për të siguruar koordinimin me Rajonet ndërkombëtare të Baseneve Ujqore;
 - regjistrin e nxjerrjeve dhe lejeve të tyre, kur këto nxjerrje mund të ndikojnë te statusi i trupit ujqor⁸
- Periodha e parashikuar e Planit është gjashtë vjet (2022-2027) në përputhje me legjislacionin kombëtar dhe DKU-në dhe përfaqëson ciklin e tretë të këtyre Planeve brenda Shteteve Anëtare të BE-së me të cilin Shqipëria po përpiqet të përafrohet. PiM-ja i përcaktuar në PMBU që parashtron

⁶ Qeveria Shqiptare, Ligji 111/2012, ndryshuar me Ligjin Nr. 6/2018 “Për menaxhimin e integruar të burimeve ujqore”

⁷ Direktiva Kuadër e Ujit 2000/60/KE për ngritjen e kuadrit për veprimin e Komunitetit në fushën e politikave ujqore - “Direktiva Kuadër e Ujit”, Shtojca VII, Shtojca IX

⁸ Komisioni Evropian, Direktiva 2000/60/KE – Neni 11(3)

objektivat mjedisore të cilat rrjedhin nga Neni 25 (1) në LMIBU pritet të bëhet ligjërisht i detyrueshëm për autoritetet kompetente, subjektet ose palët e interesit, sipas rastit, me t’u miratuar nga Këshilli Kombëtar i Ujit dhe Këshilli i Ministrave.

1.2 Statusi Ligjor i Autoritetit Kompetent

Baseni ujqor i lumit Erzen është përvijuar si i pavarur,⁹ por ndodhet në “Rajonin e Basenit Ujqor të Lumit të Tiranës” në Shqipëri (Harta 1-1). Për qëllimet e këtij Plani, AMBU vepron si Autoriteti Kompetent për bashkërendimin dhe kontrollin e punës së organeve vendore të menaxhimit të burimeve ujqore, sikurse parashikohet në Ligjin nr.111/2012 (Neni 11). Kompetencat e veçanta të AMBU-së përcaktohen nga Neni 11 i LMIBU-së dhe Vendimi i Këshillit të Ministrave Nr. 221, datë 26.04.2018 për organizimin dhe funksionimin e AMBU-së.

AMBU-ja ka përgjegjësinë të sigurohet se kërkesat e parashtruara në LMIBU dhe DKU-në e BE-së, sidomos objektivat mjedisore dhe programi i masave të përcaktuara në PMBU të jenë koordinuar përgjatë të gjithë sektorëve dhe programeve brenda basenit ujqor.¹⁰

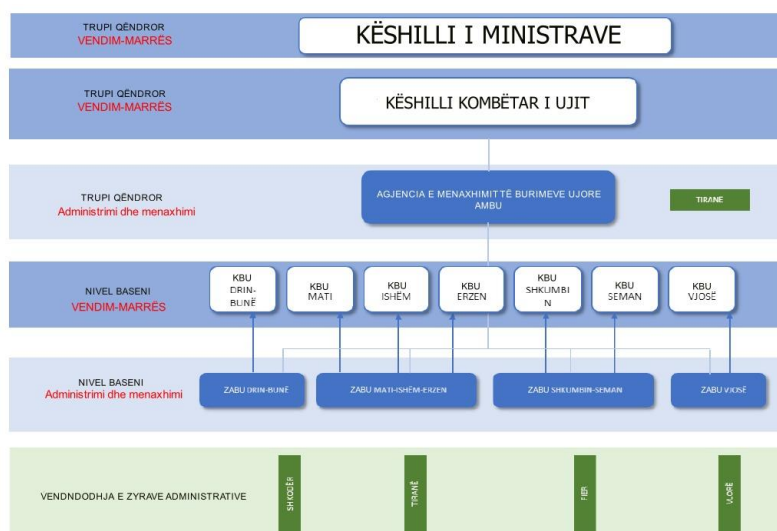
1.3 Marrëveshjet administrative

LMIBU përkufizon kuadrin institucional në nivel kombëtar dhe vendor, për të siguruar menaxhimin e burimeve ujqore dhe përafrimin me Direktivat kryesore të BE-së lidhur me mjedisin dhe ujin, duke përfshirë edhe Direktivën për Trajtimin e Ujqërave të Ndotura Urbane (DTUNU), Direktivën për Ujin e Pijshëm (DUP) dhe pjesërisht Direktivat për Ujqërat Nëntokësore (DUN) dhe Përmbytjet (DP).

Struktura qeverisëse e menaxhimit të ujit përcaktohet në vija të përgjithshme në Figurën 1-1. AMBU-ja është autoriteti kompetent për hartimin dhe zbatimin e politikave, strategjive, planeve, programeve dhe projekteve që synojnë menaxhimin e integruar të burimeve ujqore, përfshi edhe PMBU-të.

KBU-të janë organet përgjegjëse vendore për menaxhimin e integruar të burimeve ujqore në basenin përkatës, duke përfshirë edhe ruajtjen dhe mbrojtjen e burimeve ujqore, si dhe shpërndarjen e barabartë të burimeve ujqore brenda basenit ujqor në fjalë (LMIBU, Neni 12).

Figura1-1 – Rregullimet Administrative për Qeverisjen e Burimeve Ujqore

Zyrat e Administrimit të Basenit Ujqor (ZABU) janë njësi operationale të AMBU-së. Detyra e tyre kryesore është hartimi i planeve të menaxhimit të burimeve të baseneve ujqore përkatëse dhe mbajtja e inventarëve për burimet ujqore (Neni 13, LMIBU).

⁹ Vendim QShA, Vendimi i Këshillit të Ministrave - Vendimi Nr. 696, datë 30.10.2019 “Për miratimin e kufijve territorialë dhe hidrografikë të baseneve ujqore”

¹⁰ Komisioni Evropian, Direktiva 2000/60/EC – Neni 3(2)

1.4 Koordinimi i autoritetit kompetent dhe Marrëdhëniet Institucionale

AMBU vepron si organi përgjegjës kryesor për hartimin dhe koordinimin e PMBU-së. Megjithatë, PMBU-të janë nisma mjaft komplekse, që kërkojnë bashkëpunim të gjerë dhe konsultim midis Ministrive, Agjencive Qeveritare dhe rregullatorëve, të quajtur ndryshe edhe si “autoritete kompetente”.

Tabela 1-1 përcakton autoritetet kompetente për këtë Plan dhe përshkruan detyrat dhe detyrimet e tyre, si dhe mekanizmat e koordinimit me Autoritetin e Rajonit të Basenit Ujor. Ky koordinim ndodh rutinë, nëpërmjet mekanizmave qeverisëse.

Institucionet përgjegjëse për hartimin dhe zbatimin e planeve për administrimin dhe organizimin e organeve kombëtare për Menaxhimin e Burimeve Ujore janë: Këshilli i Ministrave, Këshilli Kombëtar i Ujit, Agjencia për Menaxhimin e Burimeve Ujore, Këshilli i Baseneve Ujore dhe Zyrat e Administrimit të Burimeve Ujore. (Neni 7, LMIBU).

KBU-të ndihmohen nga ZABU-të, të cilat funksionojnë si sekretariat i KBU-ve. ZABU-të janë përgjegjëse për vlerësimin teknik të aplikimeve për përdorimin e ujit (sipërfaqësore dhe nëntokësore), japin rekomandime për miratim nga KBU-ja, mbështesin bashkitë në zgjidhjen e çështjeve që lidhen me burimet ujore dhe janë përgjegjëse për mbikëqyrjen (dhe monitorimin) të gjitha veprimtarive lidhur me përdorimin e burimeve ujore. Megjithatë, ZABU-të kanë autoritet të kufizuar lidhur me imponimin e procedurave ligjore dhe rregullatore.

Urdhri i Kryeministrit Nr. 129 datë 21.09.2015 “Për marrjen e masave institucionale dhe operacionale për zbatimin e qasjes sektoriale dhe ngritjen e grupeve të menaxhimit të integruar të politikave” institucionalizoi për herë të parë qasjen sektoriale brenda Sistemit të Planifikimit të Integruar (IPS), që është sistemi vendimmarrës i cili përcakton drejtimin strategjik dhe shpërndarjen e burimeve të vendit. Mekanizmi i Menaxhimit të Integruar të Sektorit u ngrit me qëllim zhvillimin, zbatimin dhe monitorimin e reformave sektoriale në Shqipëri. Kjo do të arrihet nëpërmjet hartimit të programeve kombëtare sektoriale dhe krijimit të një liste të vetme për projektet që kanë prioritet për investime strategjike. Mekanizmi u bazua në ngritjen e katër Grupeve të Menaxhimit të Integruar të Politikës (GMIP) në katër fusha prioritare:

- Menaxhimin e Integruar të Ujit;
- Punësimin dhe Sektorin Social;
- Konkurrueshmëria dhe Inovacioni;
- Qeverisja e Mirë dhe Administrimi Publik.

Urdhri i Kryeministrit Nr. 157, datë 22.10.2018 “Për marrjen e masave për zbatimin e qasjes mbarë sektoriale/ndërsektoriale, si dhe ngritjen dhe funksionimin e mekanizmit të integruar sektorial/ndërsektorial”, riorganizoi dhe konsolidoi mekanizmin GMIP në mbështetje të marrjes së masave organizative, ndër institucionale dhe operacionale për zbatimin e qasjes mbarë sektoriale / ndërsektoriale. Me këtë organizim të ri, GMIP-ja do të operojë në funksion të qasjes së integruar mbarësektoriale / ndërsektoriale në fushat prioritare. Në këtë drejtim, është shtuar edhe pikëpamja ndërsektoriale, ndryshe nga organizimi i parë, që e vuri theksin vetëm te pikëpamja sektoriale. Krahas GMIP-ve, është shtuar edhe një formë e re organizimi: Komitetet Drejtuese Sektoriale (KDS) ndarë në pesë pjesë. Ka shumë rëndësi që të përcaktohet roli i këtij mekanizmi në procesin e përdorimit dhe zbatimit të Instrumentit Financiar të Mbështetjes Buxhetore Sektoriale. Urdhri i Kryeministrit në vitin 2015 përcaktoi se: mekanizmi synon të zhvillojë, zbatojë dhe monitorojë reformat sektoriale në Shqipëri nëpërmjet hartimit të programeve kombëtare sektoriale dhe krijimit të një liste të vetme për projektet me prioritet për investime strategjike në përputhje me procesin e anëtarësimit në BE dhe detyrimet ndërkombëtare të Shqipërisë”. Të gjithë palët e interesit të basenit ujor nga përdoruesit fundorë e deri te autoritetet kombëtare (institucionet qeveritare) përfaqësohen nga subjekte të ndryshme që operojnë në sektorin e ujit, si: bujqësi, industri, urbanizim, energji; OJF-të, komuniteti shkencor, donatorët dhe shoqëritë civile në përgjithësi.

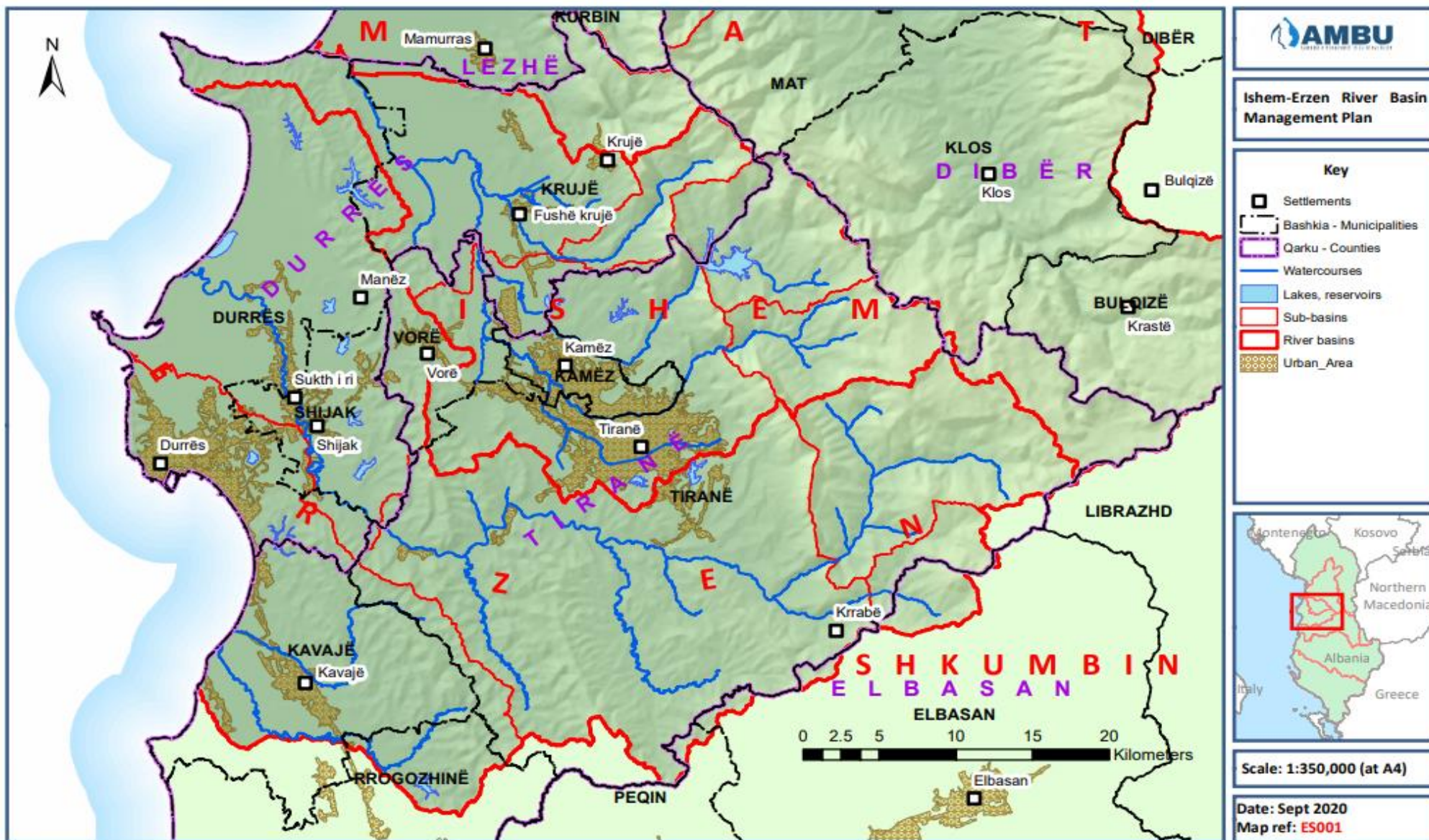
Tabela 1-1 – Regjistri i Autoriteteve Kompetente Lidhur me Planin

AUTORITETI KOMPETENT DHE AUTORITETI LIGJOR	AKTIVITETET KRYESORE QË KONTRIBUOJNË NË DKU	MEKANIZMAT E KOORDINIMIT ME AK-të E TJERA
<p>Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU) (Kryeministria) Ligji Nr. 111/2012 ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për "Menaxhimin e Integruar të burimeve ujore" VKM Nr. 221, datë 26.4.2018 "Për organizimin dhe funksionimin e AMBU-t"</p>	<p>Zbatimi dhe koordinimi i Ligjit për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore Zbatimi dhe koordinimi i Direktivës Kuadër të Ujit Përgatitja e Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore Përgatitja e Planeve të Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet Përgatitja e Planeve të Menaxhimit të Riskut nga Thatësitrat Mbajtësi i Regjistrit të Nxjerrjeve të Ujit (në KKBU)</p>	<p>Publikimi i Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore dhe Dokumenteve Plotësuese Zbatimi i Strategjisë Kombëtare të MIBU-t Mirembajtja e regjistrit të subjekteve të burimeve ujore Mirembajtja e Kadastrës Kombëtare të Burimeve Ujore</p>
<p>Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM) Ligji Nr. 10431, datë 9.6.2011 "Për mbrojtjen mjedisore" VKM Nr. 568, datë 17.7.2019 "Për organizimin dhe funksionimin e AKM-së"</p>	<p>Monitorimi Kombëtar Mjedisor i Trupave Ujorë Lumorë Monitorimi Kombëtar Mjedisor i Trupave Ujorë Liqenorë Monitorimi Kombëtar Mjedisor i Trupave Ujorë Bregdetarë Lejet Mjedisore të lëshuara për të gjitha veprimtaritë industriale në vend VNM-të dhe VSM-të periodike</p>	<p>Publikimi i Programit Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit (vjetor) Mirembajtja e Regjistrit të Lejeve Mjedisore Mirembajtja e Regjistrit të Çlirimit dhe Shkarkimit të Ndotësve</p>
<p>Departamenti i Klimës dhe Mjedisit, Instituti i Gjeoshkencave, (IGJEO) Ligji Nr. 8485, datë 12.5.1999 "Për Kodin e Procedurës Administrative" VKM Nr. 490, datë 6.7.2011 "Për krijimin e IGJEO-it" (shkrirja e institucioneve të mëparshme ekzistuese)</p>	<p>Mbledhja, verifikimi dhe shpërndarja e të dhënave meteorologjike (monitorimi i reshjeve) Mbledhja, verifikimi dhe shpërndarja e të dhënave hidrologjike (monitorimi i prurjes)</p>	<p>Publikimi i Buletinit Mujor të Klimës në faqen e internetit</p>
<p>Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura" VKM Nr. 102, datë 4.2.2015 "Për ngritjen e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura", ndryshuar në 2016-n.</p>	<p>Menaxhimi i Zonave të Mbrojtura Zbatimi i Direktivës së BE-së për Shpendët dhe Habitatet</p>	<p>Publikimi i planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura, të gjitha llojet Mirembajtja e regjistrit për zonat e mbrojtura - bazuar në GIS Mirembajtja e inventarit kombëtar të florës dhe faunës</p>
<p>Agjencia Kombëtare e Bregdetit (AKB) Ligji Nr. 93/2015 "Për turizmin" VKM Nr. 569 datë 17.7.2019 "Për ngritjen e Agjencisë Kombëtare të Bregdetit"</p>	<p>Mbrojtja dhe zhvillimi i mjedisit të qëndrueshëm në bregdet Monitorimi dhe kontrolli i aktiviteteve të paligjshme turistike në bregdet (plazhet)</p>	<p>Mirembajtja e inventarit kombëtar të bregdetit Monitorimi i zbatimit të instrumenteve të planifikimit të territorit</p>
<p>Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit Ligji Nr. 107/2014 "Për zhvillimin dhe planifikimin territorial".</p>	<p>Përgatitja e planeve të menaxhimit të territorit në mënyrë të koordinuar - përmes qeverive vendore</p>	<p>Publikimi i Planit Kombëtar të Zhvillimit Koordinimi i përgatitjes së planeve të menaxhimit të territorit nga qeveritë vendore</p>

VKM Nr. 427 datë 8.6.2016 "Për ngritjen e Agjencisë Kombëtare të Planifikimit të Territorit"	Përgatitja e planeve të integruara tematike (përfshi infrastrukturën, përmbytjet, ujërat, bujqësinë, zhvillimin urban etj.)	Publikimi i Planit të Integruar Ndërsektorial të Bregdetit – bazuar te GIS- Publikimi i Planit të Integruar Ndërsektorial të Bregdetit për Rajonin Tiranë-Durrës – bazuar te GIS-i (përfshi bashkitë Tiranë, Durrës, Kamëz, Vorë, Shijak dhe Krujë). Mbajtja e Bazës së Integruar të të Dhënave për Planifikimin.
Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (ShGjSh) Ligji Nr. 111/2015, datë 15.10.2015 "Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar"	Studimi dhe monitorimi i ujërave nëntokësore, akuiferëve, shtresave gjeologjike, hidrogeologjisë	Publikimi i raporteve për cilësinë e ujërave nëntokësore Mbajtja e bazës së të dhënave bazuar te GIS-i për gjeologjinë, hidrogeologjinë dhe akuiferët nëntokësorë Anëtar i EuroGeoSurveys, që prej 2007-s
Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN) Ligji Nr. 7/2017 "Për përdorimin e burimeve të rinovueshme" VKM Nr. 547, datë 9.8.2006 "Për ngritjen e AKBN-së, ndryshuar në 2017-n	Mbajtja e bazës kombëtare të të dhënave për përdorimin/kapacitetin e sektorit të energjetikës Monitorimi dhe inspektimi i sektorit energjetik, përfshi hidrokarburet, vajrat dhe të gjitha burimet e tjera natyrore Përgatitja e planit kombëtar të veprimit për përdorimin e burimeve të rinovueshme për prodhimin e energjisë, çdo dy vjet Monitorimi i hidrocentraleve Analiza e mineraleve	Publikimi i buletinit për potencialet/investimet hidroenergjetike në vend Mirëmbajtja e sistemit të bazuar te GIS-i për energjinë
Agjencia Kombëtare e Ujësllës-Kanalizimeve dhe Infrastrukturës së Mbetjeve të Ngurta (AKUM) Ligji Nr. 8102, datë 28.3.1996 "Për ujësllës-kanalizimet", ndryshuar me ligjin Nr. 9915, datë 2008. (Projektligji i ri është miratuar, por nuk është miratuar ende). VKM Nr. 431, datë 11.7.2018 "Për ngritjen e AKUM-it"	Zbatimi i politikës dhe strategjisë për ujësllës-kanalizimet (Masterplani për UK-në dhe Mbetjet) Trajtimi i ujërave të ndotura Planifikimi i infrastrukturës për mbetjet Planifikimi i nevojave për investime në furnizim me ujë/trajtimin e ujërave të ndotura dhe menaxhimin e mbetjeve	Mirëmbajtja e platformës kombëtare të GIS-it për asetet e ujësllës-kanalizimeve Publikimi i raporteve/statistikave për performancën e shoqërive UK
Drejtoria Rajonale të Ujitjes dhe Kullimit Ligji Nr. 24/2017 "Për ujitjen dhe kullimin" VKM Nr. 437, datë 17.5.2017 "Për ngritjen e 4 drejtorive rajonale për ujitjen dhe kullimin"	4 drejtori të ngritura: Lezhë, Durrës, Fier dhe Korçë . Inventari i infrastrukturës së ujitjes, kullimit dhe mbrojtjes nga përmbytjet Planifikimi i nevojave/kërkesës për ujë në sektorin e ujitjes Planifikimi i ndërhyrjeve rehabilituese në infrastrukturën e ujitjes, kullimit dhe mbrojtjes nga përmbytjet	Mirëmbajtja e sistemit të integruar për pyjet
Agjencia Kombëtare e Pyjeve (AKP) Ligji Nr. 5/2016, datë 04.02.2016 "Për shpalljen e moratoriumit të pyjeve"	Përgatitja e inventarit për pyjet Përgatitja e hartave të bazuara te GIS-i Zbatimi i programit të monitorimit vjetor për pyjet, biodiversitetin, habitatet etj.	Mirëmbajtja e sistemit të integruar për pyjet (regjistri, baza e të dhënave, sistemi GIS) Ngre dhe mirëmban Regjistrin Kombëtar të Fondit Pyjor

VKM Nr.570, datë 17.7.2020 "Për ngritjen e AKP-së" Urdhri Nr. 24, datë 03.02.2020 "Për miratimin e strukturës dhe organigramës të Agjencisë Kombëtare të Pyjeve" Ligji Nr. 57/2020 "Për pyjet" datë 30 / 04/2020	Monitorimi / kontrolli / inspektimi	Harton metodologjinë për inventarizimin e pyjeve, organizimin dhe drejtimin e punës në nivel kombëtar. Publikimi i raporteve për statusin e pyjeve dhe të dhëna/informacione të tjera përkatëse.
Agjencia Kombëtare për Mbrojtjen Civile (ish-Drejtoria e Përgjithshme për Emergjencat Civile) Ligji Nor. 45/2019, datë 18.7.2019 "Për mbrojtjen civile"	Përgatitja e strategjisë kombëtare për zvogëlimin e risqeve nga fatkeqësitë natyrore Përgatitja e planit kombëtar për emergjencat civile Ndërhyrjet në infrastrukturë në zonat e dëmtuara	Mirëmbajtja e bazës së të dhënave për humbjet dhe dëmet Ngritja e Fondit të Solidaritetit
Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor (ASIG) Ligji Nr. 72/2012, datë 28.6.2012 "Për organizimin dhe funksionimin e infrastrukturës shtetërore për informacionin gjeohapësinor"	Zbatimi i kërkesave të Direktivës INSPIRE Përgatitja e standardeve kombëtare për informacionin gjeohapësinor Përgatitja e hartave tematike, në sistemin GIS	Përgatitja e të gjitha hartave të tipologjisë/sectorit në nivel vendor/rajonar/kombëtar Mirëmbajtja e sistemit kombëtar GIS për të gjitha llojet e informacionit Mirëmbajtja e Gjeoportalit Kombëtar (faqes së internetit) me informacion tematik, vënë në dispozicion të publikut
Instituti i Shëndetit Publik Inspektorati Shtetëror Shëndetësor i Qarkut NjVKSH-Njësitë Vendore të Kujdesit Shëndetësor Ligji Nr. 10 138, datë 11.5.2009 "Për shëndetin publik" VKM nr. 379, datë 25.5.2016 për miratimin e rregullores "Cilësia e ujit të pijshëm"	Vlerësimi i cilësisë së ujit të pijshëm (analiza e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, si dhe impiantet e trajtimit të ujërave) Monitorimi i cilësisë së ujit të pijshëm Analiza e të dhënave Inspektimi i zbatimit të kërkesave të VKM nr.379, datë 25.5.2016 për miratimin e rregullores "Cilësia e ujit të pijshëm"	Publikimi i raporteve për çështjet/gjendjen shëndetësore Publikimi i revistës mjekësore shëndetësore Publikimi i buletinit shëndetësor në faqen e internetit

Harta 1-1 –Shtirija e Baseneve Ujore të Lumit Ishëm dhe Erzen

1.5 Struktura e Përgjithshme e Kuadrit të PMBU-së dhe Dokumentacionit

1.5.1 Komponentët Parësorë

Sipas kontekstit të Direktivës Kuadër të Ujit (DKU), PMBU-ja duhet të paraqesë në mënyrë të detajuar se si do të përmbushen objektivat mjedisore të basenit ujqor (objektivat për statusin ekologjik, statusin sasior, statusin kimik dhe të zonës së mbrojtur) brenda afatit të përcaktuar kohor.¹¹ Për më tepër:

- Masat për mbrojtjen e cilësisë dhe sasisë së të gjitha burimeve ujqore, përfshi edhe ekologjinë ujqore dhe habitatet e vlefshëm.
- Masat për mbrojtjen e burimeve ujqore që përdoren për ujë të pijshëm, qofshin nëntokësore, apo sipërfaqësore.
- Masat për të siguruar qëndrueshmërinë afatgjatë të burimeve ujqore për sa i përket nevojave mjedisore dhe ekonomike.
- Masat për mbrojtjen e ujërave të larjes dhe ujërave të tjera me rëndësi ekonomike.

Këto objektiva duhen përfshirë për çdo basen ujqor. Në përgjithësi, programet e masave ndahen në:

- i) “Masa bazë” që përfshijnë kërkesat kyç të përputhshmërisë që parashtrihen në disa Direktiva të BE-së, si në Pjesën A, Shtojcën VI të DKU-së
- ii) “Masat plotësuese” që lihen në diskrecion të AMBU-së, sipas nevojës, për arritjen e objektivave mjedisore, të parashtruara në Pjesën A, Shtojcën VI të DKU-së.

Paralelisht, duhet kryer edhe analiza e detajuar ekonomike e përdorimit të ujit brenda basenit ujqor. Vendosja e kostos së duhur dhe rikuperimi i kostove të ujit shërbejnë si stimuj për përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujqore, duke ndihmuar kështu në arritjen e objektivave mjedisore në kuadër të Direktivës. Për më tepër, analiza ekonomike lehtëson diskutimin racional për efikasitetin e kostove të masave të ndryshme të renditura më lart.

1.5.2 Komponentët Dytësorë

Në nivel baseni ujqor, menaxhimi i integruar i burimeve ujqore i bazuar në praktikatat më të mira dhe gjithëpërfshirëse, duhet parë nga një kënd më i gjerë nga sa parashtrihet në pikën 1.5.1 më lart.¹² Formulimi i DKU-së i referohet shumë pak herë në mënyrë të shprehur menaxhimit të burimeve ujqore, menaxhimit të përmbytjeve, menaxhimit të thatësirave dhe menaxhimit të bregdetit.

Këto veprimtari mund të ndikojnë në mënyrë të konsiderueshme te masat e parashikuara në 1.5.1, si dhe brenda strategjive ose planeve plotësuese shtesë që janë parashikuar (menaxhimi i burimeve ujqore, risqeve nga përmbytjet dhe thatësirat), këto strategji sektoriale duhet të raportojnë në mënyrë të veçantë për ndikimin e këtyre strategjive te objektivat mjedisore të basenit ujqor dhe statusi i trupit ujqor, kur është e mundur.

Por, ato kërkojnë edhe plane dhe/ose strategji të veçanta të rëndësishme dhe komplekse nga pikëpamja teknike, gjë që shkon përtej fushëveprimit të ngushtë të “cilësisë së ujit” që parashikohet në DKU.

Në përputhje me praktikatat më të mira ndërkombëtare, kuadri i PMBU-së për Shqipërinë parashikon strategji dhe/ose plane plotësuese shtesë të koordinuara me, por të ndryshme nga dokumenti bërthamë i PMBU-së (masat në 1.5.1.). Në mënyrë të veçantë, parashikohet kur shihet e nevojshme:

- Plani ose Strategjia për Menaxhimin e Burimeve Ujqore
- Plani ose Strategjia për Menaxhimin e Riskut nga Përmbytjet
- Plani ose Strategjia për Menaxhimin e Riskut nga Thatësirat
- Plani ose Strategjia për Menaxhimin e Zonave Bregdetare
- Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) për propozimet e PMBU-së

Përmbajtja dhe objektivat e këtyre strategjive mbështetëse shpjegohen më tej në Kapitullin 9. Në nënseksionin përkatës qartësohet nëse këto strategji dhe plane nuk janë hartuar ende (ose nuk gjejnë zbatim) për basenin ujqor në fjalë.

¹¹ Komisioni Evropian - https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/info/intro_en.htm

¹² Banka Botërore – Menaxhimi i Integruar i Basenit Ujqor – Nga Konceptet te Praktikatat e Mira, Dokumente Informuese 1-15, 2006.

Për ta përmbledhur, të gjitha autoritetet rregullatore, kompetente, por dhe subjektet që kontribuojnë në çdonjërën prej strategjive dhe/ose planeve të mësipërme duhet të kuptojnë se objektivat e përgjithshme mjedisore të parashtruara në nenin 25 të LMIBU-t dhe nenin 4 të DKU-së shërbejnë si parime paraprake udhëzuese për përputhshmërinë mjedisore të këtyre strategjive plotësuese. Këto strategji duhet të marrin parasysh dhe të koordinohen me objektivat mjedisore të përcaktuara në PMBU, ose të jenë plotësisht në përputhje me kërkesat e rasteve përjashtimore të parashtruara në nenin 4(7) të DKU-së.

1.5.3 Elementet Mbështetëse

Legjislacioni kombëtar parësor dhe Direktivat e BE-së nuk mund të ofrojnë udhëzime të mjaftueshme lidhur me mënyrën se si duhen përgatitur Planet e Menaxhimit të Basenit Ujor. Prandaj, mund të merren në konsideratë procedurat apo problematikat teknike specifike që duhen parashikuar me dispozita në legjislacionin dytësor, në Vendime të Këshillit të Ministrave (VKM 1015/2020) apo Procedura Teknike Standarde (PTS) të përgatitura nga AMBU, por mund të merren në konsideratë edhe politikat, evidencat dhe procedurat mbështetëse të ofruara në Strategjinë e BE-së për Zbatim të Përbashkët.¹³ Praktikrat më të mira ndërkombëtare janë gjithashtu shumë të rëndësishme.

Këto elemente mbështetëse janë të shumta në numër, ndaj në Tabelën 1-2 paraqitet një përmbledhje e dokumenteve më relevante.

1.5.4 Ilustrimi i Kuadrit të Raportimit të PMBU-së

Tabloja ilustruese e kuadrit të PMBU-së në Shqipëri, që shërben si format model për të gjitha PMBU-të e ardhshme, paraqitet në Tabelën 1-3.

¹³ https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

Tabela 1-2 – Elementet Mbështetëse të Kuadrit të PMBU-së

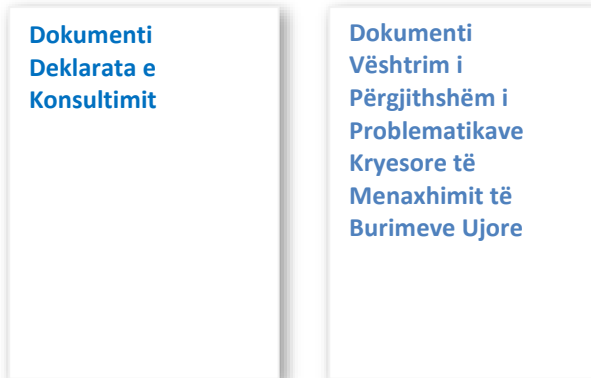
DIREKTIVAT PARËSORE LIDHUR ME DIREKTIVËN KUADËR TË UJIT	
Direktiva 2000/60/KE	Për ngritjen e kuadrit për veprim komunitar në fushën e politikave për burimet ujore
Direktiva 2006/118/KE;	Për mbrojtjen e ujërave nëntokësore nga ndotja dhe degradimi
Direktiva 2013/39/BE	Ndryshimi i Direktivave 2000/60/KE dhe 2008/105/KE lidhur me substancat prioritare në fushën e politikës së ujit
Direktiva (BE) 2020/2184	Për cilësinë e ujit për konsum nierëzor
Direktiva 91/676/KEE	Për mbrojtjen e burimeve ujore ndaj ndotjes së shkaktuar nga nitratat që vijnë nga burimet bujqësore
Direktiva 2006/7/KE;	Për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes
Direktiva 2010/75/KE	Për emetimet industriale (parandalimi dhe kontrolli i ndotjes së integruar)
Direktiva 2001/42/KE	Për vlerësimin e efekteve të disa planeve dhe programeve të caktuara në mjedis
Direktiva 91/271/KEE	Për trajtimin e ujërave të ndotura urbane
Direktiva 97/62/KE;	Për konservimin e habitateve natyrore dhe të florës e faunës së egër
DOKUMENTET UDHËZUESE PARËSORE TË STRATEGJISË SË PËRBASHKËT TË ZBATIMIT TË DKU-SË	
Dokumenti Udhëzues 2	Identifikimi i Trupave Ujorë
Dokumenti Udhëzues 3	Analiza e Presioneve dhe Ndikimeve
Dokumenti Udhëzues 4	Identifikimi dhe Përcaktimi i Trupave Ujorë Tepër të Modifikuar
Dokumenti Udhëzues 7	Monitorimi sipas Direktivës Kuadër të Ujit
Dokumenti Udhëzues 13	Qasja e përgjithshme kundrejt klasifikimit të statusit dhe potencialit ekologjik
Dokumenti Udhëzues 19	Udhëzues për Monitorimin Kimik të Ujërave Sipërfaqësore në kuadër të Direktivës Kuadër të Ujit
Dokumenti Udhëzues 27	Udhëzues teknik për standardet e cilësisë së mjedisit
Dokumenti Udhëzues 31	Rrjedhat ekologjike në zbatimin e Direktivës Kuadër të Ujit
Dokumenti Udhëzues 34	Për zbatimin e bilanceve ujore për të mbështetur zbatimin e DKU-së bilanceve ujore për mbështetjen e zbatimit të DKU-së Versioni përfundimtar 6.1 – 18/05/2015 Raporti Teknik - 2015 - 090
Dokumenti Udhëzues 35	Udhëzues për Raportimin mbi Direktivën Kuadër të Ujit 2016 – 6.0.6

QEVERIA SHQIPTARE – AKTET LIGJORE	
Ligji Nr. 111/2012	Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore
Ligji Nr. 10431/2011	Për Mbrojtjen e Mjedisit
Ligji Nr.44/2015	Për procedurat administrative
Ligji Nr.81/2017	Për zonat e mbrojtura
Ligji Nr.93/2015	Për turizmin
Ligji Nr.107/2014	Agjencia për Zhvillimin dhe Planifikimin e Territorit
Ligji Nr.111/2015	Shërbimi Gjeologjik Shqiptar
Ligji Nr. 7/2017	Për përdorimin e burimeve të rinovueshme
Ligji Nr. 7/2017	Për furnizimin me ujë dhe kanalizimet
Ligji nr. 24/2017	Për ujitjen dhe kullimin
Ligji nr.90/2012	Për administratën publike
Ligji nr.45/2019	Për mbrojtjen civile

Ligji nr. 72/2012	Për organizimin dhe funksionimin e infrastrukturës shtetërore për informacionin gjeohapësinor
Ligji nr.10138/2009	Për shëndetin publik
QEVERIA SHQIPTARE - VENDIM I KËSHILLIT TË MINISTRAVE	
VKM Nr. 221/2018	Për ngritjen e AMBU-t
VKM Nr. 1015/2020	Për përmbajtjen, zhvillimin dhe zbatimin e strategjive Kombëtare të Ujit, Planeve të Menaxhimit të Rajoneve të Baseneve Ujore dhe Planeve për Menaxhimin e Riskut nga Përmytjet
VKM nr.568/2019	Për krijimin e AKM-së
VKM nr.490/2011	Për krijimin e IGjEO-s
VKM nr.102/2015	Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura
VKM nr. 427/2016	Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Planifikimit të Territorit
VKM nr. 547/2006	Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Burimeve Natyrore
VKM nr.431/2018	Për krijimin e AKUM-it
VKM nr.437/2017	Për krijimin e 4 drejtorive rajonale për ujitjen dhe kullimin
VKM nr.570/2019	Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Pyjeve

Figura 1-2 – Paraqitje ilustruese e Kuadrit raportues të PMBU-së për Shqipërinë

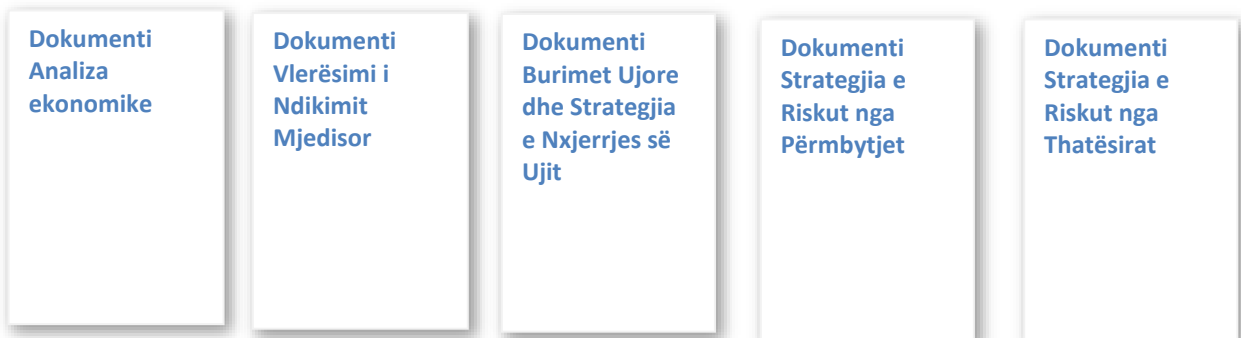
Faza e fillimit dhe konsultimi

Plani i Menaxhimit të Basenit ujq – Dokumenti Themelor (përfundimtar)

Planet dhe Strategjitë Mbështetëse

2 Masat e Konsultimit me Ekspertët dhe Publikun

2.1 Konteksti Ligjor

Një prej kërkesave më të gjera të Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së është të promovojë pjesëmarrjen aktive të publikut dhe palëve të tjera të interesit ("palëve të interesuara") në hartimin, rishikimin dhe përditësimin e Planeve të Menaxhimit të Basenit Ujor¹⁴.

2.1.1 Shqipëri

Dispozitat dhe procedurat e përgjithshme lidhur me konsultimin publik për problematikat e menaxhimit të burimeve ujore janë transpozuar në ligjin për menaxhimin e integruar të burimeve ujore dhe ligjin për konsultimin publik. ¹⁵ VKM-ja Nr.1015, datë 16.12.2020 "Për përmbajtjen, zhvillimin dhe zbatimin e Strategjive Kombëtare të Ujit, Planeve të Menaxhimit të Basenit Ujor dhe Planeve të Menaxhimit të Riskut nga Përmbajtjet" përmban disa dispozita për të siguruar ndërmarrjen e një serie masash për konsultim publik dhe për pasojë, ndryshimesh në plan (në përfrim me DKU-në, Shtojca VII).

2.1.2 Bashkimi Evropian

Sipas praktikës më të mirë të Komisionit Evropian, marrëdhëniet me palët e interesit duhet të bazohen te katër parime të përgjithshme ¹⁶:

- Pjesëmarrja: miratimi i një qasjeje gjithëpërfshirëse duke zhvilluar konsultime sa më të gjera që të jetë e mundur;
- Transparenca dhe informimi: procesi i konsultimit dhe mënyra se si ndikon ai në vendimmarrje duhet të jenë transparente për palët e përfshira dhe publikun e gjerë;
- Efikasiteti: konsultohuni atëherë kur pikëpamjet e palëve të interesit mund të nxisin ndryshime, duke respektuar proporcionalitetin dhe kufizimet e veçanta;
- Koherenca: siguroni konsistencën e proceseve të konsultimit përgjatë të gjitha grupeve, sektorëve dhe shërbimeve, si dhe vlerësimin, rishikimin dhe kontrollin e duhur të cilësisë.

Për hartimin e PMBU-ve, DKU-ja përcakton qartë në nenin 14 rendin e hapave të konsultimit:

1. Deklarata e Masave Konsultuese, që përfshin kalendarin, programin e punës, listën e palëve të interesit që do të konsultohen dhe metodat e përzgjedhura, publikuar nga AMBU tre vjet përpara fillimit të planit të propozuar.
2. Dokumenti i Identifikimit të Çështjeve të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave të identifikuar nga AMBU, publikuar dy vjet përpara fillimit të planit të propozuar.
3. Draft Plani i Menaxhimit të Baseneve Ujore, publikuar një vit përpara fillimit të planit të propozuar.

Në çdo rast, duhet lënë në dispozicion një periudhë konsultimi 6 mujore për të mundësuar përfshirjen aktive të grupeve të interesit. Këto kërkesa minimale nuk i përjashtojnë konsultimet e tjera të posaçme me grupet e ekspertëve apo subjekte të rëndësishme, me kusht që këto konsultime të jenë të regjistruara në mënyrë transparente.

2.2 Masat Kryesore të Konsultimit për Basenin Ujor të Erzenit

2.2.1 Deklarata e Konsultimit

Deklarata e Konsultimit për PMBU-në e Erzenit u lëshua nga AMBU në tetor të 2019-s dhe u postua në faqen e internetit të AMBU për t'u vënë në dispozicion të publikut. ¹⁷ Për shkak të kufizimeve në burime e kapacitete, ky Dokument nuk u arrit të publikohej në përputhje me rregullin tre vjeçar (synimi ishte janari i 2019-s).

¹⁴Direktiva Kuadër e Ujit, Neni 14, Shtojca VII (9)

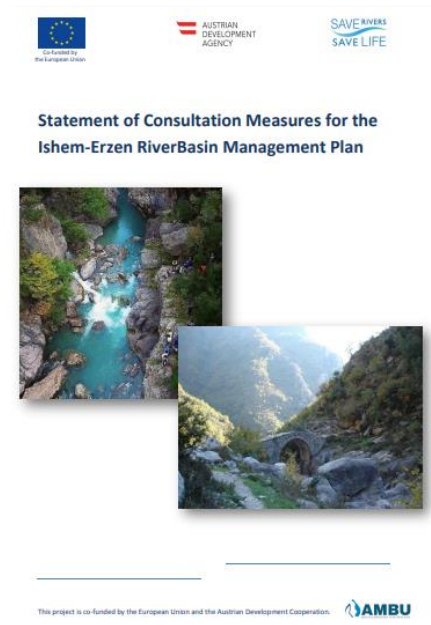
¹⁵Qeveria Shqiptare, Ligji për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore, Kapitulli XVII, Neni 91.

Komisioni Evropian - Udhëzime më të mira Rregullatore, SWD (2017) 350, 2017

¹⁷<http://www.WRMA.gov.al/wp-content/uploads/2019/10/190521-VS-Draft-Statement-of-Proposed-Consultation-Measures-for-the-Ishem.pdf>

2.2.2 Përmbledhja e Çështjeve të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave (PÇRMU)

Dokumenti u publikua në faqen e internetit të AMBU-së në maj të 2020-s (synimi ishte Janari 2020). Për shkak të kufizimeve në burime e kapacitete, si dhe pandemisë së COVID-19, ky Dokument nuk u arrit të publikohej në përputhje me rregullin tre vjeçar (synimi ishte janari i 2020-s).

Hartimi i Dokumentit u nda në dy faza:

i) drafti iu shpërnda për komente disa institucioneve ("Grupi Ekspert"), për t'u siguruar që përmbajtja e PÇRMU-së t'i përfaqësojë si duhet çështjet kryesore që prekin basenin ujqor. Lista e kontribuesve përmbledhet në Shtojcën Teknike XII.

ii) PÇRMU-ja përfundimtare u publikua në faqen e AMBU-t në maj të 2020-s, për konsultime në shkallë të gjerë. PÇRMU-ja nuk është dokument teknik, por shërben për t'i paraqitur publikut të gjerë dhe grupeve të interesit një tablo të përgjithshme të mangësive dhe problemeve kryesore që lidhen me ujërat, të cilat duhen trajtuar për të mbrojtur ekosistemet dhe burimet e çmuara ujore, si dhe për të siguruar cilësinë dhe sasinë e qëndrueshme të burimeve ujore në plan afatgjatë.

PÇRMU-ja duhet të jetë po aq informuese sa të stimulojë përgjigje dhe reagime nga një larmi palësh të interesuara. PÇRMU-ja është strukturuar sipas disa temave lehtësisht të dallueshme, përmbledhur në Tabelën 2-1. Në këtë

dokument, AMBU sugjeron masat e mundshme menaxheriale dhe operacionale për zbutjen e praktikave të paqëndrueshme dhe dëmtuese të përdorimit të burimeve ujore.

Komentet gjatë konsultimit dhe përmbledhja se si këto pikëpamje janë marrë në konsideratë në Programin e Masave në PMBU, paraqiten në Shtojcën Teknike XII.

2.2.3 Draft Plani i Menaxhimit të Basenit ujqor

Raporti (draft) i PMBU-së u publikua në faqen e AMBU-t në Qershor të vitit 2022-shit. Periudha e konsultimit do të zgjas 6-muaj. Komentet gjatë konsultimit dhe përmbledhja se si këto pikëpamje janë marrë në konsideratë në Programin e Masave në PMBU, paraqiten në Shtojcën Teknike XII.

2.2.4 Takime me publikun, Fushata Prezantimi dhe Trajnime

Përgatitja e PMBU-së kërkon një seri hapash dhe veprimtaritë në formë workshop-i/trajnimi strukturoren sipas këtyre hapave. Hapat janë këto:

- Fillimi i procesit të PMBU-së
- Karakterizimi
- Vlerësimi i Presionit-Ndikimit
- Zonat e mbrojtura
- Vlerësimi i monitorimit
- Objektivat mjedisore
- Vlerësimi ekonomik
- Programi i masave
- Plani i Menaxhimit të Baseneve Ujqore
- Konsultimi

Këto hapa mbështeten në DKU-në e BE-së dhe në Strategjinë e BE-së për Zbatimin e Përbashkët të DKU-së, që shoqërohen nga një seri dokumentesh udhëzuese.

Krahas moduleve që lidhen drejtpërdrejt me procesin e PMBU-së, janë zhvilluar edhe disa module për sfondin e përgjithshëm, transpozimin ligjor dhe zbatimin pas PMBU-së.

Çdo modul përmban disa aktivitete (trajnime, workshop-e, shembuj praktikë, punë në terren, trajnim në vendin e punës) në varësi të modulit. Zbatimi i të gjitha aktiviteteve të parashikuara mund të zgjasë disa muaj, pasi është në vijim të progresit të punës me procesin e PMBU-së.

Produkti i procesit të PMBU-së është vetë PMBU-ja, që përfshin 10 seksione kyçe.

Çdo modul workshop-i/trajnimi lidhet dhe mbështet drejtpërdrejt të paktën një seksion të PMBU-së, madje me raste mbështet më tepër se një.

Pjesëmarrja në veprimtari të ndryshme workshop-i/trajnimi duhet të përfshijë të gjitha institucionet e përfshira në përgatitjen e PMBU-së, si AMBU, apo institucione të tjera të përfshira drejtpërdrejt ose tërthorazi, si Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM).

Në këtë kuadër është miratuar Urdhëri i Kryeministrit Nr. 32 datë 01.03.2021 për “Ngritjen dhe funksionimin e grupeve ndër-institucionale të punës për përgatitjen e planeve të menaxhimit të baseneve ujore Mat, Ishëm dhe Erzen”. Me qëllim zhvillimin e një diskutimi të hapur mbi hapat e ndjekur dhe në funksion të përgatitjes së planeve të menaxhimit të baseneve ujore të sipërpervendura, vijimi i punës deri në hartimin e projekt planeve, AMBU së bashku me ekspertët kombëtare dhe ndërkombëtare të kontraktuar nga projekti “Mbështetja e BE-së për menaxhimin e integruar të ujit në Shqipëri” kanë zhvilluar gjatë vitit 2021 4 (katër) takime me përfaqësuesit e GNP-së.

Janë organizuar dhe drejtuar mbledhjet e takimeve të zhvilluara me përfaqësuesit e zgjedhur nga institucionet e përmendura në pikën numër 4 të Urdhrit të Kryeministrit. Institucionet e përfaqësuara në këtë grup pune janë Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile, Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Ujësjellës-Kanalizimeve dhe Infrastrukturës së Mbetjeve, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, Instituti i Shëndetit Publik, Instituti i Statistikave, Zyra e Administrimit të Basenit Ujor Mat, Ishëm, Erzen dhe Zyrat e Administratave Rajonale të Zonave të Mbrojtura të Tiranës, Durrësit dhe Lezhës.

Mbledhjet e takimeve që janë zhvilluar përgjatë vitit 2021, kanë patur në fokus shpërndarjen e materialeve të draft-planeve për basenet Mat, Ishëm dhe Erzen tek përfaqësuesit e grupit për të marr komentet dhe kontributet e tyre për kapitujt e diskutuar. Këto materiale janë dërguar nëpërmjet postës elektronike dhe gjithashtu janë mbledhur edhe komentet e dhëna nga secili prej përfaqësuesve. Janë realizuar 4 (katër) mbledhje, ku mbledhja e :

- Takimit të Parë është mbajtur në datën 28.5.2021;
- Takimit të Dytë është mbajtur në datën 23.6.2021;
- Takimit të Tretë është mbajtur në datën 23.7.2021;
- Takimit të Katërt është mbajtur në datën 27.9.2021.

Mbledhjet e takimeve janë mbajtur në formatin hibrid, me pjesëmarrje të kufizuara në numër personash në sallë dhe nëpërmjet platformave online, për të respektuar rregullat e vendosura nga Komiteti Teknik i Ekspertëve për shëndetin. Gjithashtu edhe për të lehtësuar mënyrën e përfshirjes së përfaqësuesve të grupit në çdo takim të mbajtur.

2.2.5 Plani Përfundimtar i Menaxhimit të Baseneve Ujore

PMBU-ja përfundimtare u publikua në faqen e internetit të AMBU-t në Qershor të 2022-shit. Programi i Masave, i parashtruar në PMBU (Kapitulli 13) është produkti kryesor që synon arritjen e objektivave mjedisore në basenin ujor, sikurse përcaktohet në Kreun 3 të këtij dokumenti. PiM-ja duhet përfshirë në plan brenda periudhës 2022-2027 dhe në kuadër të legjislacionit kombëtar, masat duhen konsideruar si të detyrueshme me ligj për autoritetet e përcaktuara pas miratimit të PMBU.

Periudha e dytë e konsultimeve publike përfundoi në tetor 2022 dhe u shoqërua gjithashtu me procesin e hartimit të Raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor.

Gjatë kësaj periudhe ka pasur takime me përfaqësues të grupit të punës ndër-institucionale, me përfaqësues nga organizata të ndryshme joqeveritare dhe me Këshillin e Basenit Ujor. Drafti i planit u shpërnda për konsultim dhe mbledhje mendimesh në institucionet e linjës, duke ndjekur rrugën e procedurës institucionale.

Ka pasur edhe kontribute nga ekspertë të fushave të ndryshme, të fokusuara kryesisht në programin e masave. Këto ndryshime u pasqyruan në Planin përfundimtar të Menaxhimit të Basenit Ujor për lumin Erzen.

Tabela 2-1 – Përmbledhja e Temave të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave

TEMA KRYESORE	KOMENTAR PËR PRESIONET KRYESORE, GJENDJEN OSE NDIKIMET
MJEDISI	ÇËSHTJE TË MUNDSHME
Ndryshimet Klimatike dhe Burimet Ujore	<ul style="list-style-type: none"> • Reduktimi i prititur prej -8% në sasinë e reshjeve deri në vitin 2025. • Reduktimi i prititur prej -20% në sasinë e reshjeve deri në vitin 2050. • Ndikimet e konsiderueshme të pritshme në disponueshmërinë e ujit për të gjitha përdorimet.
Sistemet e të dhënave hidrometeorologjike dhe monitorimit	<ul style="list-style-type: none"> • Mospërcaktimi i sistemit për monitorimin e ujërave sipërfaqësore që prej vitit 2000. • Mungesa e të dhënave të kohëve të fundit rreth ndryshimeve klimatike apo analizave të burimeve ujore për ujërat sipërfaqësore ose nëntokësore.
Zonat e mbrojtura dhe ekosistemet ujore	<ul style="list-style-type: none"> • Mospërcaktimi i kufijve dhe mungesa e mbrojtjes së burimeve të ujit të pijshëm. • Zonat e mbrojtjes natyrore nuk janë respektuar dhe shumë habitate të Natura 2000 nuk janë përcaktuar. • Të dhënat e disponueshme shumë të kufizuara; sistemi i monitorimit mund të mos përshtatet me qëllimin.
Përmbytjet dhe Thatësitrat	<ul style="list-style-type: none"> • Nuk janë hartuar Plane për Menaxhimin e Riskut nga Përmbytjet. • Nuk janë hartuar Plane për Menaxhimin e Riskut nga Thatësira.
Morfologjia dhe Vazhdimësia e Kanaleve dhe Fushave Lumore	<ul style="list-style-type: none"> • Nxjerrja e jashtëligjshme e zhavorrit dhe shkatërrimi i habitateve • Pengesat në vazhdimësinë e lumenjve për shkak të barazheve, digave dhe hidrocentraleve.
Rrjedhat Ekologjike	<ul style="list-style-type: none"> • Mospërcaktimi i qartë i prurjeve ekologjike për asnjërin nga lumenjtë. • Degradimi i konsiderueshëm i diversitetit të specieve për shumë ekosisteme ujore.
PËRDORIMI I UJIT	ÇËSHTJE TË MUNDSHME
Përdorimi i Ujit, Nxjerrja e Ujit dhe Leja për Nxjerrje	<ul style="list-style-type: none"> • Përdorimi i koeficientit të ujit nga bashkia, me humbje reale prej +60% në sistemet e furnizimit me ujë • Mungesa e metodologjive dhe udhësuesve për rikuperimin e plotë të kostove të përdorimit dhe ndikimeve mjedisore të tyre sa i përket përdorimit të ujit nga Operatorët
Shkarkimet e Ujit, Ndotja e Ujit dhe Leja për Shkarkim	<ul style="list-style-type: none"> • Mostrajtimi i ujërave të ndotura urbane në Tiranë, Kamëz apo zonat me intensitet të lartë popullsie dhe aktivitet industrial. • Degradimi dhe ndotja e lartë e lumenjve kryesorë nga shkarkimet e pa trajtuara, të cilat nuk janë të pajisura me leje për këto aktivitete. • Mosarritja e mundshme e standardeve të nevojshme të cilësisë së mjedisit nga lejet e shkarkimit .
Digat dhe hidrocentralet	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërprerja e vazhdimësisë së ekosistemit dhe rrjedhave ujore nga digat dhe pritat
Përdorimi, Mbrojtja dhe Monitorimi i Ujërave Nëntokësore	<ul style="list-style-type: none"> • Nxjerrja e tepërt e pakontrolluar e ujërave nëntokësore. • Sistemi i pamjaftueshëm i monitorimit të cilësisë dhe sasisë së ujërave nëntokësore. • Risk për intruzionin e ujërave bregdetare në ujërat e ëmbla nëntokësore si rezultat i mbishfrytëzimit.
MENAXHIMI I VIJËS BREGDETARE	ÇËSHTJE TË MUNDSHME
Cilësia e ujërave bregdetare, ujërat e plazheve, habitatet	<ul style="list-style-type: none"> • Risqet ndaj shëndetit njerëzor për shkak të ndotjes së rrjedhës së sipërme • Degradimi i habitateve bregdetare për shkak të depozitimit të mbetjeve të ngurta
Menaxhimi i bregdetit, risku i përmbytjeve dhe erozionit	<ul style="list-style-type: none"> • Parashikimet për ngritjen e nivelit të detit në masën 0,2 - 0,3 m deri në vitin 2050 mund të krijojnë risk të konsiderueshëm nga përmbytjet detare dhe uljes së aftësisë shkarkuese të lumenjve në deltat e tyre. • Rritja e nivelit të detit mund të rrisë trysinë e intruzionit detar në ujërat nëntokësore.

3 Objektivat Mjedisore për Basenin Ujor

3.1 Vështrim i përgjithshëm

Të gjitha PMBU-të në vendet e BE-së kanë si qëllim kryesor mirëmbajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit ujor. Kjo arrihet nëpërmjet një serie masash, të cilat bëjnë të mundur që të gjitha burimet ujore (sipërfaqësore dhe nëntokësore) të kenë cilësi dhe sasi të mjaftueshme për të përmbushur nevojat mjedisore dhe ekonomike. Si cilësia, ashtu edhe sasia kanë karakteristika komplekse që shpjegohen më poshtë.

Ky kapitull shpjegon përkufizimet dhe parimet kryesore përmes së cilave vlerësohet cilësia dhe sasia e burimeve ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore, dhe është i vetmi kapitull në këtë raport që nuk është specifik vetëm për basenin e lumit Erzen. Megjithatë, konceptet dhe procedurat e parashtruara më poshtë diktojnë edhe strategjinë për mbrojtjen e mjedisit ujor të basenit të lumit Erzen përmes a) politikave mjedisore të përgjithshme (Kapitulli 12) dhe b) masave mbrojtëse ose rehabilituese për trupa ujorë të veçantë (Kapitulli 13).

3.1.1 Shqipëri

Kërkesat e LMIBU-t janë kryesisht në të njëjtën linjë me legjislacionin e BE-së. Objektivat mjedisore për trupat ujorë sipërfaqësorë, nëntokësorë, si dhe për zonat e mbrojtura vendosen me qëllim parandalimin e dëmtimit të trupave ujorë, si dhe mbrojtjen, përmirësimin dhe rehabilitimin e statusit të të gjithë trupave ujorë, si sipërfaqësorë, ashtu edhe nëntokësorë”. LMIBU, Neni 25 (1).

3.1.2 Bashkimi Evropian

Neni 4 i DKU-së shpjegon konceptin bazë të DKU-së dhe qëllimin specifik të PMBU-ve, që është zbatimi i masave të përshtatshme për të:

- Parandaluar degradimin e statusit të të gjithë trupave ujorë sipërfaqësorë dhe arritur statusin ose potencialin e mirë ekologjik;
- Reduktuar në mënyrë progresive ndotjen nga substancat prioritare dhe ndotësit specifikë të baseneve ujore, për të arritur statusin e mirë kimik për ujërat sipërfaqësore;
- Parandaluar ose kufizuar shkarkimin e ndotësve në ujëra nëntokësore dhe përmirësuar tendencat negative;
- Parandaluar degradimin e statusit të të gjithë trupave ujorë nëntokësorë, të përcaktuar nga statusi sasior dhe kimik, dhe për të arritur statusin e mirë kimik për të gjithë trupat ujorë nëntokësorë;
- Siguruar ekuilibrin e qëndrueshëm midis nxjerrjeve të ujërave nëntokësore dhe rimbushjes vjetore.

3.2 Koncepti i Statusit të Trupit Ujor

3.2.1 Statusi Ekologjik

Statusi ekologjik është vlerësimi i cilësisë së strukturës dhe funksionimit të ekosistemeve të ujore sipërfaqësore. Ai tregon ndikimin e presioneve (p.sh nxjerrjeve të ujit, ndotjes ose degradimit të habitatit) për elementet e identifikuar të cilësisë.

Statusi ekologjik për lumenjtë, liqenet, ujërat kalimtare dhe ujërat bregdetare përcaktohet në bazë të elementeve të cilësisë biologjike (ECB) (fitoplankton, makrofite, fitobentët, fauna bentike jovetebrore dhe peshqit). Elementet mbështetëse fiziko-kimike janë niveli i oksigjenit, temperatura, lëndët ushqyese, tejdukshmëria, kripësia, ndotësit specifikë të basenit ujor (NSBU), si dhe substancat prioritare. Elementet e cilësisë hidromorfologjike janë regjimi i prurjeve, lidhja me ujërat nëntokësore, vazhdimësia e lumit dhe kushtet morfologjike (Figura 3-1). Nuk ka standarde evropiane për statusin ekologjik; çdo Shtet Anëtar duhet të zhvillojë standardet e veta, specifike për llojin (shihni Seksionin 3.3).

3.2.2 Statusi Kimik

Legjislacioni i Bashkimit Evropian parashikon masa kundër ndotjes kimike të ujërave sipërfaqësore. Ka dy komponentë: a) përzgjedhja dhe rregullimi i substancave që përbëjnë shqetësim për mbarë BE-në (‘substancat prioritare’, ‘substancat prioritare të rrezikshme’), b) përzgjedhja e substancave që

përbëjnë shqetësim kombëtar ose vendor për Shtetet Anëtare ('ndotësit specifikë për basenin ujqor') që duhen kontrolluar në nivelin përkatës.

Për ujërat sipërfaqësore, statusi i mirë kimik do të thotë se përqendrimi i substancave prioritare¹⁸ nuk i tejkalon standardet e cilësisë së mjedisit (SCM) të përcaktuara në Direktivën për Standardet e Cilësisë së Mjedisit (DSCM) 2008/105/KE (ndryshuar me Direktivën për Substancat Prioritare 2013/39/BE). SCM-ja synon të mbrojë speciet ujore më të ndjeshme nga toksiciteti i drejtpërdrejtë dhe rrjedhimisht të mbrojë shëndetin e njerëzve. Standardet për ndotësit specifikë për basenin (NSBL) përcaktohen nga autoriteti kompetent kombëtar. Në mënyrë që ujërat nëntokësore të arrijnë statusin e mirë kimik, duhet parandaluar hyrja e substancave të rrezikshme në ujërat nëntokësore dhe hyrja e të gjithë ndotësve të tjerë (p.sh nitrateve) duhet të jetë nën nivelet e përcaktuara.

3.2.3 Statusi Sasior

Më parë, sasia e ujit është konsideruar kryesisht si element dytësor i statusit ekologjik në DKU, ndërsa tani, sasia e ujit, në aspektin e regjimit të prurjes, shihet si element parësor i statusit të mirë ekologjik.¹⁹ ²⁰Veçanërisht për lumenjtë, duhet të kryhet një vlerësim specifik për të identifikuar "regjimin e prurjes mjedisore" dhe për të vlerësuar nga pikëpamja sasiorë shkallën e ndikimit të ndryshimit të regjimit të prurjes të trupi ujqor. Aktualisht në Shqipëri, rrjedhat natyrore nuk rregullohen në mënyrë të mjaftueshme, dhe legjislacioni në fuqi për shembull, që përcakton probabilitetin e tejkalimit të Q97 si "prurje e vetme ekologjike minimale", nuk i përgjigjet qëllimit. Është propozuar një metodë praktike më e mirë (shihni seksionin 3.3.5).

Për ujërat nëntokësore, statusi sasior përcaktohet duke krahasuar normën e rimbushjeve vjetore të stokut të ujërave nëntokësore me konsumin e tyre. Nxjerrjet e ujit që e tejkalojnë normën e rimbushjeve qoftë edhe në plan afatshkurtër ndikojnë negativisht në nivelin e ujërave nëntokësore vendore, çka sjell pasoja për a) prurjet e ujërave sipërfaqësore dhe ekosistemet, b) disponueshmërinë e përdorimeve ekonomike të ujërave nëntokësore në përgjithësi.

3.2.4 Nivelet e Statusit

Koncepti i statusit të trupit ujqor është kyç për kuadrin ligjor mjedisor të LMIBU-t dhe DKU-së në përgjithësi, dhe PMBU-të në veçanti. Statusi shihet si koncept relativ që lidhet me "kushtet e referencës", të cilat janë gjithmonë specifike për llojin specifik (seksioni 5.2.2). Kushtet e referencës (KR) nuk janë domosdoshmërisht të barasvlershme me kushtet e pashqetësuar, krejtësisht të qeta. Ato mund të marrin parasysh shqetësime shumë të vogla, çka do të thotë se mund të lejohen disa presione antropogjene, me kusht që të mos ketë fare ose të ketë efekte ekologjike shumë të vogla. KR-të përafrohen gjithmonë me statusin shumë të mirë ekologjik.

Zakonisht:

- Statusi shumë i mirë - Nuk ka ose ka shumë pak ndryshime antropogjene të elementeve biologjike, fiziko-kimike dhe hidromorfologjike të trupit ujqor
- Statusi i mirë - Ka disa ndryshime të vogla në përbërjen dhe numrin e elementeve të cilësisë biologjike, ku kushtet fiziko-kimike dhe hidromorfologjike janë në përputhje me arritjen e cilësisë së mirë biologjike
- Statusi i moderuar - Ka devijime modeste të elementeve cilësore biologjike që lidhen me statusin shumë të mirë, ku kushtet fiziko-kimike dhe hidromorfologjike janë në përputhje me arritjen e cilësisë së mirë biologjike
- Statusi i dobët - Ujërat paraqesin ndryshime të konsiderueshme në vlerat e elementeve të cilësisë biologjike
- Statusi i keq - Ujërat paraqesin ndryshime të mëdha në vlerat e elementeve të cilësisë biologjike

Për ujërat nëntokësore, statusi përcaktohet vetëm nga niveli më i ulët i statusit sasior dhe kimik, pra statusi është:

- 'I mirë' -
- ose 'I keq' -

¹⁸ Komisioni Evropian – Direktiva Kuadër e Ujit, Neni 16, dhe Shtojca X zëvendësuar nga DSCM-ja, Shtojca II.

¹⁹ Komisioni Evropian – Udhëzimi CIS Nr. 31 – Rrjedhat Ekologjike në zbatimin e DKU-së

²⁰ Komisioni Evropian - Rrjedhat Mjedisore si Mjet për Arritjen e Objektivave të DKU-së - Dokument Diskutimi, 2012

Figura 3-1 – Elementet Cilësore të Statusit Ekologjik të Trupave Ujorë

Burimi: Dokumenti Udhëzues i CIS-it - ndryshuar

Figura 3-1 tregon komponentët e ndryshëm që lidhen me vlerësimin e statusit ekologjik në përgjithësi. Lista e përgjithshme e të gjithë elementeve të cilësisë paraqitet në Shtojcën Teknike V. Rezultatet e vlerësimit biologjik duhen shprehur duke përdorur shkallën numerike 0.00-1.00, që është “Norma e Cilësisë Ekologjike” (NCE).²¹ Vlera e NCE-së = 1.00 përfaqëson kushtet specifike të referencës për llojin (pra kushtet plotësisht natyrore). Vlerat afër 0.00 = Statusi i Keq Ekologjik (SKE).

Objektivi i NCE-së është të sigurojë krahasueshmërinë midis metodave të ndryshme të vlerësimit, pra të ofrojë një shkallë të përbashkët të cilësisë ekologjike midis baseneve ujore të ndryshme. Intervalet e NCE-së që paraqiten në Figurën 3-1 shërbejnë vetëm për qëllime treguese dhe mund të ndryshojnë në varësi të ECB-së në proces vlerësimi.

Nxjerrja e ujit ndikon drejtpërdrejt në statusin ekologjik, qoftë edhe në nivel modest. Figura 3-1 tregon se nxjerrjet e përhershme ose për një kohë të gjatë të ujit në sasi > 30% të prurjes mesatare kanë shumë gjasa që ta kufizojnë elementin e cilësisë hidromorfologjike në arritjen vetëm të statusit të moderuar.²² Për shkak të rëndësisë së regjimit të prurjeve në përgjithësi, ka shumë mundësi që statusi ekologjik i trupit ujor të klasifikohet si i Moderuar.

²¹ Komisioni Evropian - Direktiva Kuadër e Ujit, Shtojca V, 1.4.1

²² Komisioni Evropian – Udhëzimi CIS Nr. 31 – Rrjedhat Ekologjike në zbatimin e DKU-së

3.3 Objektivat Mjedisore për Trupat Ujorë Sipërfaqësorë

Për të shënuar progres lidhur me përcaktimin e statusit të trupave ujorë individualë, statusi i tyre aktual duhet krahasuar me “kushtet e referencës specifike për llojin”. Tipologjitë e trupave ujorë shpjegohen më në detaje në seksionin 5.2 dhe 6.2 të këtij plani.

Për çdo lloj të trupave ujorë sipërfaqësorë, kushtet biologjike, hidromorfologjike dhe fiziko-kimike specifike për llojin duhen përcaktuar në mënyrë të tillë që të përfaqësojnë vlerat e elementeve të përcaktuara për atë lloj të trupit ujor sipërfaqësor me status shumë të mirë ekologjik.²³ Prandaj, “statusi” është një gjendje që lidhet me kushtet e referencës, që në përgjithësi përkufizohet si trup ujor me “status shumë të mirë”. Përcaktimi i kushteve biologjike të referencës për çdo trup ujor është çështje procedurash kombëtare, ndonëse janë përcaktuar disa kriteret e standardeve të BE-së, veçanërisht lidhur me ‘substancat prioritare’ të parashikuara në Direktivën 2013/39/KE.²⁴

3.3.1 Kushtet e Referencës për Elementet e Cilësisë Biologjike

Në Evropë janë përdorur qasje të shumta për të vlerësuar kushtet cilësore biologjike të ujërave sipërfaqësore duke vlerësuar të dhënat taksonomike. Qasja e përgjithshme ishte që të përdorej përbërja (e përkufizuar si diversitet + numër i madh) e komunitetit të çdo zone për të përcaktuar kushtet e cilësisë së ujit. Disa makro jovertebrorë kanë prirjen të jenë më tolerantë ndaj cilësisë së dobët të ujit si p.sh Diptera dhe klasa Oligochaeta. Organizma të tjerë, për shembull disa specie (por jo të gjitha) të familjeve Ephemeroptera, Plecoptera dhe Trichoptera janë më të ndjeshme ndaj ndotjes.

Në varësi të llojit të trupit ujor (shihni seksionin 5.2), taksonet e ndjeshme priten të jenë të pranishme dhe të shumta në numër vetëm në ato zona me “cilësi të mirë uji”, sipas kushteve kombëtare specifike. Në mënyrë të ngjashme, në zonat e shqetësuara pritet të ketë më tepër prani dhe larmi të specieve që i tolerojnë kushtet e cilësisë së dobët të ujit. Cilësia ekologjike shprehet si Normë e Cilësisë Ekologjike (NCE), që tregon ngjashmëritë midis statusit aktual dhe KR-së Kështu, mund të nënkuptohet se nëse një prej ‘elementeve që mbështesin cilësinë biologjike’ të statusit të trupit ujor p.sh nëse cilësia fiziko-kimike, ndotësit specifikë dhe/ose hidro-morfologjia janë tejet negative, ECB-të priten të jenë më të ulët se NCE-ja.

KR-të dhe standardet e klasave të cilësisë më të ulët për ECB-të mund të shprehen si indeks, pra si Indeksi Biotik, BMWP, ASPT, EPT, etj. Megjithatë, standardet e këtyre indekseve për klasat e cilësisë ekologjike duhet të jenë specifike për llojin dhe ekorajonin. Kjo do të thotë se standardet e përdorura në vendet e tjera të BE-së nuk mund të përdoren si të tilla. Duke qenë se për trupat ujorë sipërfaqësorë në Shqipëri nuk ka thujasë asnjë të dhënë biologjike të disponueshme (të dhënat duhet të jenë të disponueshme për të gjitha llojet e ujërave dhe për çdo klasë cilësie brenda çdo lloji), në këtë moment nuk mund të jepet asnjë përshkrim për KR-të Biologjike të llojeve të ujërave në Shqipëri. Një prej alternativave do të ishte të përdoshin standardet e Greqisë (sepse Greqia ndodhet në të njëjtin Ekorajon me Shqipërinë; Ballkani Perëndimor Helenik), por as Greqia nuk ka standarde, për shkak të mungesës së të dhënave.

Metoda e preferuar për krijimin e metodës së vlerësimit biologjik të Shqipërisë është fillimisht kampionimi i shumë trupave ujorë (që mbulojnë të gjitha llojet dhe klasat e cilësisë brenda llojit) dhe më pas të analizohen të dhënat, duke përdorur teknikat e analizës multivariate si Analiza e Përputhshmërisë Kanonike (Detrendizuar). (Referojuni për më shumë informacion Shtojcës V për Hidrobiologjinë)

3.3.2 Kushtet e Referencës për Elementet e Cilësisë së Përgjithshme Fiziko-kimike

Sikurse shpjegohet edhe në seksionet e mëparshme: elementet e cilësisë së përgjithshme *fiziko-kimike mbështesin* elementet e cilësisë hidrobiologjike. Koncepti i kushteve referencë specifike për llojin gjen zbatim edhe për elementet e cilësisë së përgjithshme fiziko-kimike. Për shembull, gjeologjia gëlqerore prek parametrat e cilësisë së ujit, si alkalinitetin dhe pH.

Ende nuk është e mundur që për elementet e cilësisë së përgjithshme fiziko-kimike të zbatohet skemat e klasifikimit në përputhje me DKU-në për shkak të

- mungesës së KR-ve dhe NCE-ve specifike për llojin për elementet e cilësisë hidrobiologjike;

²³ Komisioni Evropian - Direktiva Kuadër e Ujit, Shtojca II, 1.3

²⁴ Komisioni Evropian - Direktiva 2013/39/BE - Direktiva për Substancat Prioritare Mjedisore

- mungesës së të dhënave të monitorimit/terrenit për të mbështetur me prova kushtet e referencës specifike për llojin për elementet e cilësisë së përgjithshme fiziko-kimike.
- Megjithatë, skema e klasifikimit që përdor AKM-ja për lumenjtë, është e përshtatshme për periudhën e ndërmjetme dhe i paraprin përsosjes së kërkesave për elementet e cilësisë hidrobiologjike. Skema përfshihet në Tabelën 3-1.

Tabela 3-1 - Skema e klasifikimit të AKM-së për vlerësimin e parametrave fiziko-kimikë në lumenj ²⁵

Parametri	Njësia	I Lartë	Mirë	I Mesëm	I Ulët	I Keq
Oksigjeni i tretur	mg/l	>7	>6	>5	>4	<3
BOD ₅	mg/l	<2	<3.5	<7	<18	>18
pH (acid)	-	-	>6.5	>6	-	-
pH (alkalin)	-	-	<8.5	<9	-	-
NH ₄	mg N/l	<0.05	<0.3	<0.6	<1.5	>1.5
NO ₂	mg N/l	<0.01	<0.06	<0.12	<0.3	>0.3
NO ₃	mg N/l	<0.8	<2	<4	<10	>10
PO ₄	mg P/l	<0.05	<0.10	<0.2	0.5	>0.5
Totali P	mg P/l	<0.1	<0.20	<0.4	<1	>1

BOD₅: kërkesa biokimike për oksigjen (pesë ditë); NH₄: amon; NO₂: nitrite; NO₃: nitrate; PO₄: ortofosfat; P-total: fosfori total

3.3.3 Kushtet e referencës për substancat prioritare dhe disa ndotës të tjerë

“Substancat prioritare dhe disa ndotës të tjerë” të përcakuar në Direktivën 2013/39/BE përfshijnë edhe substanca sintetike (të bëra prej njeriut) edhe substanca josintetike. Me përkufizim, nuk ka KR natyrore për substancat sintetike. Substancat josintetike janë metalet e rënda dhe disa hidrokarbure aromatike policiklike (PAH).

Direktiva 2013/39/BE përcakton sa më poshtë lidhur me kadmiumin (Cd), plumbin (Pb), mërkurin (Hg), nikelin (Ni):

Gjatë vlerësimit të rezultateve të monitorimit kundrejt NCE-ve përkatëse, Shtetet Anëtare duhet të marrin parasysh: (a) përqendrimin në kushte natyrore për metalet dhe komponimet e tyre kur këto përqendrime pengojnë përputhshmërinë me NCE-të përkatëse; (b) fortësinë, pH, karbonin organik të shpërbërë ose parametra të tjera të cilësisë së ujit që prekin biodisponueshmërinë e metaleve dhe përqendrimet e biodisponueshme që përcaktohen nëpërmjet përdorimit të modelimit të biodisponueshmërisë.

Duke marrë parasysh nxjerrjen e metaleve (të rënda) në Shqipëri, mund të pritët një rritje e caktuar e përqendrimeve në kushte natyrore (gjeogjenike) në rajone të ndryshme. Megjithatë, ka mungesë të të dhënave të monitorimit/terrenit që mbështesin me prova KR-të specifike për llojin për substancat prioritare.

3.3.4 Kushtet e Referencës për “Ndotësit e Tjerë specifike të Basenit Ujor”

Ndotësit specifikë sintetikë dhe josintetikë që përmenden në DKU, Shtojcën V.1.1, janë:

- ndotja nga të gjitha substancat prioritare që janë identifikuar se shkarkohen në trupin ujor;
- ndotja nga substanca të tjera që janë identifikuar se shkarkohen në trupin ujor në sasi të konsiderueshme.

Ndërkohë, substancat prioritare janë bërë pjesë e “Substancave prioritare dhe disa ndotësve të tjerë të caktuar”, përfshirë në Direktivën 2013/39/BE, që përdoren për përcaktimin e statusit kimik.

Nuk ka asnjë listë të paracaktuar për “Ndotësit Specifikë”, ndonëse Shtojca VIII e DKU-së jep disa tregues ndotësish me interes (referuar në Shtojcën V me tabelat me informacion). Ndërkohë, është vënë re se disa ndotës të përmendur në Shtojcën VIII të DKU-së janë përfshirë tashmë te “Substancat prioritare dhe ndotësit e tjerë të caktuar” dhe “Elementet e cilësisë së përgjithshme fiziko-kimike”. Lista e “Ndotësve të tjerë të caktuar” nuk është hartuar ende për basenet shqiptare. Vetëm BOD₅ dhe COD_{Cr} monitorohen në mënyrë rutinë nga AKM-ja. Megjithatë, këto të dhëna nuk janë të përshtatshme për përcaktimin e KR-ve specifike për llojin për BOD₅ dhe COD_{Cr}.

3.3.5 Kushtet e Referencës për Prurjen Mjedisore

Identifikimi i saktë dhe respektimi i sasisë së prurjes mjedisore (prurja e nevojshme për të mbështetur funksionet e ekosistemit ujor përgjatë vitit) janë thelbësore për statusin e trupave ujorë. Legjislacioni

²⁵Në: Raport për Statusin Mjedisor 2015, Shtojcë e Rregulluar.docx; <http://www.akm.gov.al/assets/rgjm-2015per-botim.rar>

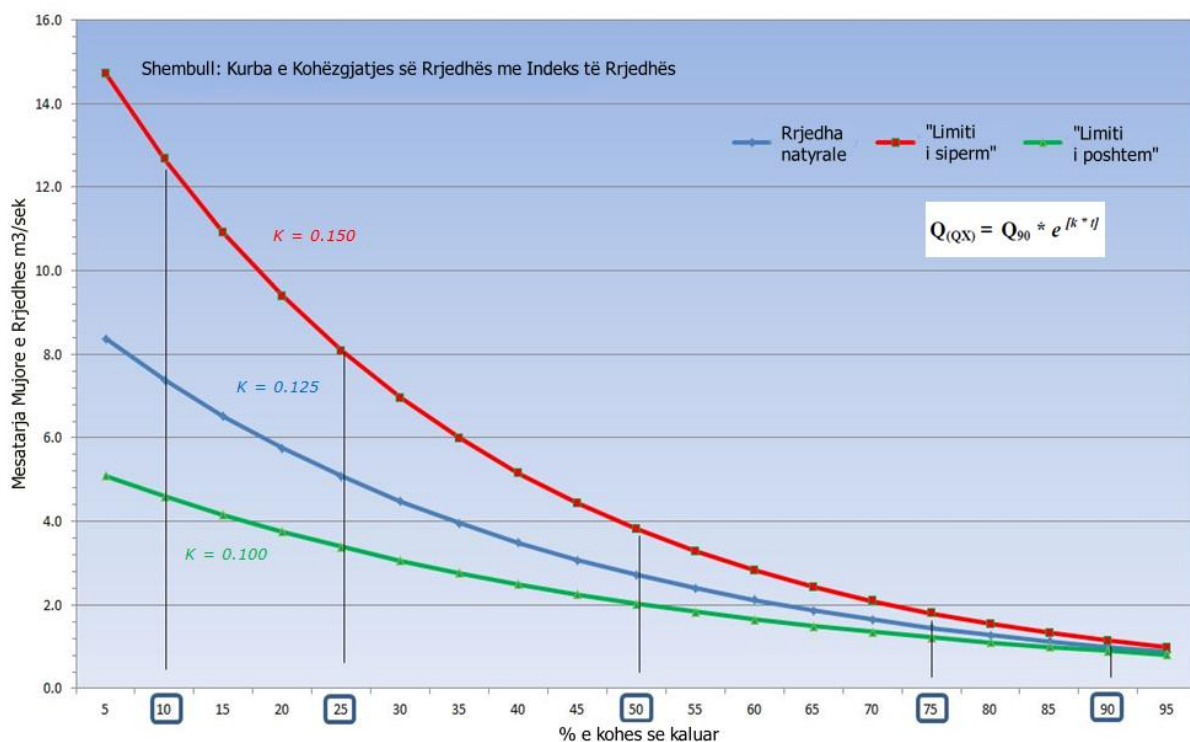
kombëtar, procedurat teknike dhe/ose studime supozojnë në mënyrë krejtësisht të gabuar se ka vetëm një prurje minimale përgjatë gjithë vitit, e cila nëse lejohet të qëndrojë në trupin uJOR, mjafton për të plotësuar nevojat ekologjike.

Sikurse tregohet në Figurën 3-2, në fakt, prurja mjedisore është vijimësia përgjatë diapazonit të regjimit të prurjes (siç paraqitet në Kurbën e Qëndrueshmërisë së Prurjes, KQP). Për çdo tejkallim të prurjes (p.sh Q50), prurja mjedisore është e barasvlershme me rrjedhën e pashqetësuar (natyrore) të lumit (vija blu). Ka shumë vlera të prurjes mjedisore, në varësi të pozicionit të KQP-së, dhe zakonisht pozicionet e KQP-së në Q10, Q25, Q50, Q75 and Q90 përdoren si "prurje indeks", për të kontrolluar nivelin e devijimit të prurjes së matur (të ndikuar artificialisht) nga rrjedha plotësisht natyrore.

Mund të lejohen disa devijime nga kurba rritëse e rrjedhës plotësisht natyrore, por këto devijime nuk mund të jenë më shumë se +/- 30% përpara se të ndikohet Statusi i Mirë. Prandaj, për të gjitha kurbat rritëse të prurjes mjedisore, caktohet limiti i poshtëm dhe i sipërm, me të cilin rrjedha natyrore mund të ndryshohet përpara se trupi uJOR të degradojë nga SEM-ja.

Figura 3-2 tregon se për prurje të larta dhe jo të shpeshta p.sh Q10, edhe prurja mjedisore do të jetë më e lartë, ashtu siç mund të jetë edhe niveli absolut i nxjerrjes së ujit ose shkarkimit, por pa ndikuar SEM-në. Në skajin e kundërt, p.sh në Q90, prurja mjedisore është më e vogël, por edhe nivelet e nxjerrjes së lejuar të ujit janë më të ulëta, zakonisht më pak se 10% për trupat uJOR të ndjeshëm.

Figura 3-2 – Koncepti i Praktikës më të Mirë të Kurbave të Prurjes Mjedisore

Burimi: www.waterconsultant.com

Limitet precize +/- % të indeksit të prurjeve mjedisore janë specifike për ekosistemin dhe kërkojnë monitorim të detajuar ekologjik për të konfirmuar nivelin e ndjeshmërisë ndaj nxjerrjes së ujit, dhe për rrjedhojë vlerën bazë dhe lakueshmërinë e kurbave rritëse. Avantazhi i kësaj qasjeje është se kurbat e qëndrueshme të prurjes mjedisore (dhe vlerat në çdo pikë të KQP-së) mund të ndërtohen sipas rregullave matematikore.

$$Q_{(QX)} = Q_{90} \times e^{-[k \times t]}$$

ku $Q(QX)$ = vlera e prurjes mjedisore në KQP X; Q_{90} është vlera e natyralizuar e prurjes bazë nga KQP-ja
 e = baza e algoritmeve natyrore; k = konstantja e rritjes; t = numri i hapave 5% të KQP-së nga Q_{90}

3.3.6 Kushtet e Referencës për Regjimin e Prurjes

Metodologjia kryesore që po përdoret aktualisht në kuadrin e PMBU-së në Shqipëri synon që të mundësojë një vlerësim sasior sa më objektiv të ndikimit hidrologjik dhe/ose morfologjik (kur ka të

dhëna), sipas Standardit Teknik Evropian të mirënjohur, por pak të përdorur.²⁶ Standardi për ndryshimet fizike ofron disa sisteme objektive pikëzimi.

Metoda objektive e paraqitur më lart mund të përdoret për çdo lloj ndryshimi të regjimit të prurjes, për shembull nxjerrja e ujit për qëllime bujqësore apo arritjen e pikut hidrik (shtimi i prurjeve) për shkak të aktiviteteve të pakontrolluara hidroenergjetike.

Standardi EN 15843 (për më shumë informacion referojuni Shtojcës VI për hidromorfologjinë) sugjeron gjithashtu një tipar tjetër jashtëzakonisht të rëndësishëm të statusit sasior: shtimi i prurjeve mbi regjimin natyror mund të jetë po aq i dëmshëm për ekosistemet ujore. Ky aspekt shpërfillet në vlerësimin e statusit në shumë PMBU. Ky kusht rrjedh veçanërisht nga ndikimet e hidroenergjetikës për shkak të shkarkimeve të papërshtatshme të ujit nga hidrocentralet, kryesisht gjatë periudhave me prurje natyrore të ulëta. Këto shkarkime të ujit mund të jenë shumëfish më të mëdha në magnitudë krahasuar me rrjedhën natyrore, duke shkaktuar dëme të konsiderueshme, dhe shpesh të pakthyeshme në ekosistemet e rrjedhës së poshtme. Për shembull, një rritje me 100% e prurjes mesatare (pra dyfishi) për vetëm 40% të kohës tregon se trupi ujqor ka status të moderuar, pavarësisht statusit të çdo elementi tjetër biologjik ose fiziko-kimik. Shumë hidrocentrale në Shqipëri, veçanërisht HEC-e me skema derivacioni, e ushtrojnë aktivitetin në këto nivele shkatërruese pa bërë asnjë vlerësim apo pa pasur asnjë rregullore të përshtatshme.

3.3.7 Kushtet e Referencës për TUTM-të dhe TUA-të

Sipas nenit 2(9) të DKU-së, përkufizimi i TUTM-së ka dy komponentë kryesorë. Që të klasifikohet si TUTM, një trup ujqor duhet : (i) të ketë ndryshuar fizikisht për shkak të veprimtarisë njerëzore (ii) të ketë ndryshuar në mënyrë të konsiderueshme në karakter. Trupi ujqor mund të klasifikohet si tepër i modifikuar vetëm nëse i është nënshtruar procedurës së përcaktimit që përfshin të dy testet e parashikuara në nenin 4(3)(a) & (b) të DKU-së. Testet janë krijuar në mënyrë të tillë që të sigurohet se një trup ujqor shpallet si TUTM vetëm kur nuk ekziston më asnjë mundësi e arsyeshme që të arrihet statusi i mirë për atë trup ujqor, dhe si rrjedhojë duhet të jenë specifik për trupin ujqor. Shpallja dhe arsyet e shpalljes duhen përmendur në mënyrë specifike në PMBU.

Për sa i përket trupave ujqorë natyrorë, objektivat mjedisore për TUTM-të dhe TUA-të përcaktohen në varësi të një kushti referencë, që është potenciali ekologjik maksimal (PEM) i trupit ujqor. PEM-ja është gjendja kur statusi biologjik reflekton, sa më shumë që të jetë e mundur, statusin më të afërt dhe të krahasueshëm të trupit ujqor sipërfaqësor, duke marrë parasysh karakteristikat e modifikuara të trupit ujqor. Për sa i përket statusit biologjik, Potenciali i Mirë Ekologjik (PME) lejon vetëm “pak ndryshime” nga PEM-ja.

Pas shpalljes si TUTM ose TUA, objektivat mjedisore janë “potenciali i mirë ekologjik” (PME) dhe statusi i mirë kimik. PME-ja është objektiv më pak shtrëngues se SME-ja pasi lejon ndikime ekologjike që vijnë për shkak të ndryshimeve fizike që janë të nevojshme për të mbështetur një përdorim të caktuar si p.sh mbrojtjen nga përmytjet, hidroenergjetikën.

3.3.8 Ndikimet Hidromorfologjike të Hidrocentraleve dhe Shpallja e TUTM-së

Shtimi i hidrocentraleve të vegjël në vend, mungesa e vlerësimit të përshtatshëm të ndikimit mjedisor, kriteret e papërshtatshme të lejeve, dëmet ndaj ekosistemit dhe prishja e regjimit të prurjeve janë konsideruar si shqetësime ndërkombëtare.²⁷²⁸

Përcaktimi objektiv i shkallës së ndikimit të mundshëm hidromorfologjik nga HEC-et lidhet ngushtësisht me statusin e trupave ujqorë. Gjendja hidromorfologjike e trupit ujqor është pjesë përbërëse e statusit të tij të përgjithshëm. Siç u konfirmua nga Udhëzimi 31 i CIS-it²⁹, regjimi i prurjes ka efekt kontrollues të jashtëzakonshëm në shëndetin e ekosistemit, dhe si rrjedhojë në statusin e trupit ujqor.

Veprimtaria e hidrocentralit ka ndikim të madh pasi, shumë shpesh, regjimi i prurjes së rrjedhës së poshtme prishet tërësisht ose për shkak të magnitudës së nxjerrjes së ujit që lidhet me prurjen mesatare në pikën e marrjes së ujit, dhe/ose për shkak të kohëzgjatjes në kohë të nxjerrjes. Kjo prishje e regjimit të prurjes i bashkëngjitet ndikimeve kryesisht morfologjike (fizike) që parashikohen në

²⁶Standardi EN 15843 - cilësia e ujit - standard orientues për përcaktimin e shkallës së modifikimit të hidromorfologjisë së lumit

²⁷Projekti HELP-CSO - Identifikimi i konflikteve për burimet ujore lidhur me projektet e hidrocentraleve në Shqipëri, 2017

²⁸Hidroenergjetika në Ballkanin Perëndimor - Kush paguan, Kush fiton?, CEE Bankwatch & WWF, 2019

²⁹Strategjia e Përbashkët e Zbatimit e BE-së - Dokumenti Udhëzues 31- Prurja Ekologjike në Zbatimin e Direktivës Kuadër të Ujit, Raporti Teknik 2016-086

Dokumentin Udhëzues 4 të CIS-it të BE-së. Prandaj, është e nevojshme të kryhet një test objektiv për të përcaktuar nivelin e ndikimit të hidrocentralit, brenda kontekstit të shpalljeve të Trupave Ujorë Tepër të Modifikuar (TUTM).

Ndërtimi i kapërdredhësve, pritave apo digave të mëdha duket se ka ndikim të konsiderueshëm fizik te trupi uJOR, duke prishur plotësisht vazhdimësinë gjatësore dhe integritetin e ekosistemit. Ambivalenca në Dokumentin Udhëzues 4³⁰(2003) të CIS-it të BE-së lidhur me faktin nëse ndryshimi i prurjes përbën ndryshim thelbësor në karakter apo jo (3.1.1 - Në rastet e ndryshimeve thelbësore të përkohshme ose të ndërprera në kohë, nuk mund të thuhet se trupi uJOR ka pësuar ndryshime thelbësore në karakter) është dukshëm e pasaktë dhe është trajtuar në Dokumentin Udhëzues 31 (2016) të BE-së.

Siç dihet edhe nga të gjithë inxhinierët e hidrocentraleve (dhe siç dokumentohet në EN 15843), ndryshimet e vazhdueshme në regjimin e prurjes mund të kenë ndikim katastrofik në qëndrueshmërinë e ekosistemit.³¹ Devijimi me 75%+ i rrjedhës së lumit gjatë periudhave tejet të thata është tipike për shumë HEC-e në Shqipëri, njësoj si tendenca për të ndërtuar sisteme me derivacion që krijojnë një ndryshim të rrjedhës natyrore në trupin uJOR për segmente në disa raste prej shumë kilometrash. Zakonisht, në këto segmente nuk kalon asnjë rrjedhë lumi gjatë muajve me prurje të pakta.

Zakonisht, arritja e pikut hidrik nga shkarkimet e ujit përmes turbinave i rrit prurjet e lumit në magnitudë shumë herë më të madhe nga sa pritet normalisht, duke dëmtuar elementet e cilësisë biologjike, kryesisht peshqit dhe makro jovertebrorët. Kështu, statusi i pamjaftueshëm i trupit uJOR (për shkak të prurjeve të shumta ose të pakta, në varësi të veprimtarisë së HEC-it) shtrihet në të gjithë gjatësinë e trupit uJOR.

Për shumicën e HEC-eve në Shqipëri, mungesa e vazhdimësisë gjatësore, prurja mjedisore e ndërprerë në kohë në nivele zero, dhe magnituda dhe kohëzgjatja e dëmtimit të regjimit të prurjes nënkuptojnë se edhe Potenciali i Mirë Ekologjik (PME) (statusi i synuar për TUTM-të) ka gjasa që të mos arrihet asnjëherë nga shumë hidrocentrale, pasi subjektet duhet të përmbushin disa objektiva të detyrueshme me ligj për prodhimin e energjisë elektrike të përcaktuara nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe periudha (fikse) e koncesionit zakonisht është 20-30 vjet. Regjimet e prurjes mjedisore në rrjedhën e poshtme të HEC-eve rrallë herë janë përcaktuar ose monitoruar siç duhet nga autoritetet kompetente.

Për rrjedhojë, shumë HEC-e në Shqipëri mund të ishin zbatuar në një mënyrë më të qëndrueshme ekologjike (dhe për pasojë nuk do të ishin subjekt i testit në nenin 4(3)(a) & (b)) po të ishte përfshirë vlerësimi dhe zbutja e ndikimeve hidromorfologjike që në fazën e projektimit.

Seksioni 10.6 paraqet një përmbledhje objektive të ndikimeve të mundshme hidromorfologjike dhe statusin e trupave uJOR të prekur nga HEC-i brenda basenit uJOR. Në të ardhmen mund të përdoret po e njëjta metodologji, bazuar te përcaktimi i statusit të modifikuar përmes EN 15843, për të përcaktuar regjime operacionale mjedisore më të qëndrueshme për HEC-et ekzistuese dhe të ardhshme.

Gjatësia e zonës me shfrytëzim me skema derivacioni të HEC-eve është faktor kritik për ndikimet në ekosistem. Piku i shfrytëzimit përkufizohet si gjatësia e trupit uJOR që shtrihet midis pikës së nxjerrjes së ujit dhe pikës së shkarkimit të prurjes (Figura 3-2). Zona e pikut të shfrytëzimit ka prirjen të jetë e madhe kur operatori i hidrocentralit kërkon të maksimizojë fuqinë hidrike (H) që vepron në turbinë, duke maksimizuar kështu prodhimin e energjisë elektrike. Nëse sistemi i HEC-it është me skemë derivacioni, atëherë maksimizimi i fuqisë do të thotë se piku i shfrytëzimit është shumë i madh, gjë që është më se e zakonshme për HEC-et në Shqipëri.

Statusi hidromorfologjik i pamjaftueshëm do të gjejë zbatim për të gjithë gjatësinë e pikut të shfrytëzimit, ndonëse mbi bazën e një ekuilibri të reduktuar. Në pikën e shkarkimit të hidrocentralit, prurja e lumit rikthehet, dhe për sistemet me tubacione, rivendoset ekuilibri.

Megjithatë, në rastin e projektimit më të keq digë e madhe + sistem HEC-i me skemë derivacioni (pra HEC jo në digë), në pikën e shkarkimit (ku turbina vepron kryesisht në funksion të depozitimit dhe jo të rrjedhjes së lumit), dëmtimi i regjimit uJOR mund të vijojë për një distancë të konsiderueshme në rrjedhën e poshtme, ku turbinat shkarkojnë shumë më tepër se rrjedha natyrore e pritshme, shkalla e

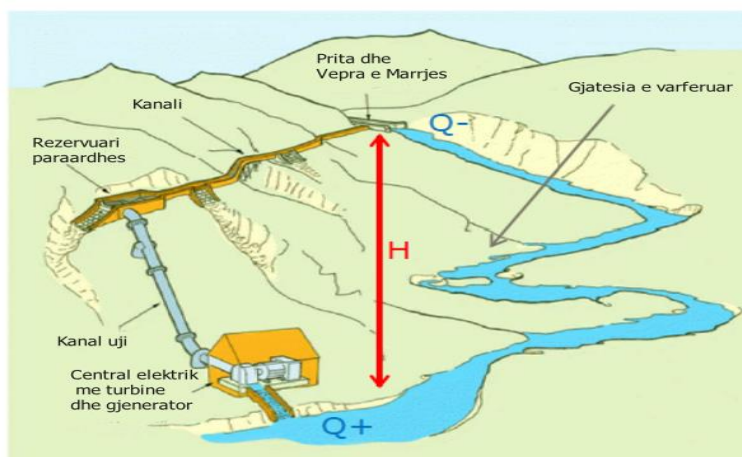
³⁰Strategjia e Përbashkët e Zbatimit e BE-së - Dokumenti Udhëzues 4 - Identifikimi dhe Shpallja e Trupave UJORë Tepër të Modifikuar dhe Trupave UJORë Artificialë

³¹Strategjia e Përbashkët e Zbatimit e BE-së - DKU dhe Raporti Teknik i Presioneve Hidromorfologjike, 2006.

ndikimit të së cilës varet nga hidrologjia në rrjedhën e poshtme. Këto shembuj janë shumë të përhapur në Shqipëri.

Prandaj, një sistem HEC-i me skemë derivacioni me një depozitë të vetme të madhe mund të ndikojë në mënyrë të konsiderueshme një distancë prej 20km+ të një trupi uJOR, duke e pakësuar prurjen në rrjedhat e sipërme, dhe duke e kompensuar në rrjedhat e poshtme, si dhe duke prishur ndjeshëm, për të mos thënë shkatërruar plotësisht, ekosistemin uJOR.

Figura 3-2 – Koncepti i Pikut të Shfrytëzimit si pasojë e Hidrocentralit

3.3.9 Format e Tjera të TUTM-ve dhe TUA-ve

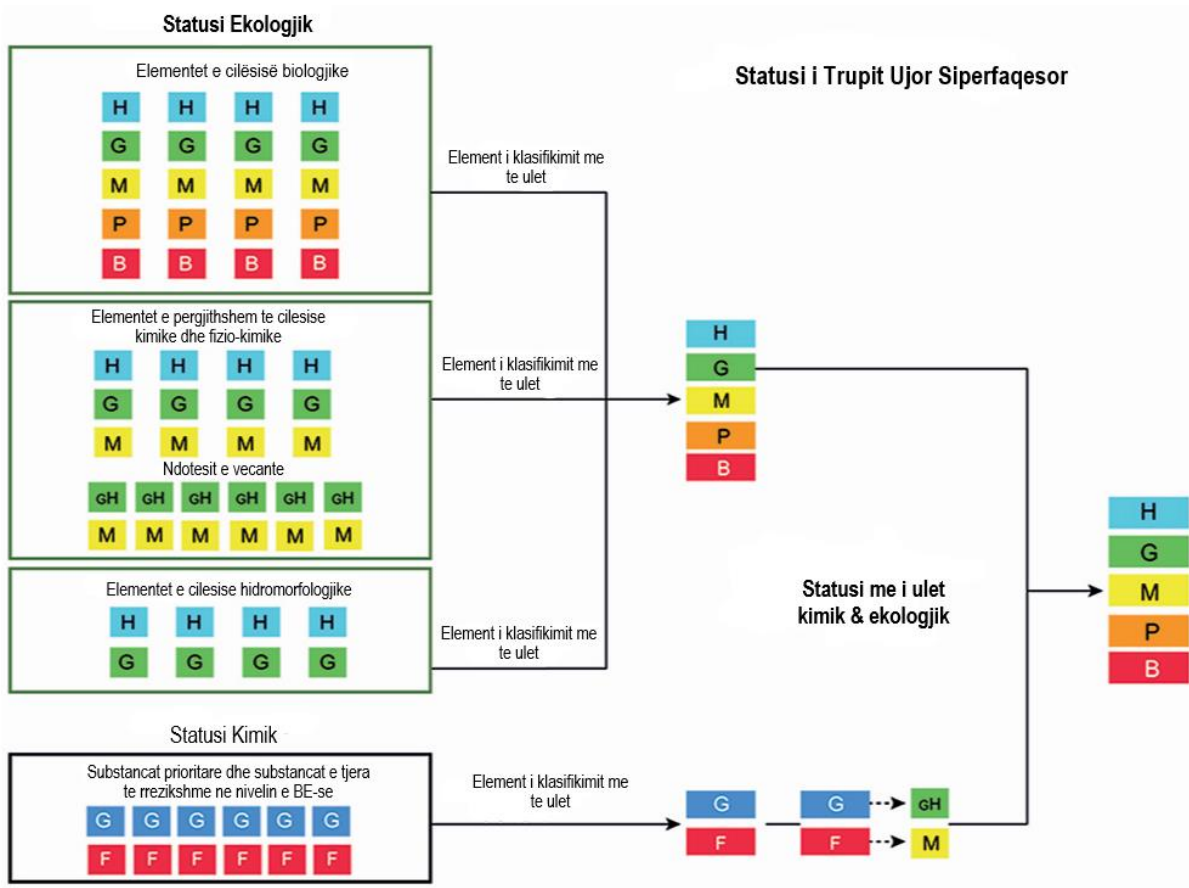
Për basenin e lumit Erzen gjejnë zbatim edhe disa forma tradicionale të TUTM-ve, të cilat janë subjekt i testit të përcaktimit në nenin 4(3) (a) & (b) të DKU-së dhe objektivit të PME-së. Zakonisht, këto përfshijnë krijimin e kanaleve në lumenj që përshkojnë qendrat urbane për të kontrolluar erozionin dhe siguruar mbrojtjen nga përmbytjet, ose ndërtimin e argjinaturave kundër përmbytjeve. TUTM-të dhe TUA-të e identifikuar renditen në Kapitullin 10 të Vlerësimit të Statusit të Presioneve.

3.3.10 Përcaktimi i Statusit Përfundimtar të Trupave UJORë Sipërfaqësorë

Statusi përfundimtar ose i përgjithshëm i çdo trupi uJOR të përvijuar përcaktohet përmes një vlerësimi kompleks të elementeve të paraqitura në Figurën 3-3. Sipas udhëzimit të CIS-it për DKU-në,³² statusi përfundimtar i trupit uJOR duhet të derivojë nga elementi më ulët në klasifikim, të secilit grup.

³²Komisioni Evropian - Dokumenti Udhëzues 13 - Qasja e përgjithshme kundrejt klasifikimit të statusit dhe potencialit ekologjik

Figura 3-3- Procedura për Përcaktimin e Statusit të Përgjithshëm të Trupit Ujor

Burimi: Kushtet e Referencës për Sasinë e Ujërave Nëntokësore

3.4 Objektivat Mjedisore për Trupat Ujorë Nëntokësorë

DKU-ja u kërkon Shteteve Anëtare që t'i përcaktojnë të gjithë trupat ujorë më vete dhe të sigurohen që secili prej tyre të arrijë "statusin e mirë kimik dhe sasior" (DKU, neni 2(24) (25)). Përcaktimi i statusit të trupave ujorë nëntokësorë nuk është aq kompleks sa i trupave ujorë sipërfaqësorë. Megjithatë, mbrojtja e trupave ujorë nëntokësorë i nënshtrohet një serie Direktivash të ndërlidhura me njëra-tjetrën, duke përfshirë kryesisht Direktivat 2006/118/KEE dhe 291/676/KEE. ³³ Kryesisht përmes Direktivës 2006/118/KEE, ³⁴ duhet përcaktuar regjimi i menaxhimit i cili vendos standardet e cilësisë së ujërave nëntokësore dhe masat për parandalimin ose kufizimin e ndotësve që depërtojnë në ujëra nëntokësore. Shtetet Anëtare duhet të përcaktojnë standardet në nivelet më të përshtatshme të mundshme dhe të marrin parasysh kushtet vendore dhe rajonale³⁵

3.4.1 Kushtet e Referencës për Sasinë e Ujërave Nëntokësore

Niveli i ujërave nëntokësore përdoret zakonisht si matësi kryesor i statusit sasior. Për të arritur statusin e mirë sasior të ujërave nëntokësore, burimi ujor nëntokësor i disponueshëm (si p.sh norma mesatare afatgjatë e rimbushjes së ujërave nëntokësore minus normën vjetore të shkarkimit të ujërave nëntokësore, që kërkohet për të arritur objektivat e cilësisë ekologjike për ujërat sipërfaqësore të lidhura me to) nuk duhet ta tejkalojë normën vjetore mesatare afatgjatë të nxjerrjes së ujit (DKU, neni 2(27)).

Për këtë arsye, norma vjetore e rimbushjes që përshkruhet në seksionin 4.2.3 (bilanci vjetor i ujit) është një shifër shumë e rëndësishme për përdorimin e përshtatshëm të burimeve ujore nëntokësore. Nxjerrja e burimit ujor nëntokësor mbi normën vjetore të rimbushjes kompromenton a) burimet të disponueshme në periudha afatgjata b) regjimet e prurjeve të ujërave sipërfaqësore dhe statusin ekologjik të tyre. Megjithatë, vërehet se për shkak të lidhjes thuajse të përhershme midis ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, sasia e rimbushjes mund të rritet nëse nxjerra e ujërave nëntokësore shkakton rrjedhje nga lumenjtë në akuiferë. Kjo gjë nuk e ndryshon burimin e përgjithshëm, por modifikon disponueshmërinë relative të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Përcaktimi i normës vjetore të rimbushjes së ujërave nëntokësore është mjaft sfidues nga pikëpamja teknike, pasi kërkon rrjete të gjithëgjendura dhe të sakta monitorimi për nivelin e ujërave nëntokësore. Megjithatë, indeksi i prurjes bazë të natyralizuar (IPB) të basenit ujor, ndonëse i përafërt, pranohet gjerësisht si tregues i mirë i normës vjetore të shkarkimit të ujërave nëntokësore në sistemin e ujërave sipërfaqësore.³⁶ ³⁷IPB-ja përcaktohet nëpërmjet Kurbës së Qëndrueshmërisë së Prurjes e shprehur në raportin Q90 / Q50. Në plan afatgjatë, duke supozuar se baseni ujor është në ekuilibër hidrodinamik total, shkarkimi total i ujërave nëntokësore (prurja bazë plus nxjerrjet) duhet të jetë i barabartë me rimbushjen e ujërave nëntokësore.

Rrjeti aktual i monitorimit të ujërave nëntokësore në basenin e lumit Erzen nuk është në cilësinë dhe shkallën e duhur për të përcaktuar rimbushjen e ujërave nëntokësore nëpërmjet bilancit ujor ose teknikave të modelimit.

Elementi i dytë i kushteve të referencës për sasinë e ujërave nëntokësore është masa në të cilin nxjerrja e ujërave nëntokësore sjell devijim të rrjedhës së ujërave nëntokësore në mënyrë të tillë që të ndërpritet shkarkimi i tyre në rrjedhat sipërfaqësore. Shkarkimi i ujërave nëntokësore është një komponent i rëndësishëm për pjesën më të madhe të rrjedhës, dhe në nënbasene ose në ligatina të mëdha, ose në ato zona ku IPB-ja e rrjedhës është më e madhe se 0.5 për shembull, ka shumë të ngjarë që ekosistemet tokësore të varen shumë nga niveli i mirëmbajtjes së kësaj prurjeje. Nxjerrja e ujërave nëntokësore i ndryshon pjerrësitë hidraulike, në mënyrë të tillë që të reduktohet norma e shkarkimeve

³³Komisioni Evropian, Direktiva 91/676/KEE për mbrojtjen e ujërave kundër ndotjes së shkaktuar nga nitratet që vijnë nga burimet bujqësore

³⁴ Komisioni Evropian - Direktiva 2006/118/KEE - për mbrojtjen e ujërave nëntokësore kundër ndotjes dhe degradimit

³⁵Komisioni Evropian - Kuadri ligjor për ujërat nëntokësore <https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/framework.htm>

³⁶ Instituti i Hidrologjisë si MB-së - Studimet për Prurjet e Pakta, Raporti Studimor Nr.1, NERC, 1980.

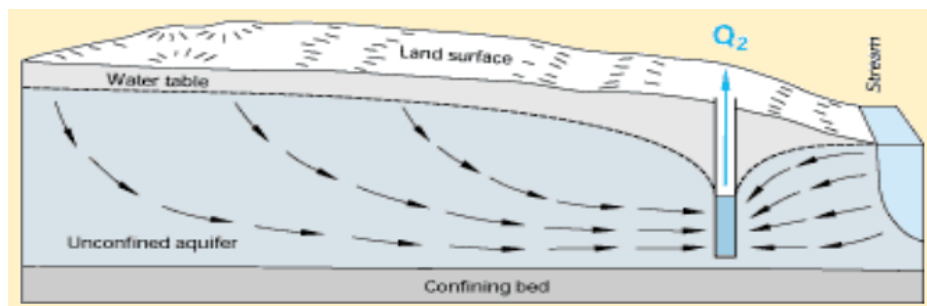
³⁷ "Prurja e Natyralizuar" = Prurja Aktuale + (Nxjerrjet+ Eksportet) – (Kthimet+ Importet)

në lumenj, duke ndikuar drejtpërdrejt në prurjen mjedisore. Në raste ekstreme, mbinxjerrja e ujit mund të krijojë pjerrësi të rrjedhës së kundërt, çka bën që rrjedha e lumit të shkarkohet negativisht në ujërat nëntokësore, e njohur ndryshe edhe si “rimbushje e imponuar”(Figura 3-4).³⁸

Zakonisht, ndikimet fikse të ndërveprimit ujëra nëntokësore-ujëra sipërfaqësore janë të lokalizuara dhe tejet teknike, ndaj si të tilla kërkojnë vlerësime modelimi. Megjithatë, mund të përgjithësohet se p.sh reduktimi me 10% i burimit ujqor nëntokësor (p.sh për shkak të konsumit) sjell mesatarisht një reduktim me 10% të shkarkimit të ujërave nëntokësore në sistemin e ujërave sipërfaqësore në vit.

Për shumë lumenj, përfshi edhe ato në Shqipëri, duke qenë se komponenti i ujërave nëntokësore është zakonisht 30%+ i prurjes mesatare vjetore, reduktimi me 10% i rimbushjes neto të ujërave nëntokësore mund të sjellë reduktim me mesatarisht 3% të prurjes së rrjedhës në vit. Megjithatë, gjatë periudhave sezonale me prurje të pakta p.sh gjatë verës kur IPB-ja është zakonisht 0.9+, po i njëjti reduktim rimbushjeje me vlerë 10% mund të sjellë një reduktim të prurjes sezonale me 9%. Këto reduktime mund të kenë ndikime negative të pakthyeshme në ekosistemin ujqor.³⁹

Figura 3-4 - Shembulli i Pakësimit të Prurjes Sipërfaqësore për Shkak të Nxjerrjes së Ujërave Nëntokësore

3.4.2 Kushtet e Referencës për Cilësinë e Ujërave Nëntokësore

DUN-i i jep fleksibilitet Shteteve Anëtare për sa i përket caktimit të vlerave kufi duke kërkuar marrjen në konsideratë të mjedisve të ndryshme pritëse të trupit ujqor nëntokësor, risqeve dhe funksioneve, karakteristikave dhe sjelljes së ndotësve dhe karakteristikave hidrogeologjike të përfaqësuara nga nivelet bazë. Marrja në konsideratë e këtyre kërkesave të ndryshme, të cilat janë unike për çdo trup ujqor nëntokësor, sjell përdorimin e qasjeve të ndryshme nga Shtetet Anëtare.

Në terma më të gjerë, cilësia e ujërave nëntokësore përcaktohet përmes statusit kimik, i cili përkufizohet kryesisht përmes:

- Shkallës së intruzionit të ujërave të kripura, që tregohet kryesisht përmes parametrin të përcjellshmërisë elektrike.
- Standardet e cilësisë mjedisore (SCM) për parametrin fiziko-kimike të përgjithshme të cilat janë kryesisht oksigjeni i shpërbërë, pH, përcjellshmëria, nitratet, klori dhe amoniumi, pesticidet dhe ndotësit e tjerë, siç parashikohen në DUN, Shtojca I.
- Shkalla në të cilën statusi kimik i ujërave nëntokësore mbështet statusin ekologjik të ujërave sipërfaqësore.

Standardet e cilësisë së mjedisit për ujërat nëntokësore përcaktohen shprehimisht në Direktivën e BE-së 2006/118/KEE për parametrin e a) nitrateve - 50 mg/l b) pesticideve totale – 0.5 µg/l).

Standardet për ujin e pijshëm përdoren zakonisht si bazë për vlerat prag të statusit kimik, sikurse përcaktohen në Direktivën e BE-së për Ujin e Pijshëm 98/83/KE, standardet ndërkombëtare të OBSH-së, ose objektivat e cilësisë mjedisore të parashtruara në Direktivën 2013/39/BE.⁴⁰

³⁸ Shërbimi Gjeologjik i Shteteve të Bashkuara – Ujërat Nëntokësore dhe Sipërfaqësore – Një Burim i Vetëm – Qarkore e ShGjSh-së 1139, 1997.

³⁹Komisioni Evropian - Ujërat nëntokësore si burim <https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/framework.htm>

⁴⁰Komisioni Evropian – Direktiva 2008/176/KEE– Shtojca I (Substancat Prioritare), Shtojca II (zëvendëson Shtojcën X të DKU-së) që identifikon Substancat Prioritare të Rrezikshme

Duhet theksuar se sipas DKU-së, dispozitat për statusin kimik nuk gjejnë zbatim për nivelet e larta natyrore të substancave ose joneve, apo treguesve të tyre për shkak të kushteve specifike hidrogeologjike të cilat nuk mbulohen nga përkufizimi i ndotjes në DKU. Për shkak se nivelet bazë mund të jenë shumë të larta për disa prej parametrave dhe disa lloje të trupave ujqorë nëntokësorë, ka shumë rëndësi që këto nivele bazë të identifikohen si hap i parë i vlerësimit të statusit dhe tendencave.

Standardet e Cilësisë Mjedisore të miratuara për trupat ujqorë nëntokësorë në Shqipëri paraqiten në Shtojcën Teknike VII. DUN-i kërkon edhe përcaktimin e Vlerave Prag, të cilat caktohen në përqendrimet nën standardet e cilësisë së ujit të përshkruara në Kapitullin 10 dhe përcaktojnë shtysat për marrjen e masave korrigjuese përpara se të tejkalohen standardet.

3.4.3 Kushtet e Referencës për Ujërat Nëntokësore të Varura nga Ekosistemet Tokësore

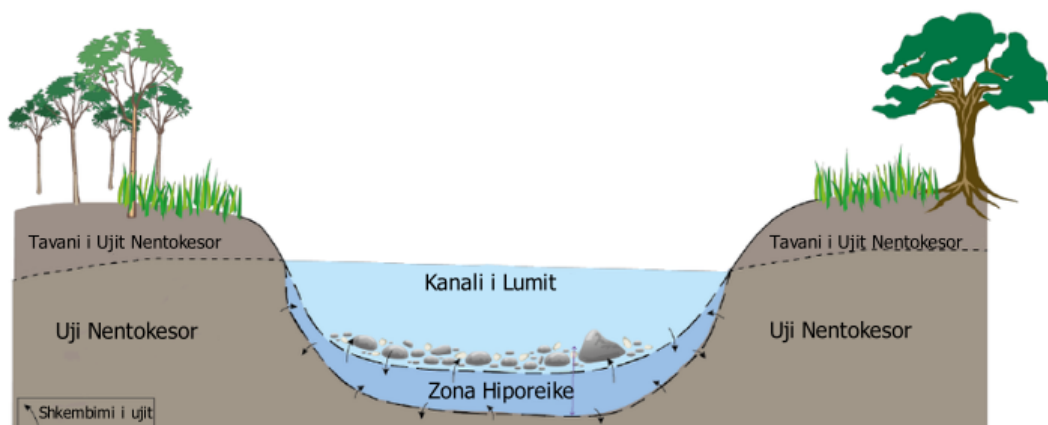
Ujërat nëntokësore të varura nga ekosistemet tokësore (UNVET) janë një rast i veçantë i karakterizimit të ujërave nëntokësore dhe kushteve të referencës të lidhura me to.⁴¹

UNVET-ët janë pjesë e vlerësimit të statusit për ujërat nëntokësore. Prandaj, ata janë të rëndësishëm në karakterizimin dhe vlerësimin e riskut të TUN-ëve (shini Figura 3-6). Rëndësia e UNVET-ëve lidhur me statusin e trupit ujqor nëntokësor ka të bëjë me faktin se krahas testeve bazë për sasinë (3.4.1) dhe cilësinë (3.4.2) e ujërave nëntokësore, TUN-ët mund të mos e kalojnë testin e “statusit të mirë” nëse vlerësohet se ekosistemi i ujërave sipërfaqësore prej të cilit varen është kompromentuar për shkak të cilësisë dhe sasisë së pamjaftueshme të ujërave nëntokësore që i ushqejnë ato.

Shumë ekosisteme ujqore sipërfaqësore janë përshtatur dhe varen së tepërmi nga shkarkimet e ujërave nëntokësore, kryesisht në formën e “prurjes bazë”, si pjesë e prurjes totale në lumë, sepse prurja bazë (gjithëvjetrore) është e pranishme gjatë gjithë vitit hidrologjik, ndërsa vërshimet sipërfaqësore janë kryesisht të ndërprera në kohë, me ndikime afatshkurtra dhe kalimtare të cilësia dhe sasia e ujit.

Ujërat nëntokësore shkarkohen zakonisht të sistemi i ujërave sipërfaqësore kryesisht nëpërmjet zonës hiporike (Figura 3-5). Kjo zonë është mjaft e rëndësishme për sa i përket ndërveprimeve kimike dhe biotike midis ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, pasi ofron habitatin për jovertebrorët bentikë, bën të mundur reduktimin e përqendrimeve të ndotësve dhe stabilizimin e pH, oksigjenit dhe temperaturës së ujit.

Figura 3-5 - Ilustrimi i Zonës Hiporike

Burimi: Biddulph, M. Shkencat Mjedisore 2015.

Nuk është aspak e lehtë të përcaktosh se cilat ekosisteme tokësore varen drejtpërdrejt nga TUN-i, pasi gjithmonë ka një sërë ekosistemesh midis atyre që varen nga ujërat nëntokësore të një TUN-i dhe atyre që varen nga burime të tjera ujqore.

Zakonisht, kërkohen monitorime ekologjike të specializuara për të konfirmuar praninë e specieve veçanërisht të përshtatura për shkak të ndryshimit të kimisë natyrore të ujërave nëntokësore krahasuar me ujërat sipërfaqësore. Këto monitorime nevojiten për të përcaktuar vlerat kufi (VK) të

⁴¹Komisioni Evropian – CIS - Raporti Teknik për Ujërat Tokësore të Varura nga Ekosistemet Tokësore, Raporti Teknik 6, 2011

ndotësve ose treguesve të ndotjes (pra, statusi kimik) që mund të ndikojë negativisht në ETVUN.⁴² Direktiva për Ujërat Nëntokësore (DUN 2006/118/KE, Shtojca II, Pjesa A) parashtrohet në mënyrë të veçantë kërkesën që vlerat kufi të marrin parasysh edhe nivelin e ndërveprimit midis ujërave nëntokësore dhe ekosistemeve ujore dhe ekosisteme tokësore të varura prej tyre.

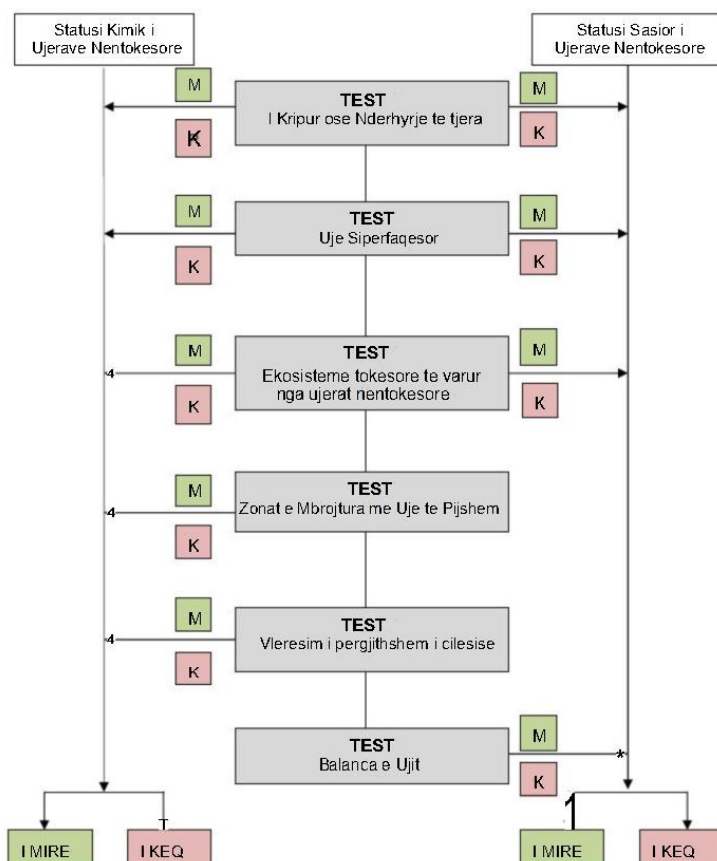
Testi i dytë praktik që derivon nga hidrologjia e ujërave sipërfaqësore shërben për të përcaktuar Indeks të Prurjes Bazë (IPB) të regjimit të prurjes. IPB-ja përcaktohet si mesatarja vjetore afatgjatë e prurjes sipërfaqësore e shprehur në raportin Q90 / Q50. Sa më e madhe të jetë pjesa e prurjes bazë që ushqen prurjen totale, aq më shumë gjasa ka që ekosistemi ujor sipërfaqësor të varet nga kontributi i ujërave nëntokësore. Një vlerë IPB-je më e vogël se 0.5 tregon se 50%+ e prurjes totale vjen nga shkarkimi i ujërave nëntokësore, ndaj ka shumë gjasa që ekosistemet të jenë tejte të përshtatura dhe të varura nga ujërat nëntokësore që shkarkohen në to.

Mungesa e plotë e të dhënave aktuale të besueshme për prurjet që prej vitit 1992 për pjesën më të madhe të lumenjve në Shqipëri, së bashku me mungesën e theksuar të të dhënave të monitoruara dhe të raportuara për nxjerrjet dhe shkarkimet nga subjektet, lënë të nënkuptohet se për asnjë prej ETVUN-ve nuk mund të përcaktohen prurjet e natyralizuara Q50 dhe Q90.⁴³

3.4.4 Testet e Ndara në Hapa për Statusin e Cilësisë dhe Sasisë së Ujërave Nëntokësore

Procedura formale për përcaktimin e statusit të ujërave nëntokësore që përdoret për basinin e Erzenit është në përputhje me dokumentin udhëzues standard të CIS-it, sipas Figurës 3-6.⁴⁴

Figura 3-6 - Procedura Standarde për Përcaktimin e Statusit të Përgjithshëm të Trupit Ujor Nëntokësor

⁴²Komisioni Evropian - Dokumenti Udhëzues 18 i CIS-it - Udhëzues për Statusin e Ujërave Nëntokësore dhe Vlerësimin e Tendencave.

⁴³Prurja e Natyralizuar përkufizohet si Prurja Aktuale (ose e matur) + Nxjerrje – Kthime. Kjo formulë jep prurjen natyrore (në intervale ditore, mujore, sezonale dhe vjetore, sikurse kërkohet) duke hequr të gjitha ndikimet artificiale. Vlerat e matura të Q90-s dhe Q50-s nuk mund të përdoren për përcaktimin e kushteve natyrore përveç se kur janë afër zeros.

⁴⁴Komisioni Evropian - Dokumenti Udhëzues 18 i CIS-it - Udhëzues për Statusin e Ujërave Nëntokësore dhe Vlerësimin e Tendencave

3.5 Objektivat Mjedisore për Zonat e Mbrojtura

Sipas nenit 6 dhe Shtojcës IV të DKU-së, Shtetet Anëtare sigurohen që të kenë krijuar regjistrin/at e të gjitha zonave brenda çdo RBU-je, të cilat janë shpallur në mbrojtje të veçantë sipas legjislacionit të posaçëm të Komunitetit për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, ose për konservimin e habitateve dhe specieve që varen drejtpërdrejt nga uji, përfshi edhe mbrojtjen e zonave të Natura 2000 dhe specieve ujore me rëndësi ekonomike (p.sh butakët).

Përmbledhja e regjistrit të Zonave të Mbrojtura duhet të jetë pjesë e PMBU-ve, duke përfshirë këtu edhe hartat që tregojnë vendndodhjen e çdo zone të mbrojtur dhe përshkrimin e legjislacionit të Komunitetit, kombëtar ose vendor, sipas të cilit janë shpallur këto zona të mbrojtura. Për trupat ujorë që janë shpallur si Zona të Mbrojtura, Objektivat Mjedisore që janë vendosur shkojnë zakonisht përtej statusit të mirë, pasi për këto zona përcaktohen objektiva më shtrënguese në legjislacionin përkatës të Komunitetit.

Shtojca VII (7)(1) e DKU-së kërkon që PMBU-ja të përmbajë “përmbledhjen e masave të kërkuara nga legjislacioni i Komunitetit për mbrojtjen e burimeve ujore”. Masat shtesë për Zonat e Mbrojtura duhet të jenë pjesë përbërëse e PMBU-së, në mënyrë që kërkesat e këtyre Zonave të Mbrojtura të përfshihen në menaxhimin e përgjithshëm të basenit ujor dhe të sigurohet koherenca e të gjithë planifikimit të burimeve ujore me objektivat e përcaktuara tashmë nga legjislacioni i Komunitetit dhe ai kombëtar. Programet e monitorimit duhet të përfshijnë nënprogame specifike për zonën e regjistruar në regjistrin e zonave të mbrojtura. Krahas kërkesave për statusin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, Neni 8 i DKU-së parashtron edhe kërkesat për monitorimin e zonave të mbrojtura. Ky monitorim specifik duhet të garantojë vlerësime me standardet dhe objektivat e përcaktuara për llojin e veçantë të zonës së mbrojtur.

Objektivat e zonave të mbrojtura përcaktohen në Pikën 1.c të Nenit 4 të DKU-s: Shtetet Anëtare “sigurojnë përputhshmërinë me të gjitha standardet dhe objektivat brenda 15 viteve nga data e hyrjes në fuqi së kësaj direktive, përveç se kur parashikohet ndryshe në legjislacionin e Komunitetit, sipas të cilit janë krijuar zonat e mbrojtura individuale”. Për këto objektiva gjejnë zbatim kryesisht mundësitë për përshtatje të ofruara nga DKU-ja. Kështu, për zonat e mbrojtura duhen arritur dy lloje objektivash: objektivat e veçanta të direktivës përkatëse që ishin vendimtare për përvijimin e zonës (shihni Shtojcën 4 të DKU-së) dhe caktimin e standardeve kombëtare të zbatimit dhe objektivat e DKU-së. Disa zona të mbrojtura përkojnë me trupa ujorë. Regjistri i zonave të mbrojtura duhet të mbulojë zonat e identifikuara nga DKU-ja ose direktivat e tjera përkatëse të BE-së.

Llojet e përgjithshme të ZM-ve janë pesë:

- Trupat ujorë të përdorur për nxjerrjen e ujit të pijshëm;
- Zonat e rëndësishme për mbrojtjen e habitateve dhe/ose specieve ku ruajtja ose përmirësimi i statusit të ujit shërbejnë si faktor domethënës për mbrojtjen e tyre (zonat e Natura 2000 që janë objekt i Direktivës për Shpendët 79/409/KEE dhe Direktivës për Habitatet 92/43/KEE);
- Zonat ku janë zbatuar masa për mbrojtjen e specieve ujore me rëndësi ekonomike (ZM-të sipas Direktivës 2006/44/KE (direktiva për peshqit e ujërave të ëmbla); Direktiva për Butakët 79/923/KEE);
- Ujërat e larjes (ZM-të objekt i Direktivës për Ujërat e Larjes 76/160/KEE dhe 2006/7/KE);
- Zonat e ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese (ZM-të objekt i Direktivës 91/676/KEE; Direktiva për Trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane 91/271/KEE).

Duke qenë se harmonizimi i legjislacionit kombëtar të Shteteve Joanëtare të BE-së me standardet e BE-së nuk ka përfunduar ende, nuk mund të bëhet inventarizimi i plotë i ZM-ve për mbarë basenin, që gjë që kërkohet nga DKU-ja. Prandaj, mund të përdoret një qasje e modifikuar, që të marrë parasysh:

- Standardet kombëtare për përvijimin e ZM-ve;
- Statusin e ndryshëm në kuadër të zbatimit të Konventës së Bernës dhe rrjetit NATURA 2000 në vend;
- Nivelin e ndryshëm të përshtatjes së legjislacionit kombëtar të Shteteve Joanëtare të BE-së me legjislacionin dhe standardet e BE-së;

- Mungesën e përgjithshme të regjistrave dhe/ose bazave efikase të të dhënave për ZM-të në vend;
- Përgjegjësinë e përbashkët për mirëmbajtjen dhe mbrojtjen e zonave të ujit të pijshëm midis autoriteteve kompetente në nivel kombëtar dhe nënkombëtar;
- Përgjegjësinë e përbashkët për monitorimin e zonave të mbrojtura të ujit të pijshëm;

Regjistri i ZM-ve për basenin e lumit Erzen duhet të përfshijë:

- Regjistrin e zonave të rëndësishme për mbrojtjen e habitateve dhe/ose specieve që janë të mbrojtura sipas konventave ndërkombëtare përkatëse;
- Regjistrin e zonave të rëndësishme për mbrojtjen e habitateve dhe/ose specieve që janë të mbrojtura me legjislacion kombëtar;
- Regjistrin paraprak të zonave të përdorura për nxjerrje të ujit të pijshëm-ujërave nëntokësore.

Regjistrin e zonave të mbrojtura që ndodhen brenda rajonit të basenit ujqor, për t'i karakterizuar basenet ujore për sa i përket presioneve, ndikimeve dhe ekonomisë së përdorimeve të ujit.

3.5.1 Zonat e Përvijuara për Nxjerrjen e Ujit të Pijshëm

Legjislacioni përkatës i BE-së për mbrojtjen e zonave higjeno-sanitare të ujit të pijshëm me objektiva më shtrënguese përfshin DUP-in, ndryshuar me Direktivën 2020/2184 dhe me shumë mundësi DN-në. Objektivat për Zonat e Mbrojtjes së Ujit të Pijshëm (ZMUP) janë:

- Të sigurohet që, pas zbatimit të regjimit të trajtimit të ujit, uji i pijshëm që prodhohet t'i plotësojë kërkesat e DUP-it;
- Të sigurojë mbrojtjen e nevojshme në ZMUP, me qëllim që të shmanget përkeqësimi i cilësisë së ujit për të reduktuar nivelin e trajtimit purifikues të kërkuar për prodhimin e ujit të pijshëm.

Objektivi i i parë do të arrihet duke plotësuar kërkesat e DKU-së.

Objektivi i dytë do të arrihet duke ndërmarrë veprime që synojnë të sigurojnë se nuk do të ketë përkeqësim të cilësisë së ujit për shkak të nxjerrjeve për furnizim me ujë të pijshëm. Në shumicën e rasteve, veprimet kërkojnë pak kohë të japin efekt dhe të ndalojnë ose të zhbëjnë përkeqësimin. Objektivi arrihet duke ndërmarrë masa të mjaftueshme.

3.5.2 Zonat e përvijuara për mbrojtjen e specieve ujore me rëndësi ekonomike

Në dhjetor të 2013-s, Direktiva për Butakët u zëvendësua me DKU-në e BE-së. Neni 4.9 i DKU-së shpreh se DKU-ja ofron nivel mbrojtjeje të paktën të njëjtë me çdo direktive që shfuqizon. Rregullorja transponon shumë detyrime të DKU-së dhe përcakton pjesën më të madhe të detyrimeve dhe standardeve të cilësisë së ujit që kërkojnë nga Direktiva për Butakët. Këto rregullore amenduese përmbajnë ndryshime shtesë të Rregulloreve, për të siguruar që ujërat e populluara nga butakët të vijnë të identifikohen, mbrohen dhe monitorohen.

Objektivi për ujërat e populluara nga butakët, i parashtruar në Direktivën për Butakët, ishte të ruhej dhe, kur shihej e nevojshme, të përmirësohej cilësia e ujërave të populluara nga butakët për të mbështetur jetën dhe zhvillimin e butakëve (moluskëve bivalvë dhe gastropodë), duke kontribuar kështu në cilësinë e lartë të produkteve butake që konsumohen drejtpërdrejt nga njeriu.

Zonat e përvijuara për mbrojtjen e specieve ujore me rëndësi ekonomike janë zona ku mbrohen ujërat e brendshme sipërfaqësore, ujërat kalimtare, ujërat bregdetare dhe ujërat nëntokësore, gjë që: parandalon përkeqësimin e mëtejshëm dhe mbron e forcon statusin e ekosistemeve ujore dhe, lidhur me nevojat e tyre për ujë, ekosistemet tokësore dhe ligatinat që varen drejtpërdrejt nga ekosistemet ujore. Këto zona janë të lidhura me zonat e ujërave bregdetare dhe të ligatinave, si dhe me trupa ujorë kalimtarë të populluara nga specie ujore me rëndësi ekonomike.

Ekosistemet ligatinore janë pjesë ekologjike dhe funksionale e mjedisit ujqor, duke luajtur me shumë gjasë rol mjaft të rëndësishëm në mundësimin e menaxhimit të qëndrueshëm të basenit ujqor. DKU-ja nuk ka përcaktuar objektiva mjedisore për ligatinat. Megjithatë, nga detyrimet e DKU-së për mbrojtjen dhe rehabilitimin e statusit të ujit përfitojnë edhe ligatinat që varen nga trupat ujorë nëntokësore, që janë pjesë e trupit ujqor sipërfaqësor, ose që janë zona të mbrojtura. Presionet në ligatina (për shembull modifikimi fizik ose ndotja) mund të ndikojnë te statusi ekologjik i trupave ujorë. Prandaj, masat për

menaxhimin e këtyre presioneve duhen parë si pjesë e planeve të menaxhimit të basenit ujqor, ku duhen përmbushur për të arritur objektivat mjedisore në Direktivë.

Krijimi dhe përforcimi i ligatinave mund të ofrojë mekanizma të qëndrueshme në rrethana të caktuara, me kosto efikase dhe të pranueshme nga pikëpamja sociale për të ndihmuar arritjen e objektivave mjedisore të Direktivës. Ligatinat në veçanti mund të ndihmojnë në pakësimin e ndikimeve të ndotjes, zbutjen e efekteve të thatësirave dhe përmytjeve, arritjen e menaxhimit të qëndrueshëm të bregdetit dhe rimbushjen e ujërave nëntokësore. Disa prej ZM-ve përfshijnë edhe habitate ligatinore dhe specie që varen drejtpërdrejt nga ujërat sipërfaqësore ose nëntokësore. Andaj, një prej aspekteve më të rëndësishme të krijimit të Regjistrit të ZM-ve do të jetë identifikimi i habitateve dhe specieve brenda rrjetit Natura 2000 që klasifikohen sipas kritereve të DKU-së.

3.5.3 Trupat ujqorë të përvijuar si ujëra rekreative

Ky seksion i referohet zonave të përvijuara sipas Direktivës 2006/7/KE për menaxhimin e Cilësisë së Ujërave të Larjes (që shfuqizon Direktivën 76/160/KEE). Kjo direktivë përmban dispozita për:

- (a) monitorimin dhe klasifikimin e cilësisë së ujërave të larjes;
- (b) menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes; dhe
- (c) informimin e publikut për cilësinë e ujërave të larjes.

Qëllimi i kësaj direktive është të ruajë, mbrojë e përmirësojë cilësinë e mjedisit dhe të mbrojë shëndetin e njeriut duke plotësuar Direktivën 2000/60/KE. Kjo Direktivë gjen zbatim për çdo element të ujërave sipërfaqësore ku autoriteti kompetent pret të lahen shumë njerëz dhe nuk ka vendosur asnjë ndalim të përhershëm lidhur me larjen, ose nuk ka dhënë asnjë këshillim të përhershëm kundër larjes (referuar në vijim si ujëra të larjes). Nuk zbatohet për:

- (a) pishinat dhe spa-të;
- (b) ujërat e rrethuara që i nënshtrohen trajtimit ose që përdoren për qëllime terapeutike;
- (c) ujërat e rrethuara të krijuara artificialisht, të ndara nga ujërat sipërfaqësore ose nëntokësore;

“Masat menaxheriale” janë masat e mëposhtme që merren lidhur me ujërat e larjes:

- (d) krijimi dhe ruajtja e profilit të ujërave të larjes;
- (e) përcaktimi i kalendarit të monitorimit;
- (f) monitorimi i ujërave të larjes;
- (g) vlerësimi i cilësisë së ujërave të larjes;
- (h) klasifikimi i ujërave të larjes;
- (i) identifikimi dhe vlerësimi i shkaqeve të ndotjes që mund të prekin ujërat e larjes dhe dëmtojnë shëndetin e atyre që lahen në to;
- (j) informimi i publikut;
- (k) marrja e veprimeve për të parandaluar ekspozimin ndaj ndotjes e personave që lahen;
- (l) Marrja e veprimeve për reduktimin e riskut të ndotjes.

Identifikimi dhe karakterizimi i ujërave të larjes në Shqipëri nuk bëhet sipas kërkesave të Direktivës për Ujërat e Larjes. Ka disa përpjekje për të monitoruar përdorimin e ujërave të larjes si plazhet ose ujërat rekreative, por klasifikimi i tyre nuk realizohet sipas një procesi të drejtuar nga kërkesat e BE-së.

Direktiva për Ujërat e Larjes synon të parandalojë dhe reduktojë ndotjen e ujërave të larjes në nivele të tilla që të mos e dëmtojnë shëndetin e njeriut dhe mjedisin dhe është instrumenti kryesor që BE-ja ka për mbrojtjen e njerëzve gjatë larjes. Përkufizimi i ujërave rekreative u referohet lumenjve, liqeneve dhe ujërave bregdetare që përdoren për qëllime rekreative.

3.5.4 Zonat e Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese

Objektivi i përgjithshëm i Direktivës së Nitrateve është të:

- reduktimi i ndotjes së ujit, shkaktuar apo nxitur nga nitratet nga burime bujqësore
- parandalimi i mëtejshëm i kësaj ndotjeje.

Ky objektivi do të arrihet nëpërmjet përvijimit të Zonave të Cënueshme nga Nitratet (ZCN) dhe programeve të veprimit që po zbatohen në këto zona. ZCN-të përfshijnë të gjitha tokat që zbrazen në

"ujërat e ndotura", sipas përkufizimit të Direktivës. Është publikuar edhe Kodi i Praktikës së Mirë Bujqësore, i cili i këshillon fermerët se si të reduktojnë humbjet e nitrateve në mjedis. Pasurimi i ujërave me lëndë ushqyese (sidomos me fosfate dhe nitrate) që sjell eutrofikimin e ujërave është një prej pikave më të rëndësishme të statusit të trupit ujqor. Shkarkimi i lëndëve ushqyese në trupat ujqorë trajtohet nga tre Direktiva Evropiane:

- Direktiva Kuadër e Ujit (DKU)(2000/60/KE)
- Direktiva për Trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane (DTUNU)(91/271/EEC)
- Direktiva për Nitratet (DN)(91/676/ EEC)

Zonat e shpallura si zona të cënueshme trajtohen nga Direktiva 91/676/KEE, ndërsa zonat e shpallura si zona të ndjeshme trajtohen nga Direktiva 91/271/KEE.

Direktiva e Këshillit 91/271/EEC trajton kryesisht veprimet menaxhuese që kërkohen për mbrojtjen e trupave ujqorë nga ujërat e ndotura urbane (familjare), mbetjet industriale dhe vërshimet sipërfaqësore. Standardet për lëndët ushqyese dhe standardet ekologjike në DKU përdoren pikësisht për të identifikuar trupat ujqorë të eutrofikuar, të cilët do të mund të kontrollohen më pas sipas standardeve të DTUNU-t ose DN-së

Nëse shkarkimet nga ITUN-ët (ato që i shërbejnë një ekuivalenti popullsie (p.e.) më të madh se 10,000), vlerësohen se shkaktjnë eutrofikim (ose mund të shkaktjnë) drejtpërdrejtë apo tërthorazi, ose sjellin nivele të tepërta të fosfatit total (pra > 2.0 mg/l P) dhe të azotit total (pra > 15 mg/l N) , ose > 50 ⁴⁵Mg/ l NO₃) në furnizimet me ujë të pijshëm, trupi ujqor identifikohet si i ndjeshëm dhe për rrjedhojë kërkohet një nivel trajtimi që shkon përtej nivelit dytësor, me qëllim mbrojtjen e këtyre zonave. Direktiva e Këshillit 91/676/EEC për mbrojtjen e ujërave kundër ndotjes së shkaktuar nga nitratet me origjinë nga bujqësia. Për shkak të natyrës shpërndarëse të këtij lloji të ndotjes, zakonisht aplikohet qasja "për gjithë basenin" për zbatimin e DN-së, ku Programi i Veprimit sipas DN-së gjen zbatim për të gjithë fermerët.

3.5.5 Zonat e Shpallura për Mbrojtjen e Habitaveve ose Specieve

Ky seksion i referohet zonave ku mirëmbajtja ose përmirësimi i statusit të ujit është faktor shumë i rëndësishëm për mbrojtjen e tyre, përfshi edhe zonat e Natura 2000 të shpallura sipas Direktivës 92/43/KEE dhe Direktivës 79/409/KEE.

"Zonë e Mbrojtur" përfshin tokën, ujërat, hapësirën detare dhe bregdetare, të përkufizuara mjaft qartë gjeografikisht, me përcaktim që qartë kufijsh dhe të menaxhuar me mjete ligjore ose mjete të tjera efikase, për të arritur ruajtjen/ mbrojtjen afatgjatë të natyrës, lidhur me shërbimet e ekosistemeve dhe vlerat kulturore. Sipas legjislacionit të BE-së, një zonë e mbrojtur është një zonë gjeografike e përcaktuar qartë, e cila është e përkushtuar për arritjen e ruajtjes afatgjatë të natyrës. Kategoritë e menaxhimit të zonave të mbrojtura të IUCN-së i klasifikojnë zonat e mbrojtura sipas objektivave të tyre të menaxhimit.⁴⁶ Në shkallë BE-je, përmes Direktivave të Zogjve dhe Habitaveve, u krijua rrjeti Natura 2000. Qëllimi kryesor është të sigurojë konservimin e specieve dhe habitaveve të synuara dhe me interes evropian.⁴⁷ Rrjeti Emerald i BE-së është një rrjet ekologjik i përbërë nga Zona me Interes të Veçantë Ruajtjeje. Objektivi është mbijetesa afatgjatë e specieve dhe habitaveve të Konventës së Bernës, të cilat kërkojnë masa të veçanta mbrojtjeje.⁴⁸

Objektivi i Zonave të Mbrojtura të Natura 2000, i identifikuar në lidhje me zonat përkatëse të përvijuara në kuadër të Direktivës së Habitaveve është të:

"Mbrojë dhe, kur është e nevojshme, përmirësojë statusin e mjedisit ujqor deri në shkallën e nevojshme për arritjen e objektivave të ruajtjes që synojnë mbrojtjen ose përmirësimin e specieve të habitatit natyror të zonës, me rëndësi për Komunitetin, për t'u siguruar që zona të vijojë të kontribuojë në ruajtjen ose rivendosjen e statusit të favorshëm të ruajtjes".

Kur Zona e Mbrojtur Natura 2000 synon të jetë pjesë e një trupi ujqor, ose kur një trup ujqor është pjesë e Zonës së Mbrojtur Natura 2000, krahas kërkesave për ruajtjen e statusit të favorshëm të ruajtjes,

⁴⁵ Azoti Total (AT) = Σ (azoti joorganik + azoti organik). Azoti joorganik = amon (NH₄) + nitrate (NO₃) + nitrite (NO₂)

⁴⁶<https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-area-categories>

⁴⁷ Komisioni Evropian - https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

⁴⁸ Këshilli i Evropës - <https://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-network>

ose rivendosjen e këtij statusi, gjejnë zbatim edhe objektivat e DKU-së. Disa trupa ujorë që përkojnë me Zonat e Mbrojtura Natura 2000 janë emërtuar si trupa ujorë artificialë ose tepër të modifikuar. Në këto raste, vlen qëllimi i arritjes së potencialit të mirë ekologjik, krahas objektivit të statusit të favorshëm të ruajtjes. Shtojca B përcakton objektivat për statusin e çdo trupi ujor dhe tregon se ku trupi ujor përkon me Zonën e Mbrojtur të Natura 2000. Objektivat e trupit ujor janë të pavarura nga objektivat e statusit të trupit ujor në Shtojcën B, por të gjitha objektivat duhen përmbushur në përputhje me Direktivat përkatëse të KE-së. Duhet vërejtur se objektivat e statusit të trupit ujor në Shtojcën B nuk përkojnë gjithnjë me objektivat e Zonës së Mbrojtur Natura 2000 në këtë Shtojcë, edhe kur elementi është i njëjtë, fjala vjen fosfati.

Një trup ujor mundet të arrijë objektivat e “statusit të mirë”, por mund të mos i arrijë objektivat e Zonës së Mbrojtur Natura 2000 për ruajtjen ose rivendosjen e një statusi të favorshëm të ruajtjes. Trupi ujor mundet edhe të arrijë statusin e favorshëm të ruajtjes (për shembull për salmonin), por mund të mos e arrijë “statusin e mirë” në një trup tjetër të ngjashëm (për shembull për peshqit, duke qenë se DKU-ja kërkon veprime për mbrojtjen dhe rikthimin e një game të gjerë të llojeve të peshqve). Ndonëse objektivi për të rivendosur ose ruajtur statusin e favorshëm të ruajtjes në zonat Natura 2000 përcaktohet nga Direktiva e BE-së për Habitatet dhe Shpendët, nuk ka asnjë datë të caktuar për arritjen e tij. DKU-ja ka përcaktuar vitin 2015 si afat, i cili vlen për Zonat e Mbrojtura Natura 2000 (ZVR dhe ZVM që varen nga ujërat (referuar Shtojcës VI)). Nëse zona e mbrojtur është edhe ‘trup ujor’, ose është pjesë e një ‘trupi ujor’, afati për rivendosjen e statusit të favorshëm të ruajtjes mund të zgjatet kur plotësohen kushtet në Nenin 4.4 të DKU-së. Nëse zona e mbrojtur nuk është trup ujor, për shembull kënetë ose moçal, afati për arritjen e statusit të favorshëm të ruajtjes nuk mund të zgjatet. Puna për menaxhimin e zonave të Natura 2000⁴⁹ ka nisur vetëm kohët e fundit. Në kuadër të projektit NaturAL, është identifikuar shpërndarja e mundshme e Zonave të Natura 2000 me Interes për Komunitetin (ZIK), gjë që ka sjellë hartimin e listës me 43 zonat e propozuara për të gjithë vendin. Sipas kësaj liste, në basenin e lumit Erzen, si zona të Natura 2000 me interes për komunitetin janë identifikuar tri zona të mbrojtura (Tabela 3-2).

Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) është autoriteti kompetent për menaxhimin e sistemit kombëtar të zonave të mbrojtura në Shqipëri. Puna për menaxhimin e zonave të Natura 2000⁵⁰ ka nisur vetëm kohët e fundit. Në kuadër të projektit NaturAL, është identifikuar shpërndarja e mundshme e Zonave të Natura 2000 me Interes për Komunitetin (ZIK), gjë që ka sjellë hartimin e listës me 43 zonat e propozuara për të gjithë vendin. Sipas kësaj liste, në basenin e lumit Erzen, si zona të Natura 2000 me interes për komunitetin janë identifikuar tri zona të mbrojtura.

Tabela3-2 – Zonat e Mbrojtura sipas Natura 2000 në basenin e lumit Erzen

KODI I ZONËS	EMRI I ZONËS	ZM-ja EKZISTUESE	HARTA E HABITATIT
AL0000007	Dajt	Po	Jo
AL0000015	Bizë-Brosh-Berdhet	Po	Jo
AL0000024	Rrushkull-Bisht Pallë	Po	Jo

⁴⁹ BE - Forcimi i Kapaciteteve Kombëtare për Mbrojtjen e Natyrës – Përgatitja për Rrjetin Natura 2000, Mars 2019

⁵⁰ BE - Forcimi i Kapaciteteve Kombëtare për Mbrojtjen e Natyrës – Përgatitja për Rrjetin Natura 2000, Mars 2019

4 Vështrim i Përgjithshëm rreth Basenit Ujor

Qëllimi i kapitullit është të paraqesë një vështrim të përgjithshëm të tipareve kryesore të hidro-meteorologjisë, topografisë, gjeologjisë, popullsisë, përdorimit të tokës dhe përdorimit të ujit në basen, për sa kohë që këto karakteristika mund të ndikojnë në tipologjinë dhe statusin e trupave ujorë. Këto elemente mund të konsiderohen si “forcat drejtuese (nxitësit)” në basenin ujor.

4.1 Ndarja në Nënbasene

Rajonet e baseneve ujore, madje edhe vetë basenet shumë rrallë mund të kenë karakter homogjen dhe nuk analizohen ose menaxhohen me efikasitet si njësi të vetme. DKU-ja lejon ndarjen në nën njësi më të vogla dhe më homogjene (basene dhe nënbasene) brenda rajonit të basenit ujor,⁵¹ në përputhje me praktikën më të mirë ndërkombëtare. Për shembull, problematikat menaxheriale të ndotjes së shpërndarë (difuze) analizohen dhe menaxhohen më mirë në nivel nënbaseni se në nivel trupi ujor individual.

Qasja e ndjekur në Shqipëri ka qenë kryesisht ndaja e çdo baseni në jo më shumë se pesë nënbasene, bazuar në një karakteristikë të vetme të përbashkët (p.sh digë e madhe, lloji gjeologjik mbizotërues, lloji mbizotërues i përdorimit të tokës) ose në ndërthurjen e disa karakteristikave të tjera ndikuese, duke përfshirë por pa u kufizuar në:

- Kufij të ndryshëm të formacioneve gjeologjike të mëdha p.sh nga karboniferik në silicor;
- Ndryshime në lartësi të konsiderueshme ekologjike ose mbulesë toke p.sh < 200 m ose > 800 m, nga pyjore në urbane etj.
- Pikat e kthesës natyrore të krijuara nga degët e mëdha furnizuese, infrastruktura e modifikimeve të lumit p.sh diga të mëdha, kanalizimi i lumenjve etj.
- Përqendrimet e ndikimeve antropogjene p.sh zona me dominim urban ose bujqësor.

Duhet vërejtur se këto diferencime kaq të gjera përkojnë në përgjithësi me të njëjtën tipologji caktimi kufijsh që përdoret për trupat ujorë. Prandaj, karakteristikat e nënbasenit duhet të pasqyrojnë karakteristikat e trupit ujor. Ndarja në nënbasene është mjaft e vlefshme për të hartuar politikat dhe strategjitë më të fokusuar, veçanërisht lidhur me presionet e përdorimit të tokës si zhvillimi urban apo ndotja e shpërndarë që vjen nga bujqësia (Kapitulli 12).

4.2 Klima dhe hidrometeorologjia

Klima në përgjithësi dhe reshjet vjetore dhe sezonale në veçanti (reshjet e dëborës dhe/ose të shiut) veprojnë si nxitësit kryesorë të të gjitha ndërveprimeve ujore në basenin ujor. Vlerësimi i hidrometeorologjisë është i rëndësishëm për të kuptuar presionet, gjendjen/statusin dhe ndikimet në gjendjen natyrore të trupave ujorë në basenin ujor.

Vlerësimi i plotë teknik i hidrometeorologjisë dhe ndikimeve të saj të detajuara në basen paraqiten kryesisht në Planin e Menaxhimit të Burimeve Ujore ose në strategji të tjera të ngjashme plotësuese. Hidrometeorologjia lidhet vetëm me objektivat mjedisore të basenit ujor, për të përcaktuar:

- Burimet vjetore të rinovueshme të burimeve ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore, pra burimet që mund të shfrytëzohen pa kompromentuar qëndrueshmërinë në të ardhmen
- Regjimin e prurjes natyrore sezonale (me zero ndikime antropogjene) që përfshin kohën, magnitudën dhe kohëzgjatjet e prurjeve të specifikuar
- Regjimin e prurjes mjedisore (ekologjike) të natyralizuar (pjesën e rrjedhës së plotë natyrore, që është minimumi i kërkuar për të ruajtur ekosistemet ujore). Prurja mjedisore nuk është vetëm një vlerë minimale, por është vazhdimësia e rrjedhës natyrore përgjatë të gjithë vitit.

Ndikimet e konsiderueshme dhe të pakontrolluara antropogjene në secilën prej sa më lart që nuk shoqërohen me masa zbutëse ka shumë gjasa që të sjellin reduktim të statusit ekologjik të trupit ujor mbi të cilin ushtrohet ndikimi, dhe për rrjedhojë moskalimin e testeve parësore të DKU-së,

⁵¹ Agjencia Evropiane e Mjedisit, Direktiva Kuadër e Ujit, burimet raportuese, Fondi Qendror i të Dhënave të EIONET, (Skema SWB: EUSubUnitCode). http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016

përkatësisht që “trupat ujorë të gëzojnë Status të Mirë” dhe “të mos ketë përkeqësim të statusit poshtë nivelit aktual”. Prandaj, hidrometeorologjia bazë është një pjesë mjaft e rëndësishme e kushteve të referencës për statusin ekologjik.

4.2.1 Klima dhe Meteorologjia - Baseni i Lumit Erzen

Reshjet vjetore në të gjithë basenin e lumit Erzen prej 893 km² arrijnë në 1248 mm. Kjo vlerë shpërndahehet nga pikëpamja hapësinore sipas stacioneve përfaqësuese në Hartën 4-1. Këto të dhëna vijnë nga 20+ stacione të monitorimit të reshjeve që ndodhen në qendër ose në periferi të basenit. Statistikat klimatike mujore paraqiten në Tabelën 4-1 sipas vendndodhjeve të caktuara. Njësoj si për pjesën më të madhe të Shqipërisë Perëndimore, pjerrësia e reshjeve ulet kur kalojmë nga lindja në perëndim, për shkak të uljes së lartësisë. Baseni ujor shkarkon në lumin kryesor të Erzenit, me degë mjaft të mëdha furnizuese që formohen nga lumenjtë.

Regjimi vjetor meteorologjik përgjatë basenit përmbledhet në Figurën 4-6 të Shtojca Teknike I për të tre Stacionet përfaqësuese në lartësi të ndryshueshme.⁵² Viti më i lagësht sipas standardit klimatik WMO për periudhën ⁵³1991-2020 raportohet të ketë qenë viti 1991 me reshje vjetore totale prej 1993 mm në Stacionin Dajt⁵⁴. Viti më i thatë regjistrohet viti 2011 me një vlerë totale reshjesh prej 1085 mm në Stacionin Dajt (shihni Shtojcën Teknike I).

Në të gjitha stacionet haset po i njëjti regjim meteorologjik, ku 30%+ të totalit të reshjeve vjetore të shiut bien zakonisht në sezonin Tetor-Nëntor-Dhjetor. Dy muajt më të thatë janë Korriku dhe Gushti, të cilët përfaqësojnë < 10% të totalit vjetor.

Tabela 4-1 – Variablat Klimatike Kryesore – Baseni Erzen

PARAMETRI	JAN AR	SHKU RT	MA RS	PRI LL	M AJ	QERSH OR	KORR IK	GUS HT	SHTAT OR	TET OR	NËNT OR	DHJET OR	Σ
TEMPERATURA MESATARE	6.3	7.7	9.8	13.1	17.4	21.6	23.8	23.4	20	15.4	11.3	7.7	
RESHJET ⁵⁵	145	135	111	93	87	60	35	41	72	107	166	155	1207
EVAPOTRANSPIRIMI ⁵⁶	22	32	62	92	122	150	23	31	60	64	35	23	716

4.2.2 Hidrologjia - Baseni Ujor i Erzenit

Sipërfaqja e basenit ujor është 760 km², me një gjatësi lumi prej 109 km. Degët kryesore të këtij lumi janë dega e Zallit, Zhullimës dhe Pezës, me sipërfaqe përkatëse kullimi prej 79.8 km², 132 km² dhe 74.3 km².

Vlerësimi i regjimit të prurjes vjetore të basenit të lumit Erzen merr parasysh vrojtimit në stacione hidrometrike, ku maten nivelet e ujit dhe të prurjes dhe ku përcaktohet raporti prurje-nivel. Sipas këtyre raporteve, llogariten prurjet ditore, mujore dhe vjetore për të gjithë periudhën, duke përdorur të dhënat hidrometrike në dispozicion.

Në stacionin matës të rrjedhës më të poshtme të basenit ujor (Lumi Erzen në Sallmonaj), prurja mesatare vjetore (PMV) për periudhën 1960-2008 ishte 18.3 m³/s (raportuar si 18.0 m³/s në hidrologjinë e Shqipërisë 1984). E faktorizuar për të gjithë zonën e basenit (893/755 km²), kjo vlerë na jep një normë të përafërt mesatare për shkarkimet vjetore në basenin ujor prej 20.24 m³/s. Hidrografika e prurjes për tre regjimet përfaqësuese të lumit paraqitet në studimin për periudhën 1960-1992.

Krahas regjimeve të prurjes vjetore, hidrologjia e basenit ujor karakterizohet më së shumti nga Kurbat e Qëndrueshmërisë së Prurjes, e cila paraqet kohën për të cilën barazohet ose tejkalohet një prurje e

⁵²Të dhënat janë marrë nga përmbledhjet e PMBU-së - Shtojca 4. Instituti i Gjeoshkencave, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit (IGJEO) për periudhën 1991-2018.

⁵³Raportuar si vite kalendarike, (jo si vite hidrologjike që fillojnë në tetor).

⁵⁴Organizata Botërore Meteorologjike, Rregulloret Teknike, “Normalet Standarde Klimatologjike”

⁵⁵Tiranë Të dhënat nuk janë ofruar nga IGJEO-ja, por janë marrë nga burime interneti.

⁵⁶Përkufizuar si Evapotranspirim Referencë ET₀. Burimi Laska, A. e të tjerë “Evapotranspirimi dhe Vlerësimi i tij në Shqipëri”, BALWOIS 2010. Përdorimi i ekuacionit Thornthwaite në Durrës.

caktuar. Prurjet treguese të Q_{10} , Q_{25} , Q_{50} , Q_{75} dhe Q_{90} kanë rëndësi të veçantë. Q_{50} është matja më e besueshme e prurjes së mundshme (duke mbizotëruar ndaj vlerave më ekstreme të regjistruara) ndaj kjo vlerë duhet përdorur për planifikimin afatgjatë të shpërndarjes së burimeve ujore, dhe jo si vlerë mesore.

Zakonisht, raporti Q_{90}/Q_{50} shërben si tregues i mirë i shkarkimeve të ujërave nëntokësore si pjesë e prurjes totale të matur, që quhet ndryshe edhe Indeksi i Prurjes Bazë (IPB). Mbi baza vjetore mesore, prurja mjedisore minimale absolute nuk duhet të jetë më e vogël se Q_{95} , ndërsa në sistemet e ndikuara nga ujërat nëntokësore (IPB $\geq 0.35+$) duhet të jetë të paktën e barabartë ose më e madhe se Q_{90} .

Krahasimi me profilet meteorologjike dhe hidrologjike tregon se piku i reshjeve shënohet në Nëntor për pjesën më të madhe të stacioneve. Megjithatë, piku i prurjeve regjistrohet në janar dhe shkurt. Kjo vonesë vjen për shkak se depozita e ujërave nëntokësore rimbushet përpara se ujërat nëntokësore të arrijnë nivelet e mjaftueshme për t'u shkarkuar në sistemet lumore në formën e prurjeve bazë.

Kurbat e Qëndrueshmërisë së Prurjes për të tre stacionet matëse të prurjeve (Perroi i Zallit Ibë, Erzen Ibë, Erzen Ndroq dhe Erzen Sallmonaj) gjenden në Tabelën 4-2. Mungesa e plotë e të dhënave të besueshme për prurjet që prej vitit 1992 komponenton ndjeshëm shumë aspekte të objektivave mjedisore për basenin ujqor, pasi prurja është komponent kritik i statusit ekologjik të trupit ujqor dhe shërben si bazë për shumë tregues volumetrikë të presionit.

Prurjet aktuale, nivelet e rimbushjes, disponueshmëria e burimeve ujore dhe kontributi i ujërave nëntokësore në ujërat sipërfaqësore, vlerat e prurjes mjedisore dhe komponenti i ngarkesës kimike të ujërave sipërfaqësore janë përditësuar deri në vitin 2008.

Tabela 4-2⁵⁷ – Kurbat e Qëndrueshmërisë së Prurjes për Stacionet Matëse të Prurjeve në Basenin e Lumit Erzen

STACION MATËS I PRURJEVE	LUMË	GJERËSIA WGS84 ⁵⁸	GJATËSIA WGS84	Q10	Q25	MAF	Q50	Q75	Q90	Q95
Përroi i Zallit Ibë	lumi i Murdharit	41.234829°	19.927278°	3.50	2.91	2.32	2.20	1.69	1.28	1.09
	Erzen Ibë	41.235583°	19.921694°	12.48	10.23	8.13	7.95	6.10	5.11	4.42
Erzen Ndroq	Erzen	41.264193°	19.667252°	21.32	16.98	14.85	13.95	11.23	9.41	8.62
Erzen Sallmonaj	Erzen	41.360940°	19.549336°	26.33	21.36	18.31	17.11	13.95	11.42	10.21
Përroi i Zallit Ibë	lumi i Murdharit	41.234829°	19.927278°	3.50	2.91	2.32	2.20	1.69	1.28	1.09

4.2.3 Përmbledhja e Bilancit Ujqor të Basenit Ujqor të Lumit Erzen

Përcaktimi i një bilanci të besueshëm ujqor për një basen ujqor të caktuar është mjaft i vështirë, pasi kërkon të dhëna të sakta të kohëve të fundit për matjet e flukseve në hyrje, flukseve në dalje dhe niveleve të konsumit. Megjithatë, është thelbësore të kuptojmë cilat janë burimet parësore të prurjeve hyrëse në basen dhe si konsumohet apo transferohet ujqor midis burimeve (burime sipërfaqësore dhe nëntokësore) dhe së fundi se si shkarkohet te pika dalje (në det ose në basenin ndërkuftar të rrjedhës së poshtme), në mënyrë që të korrigjojmë mënyrën si e kuptojmë hidrodinamikën e basenit dhe menaxhimin e qëndrueshëm të ujërave. Vlerësimi i plotë i detajuar i kërkesës dhe ofertës së burimeve ujore është subjekt i një raporti më teknik, i cili nuk mbulohet nga PMBU-ja.

Bilanci ujqor novator standard i basenit ujqor, i zbatuar rishtas në Shqipëri, na mundëson të kuptojmë një sërë çështjesh kryesore (shihni⁵⁹):

⁵⁷Të dhënat hidrometrike (të prurjes) për basenin ujqor u përditësuan pas 1995-s. Këto të dhëna përdoren për të llogaritur kushtet aktuale hidrologjike. Koordinatat e stacionit matës të ofruara nga IGJEO-ja nuk janë të besueshme në përgjithësi.

⁵⁸Koordinatat e WGS84. Koordinatat e stacionit matës të ofruara nga IGJEO nuk janë verifikuar në terren dhe mund të mos jenë të sakta.

⁵⁹Praktika më e mirë e Bilancit Gjithëpërfshirës Ujqor të Basenit është në përputhje me konceptet e përgjithshme të përcaktuara në Sistemin e OKB-së së Kontabilitetit Mjedisoro-Ekonomik të Ujqit (UN SEEAW), UN DESA, 2012

- Ndërlidhja midis ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore. Ndonëse shpesh menaxhohen dhe raportohen më vete, në të vërtetë janë të lidhur ngushtësisht me njëri-tjetrin⁶⁰. Volumi i rimbushjes së ujërave nëntokësore në veçanti është vlerë kritike për ekosistemet ujore dhe licensimin e nxjerrjeve dhe shpeshherë nuk raportohet si duhet në vlerësimet e MBU.
- Për të gjetur Burimin e Rinovueshëm Vjetor (BRV) duhen zbritur humbjet natyrore (avullimi, transpirimi dhe prurjet dalëse të ujërave nëntokësore ndërkufitare) nga prurjet hyrëse në total (reshjet, prurjet hyrëse në ujërat sipërfaqësore ndërkufitare dhe prurjet hyrëse në ujërat nëntokësore).
- Nëse BRV-ja e ujërave sipërfaqësore apo nëntokësore (ose të dyja) tejkalohe vazhdimisht nëpërmjet nxjerrjeve dhe konsumit të tepërt, atëherë baseni ujqor⁶¹ ndodhet në një pozicion të pafavorshëm që mund të sjellë rënie të prurjeve ujore dhe/ose nivelit të ujërave nëntokësore. Në të dyja rastet, ndikohen objektivat mjedisore të basenit ujqor.
- Për të identifikuar sektorët përgjegjës për nivelet më të larta të konsumit duhen vlerësuar sektorët e caktuar ekonomike.⁶² Zakonisht, ky sektor është gjithnjë bujqësia, për shkak të niveleve të larta të transpirimit të kulturave bujqësore të ujitura intensivisht dhe praktikave joefikase të ujitjes, por edhe uji bashkiak shkakton ‘humbje’ të konsiderueshme të ujërave sipërfaqësore në ujëra nëntokësore dhe anasjelltas. Skemat hidroenergjetike mund të devijojnë sasi të mëdha uji midis nënbaseneve. Këto transferime të ujit mund të dëmtojnë rëndë objektivat mjedisore nëse nuk ndërmerren veprimet e duhura zbutëse.
- Një prej objektivave themelore të menaxhimit të shëndoshë të burimeve ujore është të përcaktojë dhe kontrollojë indekset kyçe të shfrytëzimit të ujit për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore për të mbrojtur kërkesat e rrjedhës mjedisore dhe për të siguruar sasi të afatgjata për përdorime ekonomike⁶³.

4.2.4 Vlerësimi dhe Ndikimet e Ndryshimeve Klimatike Globale

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit dhe Programi për⁶⁴ Zhvillim i Kombeve të Bashkuara kanë përgatitur tre komunikime kombëtare për Shqipërinë sipas Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike.

Sikurse tregon Figura 4-1, Figura 4-3 dhe Tabelat 4-3 dhe 4-4, sipas Panelit Ndërqeveritar për Ndryshimet Klimatike (PNNK), skenari më pesimist i përkeqësimit të ndryshimeve (Itinerari i Përqendrimit Përfaqësues (RCP) 8.5), rritjet e konsiderueshme të temperaturës dhe pakësimi i reshjeve priten të ndikojnë veçanërisht Evropën Juglindore.⁶⁵ Për Evropën Juglindore, reshjet vjetore mund të reduktohen deri në 20% deri në 2100, krahasuar me nivelin bazë të 1990-s.

Këto ndryshime meteorologjike mund të kenë ndikime masive dhe katastrofike për përshtatjen e ekosistemeve ujore,⁶⁶ thatësit⁶⁷,⁶⁸ burimet ujore dhe bujqësinë përgjatë të gjithë baseneve ujore në Shqipëri. Analiza e detajuar e këtyre ndikimeve u është lënë strategjive specifike, si ajo e përmbytjeve dhe e thatësirave për sektorin lidhur me burimet ujore, që mbështesin elementet e PMBU-së.

Për sa i përket objektivave të kësaj PMBU-je, ndryshimet klimatike janë të rëndësishme pasi ndikojnë te statusi i ardhshëm i trupave ujqorë. Prandaj, ndryshimet klimatike përfaqësojnë një prej presioneve më kritike të mjedisit ujqor, të cilat manifestohen nëpërmjet:

- Rritjes së evapotranspirimit të sipërfaqeve të tokës, duke reduktuar kështu rimbushjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore dhe rritur humbjet e ujit (ndryshime të bilancit ujqor).

⁶⁰Ujërat Nëntokësore dhe Sipërfaqësore - Një Burim i Vetëm, ShBA Qarkore e Anketës Gjeologjike 1139, 1998

⁶¹ Konsumi – përkufizuar hidrologjikisht si: (Nxjerrje + Eksporte) – (Kthime + Importe).

⁶²Konsumi në këtë kontekst është në përputhje me përkufizimin e UN SEEAW, ku: Nxjerrjet Totale = Kthimet Totale + Konsumi i Ujit
EUROSTAT – Indeksi i Shfrytëzimit të Ujit - https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/t2020_rd220

⁶⁴ Komunikimi Kombëtar i Parë (2002), i Dytë (2009), i Tretë (2016) i Republikës së Shqipërisë për Ndryshimet Klimatike

⁶⁵ IPCC – Raporti i Vlerësimit 5 (AR5) - Ndryshimet Klimatike 2014: Ndikimet, Përshtatja dhe Cenueshmëria, WGII, IPCC 2014.

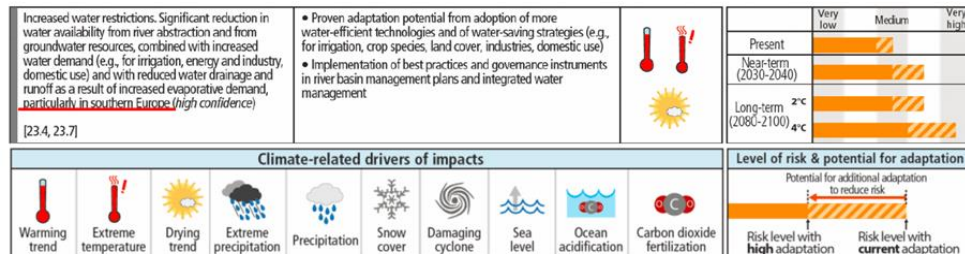
⁶⁶ BioScience, 2019, Vëll. 70, Nr. 1, “Lajmërimi i Shkencëtarëve Botërorë për një Emergjencë Klimatike”

⁶⁷ IPCC – Raport i Veçantë – Ngrohja Globale prej 1.5°C, IPCC 2018

⁶⁸ Banka Botërore – ‘Cilësi e Panjohur – Kriza e Padukshme e Ujit’, Grupi i BB-së 2019

- Reduktimit të reshjeve, duke reduktuar burimet ujore në përgjithësi dhe duke rritur nevojën për ujitje gjatë verës dhe tharje të rrjedhave mjedisore.
- Pakësimit të vërshimeve, duke reduktuar rimbushjen e ujërave nëntokësore dhe rezervuarëve, si dhe reduktuar volumet e disponueshme për hidroenergji.
- Reduktimit të prurjes së lumit, duke e pakësuar prurjen nën nivelin minimal ekologjik dhe duke rritur përqendrimet e ndotësve.

Figura4-1 - Treguesit e Ndikimeve të Ndryshimeve Klimatike për Evropën Jugore

Source: IPCC 5th Assessment Report, Working Group II, 2014

Edhe rritja e nivelit të detit shihet si mjaft e rrezikshme për shumë zona të ulëta bregdetare, duke kërcënuar shumë habitate të vyera ekologjike, trupat ujorë nëntokësorë, infrastrukturën bregdetare dhe atë bujqësore. Figura 4-2 tregon zonat e rrezikuara nga përmbytja me një probabilitet bazë prej 10% për vijën bregdetare të Erzenit, sipas skenarit RCP 8.5 brenda 30 vjetësh.⁶⁹

Figure 4-2 - Zonat Bregdetare të Rrezikuara nga Përmbytja të Parashikuara për Periudhën 10-vjeçare deri në 2050-n

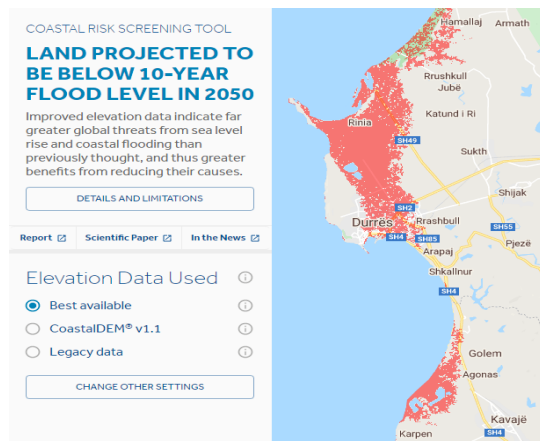
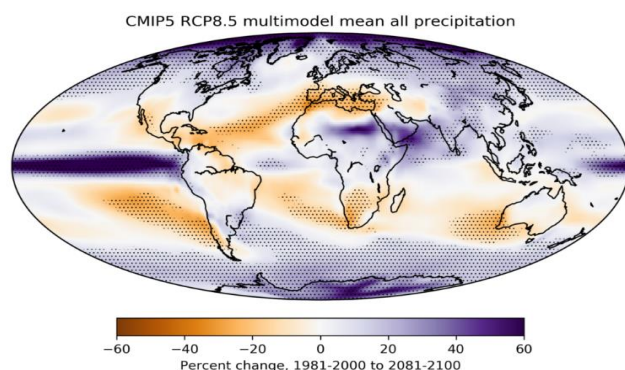

Figura 4-3 – Ndryshimet e Reshjeve sipas Modelit të Shumëfishtë Global të IPCC-së – RCP8..5⁴³

⁶⁹ Climate Central - E ARDHMJA E PËRMBYTUR: Cenueshmëria Globale e Rritjes së Nivelit të Detit më e Rrezikshme nga sa Mendohej më Parë, 2019

Tabela 4-3 – Ndryshimi indikativ në % i Temperaturës Globale, IPCC, viti bazë 1990-a

Years	2030	2050	2080	2100
Annual	1.0 (0.7 to 1.2)	1.7 (1.3 to 2.2)	2.8 (2.0 to 3.5)	3.2 (2.4 to 4.1)
Winter	0.8 (0.7 to 0.9)	1.2 (1.0 to 1.4)	2.8 (1.7 to 2.3)	2.4 (1.9 to 2.7)
Spring	1.0 (0.8 to 1.12)	1.5 (1.3 to 1.8)	2.6 (2.2 to 3.0)	3.1 (2.6 to 3.6)
Summer	1.6 (0.5 to 1.8)	2.5 (2.1 to 2.8)	4.3 (3.8 to 4.9)	5.3 (4.6 to 6.0)
Autumn	1.0 (1.0 to 1.1)	1.6 (1.5 to 1.8)	2.8 (2.7 to 3.0)	3.5 (3.2 to 3.7)

Tabela 4-4 – Ndryshimi indikativ në % i Reshjeve Globale, IPCC, viti bazë 1990-a

Years	2030	2050	2080	2100
Annual	3.84 (-35.4 to 27.7)	-8.46 (-56.0 to 47.4)	-14.37 (-78.6 to 81.1)	-18.13 (-89.7 to 94.9)
Winter	-5.96 (-15.9 to 4.0)	-10 (-27.9 to 7.7)	-14.3 (-44.6 to 16.1)	-18.1 (-55.8 to 19.6)
Spring	-2.45 (-11.9 to 7.0)	-7.26 (-25.3 to 10.75)	-14.26 (-45.1 to 16.6)	-17.7 (-55.3 to 19.8)
Summer	-10.4 (-12.8 to -7.9)	-19.7 (-24.1 to -15.3)	-41.9 (-49.2 to -34.5)	-50.4 (-59.4 to -41.3)
Autumn	0.5 (-10.1 to 11.1)	-2.5 (-21.3 to 16.3)	-6.9 (-38.1 to 25.2)	-9.5 (-48.1 to 29.1)

4.2.5 Testi i Ndryshimeve Klimatike - Baseni Erzen

Modelet Klimatike Globale (GCM) dhe raportet e IPCC-së paraqesin një vështrim të përgjithshëm të skenarëve të mundshëm në të ardhmen, por analiza e të dhënave vendore nuk mund të zëvendësohet kurrsesi, veçanërisht nëse ka të dhëna prej shumë kohësh. Analiza e vetme dhe më e dobishme që duhet kryer është “testi statistikor i dallimeve të konsiderueshme” për dy vlerat mesatare vjetore të reshjeve afatgjata. Në mënyrë që ky test të jetë i vlefshëm, kërkohen të paktën të dhëna 40+ vjeçare (2x20) për mesatare vjetore, të cilat duhen ofruar nga një stacion meteorologjik i besueshëm që ka qëndruar në po të njëjtin vend gjatë periudhës së vlerësimit.

Stacioni meteorologjik afatgjatë i Tiranës ka ekzistuar që prej viteve 1950. Të dhënat meteorologjike (për reshjet) thjesht duhen ndarë në dy periudha klimatike normale të barabarta sipas WMO-së, në (1961-1990) dhe (1991-2020), dhe për të dy mesataret afatgjata ⁷⁰ kryhet testi i dallimeve të konsiderueshme (Tabela 4-5). Vlera $P \leq \alpha$ se niveli i besueshmërisë (α) tregon se ka dallime statistikore të konsiderueshme midis dy mesatareve. Prandaj, ky dallim i atribuohet efekteve të ndryshimeve klimatike. Magnituda e dallimeve midis mesatareve aritmetike të reshjeve është tregues i drejtpërdrejtë i ndryshimit në burimet ujore të disponueshme pasi reshjet janë “ushqyesit” e të gjitha burimeve ujore.

Tabela 4-5 - Testi i Dallimeve Statistike – Mesatarja Aritmetike e Reshjeve Afatgjata

PERIUDHA E TË DHËNAVE	AFATGJATË MESATARJA (mm)	N	VARIANCA	DEVIJIMI STANDARD	ALPHA CL α (5%)	t-STAT	P (T _{st}) (1-zona e përjashtuar)	P (T _{st}) (2-zona e përjashtuar)
1961-1990	1358	30	85.77	101.50	0.05	2.8129	0.0024565	0.0049130
1991-2020	1396	30	117.22					

Për shkak të shkatërrimit të sistemit të monitorimit efikas të ujërave sipërfaqësore në vitin 1992, AMBU nuk është në gjendje aktualisht të vlerësojë nga pikëpamja sasiore me saktësi ndryshimet e disponueshmërisë së burimeve ujore në basenin e Erzenit për periudhën 1991 – 2020. ⁷¹Të dhënat që janë të disponueshme për prurjen i përkasin periudhës 1960-1990 dhe disa të dhëna janë detajuar më tej për të kuptuar më mirë ndryshimet e regjimit të lumit për periudhën 1992-2008. Për më tepër, të dhënat që u ofruan për reshjet i përkasin një periudhe krejtësisht tjetër (1991-2018) dhe për pasojë, duke qenë se dy grupet e të dhënave nuk përkojnë, është vështirë të llogariten bilance uji që të përfaqësojnë më së miri kushtet aktuale.

⁷⁰ EXCEL – t-Test: Dy Kampione për Mesataren

⁷¹Të dhënat e kërkuara për testin e rëndësisë së të ndryshimeve klimatike nuk u ofruan nga autoriteti kompetent IGJEO.

Tabela 4-6 – Bilanci i Përgjithshëm i Ujit për Basenin e Erzenit

BILANCI I UJIT (PRURJET AKTUALE)	TË DHËNAT PERIUDHA: 1991-2008	BILANCI I UJIT PËR BASENIN E LUMIT ERZEN (të gjitha njësitë shprehen në milionë m ³)	NËNBASENI: SEZONI: Vjetor																							
FLUKSI NATYROR NË HYRJE SIPAS BURIMIT	Ujërat Sipërfaqësorë Ndërkufitare Prurjet në hyrje	Reshjet e drejtpërdrejta në Basenin Ujor 1269.8	Ujërat Nëntokësore Ndërkufitare ⁷² Prurjet në hyrje																							
RIMBUHJA VJETORE PRURJET BRUTO NË HYRJE	0																									
	Rimbushja Vjetore e Ujërave Sipërfaqësore 1269.38		Rimbushja Vjetore e Ujërave Nëntokësore																							
HUMBJET NATYRORE	Evapotranspirimi Aktual (ET _A) ⁷³ 574.45		Prurjet në Dalje te Ujërat Nëntokësore Ndërkufitare																							
BURIMI VJETOR I RINOVUESHËM (A)	Burimi Vjetor i Rinovueshëm (BVR: US) 695.35		Burimi Vjetor i Rinovueshëm (BVR: UN)																							
SEKTORËT PARËSORË TË PËRDORIMEVE EKONOMIKE TË UJIT	<table border="1"> <thead> <tr> <th>IMPORTET</th> <th>BASHKIA</th> <th>INDUSTRIA</th> <th>BUJQËSIA</th> <th>ENERGJIA</th> <th>EKSPORTET</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	IMPORTET	BASHKIA	INDUSTRIA	BUJQËSIA	ENERGJIA	EKSPORTET							<table border="1"> <thead> <tr> <th>IMPORTET</th> <th>BASHKIA</th> <th>INDUSTRIA</th> <th>BUJQËSIA</th> <th>ENERGJIA</th> <th>EKSPORTET</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	IMPORTET	BASHKIA	INDUSTRIA	BUJQËSIA	ENERGJIA	EKSPORTET						
IMPORTET	BASHKIA	INDUSTRIA	BUJQËSIA	ENERGJIA	EKSPORTET																					
IMPORTET	BASHKIA	INDUSTRIA	BUJQËSIA	ENERGJIA	EKSPORTET																					
UJI I FURNIZUAR SEKTORIT ⁷⁴	Konsumi i Detajuar Vjetor i Ujërave Sipërfaqësore sipas sektorëve		Konsumi i Detajuar Vjetor i Ujërave Nëntokësore sipas sektorëve																							
KONSUMI SIPAS SEKTORIT ⁷⁵																										
KTHIMET NGA BURIMET SIPËRFAQËSORE NË UJËRA NËNTOKËSORE ⁷⁶	(Llogaritur 63.83 milionë m ³)																									
KTHIMET NGA UJËRAT NËNTOKËSORE NË UJËRA SIPËRFAQËSORE																										
KONSUMI NETO SIPAS SEKTORËVE																										
KONSUMI NETO TOTALËT SIPAS SIPAS BURIMIT(B)	Konsumi Vjetor i Ujërave Sipërfaqësore 63.83		Konsumi Vjetor i Ujërave Nëntokësore																							
PRURJET VJETORE NETO (A – B)	Shkarkimet Neto të Ujërave Sipërfaqësore (përfshi prurjen bazë) 638.28		Shkarkimet Neto të Ujërave Nëntokësore (si prurje bazë) ⁷⁷ 67.8																							
TREGUESIT E SHFRYTËZIMIT TË UJIT	Treguesi i Shfrytëzimit të Ujërave Sipërfaqësore (TShUS+) 9.18 %		Treguesi i Shfrytëzimit të Ujërave Nëntokësore (TShUN*)																							

⁷²Transfertat ndërkufitare të ujërave nëntokësore në basen gjatë kufirit të ujëmbledhësit sipërfaqësor

⁷³Evapotranspirimi aktual (ET_A) nga të gjitha sipërfaqet tokësore, duke përfshirë diferencën neto që i atribuohet bujqësisë

⁷⁴Uji i furnizuar për përdorim ekonomik supozohet se është i barabartë me nxjerrjet totale + humbjet anësore nga furnizimi

⁷⁵Uji që i furnizohet sektorit dhe nuk kthehet as në ujëra sipërfaqësore, as në ujëra nëntokësore. E njëjta edhe për ujërat nëntokësore

⁷⁶Uji i furnizuar nga burimet sipërfaqësore, por që janë kthyer në ujëra nëntokësore. Anasjelltas për ujin e furnizuar nga ujërat nëntokësore

⁷⁷Sasia e ujërave nëntokësore që mbërrin në sistemin e ujërave sipërfaqësore dhe që shkarkohet nga baseni ujor

4.3 Hidrologjia dhe Ujërat Nëntokësore

4.3.1 Vështrim i përgjithshëm

Të dhënat për hidrogeologjinë dhe potencialin e ujërave nëntokësore janë marrë nga Harta Hidrogeologjike e Shqipërisë.⁷⁸ Ky vlerësim njihet shtatë lloje hidrogeologjike parësore, që rrjedhin kryesisht nga potenciali i rendimentit të akuiferit. Akuiferët klasifikohen më tej sipas litologjisë në shkëmbinj të konsoliduar në formën e shkëmbinjve sedimentarë (gur ranor, konglomeratë, shist argjilor, gur gëlqeror, flishe dhe dolomite që hasen më së shumti) dhe shkëmbinjve magmatikë dhe metamorfikë (bazikë dhe ultrabazikë, vullkanikë dhe konglomerate të metamorfizuara dhe gurë ranorë). Për sa i përket formacioneve hidrogeologjike, sistemi shqiptar i klasifikimit nuk është harmonizuar plotësisht me sistemin e raportimit WISE të BE-së,⁷⁹ por përafrimet midis këtyre sistemeve paraqiten të përmbledhura në Tabelën 4-9.

4.3.2 Formacionet dhe veçoritë gjeologjike - Baseni ujqor i Erzenit

Tabela 4-7 dhe Harta 4-2 paraqesin një vështrim të përgjithshëm hidrogeologjik për basenin e lumit Erzen. Veçoritë hidrogeologjike më të rëndësishme janë:

- Formacionet e mëdha të akuiferëve aluvialë “tipi 1” nën fushën e përmytshme të lumit Erzen. Ky akuifer nuk përballon nxjerrje të mëdha uji për përdorime bashkiake, por mund të plotësojë nevojat e komuniteteve të vogla përgjatë gjatësisë së lumit. Akuiferët aluvialë karakterizohen nga nivele të larta transmetueshmërie, që janë tregues për vlerat e larta “K”
- Akuiferët aluvialë ose ‘ndërgranularë’ shërbejnë si burim i volitshëm ujërash nëntokësore relativisht të cekëta, që shfrytëzohen nga sistemet vendore të ujësjellësve dhe sektori i bujqësisë, megjithëse ka qenë thuarje e pamundur të matet niveli i nxjerrjeve pasi shumë puse operojnë pa leje. Prandaj, praktikat bujqësore mund të ndikojnë te nivelet e kontaminimit të akuiferit me nitrate.
- Në të dy anët e trupit aluvial të Erzenit që shtrihet deri poshtë qytetit të Durrësit, ndodhen zona të mëdha joakuifere, ana perëndimore e të ciliave zgjatet deri në jug, duke veçuar kështu nga pjesa tjetër e basnit një akuifer të vogël aluvial në perëndim të Kavajës.
- Një prej veçorive të basenit është një akuifer i madh i izoluar prej gurës ranorë, konglomeratësh dhe gurësh lymorë (melasa) në Formacionin e Rrogzhinës, i cili shtrihet kryesisht nën pjesën perëndimore të basenit, duke përfshirë thuarje të gjithë aluvionin e Erzenit dhe qytetin e Durrësit dhe Kavajës.
- Pjesa më e madhe e ujëmbledhësit të mesëm ka si nënshtresë gurë ranorë dhe konglomeratë me rendiment të ulët (akuiferë të tipit 5) që mund të plotësojnë nevojat lokale për furnizim me ujë.
- Një prej veçorive të ujëmbledhësit të sipërm janë format tipike karstike (“akuifer i tipit 4”) që shtrihen në segmentin JL-VP, disa prej të cilëve mbajnë disa burime me rendiment të lartë që janë shfrytëzuar për përdorim lokal dhe rajonal si burimi i Pëllumbasit, Gurrës së Malit dhe Shën Mërisë, ku kjo e fundit e furnizon Tiranën me ujë me sasi mbi 1,000 l/s nëpërmjet një baseni të ndërmjetëm.

Sistemi i karstit në Shqipëri është pjesë e sistemit të karstit dinarik, i cili shtrihet nga Sllovenia deri në Greqi përgjatë bregdetit të Adriatikut. Ai është i rëndësishëm jo vetëm për rimbushjen e ujërave nëntokësore dhe furnizimin me ujë, por edhe për ekosistemet e varura nga ujërat nëntokësore dhe habitatet endemike, të cilët janë komponentë domethënës të statusit ekologjik të trupit ujqor.

⁷⁸ Harta Hidrogeologjike e Shqipërisë, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, 2015

⁷⁹ WISE 2016, Dokument Udhëzues i CIS-it të BE-së 2016, elementi i skemës së raportimit: <FormacioniGjeologjik>

4.3.3 Formacionet dhe veçoritë gjeologjike - Baseni ujqor i lumit Erzen

Një prej veçorive më thelbësore të basenit të lumit Erzen është prania e eksporteve dhe importeve të shumta të ujërave nëntokësore:

1. Nga burimi i Shën Mërisë në masivin e Malit me Gropa që ndodhet në hyrje të ujëmbledhësit të qytetit të Tiranës devijohet mesatarisht ujë me sasi 1,100 l/s (34.7 MCM/a), duke e tharë kështu rrjedhën e lumit Erzen, sidomos gjatë sezonit të thatë.
2. Nga fusha e puseve në Fushë Kuqe në ujëmbledhësin e Matit nxirret mesatarisht ujë me sasi 700 l/s (22.1 MCM/a), sasi kjo që i pompohet qytetit të Durrësit, zonave përreth dhe pikave përgjatë rrugës.

Tabela 4-7 – Përmbledhja e Formacioneve Gjeologjike Kryesore dhe Potencialit të Ujërave Nëntokësorë - Baseni ujqor i lumit Erzen

PËRSHKRIMI HIDROGJEOLJIK ⁸⁰ LITOLOGJIA MBIZOTËRUESE	KODI SHQIPTAR I LLOJEVE	KODI I BE-SË I LLOJEVE KODI	ZONA (km ²)	ZONA %	TRANSMETUESHMËRIA (T) (m ² /DAY) ⁸¹	POTENCIALI I UJËRAVE NËNTOKËSORË ⁸²
Porozitet ndërgranular. Akuiferë të mëdhenj, me produktivitet mesatar deri në shumë të lartë. Rërë+ zhavorr, rërë+ zhavorr+ baltë/lym	1	1	74	8.3%	> 10 ³	Poroze - shumë produktive
Porozitet ndërgranular. Akuiferë të mëdhenj, me produktivitet mesatar deri në shumë të lartë. Argjilë+ rërë+ lym+ zhavorr	2	2	35	3.9%	10 ² – 10 ⁻¹	Poroze - mesatarisht produktive
Poroze/me porozitet me fizura. Akuiferë të mëdhenj, me produktivitet shumë të ulët deri mesatar. Gurë ranorë, gurë argjilorë, konglomerate.	3	2	-		10 ² - 10	Poroze - mesatarisht produktive
Me fizura/porozitet i karstifikuar. Akuiferë të mëdhenj, me ndryshime të theksuara, me produktivitet shumë të lartë. Gurë gëlqerorë, dolomite.	4	3A	65.5	7.3%	10 ⁴ – 10 ⁻¹	Me fizura - shumë produktive
Porozitet me fizura. Akuiferë të mëdhenj, me ndryshime, me produktivitet mesatar deri në të ulët. Shkëmbinj bazikë, ultrabazikë.	5	4B	602	67%	10 ² – 10 ⁻¹	Të fraktuara - mesatarisht produktive
Praktikisht shkëmbinj jo akuiferor . Formacionet argjilore, flish, evaporite	6	5			< 10 ⁻¹	Akuiferë të papërfillshëm. Ujëra nëntokësore të kufizuara
Poroze/me porozitet me fizura. Akuiferë të lokalizuar, me produktivitet të ulët deri në shumë të ulët. Gurët ranorë, aleurolitet .	7	5			< 10 – 10 ⁻¹	Akuiferë të papërfillshëm. Ujëra nëntokësore të kufizuara

⁸⁰Marrë nga legjenda e Hartës Hidrogeologjike të Shqipërisë, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, 2015.

⁸¹ Transmetueshmëria (T) është norma e prurjes përmes një njësie gjerësie të akuiferit, e cila llogaritet me formulën përçueshmëri hidraulike (K, m/ditë) x trashësia e saturuar e akuiferit (b, m), pra P = m2/ditë

⁸²Përkon me Dokumentin Udhëzues të CIS-it të BE-së 2016, elementi i skemës së raportimit: <FormacioniGjeologjik>

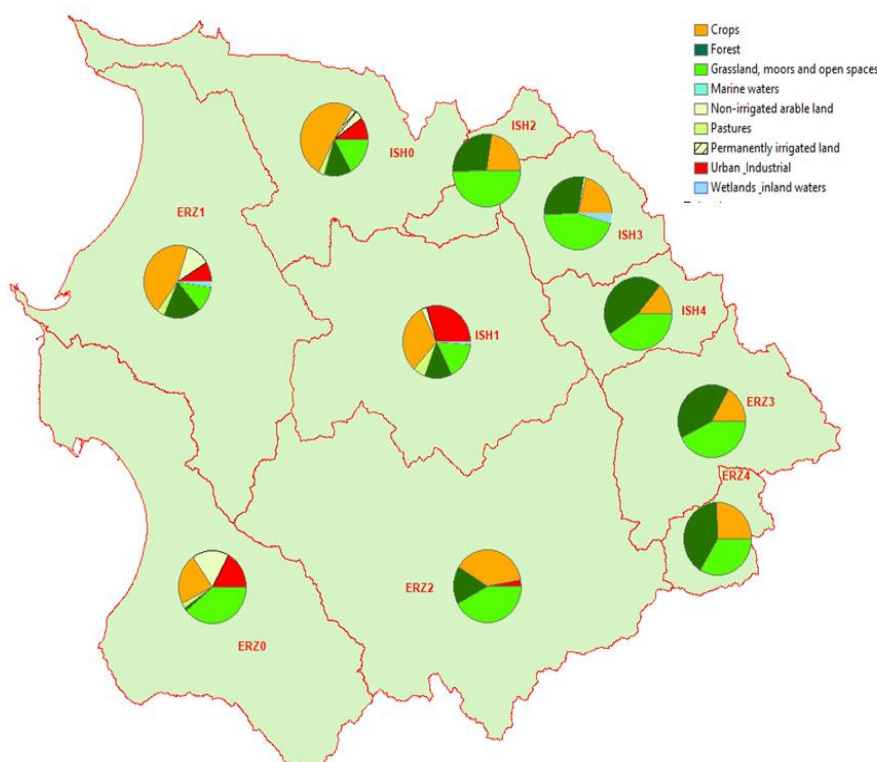
4.4 Topografia dhe Përdorimi i Tokës

4.4.1 Basenin e Lumit Erzen

Figura 4-4 dhe Harta 4-3 përmbledhin nënbasenet kryesore dhe përdorimet e tokës në basenin ujqor të Erzenit, të marra nga baza e të dhënave CORINE të BE-së për mbulesën e tokës (2018).⁸³ Arsyetimi për përvijimin e nënbaseneve përshkruhet në Përmbledhjen e Çështjeve të Rëndësishme të Menaxhimit të Ujërave.

Tabela 4-13 përmbledh statistikat kryesore për përdorimin e tokës në nivel nënbaseni, përfshi popullsinë, prurjet kryesore të indeksit Q50 dhe Q90 kur mund të llogariten⁸⁴ dhe zbërthimin në % të llojeve kryesore të përdorimit të tokës në Grupin e të Dhënave të projektit CORINE për mbulesën e tokës (2018).^{85,86} Zonat e ujitura nuk janë verifikuar me terrenin dhe mendohet se shifrat janë shumë më të ulëta se sipërfaqja që ujitet realisht.

Figura 4-4 – Llojet Kryesore të Përdorimeve të Tokës sipas Nënbaseneve

4.5 Rajonet Bashkiake dhe Shpërndarja e Popullsisë

4.5.1 Njësitë Administrative Bashkiake dhe Popullsia - Baseni Ujqor i Lumit Erzen

Figura 4-5 dhe Harta 4-5 paraqesin rajonet administrative dhe aglomeratet kryesore të baseneve ujqore. Shpërndarja e përafërt e popullsisë paraqitet në Tabelën 4-9. Siç parashikohej, kufijtë e nën-njësitë të basenit ujqor nuk përkojnë me kufijtë administrativë bashkiakë, prandaj bashkive u kërkohet të bashkëpunojnë përgjatë ujëmbledhësve topografikë për të arritur objektivat e planit të basenit ujqor.

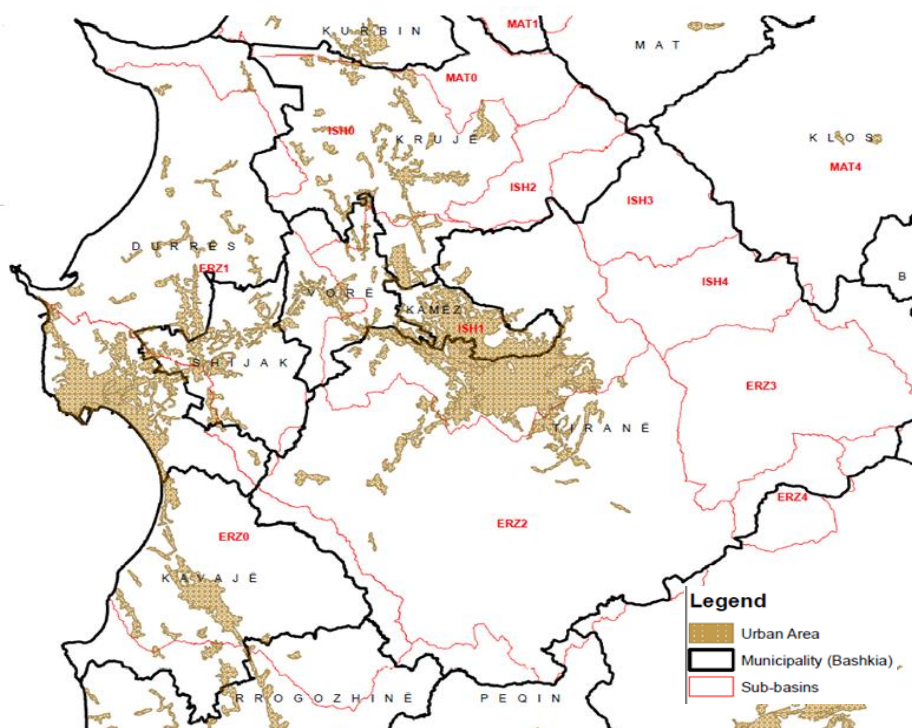
⁸³ <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

⁸⁴ Nuk ka të dhëna hidrometrike për prurjen që prej vitit 1995. Këto vlera janë përlogaritur me përafërsi sipas të dhënave të stacioneve matëse 1960-1995 dhe janë zbatuar për nënbasenet duke bërë thjesht korrjigjimin e zonës. Këto të dhëna janë vetëm treguese, dhe jo të besueshme.

⁸⁵ <https://www.eea.europa.eu/publications/CORO-landcover>

⁸⁶ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/copernicus-land-monitoring-service-corine>

Figura 4-5 – Autoritetet Kryesore Bashkiake dhe Zonat Urbane

4.6 Përdorimet Kryesore të Ujit dhe Infrastruktura

4.6.1 Vështrim i përgjithshëm

Qëllimi i këtij seksioni është të përmbledhë veprimtaritë ose aktivitetet aktuale më kryesore (“ndikimet artificiale” ose “nxitësit”) të cilat ndikojnë në objektivat mjedisore në përgjithësi, ose në statusin e trupave ujorë në veçanti. Shkalla në të cilën këto aktivitete veprojnë si presione në nivel nën-baseni ose ndikojnë drejtpërdrejt në statusin e nivelit të trupit ujor trajtohet në Kapitullin 10.

Rëndësi të veçantë ka edhe infrastruktura që lidhet ose me nxjerrjet e mëdha ose me transferimet e shpeshta të ujit, pasi këto të dyja kanë shumë gjasa që të ndikojnë në prurjen mjedisore dhe/ose disponueshmërinë e burimeve ujore në nivel lokal. Vlerësimi i detajuar i infrastrukturës së përdorimit, shpërndarjes dhe nxjerrjes së ujit duhet paraqitur në Planin plotësues të Menaxhimit të Burimeve Ujore.

Në përgjithësi, nxitësit kryesorë që kanë gjasa të ndikojnë në karakteristikat dhe/ose statusin e trupit ujor përcaktohen në WISE-në e DKU-së, ku raportohen listat e numeracionit, dhe renditen në Tabelën 4-10.

4.6.2 Përmbledhja e Shërbimeve të Ujit

Sipas përkufizimit të DKU-së, “shërbimet e ujit” janë të gjitha operacionet e lidhura me ujin të cilat furnizojnë familjet, institucionet publike ose veprimtaritë ekonomike, dhe që mund të kenë ndikim të konsiderueshëm në statusin e ujit:

(a) nxjerrja, grumbullimi, ruajtja, trajtimi dhe shpërndarja e ujit sipërfaqësor ose nëntokësor

(b) mbledhja dhe trajtimi i ujërave të ndotura, të cilat më pas shkarkohen në ujërat sipërfaqësore

Tabela 4-8 jep përmbledhjen e bilancit ujor të përgjithshëm për sektorët kryesorë, sikurse kërkohet prej Nenit 9 (1) të DKU-së. Parametri i konsumit ka rëndësi të veçantë për ndikimet mjedisore të “shërbimeve të ujit” dhe rikuperimit të kostove të mjedisit dhe burimeve. Thënë më thjesht, konsumi është volumi që humbet përgjithnjë nga baseni ujor për shkak të veprimtarisë ekonomike. Shërbimet e ujit mund të ndikojnë ndjeshëm edhe bilancet ujore të brendshme të burimeve ujore, nga ku ujërat e nxjerra sipërfaqësore mund të transformohen në ujëra nëntokësore pas përdorimit dhe anasjelltas.

Tabela 4-8 – Përmbledhja e Nxjerrjeve, Përdorimeve dhe Konsumeve Kryesore Sektoriale të Ujit - Baseni Erzen

TË DHËNAT SEKTORIALE	Volumi i Nxjerrë (milionë m ³)	UJËRAT NËNTOKËSORE TË NXJERRA ⁸⁷ (milionë m ³)	KTHYER NË UJËRA SIPËRFAQËSORE ⁸⁸	KTHYER NË UJËRA NËNTOKËSORE ⁸⁹	Σ KTHIMI (MCM)	KONSUMI (MCM) ⁹⁰	INDEKSI I SHFRYTËZIMIT WEI (%) ⁹¹	SHËRBIMET E UJIT NJËSITË ⁹²	VSHB M €
FAMILJE ⁹³	0	4.81						Popullsia	
INSTITUCIONALE	-							Njësia	
TREGTARE	-							Megavat orë	
INDUSTRIALE ⁹⁴	0	0.003						Njësia	
BUJQËSIA ⁹⁵	54.67							Hektarë	
HYDROPOWER	15.32							MWh	
TJETËR		0.0013							
TOTALI	69.99	4.82							

Tabela 4-9 – Statistikat Kyçe Përmbledhëse për nënbasenet e lumit Erzen

ERZEN	Sipërfaqja (km ²)	P-ja vjetore (mm)	Q50	Q90	Popullsia ⁹⁶	Zonë urbane	Zonë e punueshme	Zonë e ujitur	Kultura të përhershme	Kullota	Pyje	Zona natyrore	Trupa ujqorë	Ujëra detare
ERZ0	328	1069	4.83	1.39	176,012	16.83	17.40	0.00	22.85	2.03	1.50	38.48	0.73	0.17
ERZ1	341	1309	20.24	13.51	102,819	8.77	11.55	0.00	44.22	3.77	17.75	11.39	2.41	0.12
ERZ2	485	1525	16.41	10.95	152,322	3.04	0.28	0.00	37.54	0.45	16.39	42.07	0.23	0.00
ERZ3	166	1579	5.42	3.61	501	0.09	0.00	0.00	16.71	0.19	40.58	42.43	0.00	0.00
ERZ4	50.6	1278	1.39	0.81	294	0.00	0.00	0.00	25.61	0.00	40.59	33.80	0.00	0.00
Gjithsej	1370	1248			431,947									

⁸⁷Përkufizuar si ujë i nxjerrë për përdorime brenda basenit ose për t'u eksportuar në një basen të afërt nëpërmjet burimeve nëntokësore (bazuar në të dhënat e prodhimit)

⁸⁸Përkufizuar si sasia totale e ujit (qoftë sipërfaqësor, qoftë nëntokësor) që kthehet ose importohet në sistemin e ujërave sipërfaqësore. Vetëm përlogaritje.

⁸⁹Përkufizuar si sasia totale e ujit (qoftë sipërfaqësor, qoftë nëntokësor) që humbet, kthehet ose importohet në sistemin e ujërave nëntokësore.

⁹⁰Përkufizuar si ndryshesa (Σ uji i nxjerrë – Σ uji i kthyer) dhe përkon me përkufizimin e UN SEEAW se "Nxjerrjet Totale = Kthimet Totale + Konsumi"

⁹¹ Përkufizuar si Indeksi i Shfrytëzimit të Ujit (WEI+) = [(Nxjerrjet + Eksportet) – (Kthimet + Importet)] / Burimet ujore të rinovueshme vjetore

⁹²Përkufizuar si numri i njësive të shërbimeve që furnizohen me ujë: popullsia, ekuivalenti i popullsisë, hektarët e ujitur, megavat orë

⁹³Sipas të dhënave të publikuara për shoqërinë UK Tiranë dhe shoqërinë UK Fushë-Krujë - Enti Rregullator i Ujit (ERRU), Raport Bilanci i Ujit i Shoqërive UK 2018.

⁹⁴Përkufizuar si njësia më e madhe që përdor kryesisht burimet e veta të ujit

⁹⁵ Konsumi bujqësor përfshin humbjet gjatë transmissioinit për shkak të kërkesave të evaporimit dhe evapotranspirimit të kulturave bujqësore të ujitura

⁹⁶ Bazuar te të dhënat e Censurit të 2011-s, parashikimi i INSTAT-it për 2019-n në nivel bashkie dhe përlogaritjet e ponderuara të GIS-it të popullsisë urbane dhe rurale të nënbasenit.

4.6.3 Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Nxjerrjen e Ujit të Pijshëm

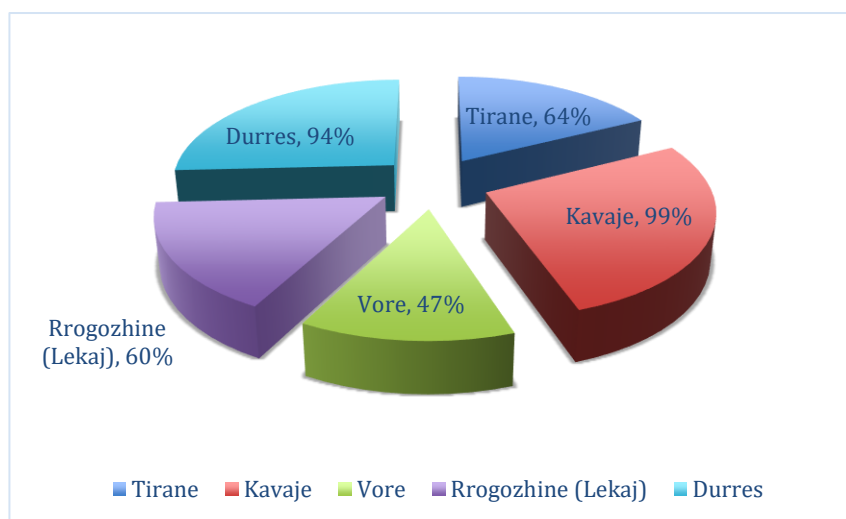
Furnizimi me ujë është sektor me rëndësi të veçantë dhe ndjeshmëri të madhe, pasi ndikon drejtpërdrejtë në cilësinë e jetesës së qytetarëve.

Tëksa flasim, në basenin e lumit Erzen veprojnë 5 shoqëri publike UK që furnizojnë me ujë të pijshëm vetëm një pjesë të popullsisë që banon në basen. Në territorin e basenit ujon vepron vetëm një shoqëri UK (U.K. Durrës), ndërsa të katër shoqëritë e tjera (U.K. Tiranë U.K. Vorë, U.K. Kavajë dhe U.K. Rogozhinë) veprojnë pjesërisht edhe në territorin e basenit të lumit Ishëm ose në territorin e basenit të lumit Shkumbin. Duke iu referuar në veçanti Kavajës, shumë pak klientë (rreth 10%) jetojnë jashtë basenit ujon të Erzenit; pjesa dërrmuese banon brenda territorit të basenit. Në mënyrë të ngjashme, në territorin e BU-së së lumit Erzen banojnë vetëm një përqindje e vogël e konsumatorëve nga Tirana, pasi shumica banojnë në BU-në e lumit Ishëm. Për sa i përket Rogozhinës, shumica e konsumatorëve banojnë në BU-në e Shkumbinit, ku vetëm një përqindje shumë e vogël përfshihet në BU-në e lumit Erzen.

Këto shoqëri UK i nënshtrohen monitorimit të AKUM-it nëpërmjet vlerësimit të performancës së shërbimeve të ofruara sipas treguesve kyç të performancës teknike dhe financiare. Krahas kësaj, shoqëritë UK kanë nënshkruar edhe kontrata performance me bashkitë përkatëse për të treguar llogaridhënien e tyre lidhur me shërbimin e ofruar.

Të dhënat e fundit tregojnë se rreth 89% e popullsisë së basenit është e lidhur me rrjetin e ujësjellësit. Vazhdimësia e shërbimit është ndjeshëm më e lartë në zona urbane krahasuar me zonat rurale, por sidoqoftë vlerat mbeten mjaft të ulëta përgjatë basenit.

Figura 4-6 – Përqindja e popullsisë që merr shërbimin e ujit të pijshëm në nivel bashkie për basenin ujon të Erzenit.

Popullsia i kompenson vlerat e ulëta të “vazhdimësisë së shërbimit” duke blerë dhe instaluar pompa dhe depozita uji që fillojnë të mbushen kur sistemi i shpërndarjes gjendet në presion. Faktorët kryesorë që shkaktojnë vazhdimësi të ulët të furnizimit me ujë janë humbjet e ujit nga mbikonsumi i pamatur, lidhjet e paligjshme dhe humbjet teknike në rrjet për shkak të rrjedhjeve/infrastrukturës së vjetëruar.

Tabela më poshtë paraqet të dhëna për sistemin e ujësjellësit dhe shoqëritë UK që veprojnë në territorin e basenit të lumit Erzen.

Tabela 4-10 - Furnizimi me ujë në Rajonin e Basenit Ujor të Lumit Erzen⁹⁷

Rajoni	Bashkia	Njësia Administrative	Urbane/rurale	Popullsia	Popullsia e furnizuar me ujë të pijshëm	Lidhjet me rrjetin e furnizimit me ujë	Mbulimi i shërbitimit	Vazhdimësia e furnizimit me ujë (orë/ditë)	Ujësjetës-Kanalizime
TIRANË	Tiranë	Shëngjergj, Kërrabe, Bërzhitë, Petrelë, Baldushk, Farkë, Vaqar, Pezë, Ndroq	R	45,653	29,004	6 613	64%	5.5	Shoqëria UK Tiranë
	Vorë	Vorë	U+R	24,485	11,402	2 679	47%	8.0	Shoqëria UK Vorë
	Kavajë	Kavajë, Synej, Golem, Helmes, Luzi vogël	U+R	83,573	83,189	25 398	99.5%	10.0	Shoqëria UK Kavajë
	Rrogozhinë	Lekaj	R	9,943	5,980	992	60%	8.0	Sh.a U.K Rrogozhinë
DURRËS	Durrës	Durrës, Rrashbuli, Manëz, Katundi Ri, Sukth, Ishëm	U+R	353,488	331,333	89 129	94%	9.0	Sh.a U.K Durrës

Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm për familjet, shoqëritë dhe institucionet përfshin:

- Nxjerrjen
- Ruajtjen
- Trajtimin
- Shpërndarjen

I vetmi burim i ujit me përdorim familjar dhe industrial janë ujërat nëntokësore (kapur në burim ose pompuar nga puset). Nga kjo praktikë përjashtohet vetëm shoqëria U.K. Tiranë, e cila përdor ujërat sipërfaqësore të liqenit të Bovillës. Më pas, uji trajtohet në Impiantin e Trajtimin të Ujit, me një kapacitet prodhues prej 5000-6000 l/s dhe iu furnizohet 30 000 banorëve.

Ujërat nëntokësore përbëjnë burimin kryesor që u shërben qëllimeve të ujit të pijshëm. Ujërat nëntokësore janë subjekt i faktorëve klimatikë, morfologjikë, hidrologjikë, gjeografikë dhe antropogjenë. Faktori më i rëndësishëm, ku mbështeten ujërat nëntokësore, janë reshjet. Uji është në cilësi të mirë dhe nuk kërkon trajtim dytësor: mjafton vetëm dezinfektimi (me klor). Prandaj, veprimtaritë industriale përfitojnë edhe nga cilësia e mirë e ujit me kosto të ulët, ndonëse furnizimi me ujë të një cilësie më të ulët do të mjaftonte për qëllimet e tyre.

Shoqëria UK identifikon zonën e mbrojtjes për çdo pus. Sidoqoftë, këto zona janë zakonisht shumë të vogla dhe distanca mesatare e puseve nga banesat është shumë e vogël për të mundësuar mbrojtje të besueshme.

4.6.4 Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Trajtimin e Ujërave të Ndotura

Aktualisht, shumica e shoqërive UK që ofrojnë shërbime kanalizimesh për klientët në BU-në Erzen kanë rrjet kanalizimesh, të paktën në zonat urbane, si dhe mbledhin edhe ujërat e ndotura të zonës. Mbulimi i rrjetit të kanalizimeve është shumë më i ulët se ai i furnizimit me ujë. Rreth ---% e3 popullsisë së BU-së Erzen është e lidhur me sistemin e kanalizimeve.

Në zonat urbane, ujërat e ndotura mbledhen kryesisht nëpërmjet rrjetit publik të kanalizimeve. Sistemet e kanalizimeve janë të kombinuara, ku ujërat e ndotura dhe ujërat e reshjeve mbledhen së bashku. Me përjashtim të Kavajës, Durrësit dhe Gjirit të Lalëzit, tubacionet e kanalizimeve shkarkohen

⁹⁷ Burimi: Enti Rregullator i Ujit (Raporti i Performancës së Sektorit të Ujësjetës-Kanalizimeve 2019 - 2020)

direkt në trupin uhor më të afërt pa iu nënshtruar më parë trajtimit. Në zonat rurale, familjet përdorin mjetet e veta për shkarkimin e ujërave të ndotura, zakonisht duke i mbledhur në gropa septike dhe duke përdorur kamionë privatë për largimin e tyre prej zonës së banimit.

Tabela 4-11 paraqet përmbledhjen e situatës lidhur me mbledhjen e ujërave të ndotura në basen.

Tabela 4-11 - Situata aktuale lidhur me mbledhjen e ujërave të ndotura në zonën e basenit uhor të Erzenit

Rajoni	Bashkia	Njësia Administrative	Komente
TIRANË	Kavajë	Synej	Ujërat e zeza mblidhen pjesërisht në ITUN-un e Kavajës.
	Kavajë	Golem	Ujërat e zeza mblidhen pjesërisht në ITUN-un e Kavajës.
	Kavajë	Kavajë	Sistemi ekzistues i mbledhjes së ujërave të ndotura është sistem kanalizimesh i kombinuar për kullimin e ujërave të ndotura e të përziera shtëpiake dhe ujërave nga reshjet. Ujërat e ndotura mblidhen në ITUN (E 19°30'57" ; N 41° 12' 12") dhe shkarkohen në det pas trajtimit.
	Kavajë	Luz i vogël	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Kavajë	Helmas	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Ndroq	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Pezë	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Vaqarr	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Baldushk	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Petrelë	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Farkë	Sistem i pjesshëm kanalizimesh
	Tiranë	Bërzhitë	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Tiranë	Kërrabë	Sistem i pjesshëm kanalizimesh
	Vorë	Vorë	Lidhje e pjesshme me kanalizimet. Sistemi ekzistues i mbledhjes së ujërave të ndotura është sistem kanalizimesh i kombinuar për kullimin e ujërave të ndotura urbane të përziera dhe ujërave nga reshjet. Sistemi shkarkohet në lumin e Tiranës pa trajtim.
DURRËS	Shijak	Xhafzotaj	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Shijak	Xhafzotaj	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Shijak	Gjepalaj	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Shijak	Shijak	Sistemi ekzistues i mbledhjes së ujërave të ndotura është sistem kanalizimesh i kombinuar për kullimin e ujërave të ndotura e të përziera shtëpiake dhe ujërave nga reshjet. Sistemi shkarkohet në lumin e Erzenit.
	Shijak	Maminas	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Durrës	Rrashbull	Ujërat e zeza mblidhen pjesërisht në ITUN-un e Kavajës.
	Durrës	Durrës	Sistemi ekzistues i mbledhjes së ujërave të ndotura është sistem kanalizimesh i kombinuar për kullimin e ujërave të ndotura e të përziera shtëpiake dhe ujërave nga reshjet. Ujërat e ndotura mblidhen në ITUN dhe shkarkohen në det pas trajtimit.
	Durrës	Sukth	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Durrës	Katund i Ri	Nuk ka lidhje me kanalizimet.
	Manëz		
	Ishëm		Ujërat e ndotura mblidhen në ITUN-in e Gjirit të Lalëzit dhe shkarkohen në det pas trajtimit.

V.O. Informacioni mbështetet te dokumentet dhe raportet e vëna në dispozicion. Por, kërkohet kontroll i kryqëzuar dhe përditësim me shoqëritë UK përkatëse. Duhet identifikuar edhe njësitë administrative që i përkasin basenit uhor.

Impiantet e Trajtimit të Ujërave të Ndotura

Teksa flasim, në të gjithë basenin ujqor të Erzenit kemi të pranishëm tre impiante për trajtimin e ujërave të ndotura funksionale në Kavajë, Durrës dhe Gjiri i Lalzit , të cilat mbulojnë një ekuivalent popullsisë (PE) prej më shumë se 2,000 banorë.

ITUN-ët janë pajisur me sistemin biologjik të filtrimit me pikim dhe flukseve të vazhdueshme në hyrje, që krahasohen me standardet evropiane

ITUN-i i Kavajës

Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura ndodhet në Kavajë dhe u financua në dy faza, përkatësisht nga Qeveria Gjermane (faza e parë 2003-2007) dhe Delegacioni i BE-së (faza e dytë 2012-2015).

Impianti, që përmban një sistem filtrimi me pikim ndodhet në veri-perëndim të qytetit të Kavajës, në afërsi të fshatit Qerret. Ai trajton ujërat e zeza të 75 000 banorëve. Ka një prurje mesatare prej 13 500 m³ / ditë, me një sipërfaqe prej rreth 13 ha. Aktualisht, impianti i shërben zonës urbane të qytetit të Kavajës, plazhit të Golemit dhe fshtarave përreth.

Funksionon si duhet, pa kurrfarë problemi që prej fazës së parë dhe jep rezultate të kënaqshme, edhe në kushtet aspak të favorshme të furnizimit me ujë vetëm për disa orë në ditë.

ITUN-u Durrës

Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura ndodhet në qytetin e Durrësit dhe u financua nga Banka Botërore (11.5 milionë euro). Impianti, që përmban sistem filtrimi me pikim me prodhim biogazi, ndodhet në veri-perëndim të qytetit të Durrësit, në afërsi të fshatit Shën Vlash (Porto Romano).

Ka një prurje mesatare prej 60 000 m³ / ditë, me një sipërfaqe prej rreth 70 ha. Aktualisht, impianti mbulon zonën urbane të qytetit të Durrësit, Arapajn, Shën Vlashin, Shkallnurin, fshatin Rashbull dhe zonat përreth. Ky impiant është ndërtuar për të trajtuar ujërat e zeza të 250 000 banorëve. ITUN-i i Durrësit është pajisur me sistemin biologjik të filtrimit me pikim dhe prurjeve të vazhdueshme në hyrje, të krahasueshme me standardet evropiane. Teknologjia e përdorur është ajo e llumit aktiv dhe trajtimit të avancuar për reduktimin e azotit dhe fosforit. Gazi i përftuar nga shpërbërja e llumit përdoret për të prodhuar elektricitet në sasi sa për të mbuluar nevojat e vetë impiantit.

Figura 4-7 - ITUN-i i Durrësit

ITUN-i i Gjirit të Lalëzit

Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura që ndodhet në Gjirin e Lalëzit përmban sistem filtrimi me pikim dhe u financua në dy faza.

Në këtë fazë (faza e parë 10 milionë euro), impianti i trajtimit ka teknologji moderne dhe trajton ujërat e ndotura të 15, 000 banorëve. Në fazën e dytë, impianti i trajtimit do të trajtojë ujërat e ndotura të 30,000 banorëve. Aktualisht, impianti i shërben zonës turistike të Gjirit të Lalëzit, fshatit Hamallaj dhe zonave përreth.

Tabela 4-12 paraqet përmbledhjen e performancës aktuale të shoqërive UK Kavajë dhe Durrës bazuar te TKP-të e përzgjedhura lidhur me mbledhjen dhe trajtimin e ujërave të ndotura.

Tabela 4-12 – Performanca aktuale e shoqërive UK Kavajë dhe Durrës

Shoqëria UK														
	Mbulimi me shërbim i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura (%)	Mbulim me shërbim i impiantit të trajtimit të ujërave të zeza (%)	Mbulimi me impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura të gropave septike (%)	Prodhimi i llumit nga impianti i trajtimit të ujërave të ndotura (kg / DS / p.e)	Përqindja e ujit të trajtuar nga impianti i trajtimit të ujërave të ndotura (%)	Konsumi i ujit për impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura (kwh / p.e)	Energjia e përftuar si % e kostonë së impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura (%)	Të ardhurat mujore mesatare të ekuivalentit të popullsisë së cilit i shërben impianti i trajtimit të ujërave të ndotura (%)	Kostoja totale operacionale për ekuivalent popullsisë (Lek/ p.e)	Përqindja e Testeve NBO5 që i plotësojnë standardet (%)	Përqindja e Testeve NKO që i plotësojnë standardet (%)	Përqindja e Testeve TSS që i plotësojnë standardet (%)	Përqindja e Testeve PT që i plotësojnë standardet (%)	Përqindja e Testeve NT që i plotësojnë standardet (%)
Kavajë UK Sh.A	69.03	94.65	5.35	0	10.02	0	0	0	0	100	100	100	0	0
Durrës UK Sh.A	54.18	100	0	0	100	0	0	0	0	100	99.38	100	100	100

4.6.5 Infrastruktura Lidhur me Ujitjen

Sipërfaqja totale e tokave bujqësore në Shqipëri është 657,000 ha, që mbulon 23% të vendit, ku 80% është në pronësi private dhe 20% në pronësi shtetërore. Kulturat bujqësore kryesore janë perimet, pemët frutore, vreshtat, drithërat dhe ullishtat.

Bujqësia në Shqipëri kërkon ujë shtesë për ujitje në verë, pasi reshjet e shiut gjatë këtij sezoni përbëjnë rreth 20% të reshjeve vjetore në total. Deficiti ujqor midis qershorit dhe gushtit luhetet nga 400 deri në 500 mm, duke e bërë ujitjen të nevojshme për kultivimin efikas të kulturave bujqësore. Nga ana tjetër, kullimi është i rëndësishëm në dimër për të lehtësuar përmytjet, erozionin dhe mbingopjen e tokës me ujë.

Aktualisht, pronari i skemave të ujitjes është shteti, ndërsa operimi dhe mirëmbajtja e skemave u delegohet bashkive. Por ligji nr. 24/2017 parashikon që kjo e drejtë i transferohet shoqatave të përdoruesve të ujit, shoqatave kooperativiste bujqësore, ose mund të përdoren mjete të tjera transferimi sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave.

Organizata e Përdoruesve të Ujit (OPU) janë shoqata vullnetare fermerësh që janë themeluar dhe operojnë sipas dispozitave të Ligjit Nr. 24/2017 "Për administrimin e ujitjes dhe kullimit". ShPUOPU-ja është subjekt ligjor, vetëfinancues me qëllime jofitimprurëse.

Deri më tani, sipas ligjit të lartpërmendur, OPU-të nuk janë formalizuar ende. Fermerët furnizohen me ujë nëpërmjet skemave të ujitjes dhe burimeve ujore publike të menaxhuara nga bashkitë. Ka edhe fermerë që ujin jashtë këtyre skemave të ujitjes. Nuk ka informacion të disponueshëm për ta.

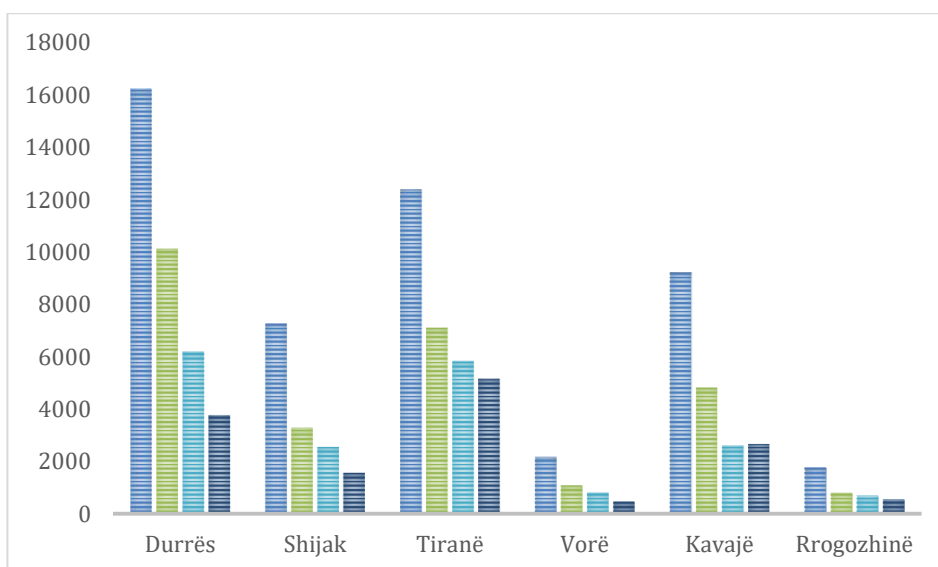
Në këtë basen, menaxhimi i ujitjes realizohet nga 6 bashki (Durrës, Shijak, Vorë, Kavajë, Rrogozhinë dhe Tiranë), ku disa prej tyre ndodhen tërësisht brenda territorit të basenit, ndërsa të tjerat pjesërisht, pasi nuk ndodhen tërësisht brenda basenit ujqor në fjalë. Në basenin ujqor të lumit Erzen vepron Drejtoria e Ujitjes dhe Kullimit Durrës, me një kanal kryesor në menaxhimin e saj.

Sipas MBZHR-së, sipërfaqja e tokës bujqësore në basenin e lumit Erzen është rreth 49,000 ha.

Sipërfaqja ku fermerët kanë akses në ujitje është rreth 19000 ha, kundrejt sipërfaqes potenciale të ujitjes që është rreth 27000 ha. Në 2020-shin, sipërfaqja e tokave të ujitura në këtë basen ishte 6000 ha.

Në nivel BU-je, rreth 54% e tokës bujqësore është sipërfaqe potenciale për ujitje dhe 31% e tokës bujqësore është tokë e ujqitur (23% në 2020-n). Figura 4-8 paraqet situatën për çdo bashki në basenin e lumit Erzen.

Figura 4-8 - Totali i tokës së punueshme, sipërfaqes potenciale për ujitje dhe sipërfaqes së tokës së ujqitur në 2020-n për çdo bashki në basenin ujqor të lumit Erzen.

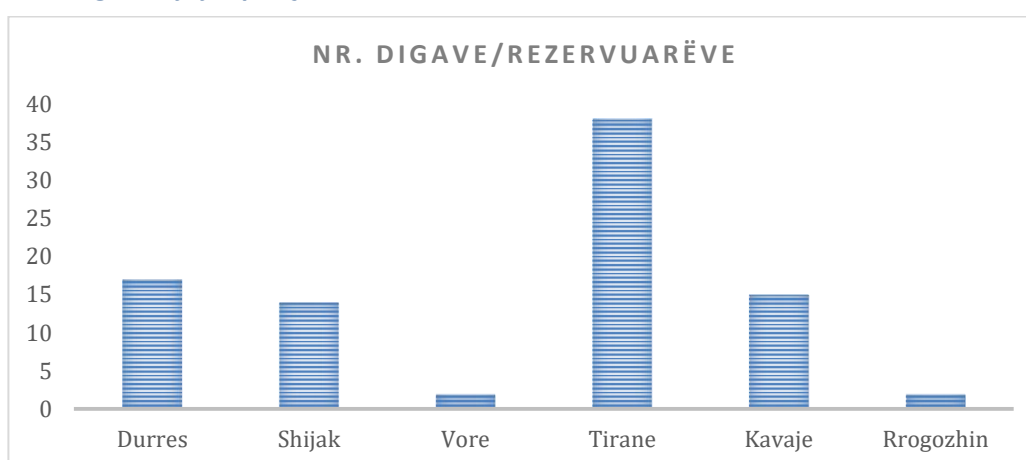
Burimet ujore të ujitjes janë rezervuarët e ujitjes, lumenjtë ose ujërat nëntokësore, nëpërmjet stacioneve të pompimit. Ujitja realizohet ose me gravitet, ose me stacione pompimi, ose duke i

kombinuar të dyja. Metoda kryesore e ujitjes në basenin ujq të Erzenit është përdorimi i kanaleve të hapura ose ujitjes me brazda, që e shpërndan ujin nëpërmjet një rrjeti dytësor dhe tretësor.

Baseni i lumit Erzen ka rreth 675 km kanale ujitje (488 km kanale parësore dhe 187 km kanale dytësore). Ujitja në masë praktikohet kryesisht në terrene të ulëta dhe bregdetare. Në pjesën përfundimtare të basenit të Erzenit, ka vetëm një skemë të madhe ujitjeje, përkatësisht: Hardhisht - Xhafzotaj - Shijak - Sukth - Rrushbull, me një gjatësi prej 59.2km për një sipërfaqe të ujitur prej rreth 7 860 ha. Pjesa më e madhe e skemës së ujitjes është aktualisht e amortizuar. Në pjesën e sipërme të basenit ujq të lumit Erzen ka shumë skema të vogla ujitjeje, por shumica nuk janë funksionale. Në përgjithësi, ujërat sipërfaqësore konsiderohen si burim kryesor për ujitje, ku lumi Erzen shërben si burim kryesor. Në rrjedhën e sipërme të basenit të lumit Erzen janë ndërtuar disa rezervuarë për qëllime ujitjeje, për të plotësuar kërkesën.

Baseni i lumit Erzen numëron gjithsej 88 diga (rezervuarë) ujitjeje, vendndodhja e të cilave paraqitet në Figurën 4-9.

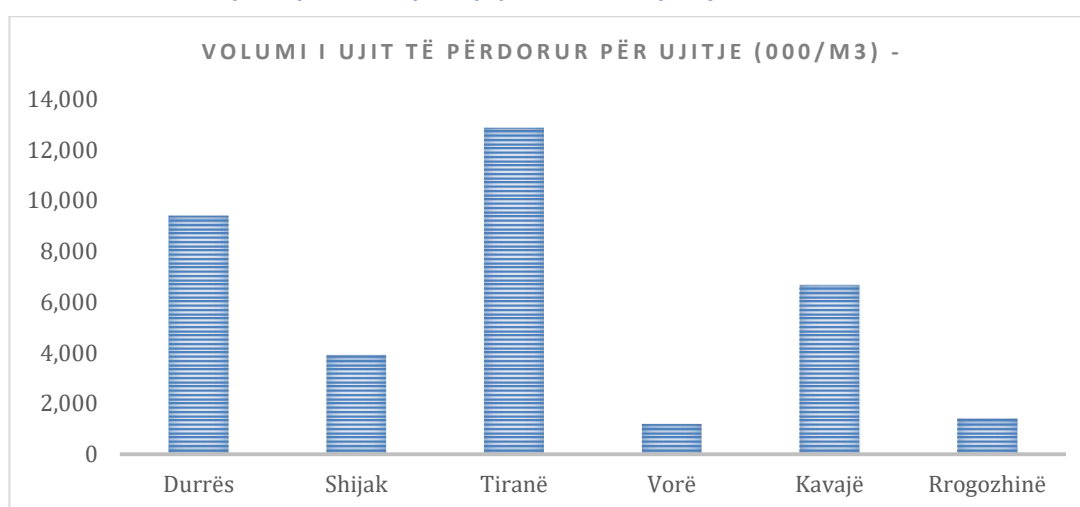
Figura 4-9 - Diga e ujitjes për çdo bashki në basenin e lumit Erzen

Për sezonin e fundit të ujitjes (2020), sipas sipërfaqeve të mbjella dhe normave të zbatuara të ujitjes (uji për ujitjen e sipërfaqeve) në nivel kombëtar, ka pasur në dispozicion 473 milionë m³ ujë për një sipërfaqe të ujitur prej afro 182 000 ha.⁹⁸

Volumi total i ujit në basenin e lumit Erzen që përdoret për ujitje është afro 35.5 milionë m³ për një sipërfaqe të ujitur prej rreth 14, 000 ha. Figura 4-10 më poshtë paraqet situatën për çdo bashki në basenin e lumit Erzen.

Figura 4-10 - Volumi i ujit të përdorur për ujitje në 2020-n për çdo bashki në basenin e lumit Erzen

⁹⁸ Burimi: MBZHR, 2021

Shërbimi i kullimit është ndërtuar përpara viteve 1990. Për shkak të zhvillimit të shpejtë të infrastrukturës gjatë dekadave të fundit, shërbimi i kullimit mbulon vetëm një pjesë të tokës bujqësore. Baseni i lumit Erzen ka rreth 1200 km kanale kullimi parësore dhe sistemi i rrjetit të kullimit është thajse 37,750 ha.

Stacionet e pompave të kullimit (hidrovoret) përdoren për qëllime kullimi dhe janë të shpërndara në zonën bregdetare. Një pjesë e tyre është tashmë në fund të ciklit të jetës për shkak të dëmtimeve, kostove të energjisë elektrike dhe mirëmbajtjes së dobët. Për sa u përket kanaleve tretësore, vlerësohet se janë bllokuar nga lymi dhe nevojitet mbështetje të konsiderueshme financiare që të zhbllokohen. Kjo situatë krijon tejngopje të ngastrave bujqësore dhe nxit premisat për përmbytje në raste shirash. Baseni i lumit Erzen ka 2 stacione të pompave të kullimit që janë funksionale: një në Hamallaj (Durrës) dhe një në Synej (Kavajë).

Duke marrë parasysh burimet ujore dhe infrastrukturën e kullimit në basenin e lumit Erzen, janë marrë masa për uljen e cenueshmërisë dhe rritjen e fleksibilitetit të bujqësisë. Këto masa lidhen kryesisht me modernizimin e bujqësisë (miratimi i Praktikave më të mira), përmirësimin e infrastrukturës së ujitjes e kullimit, si dhe përdorimin e metodave të reja për ujitje (ujitje me spërkatje dhe pikim).

4.6.6 Infrastruktura ose Aktivitetet Lidhur me Hidroenergjetikën

Baseni i lumit të Erzenit ka 3 hidrocentrale dhe që të tre janë në gjendje pune. Fuqia totale është 5.524 MW. Prurja e instaluar është 6.3 m³/sek. Prurja vjetore mesatare është 10-8 m³/sek. (për më tepër informacion shihni Tabelën 10-8 në Shtojcën Teknike III).

4.6.7 Infrastruktura ose aktivitetet lidhur me Instalimet sipas Direktivës DEI (parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes)⁹⁹

Direktiva 2010/75/BE për emetimet industriale (DEI) gjen zbatim për operacionet dhe instalimet nga sektorë të ndryshëm industrialë dhe parashtron rregullat e reja për parandalimin, reduktimin dhe, kur është e mundur, eliminimin e ndotjes për shkak të veprimtarive industriale në përputhje me parimin “ndotësi paguan” dhe parimin e parandalimit të ndotjes. Operacionet e instalimeve bazohen te teknologjia më e mirë e disponueshme (BAT) e cila zhvillohet për sektorë industrialë specifikë.

Direktiva 2010/75/BE për emetimet industriale (DEI) është transpozuar vetëm pjesërisht nëpërmjet një sërë aktesh ligjore që mbulojnë pjesë të ndryshme të direktivës. Kuadri ligjor për ndotjen industriale përfshin aktet e mëposhtme kryesore:

- Ligji Nr. 10448, datë 14.7.2011 “Për lejet mjedisore”, i ndryshuar, është përafuar pjesërisht me Direktivën 2010/75/BE për emetimet industriale, ndaj nevojiten më tepër veprime për transpozimin e saj.
- Ligji Nr. 10431, datë 9.6.2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”, i ndryshuar
- Ligji Nr. 10463, datë 22.09.2011 “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”, i ndryshuar
- VKM-ja Nr. 419, datë 25.6.2014 “Për miratimin e kërkesave të posaçme për shqyrtimin e kërkesave për leje mjedisi të tipave A, B dhe C, për transferimin e lejeve nga një subjekt te tjetri, të kushteve për lejet respektive të mjedisit, si dhe rregullave të hollësishme për shqyrtimin e tyre nga autoritetet kompetente deri në lëshimin e këtyre lejeve nga QKB-ja”, transponon pjesërisht Direktivën 2010/75/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 24 nëntorit 2010 për emetimet industriale (parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes).
- VKM Nr. 178, datë 6.3.2012 “Për incenerimin e mbetjeve”.

Problemet kryesore kanë të bëjnë me transpozimin dhe zbatimin e TMD-ve dhe Vlerave Kufi të Emetimeve. Megjithatë, dhënia e lejeve për instalimet që janë objekt i kësaj direktive nuk përfshihet dhe një instalim duhet të marrë disa leje për të operuar. Dhënia e lejeve nuk është plotësisht në përputhje me kërkesat ligjore dhe nuk ka monitorim të pavarur të ndotjes industriale. Të dhënat për ndotjen industriale janë të kufizuara dhe mbështeten kryesisht te vetëmonitorimi dhe vetëdeklarimi i shoqërive. Ka një procedurë që ndiqet për aplikimin, dhënien dhe kontrollin e lejes në nivel qendror

⁹⁹Komisioni Evropian - Direktiva 96/61/KE - lidhur me parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes

Kjo direktivë nuk është më në fuqi, pasi është shfuqizuar me Direktivën 2010/75/BE për emetimet industriale (parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes)

dhe vendor, ku dallohen tre nivele aplikimi: niveli kombëtar (MIE dhe AKM), degët rajonale të AKM-së dhe Inspektorati, si dhe kërkesat e raporteve të vetëmonitorimit përgatitur nga vetë subjektet. Megjithatë, mungon zbatimi i TMD-ve.

Përlllogaritet se objekt i DEI-t janë 20 instalime, çka do të thotë se janë instalime të pajisura me leje mjedisore të tipit A, sipas përkufizimeve të legjislacionit kombëtar në fuqi. Megjithatë, nuk ka asnjë regjistër për këto instalime dhe nuk ka vlerësime as për nivelin e zbatimit të kërkesave të direktivës. AKM-ja është përgjegjëse për zbatimin dhe përputhshmërinë me standardet mjedisore gjatë procesit të dhënies së lejes (dhënia e lejeve mjedisore të tipit A dhe B). Për më tepër, nuk ka as hartë me koordinatat përkatëse, ku të tregohet vendndodhja e të gjitha instalimeve industriale të pajisura me leje mjedisore, të paktën e atyre me leje mjedisore të tipit A, gjë që e vështirëson identifikimin e tyre dhe vlerësimin e presionit që ushtrojnë mbi basenin ujqor, por vështirëson edhe identifikimin e ndikimeve të tyre kumulative në basenin e lumit Erzen. Krahas kësaj, nuk ka të dhëna as për shkarkimet e ndotësve nga këto instalime në ujëra sipërfaqësore dhe nëntokësore.

4.7 Sistemi i Kodimit të Unifikuar për Basenet, Trupat Ujqorë dhe Bazën e të Dhënave, propozuar për Shqipërinë

Zbatimi i sistemit kombëtar logjik të kodimit për Shqipërinë shkon përtej objektit të kësaj PMBU-je. Megjithatë, shihet e nevojshme ngritja e një sistemi kodimi me të cilin të punohet lehtësisht për të gjitha objektet brenda basenit ujqor që i nënshtrohen menaxhimit të ujqit. Një sistem i tillë novator dhe i strukturuar kodimi mund të shërbejë si model i dobishëm edhe për basenet e tjera ujqore. Qasja e përdorur harmonizon nga pikëpamja logjike basenet ujqore (në nivel BE-je), trupat ujqorë, pikat e monitorimit, presionet dhe masat sipas një sistemi konsistent numerik kodimi dhe përmbledhet në Shtojcën Teknike II.

Për ta përmbledhur, sistemi numerik i kodimit i përdorur për Planin e Menaxhimit të Basenit Ujqor të Lumit Erzen bazohet te grupet e të dhënave të Modelimit dhe Karakterizimit të Baseneve Ujqbledhëse Mbarevropiane (CCM), ku për çdo lum dhe basen ujqbledhës me rëndësi në Evropë caktohet një kod unik reference.^{100 101} Basenet ujqore identifikohen në kahun orar sipas oqeanit pritës (Mesdhe, M) dhe deti (Mesdheu Lindor, 4).

Për sa i përket trupave ujqorë të veçantë, Shtetet Anëtare me kapacitete më të mëdha teknike po përdorin sistemin e kodimit Pfafstetter. Ky sistem është rekomanduar nga Grupi i Punës GIS sipas CIS-it dhe përshkrimin teknik të tij mund ta gjeni në këtë referencë.¹⁰²

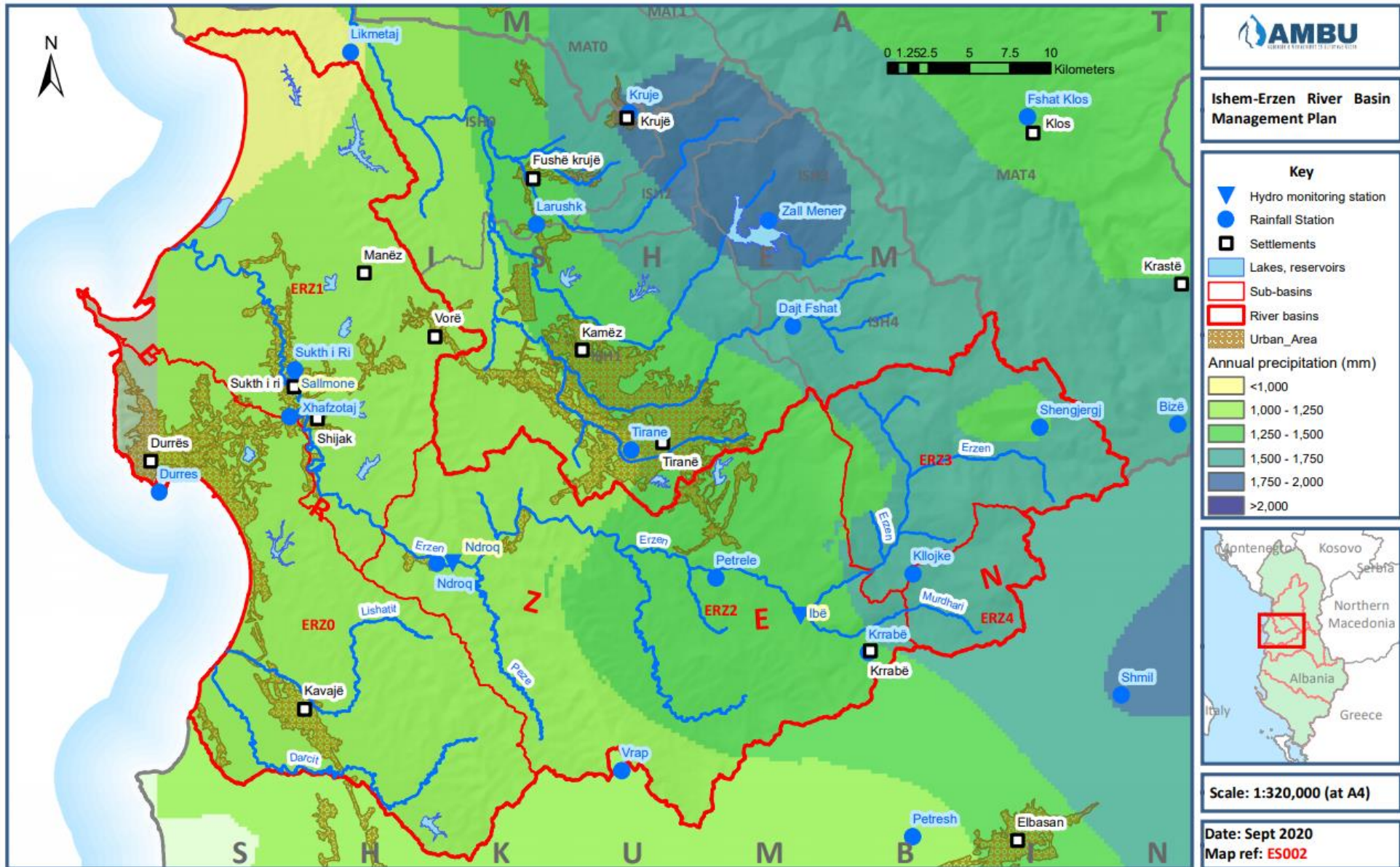
Analiza GIS ka përcaktuar kodin **3516** si kod evropian fillestar për basenin e lumit Erzen. Harta për Elementet Mesdhetare të Sistemit të Kodimit CCM për Basenet Evropiane gjendet në Shtojcën Teknike II (Figura 4 14).

¹⁰⁰ <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/reference-reports/pan-european-river-and-catchment-database>

¹⁰¹ Komisioni Evropian - Baza Panevropiane e të Dhënave për Lumenjtë dhe Pellgjet Ujqbledhëse, JRC 2007

¹⁰² De Jager, A.L. & Vogt, J.V. (2010) - Zhvillimi dhe demonstrimi i sistemit të strukturuar të kodimit hidrologjik për Evropën, Revista e Shkencave Hidrologjike, 55(5) 661-675.

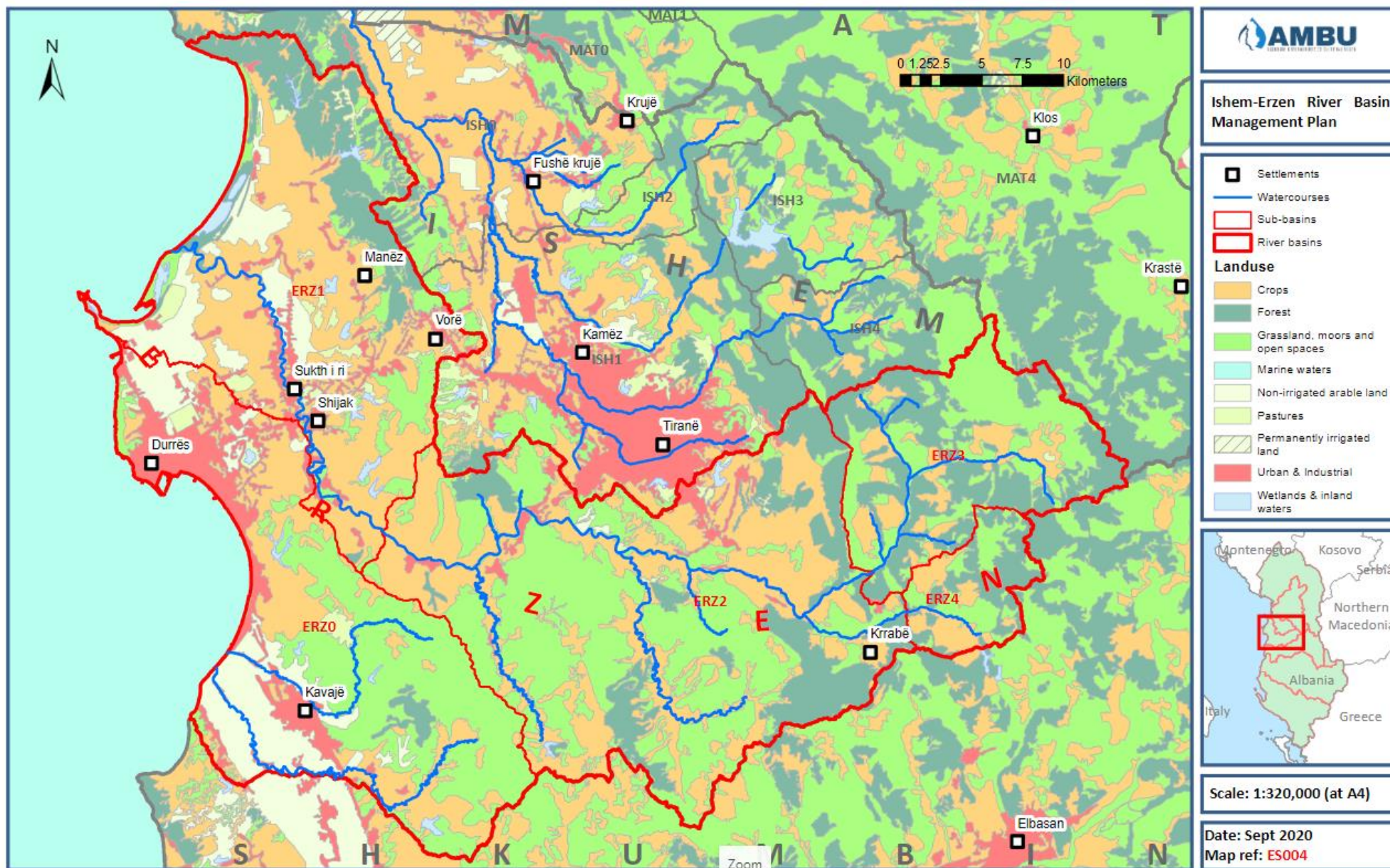
Harta 4-1- Shpërndarja e Reshjeve, Lumenjve Kryesorë dhe Rrjeteve Hidrometrike

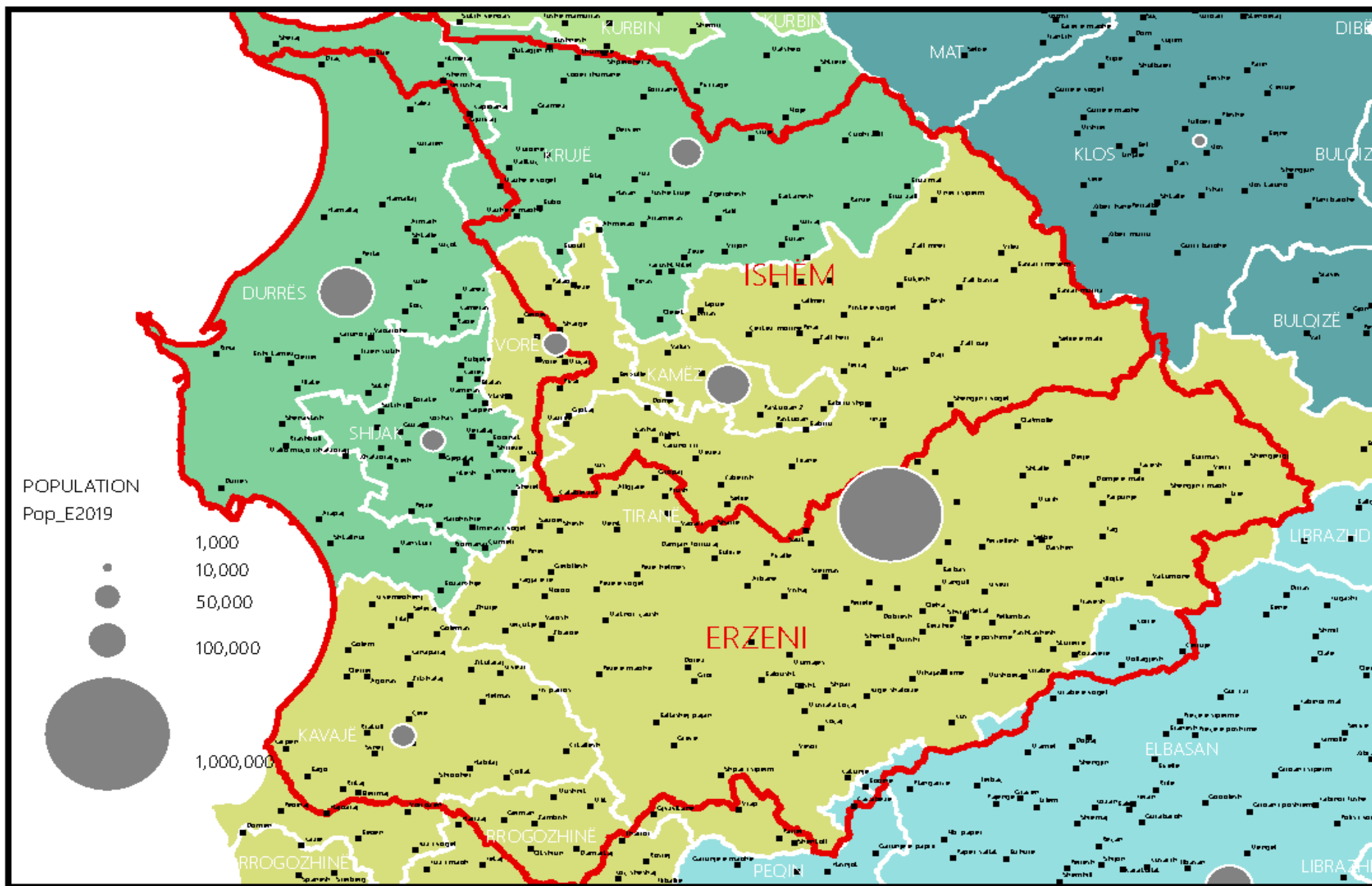
Harta 4-2 – Formacionet Kryesore Hidrogjeologjike

Harta 4-3 – Nënbasenet dhe përdorimi i tokës

Harta 4-4 – Popullsia sipas rajoneve administrative dhe aglomerateve kryesore të basenit ujor

5 Karakterizimi dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Sipërfaqësorë

5.1 Vështrim i përgjithshëm

5.1.1 Bashkimi Evropian

DKU përcakton kornizën ligjore për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore të brendshme, ujërave kalimtare, ujërave bregdetare dhe ujërave nëntokësore, me synimin për të: Sukses i zbatimit të Direktivës në arritjen e këtij qëllimi dhe objektivave përkatëse matet kryesisht nga statusi i “trupave ujorë”. Për këtë arsye, trupat ujorë janë njësi themelore që duhen përdorur për analizën, raportimin dhe vlerësimin e përputhshmërisë me objektivat mjedisore kryesore të Direktivës.¹⁰³ Çdo trup ujor duhet të jetë nën-njësi koherente në basenin ujor (ose rajonin e basenit ujor) për të cilin gjejnë zbatim objektivat mjedisore të Direktivës. Prandaj, qëllimi kryesor i identifikimit të trupave ujorë është vlerësimi dhe krahasimi i saktë i statusit me objektivat mjedisore, pra trupi ujor duhet klasifikuar në një klasë të vetme të statusit ekologjik me saktësinë dhe precizionin e duhur përmes programeve të monitorimit.

5.2 Kategorizimi dhe Tipologjia e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë

5.2.1 Kategoritë e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë

Procedura për karakterizimin e trupave ujorë përcaktohet qartësisht në DKU.¹⁰⁴ Trupat ujorë sipërfaqësorë brenda rajonit të basenit ujor duhen klasifikuar në një prej këtyre kategorive të trupave ujorë sipërfaqësorë: lumenj, liqene, ujëra të përkohshme, ujëra bregdetare, ose trupa ujorë artificialë dhe trupa ujorë tepër të modifikuar. Secila prej këtyre kategorive duhet identifikuar dhe raportuar më vete, brenda kuadrit të PMBU-së.

Trupat ujorë lumorë përkufizohen në Nenin 2(4) të DKU-së si trupa ujorë të brendshëm që rrjedhin kryesisht në sipërfaqe të tokës, por që një pjesë e gjatësisë së tyre mund të rrjedhë edhe nën tokë.

Liqenet përkufizohen në Nenin 2(5) të DKU-së si ujëra të brendshme të ndenjura.

Ujërat e përkohshme përkufizohen në nenin 2(6) të DKU-së si trupa ujorë sipërfaqësorë në afërsi të grykëderdhjeve të lumenjve, që janë pjesërisht me karakter të kripur si rezultat i afërsisë së tyre me ujërat bregdetare, por që ndikohen kryesisht nga rrjedhat e ujërave të ëmbla për sa i përket regjimit të rrjedhës apo kripësisë. Ujërat e përkohshme karakterizohen zakonisht nga veçoritë e tyre morfologjike dhe kimike, lidhur me përmasat dhe natyrën e lumenjve që rrjedhin në to.

Trupat ujorë bregdetarë përkufizohen në Nenin 2(7) të DKU-së, dhe shtrihen 1 milje nautike (1852 m) nga kepi tokësor.¹⁰⁵ Të gjithë trupat ujorë të përkohshëm dhe bregdetarë në Shqipëri gjenden brenda Ekorajonit 6 (Deti Mesdhe).

Trupat ujorë artificialë dhe tepër të modifikuar përkufizohen në nenin 2(8) dhe (9) të DKU-së. Në këto kushte, DKU-ja i lejon Shtetet Anëtare që t'i identifikojnë dhe shpallin trupat ujorë artificialë (TUA) dhe trupat ujorë tepër të modifikuar (TUTM) sipas nenit 4(3) të DKU-së. Shpallja dhe arsyetimi përkatës përmenden në mënyrë specifike në planet e menaxhimit të basenit ujor.

Domethënia dhe rëndësia e shpalljes së këtyre tipave të trupave ujorë për objektivat mjedisore të PMBU-së ka të bëjë pikërisht me faktin se TUTM-të janë trupa ujorë mjaft individualë që, për shkak të ndryshimeve fizike nga veprimtaria njerëzore, ndryshojnë thelbësisht në karakter dhe për rrjedhojë nuk mund ta arrijnë “statusin e mirë ekologjik” (SME). Vendosija e objektivave mjedisore më pak shtrëngues për këto trupa ujorë (raste përjashtime) përcaktohen në nenet 4(4) dhe 95 të DKU-së.

Duke qenë se cilësia ekologjike e ujit të TUA-ve dhe TUTM-ve vlerësohet në lidhje me kategorinë “filltare”, ne mendojmë se TUA-ve dhe TUTM-të janë një formë e veçantë e një prej kategorive të

¹⁰³ Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues i CIS-it Nr. 2, Identifikimi i Trupave Ujorë

¹⁰⁴ Komisioni Evropian - Direktiva 2000/60/EK - Shtojca II

¹⁰⁵ Vija bregdetare tejte e thyer mund të vizatohet si vijë drejtvizore. Dokumenti Udhëzues Nr.5, DKU CIS

tjera. Kjo do të thotë se çdo trup uhor karakterizohet (i) si një prej kategorive: lumë, liqen, ujëra kalimtare ose ujëra bregdetare; dhe (ii) si një prej formave: tepër i modifikuar, artificial, natyror.

5.2.2 Llojet e Trupave Uhorë Sipërfaqësorë

Për secilën prej kategorive të ujërave sipërfaqësore, bëhet dallimi midis trupave uhorë sipërfaqësorë brenda rajonit të basenit uhor sipas LLOJIT. Këto lloje përkufizohen duke përdorur ose Sistemin A, ose Sistemin B të DKU-së (Shtojca II). Në këtë plan, u zbatua procedura e Sistemit A.

Në thelbin konceptual të qasjes së “statusit ekologjik” të DKU-së qëndron pikërisht kodimi i llojit të trupave uhorë. Objektivi parësor është të arrihet të paktën “Statusi i Mirë” (përkufizuar si statusi i mirë ekologjik dhe kimik) për çdo trup uhor (Seksioni 8). Rrjedhimisht, për të përcaktuar statusin aktual ose ekzistues të trupit uhor x, duhet krahasuar me një “kusht reference” (kushte plotësisht natyrore) për atë lloj të trupit uhor. Ç’është më kryesorja, LLOJET e ndryshme të trupave uhorë qoftë edhe brenda po të njëjtës KATEGORI (p.sh lumenj) kanë kushte të ndryshme reference. Sa më i madh të jetë devijimi i gjendjes së trupit uhor nga kushtet e referencës, aq më i madh është ndikimi në statusin e trupit uhor përkatës.

Kushtet plotësisht natyrore (referencë) për pjesën më të madhe të trupave uhorë, të përcaktuar përmes gjykimit të ekspertëve, varen kryesisht nga tre përshkrues hidro-ekologjik parësorë:

- **Lartësia** - ky parametër ndikon më së shumti regjimet e temperaturave ditore, sezonale dhe vjetore të ekosistemeve ujore.
- **Përmasa** - ky parametër (p.sh zona ujëmbledhëse e trupit uhor lumor ose sipërfaqja e trupit uhor liqenor) ka ndikime mjaft komplekse, por ndikimet më të dukshme vërehen te sasia e ujit brenda ekosistemit uhor (magnituda e prurjes ose depozitimit), prurja sezonale ose regjimi i depozitimit, si dhe me shumë gjasa te habitat i ekosistemit dhe vazhdimësisë së tij.
- **Gjeologjia** - ky parametër ndikon më së shumti kiminë e ujërave pritëse ndaj ka ndikim të drejtpërdrejtë dhe të madh te speciet ujore të përshtatura veçanërisht ndaj këtyre kushteve fiziko-kimike. Ndikimet parësore gjeokimike mund të ndahen në formacione gjeologjike gëlqerore (karbonati), silicore (silice) ose organike (humike).

Për të garantuar qëndrueshmërinë e analizimit dhe raportimit të statusit ekologjik në kushtet e referencës, procesi i ndërkalibrimit po zbatohet prej shumë vitesh tashmë ndërmjet Shteteve Anëtare, (duke përdorur edhe Sistemin A edhe Sistemin B). Puna e kryer së fundi mbi këtë çështje për ripërkufizimin e tipologjive të gjera për lumenjtë dhe liqenet evropiane përafrohet më mirë me llojet e gjera të ndërkalibrimit evropian, ndaj është miratuar në kuadër të kësaj PMBU-je.¹⁰⁶

Përmbledhja e përshkruesve të tipologjisë dhe kodeve për lumenjtë dhe liqenet evropiane gjendet në Shtojcën Teknike X.

Sipas Shtojcës II, 1.1.v të D-së, diferencimi i tipologjisë për trupat uhorë artificialë (TUA) dhe tepër të modifikuar (TUTM) duhet kryer në përputhje me përshkruesit për cilëndo kategori të ujërave sipërfaqësore natyrore që ngjason më tepër me TUA-në apo TUTM-në në fjalë. Sikundër, elementet e cilësisë duhet të jenë ato që gjejnë zbatim për çdo kategori të ujërave sipërfaqësore natyrore që ngjason më tepër me TUA-n apo TUTM-në (DKU, Shtojca 1.1.5). Kjo do të thotë se rezervuarët e krijuar përmes ndërtimit të digave në lumenj mund të kategorizohen si lumenj tepër të modifikuar, por duhet të klasifikohen në lloje dhe vlerësuar duke përdorur elementet dhe mjetet e duhura për liqenet, pasi liqenet janë një kategori e ujërave sipërfaqësore natyrore me të cilët rezervuarët kanë ngjashmëri më të madhe.

5.2.3 Tipologjia e Trupave Uhorë Sipërfaqësorë që Ndikon Përvijimin

Përvijimi i trupave uhorë (përcaktimi i ndarjeve të sakta gjeografike brenda lumenjve, liqeneve, ujërave nëntokësore në elemente më të vogla) përshkruhet në seksionin 5.4 dhe është pjesë e fazës së tretë të procesit të karakterizimit. Për sa i përket klasave tipologjike, duke qenë se ndryshimet në tipologjinë

¹⁰⁶Shkenca e Mjedisit Total - Tipologji e re e gjerë për lumenjtë dhe liqenet në Evropë: Kryerja dhe zbatimi i vlerësimeve mjedisore në shkallë të gjerë, Elsevier, 2019.

e trupit uhor ka shumë të ngjarë që të lidhet me një ndryshim të kushteve të referencës, dhe se kushtet e referencës duhet të zbatohen në mënyrë të njëtrajtshme për atë trup uhor individual, rrjedh që ndryshimi i llojit të trupit uhor duhet të sjellë ndryshim edhe në përcaktimin e kufijve të atij trupi uhor të përvijuar.

Për shembull, për një trup uhor lumor të ngjashëm të së njëjtës klasë dhe gjeologji me zonën ujëmbledhëse, kalimi nga lartësi e madhe (> 800 m) në lartësi mesatare (> 200 < 800 m) do të kërkonte ndarje në dy trupa uhorë për të pasqyruar kushtet e ndryshme të referencës (dhe mundësisht, statusin aktual). Thënë më thjesht, trupi uhor i përvijuar nuk duhet t'i kalojë kufijtë tipologjikë, që përkufizohen nga lartësia, përmasa dhe klasat gjeologjike të DKU-së në Shtojcën II.

Lidhur me rastin e veçantë të trupave uhorë artificialë (TUA) ose trupave uhorë tepër të modifikuar (TUTM), kufijtë tipologjikë gjejnë zbatim të njëtrajtshëm edhe për këto kategori. Sipas Shtojcës II, 1.1.v të DKU-së, diferencimi i tipologjisë për trupat uhorë artificialë (TUA) dhe tepër të modifikuar (TUTM) duhet kryer në përputhje me përshkruesit për cilëndo kategori të ujërave sipërfaqësore natyrore që ngjason më tepër me TUA-në apo TUTM-në në fjalë.

5.2.4 Presionet dhe Ndikimet e Trupit Uhor Sipërfaqësor që Ndikojnë Përvijimin

Përvijimi duhet kryer deri në ato nivele sa për të pasur një përcaktim të saktë të statusit të çdo trupi uhor individual, pa krijuar nën-ndarje të panumërta në trupa uhorë më të vegjël që nuk japin kontribut domethënës kundrejt qëllimeve të Direktivës. Duke qenë se janë të të njëjtit LLOJ (seksioni 5.2.2), elementet e ngjashme të ujërave sipërfaqësore me të njëjtin status mund të kombinohen në një trup uhor të vetëm, për shembull disa degë të vogla furnizuese në fuqinë e basenit.

Megjithatë, kur trupi uhor i nënshtrohet një presioni të konsiderueshëm (qoftë pikësor, apo të shpërndarë), si p.sh shkarkimet e përqendruara të ujërave të ndotura, atëherë ka të ngjarë që të aplikohet një ndarje të paktën për të veçuar trupat uhorë të rrjedhës së sipërme nga ato në rrjedhën e poshtme të shkarkimit të ndotësve, pasi edhe statusi do të jetë i ndryshëm.

5.3 Koherenca dhe Metodologjia e Përvijimit të trupave uhorë

Parimet e bashkim-ndarjes të parashtruara në seksionin 5.2.4 duhet të marrin parasysh jo vetëm statusin aktual, por edhe ndryshimet e mundshme të statusit brenda trupit të vetëm uhor për shkak të presioneve dhe ndikimeve. Për shembull, zgjerimi urban, veprat e mbrojtjes nga përmbytjet, ofrimi i shërbimit të trajtimit të ujërave të ndotura, hidrocentralet ose sistemet e reja të marrjes dhe shkarkimit të ujit kanë gjasa të ndikojnë në status në pika të ndryshme përgjatë lumit.

Këto presione pikësore ose të shpërndara mund të tregojnë se trupi uhor i bashkuar aktualisht duhet ndarë në disa trupa uhorë më të vegjël në të ardhmen, në mënyrë që të bëhet një identifikim sa më i saktë i statusit të secilit. Me qëllim menaxhimit efikas të bazës së të dhënave dhe shmangien e ricaktimit të kodeve unike të trupave uhorë (Kodi Evropian i Trupave Uhorë Sipërfaqësore)¹⁰⁷ preferohet që në disa raste, trupi uhor të mos thjeshtohet më tepër seç duhet, ndonëse karakteristikat dhe statusi i tyre aktual mund të jenë uniform. Ky paralajmërim vlen sidomos kur rritet gjatësia e trupit uhor.

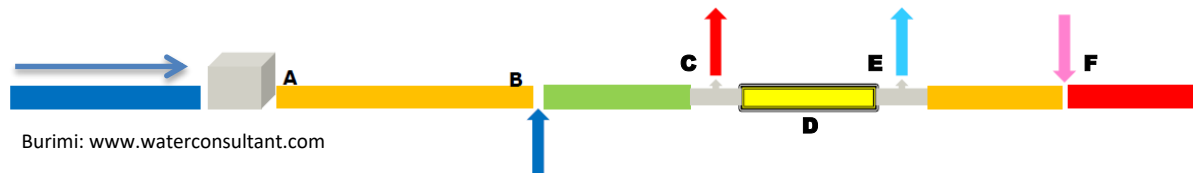
Problematika e dytë që haset në Shqipëri është se programet e monitorimit mbikëqyrës të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore nuk mjaftojnë për të mbuluar të gjithë trupat uhorë, pra statusi i shumë trupave uhorë të përvijuar nuk njihet. Ky është rasti për planin 2022-2027. Për pasojë, duhet gjykuar se ku mund të ndodhë ndryshimi në status aktualisht ose në të ardhmen për shkak të karakteristikave natyrore ose presioneve antropogjene.

Figura 5-1 ilustron metodologjinë e përdorur të përvijimit. Supozohet se fillimisht kemi të bëjmë me një trup të vetëm uhor të ngjashëm me "Status shumë të mirë". Megjithatë, kur kalojmë nga e majta në të djathtë, hidrocentrali në pikën (A) ndikon ndjeshëm në elementet hidromorfologjike në rrjedhën e poshtme, duke sjellë një përkeqësim të statusit. Ndikimi mund të kompensohet deri në njëfarë

¹⁰⁷ Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues WISE GIS për Raportimin e të Dhënave Hapësinore për të Dhënat Hapësinore të WISE, Versioni 6.0.6, 2016

shkalle nga fluksi në hyrje i degës furnizuese në pikën (B), në varësi të flukseve përkatëse të prurjes. Nxjerrjet e ujit për industrinë (C), veprat e mbrojtjes nga përmytjet (D), furnizimi me ujë në nivel bashkie (E) dhe shkarkimi i ujërave të ndotura urbane (F) ndikojnë që të gjitha në një mënyrë tejet komplekse në disa ndryshime të statusit brenda trupit ujqor.

Figura 5-1 – Shembull i një Trupi Ujqor të Llojit të Ngjashëm me Status të Larmishëm

Në këtë shembull, duhen përvijuar gjashtë trupa ujqorë për t'i përmbushur me saktësi kërkesat e DKU-së. Në praktikë, përvijimi i trupave ujqorë mund të mos jetë aq kompleks sa ky shembull; rasti më lart është marrë për të treguar se presionet, statusi ose ndikimet aktuale dhe/ose të ardhshme janë që të gjitha faktorë të procesit të përvijimit të trupave ujqorë që shkojnë përtej përvijimeve të thjeshta, të cilat vijnë për shkak të kushteve gjeologjike, hidromorfologjike dhe kufitare tipologjike.

5.4 Trupat Ujqorë Sipërfaqësore në Basenin e Erzenit

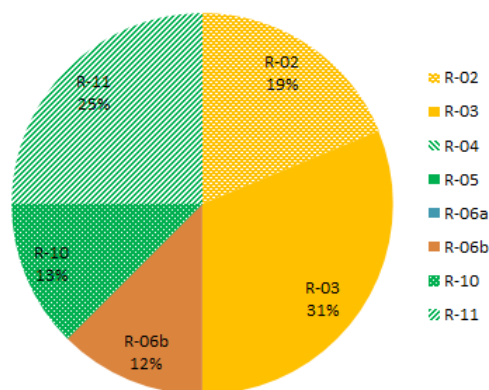
5.4.1 Trupat Ujqorë Lumorë

Njësoj si për të gjithë trupat e tjerë ujqorë, lumenjtë në basenin e Erzenit duhet të nën-ndahen fillimisht në lloje dhe më pas në elemente të pavarura dhe të rëndësishme, në mënyrë që të përcaktohet me saktësi statusi i atij trupi ujqor. Të gjithë trupat ujqorë lumorë dhe liqenorë në Shqipëri janë pjesë e Ekorajonit 6 (Ballkani Perëndimor Helenik).

Për basenin e Erzenit janë përcaktuar 16 trupa ujqorë lumorë (TUL) dhe 3 trupa ujqorë kalimtarë (TUK). Këta trupa ujqorë janë karakterizuar sipas Sistemit A të Shtojcës II të DKU-së, siç paraqitet në Tabelën 5-1. Numat janë caktuar sipas sistemit Pfafstetter dhe paraqiten në Hartën 5-1.¹⁰⁸

Figura 5-2 – Madhësitë e Trupave Ujqorë Lumorë sipas Frekuencës – Erzen

Lloji	Lartësia	Madhësia	Gjeologjia
R-02	<200	Mesatar-I madh	silicor
R-03	<200	e vogël	silicor
R-04	<200	Mesatar-I madh	Gëlqeror/I përzier
R-05	<200	e vogël	Gëlqeror/I përzier
R-06a	<200	e vogël	Organik/silicor
R-06b	<200	Mesatar-I madh	Organik/silicor
R-10	200-800	Mesatar-I madh	Gëlqeror/I përzier
R-11	200-800	e vogël	Gëlqeror/I përzier

Procedura e karakterizimit të përdorur në Shqipëri pranon rëndësinë e regjimit të rrjedhës së lumit si element kritik i kushteve të referencës të llojeve të ndryshme të trupave ujqorë. Sipas rastit dhe kur ka

Sistemi i përgjithshëm i kodimit të veçorive hidrologjike në Shqipëri (basenet, nënbasenet, trupat ujqorë, stacionet e monitorimit etj.) nuk ka qenë në përputhje me qëllimin që prej vitit 2020. Agjencitë kryesore të monitorimit (AMBU, ShGjSh, AKM) nuk përdorin një sistem konsistent ose logjik ndërmjet tyre. PMBU-ja përdor sistemin standard të caktimit të numrave për basenet ujqore mbarevropiane, që rrjedh nga sistemi i kodimit të Karakterizimit dhe Modelimit të Ujëmbledhësit (CCM) të JRC-së së KE-së. Zakonisht, kodet e trupave ujqorë i marrin 4-6 shifrat e para nga baseni ujqor (i njohur edhe si "kodi fillestar"), të cilat pasohen nga numra të tjerë. Për trupat ujqorë lumorë është zbatuar me rreptësi sistemi i kodimit Pfafstetter. AMBU-t i kërkohet të punojë sistematikisht për prezantimin e sistemit të kodimit logjik dhe në përputhje me WISE-n në Kadastrën Kombëtare të Burimeve Ujqore.

<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/ccm-v.2>

të dhëna në dispozicion, në Tabelën 5-1 paraqitet regjimi vjetor i prurjes, i përmbledhur, duke përshkruar prurjet treguese për Q_{10} , Q_{50} , Q_{90} , të cilat përkojnë përkatësisht me vlerat e larta, mesatare dhe të ulëta të prurjes.¹⁰⁹ Prurja mesatare përshkruan prurjen afatgjatë me 50% probabilitet për të ndodhur dhe është treguesi më përfaqësues i prurjes mesatare. Q_{10} , Q_{50} dhe Q_{90} janë 'tregues të prurjes mjedisore'.

Ndryshimet e konsiderueshme të këtyre prurjeve nga kushtet natyrore (p.sh për shkak të depozitimit, devijimit ose mbinxjerrjes së ujit) shërbejnë si tregues i presioneve në trupin uJOR dhe me shumë gjasa mund ta reduktojnë statusin ekologjik (shihni seksionin 3.3.5).

Q_{90} -a ka rëndësi të jashtëzakonshme për kushtet e referencës të prurjes mjedisore. Vlera e raportit Q_{90}/Q_{50} nga Kurba e Qëndrueshmërisë së Prurjes përfaqëson zakonisht kontributin e ujërave nëntokësore në rrjedhën e lumit, njohur ndryshe edhe si "Indeksi i Prurjes Bazë" (IPB). Në basenet ujore shqiptare, ujërat nëntokësore japin një kontribut vjetor prej të paktën 30% të rrjedhës totale të lumit. Gjatë verës, kur prurjet janë të pakta, ujërat nëntokësore shërbejnë si komponent parësor i rrjedhës. Prandaj, gjatë këtyre periudhave, kontributi i ujërave nëntokësore përbën të gjithë prurjen mjedisore dhe si i tillë duhet mbrojtur. Shkarkimet e ujërave nëntokësore dhe % e kontributit të tyre ndryshon përgjatë vitit, por Q_{90} -a vjetore shërben si vlerë referencë e përafërt.

5.4.2 Trupat UJORë LiqenORë

Edhe trupat uJORë liqenORë (TUQ) të basenit të Erzenit karakterizohen sipas DKU-së, Shtojca II, Sistemi A. Përdoren po të njëjtët përshkruet të tipologjisë si për lumenjtë, përkatësisht lartësia, gjeologjia, përmasat e liqenit dhe thellësia. Minimumi normal i sipërfaqes së një liqeni është 0.5 km² (DKU, Shtojca II, 1.2.2).

Megjithatë, duke qenë se shumë rezervuarë apo trupa uJORë liqenORë në Shqipëri nuk janë monitoruar më parë, në këtë hartim të parë të PMBU-së së Erzenit, janë përfshirë katër trupa uJORë < 0.5 km². Ata do të kërkojë kampionim/vlerësim monitorues gjatë periudhës 2022-2027 për të përcaktuar nëse kanë ndonjë karakteristikë të veçantë ekologjike, në të kundërt do të hiqen nga regjistri i trupave uJORë.

Duke qenë se në Shqipëri ka shumë trupa uJORë liqenORë që veprojnë si rezervuarë hidrocentralesh, raportimi sipas Sistemit A për Shqipërinë përfshin parametrin e thellësisë Δ , që përshkruan luhatjet tipike vjetore të nivelit të ujit, që ndikon ndjeshëm në morfologjinë e habitatit.

Për basenin e Erzenit janë përcaktuar 11 trupa uJORë lumORë (TUL). Këtu përshihet edhe rezervuari ujësjellës publik "Manskurisa" (njohur ndryshe si liqeni i Durrësit), i cili përdoret nga shoqëria UK Kavajë. Karakterizimi i këtyre trupave uJORë paraqitet në Tabelën 5-2 dhe Harta 5-1.

Zakonisht, liqenet/rezervuarët e basenit të Erzenit që ndodhen në nën-basenet e poshtme ERZO dhe ERZ1 janë shumë të vegjël ose të vegjël (< 1 km²), kryesisht me karakter silicor dhe përdoren më së shumti për ujitje.

Asnjë prej TUL-ve në basenin e Erzenit nuk është matur dhe monitoruar, ndaj regjimi i fluksit në hyrje nuk dihet.

5.4.3 Ujërat e Përkohshme

Ujërat e përkohshme janë trupa uJORë sipërfaqësORë në afërsi të grykëderdhjeve të lumenjve në det, që janë pjesërisht me karakter të kripur, si rezultat i afërsisë së tyre me ujërat bregdetare, por që kryesisht ndikohen nga rrjedhat me ujëra të ëmbla (DKU, neni 2(6)).

Ujërat e përkohshme në Shqipëri nuk janë përvijuar më parë në PMBU dhe nuk ka asnjë kusht referencë për to. Në PMBU-në e Erzenit, kufiri midis trupit uJOR lumOR dhe trupit uJOR të përkohshëm në rrjedhën e poshtme është përlllogaritur përmes matjeve të përcjellshmërisë elektrike të lumit që tregon nivelin e kripësisë, të kryera gjatë fushatës së kampionimit të PMBU-së (shihni seksionin 8.3).

¹⁰⁹Vlerat e prurjes janë marrë nga të dhënat e Stacioneve të Monitorimit të Prurjes të përshkruara në Seksionin 4.2, faktorizuar me Zonën. Gjithsesi, këto vlera bazohen te të dhënat e periudhës 1965-1995, ndaj nuk janë të besueshme për analizë aktuale.

Për basenin e Erzenit janë identifikuar tre trupa ujorë të përkohshëm. Këta trupa ujorë janë karakterizuar në përputhje me Sistemin A të DKU-së, Shtojca II, dhe paraqiten në Tabelën 5-3 dhe Hartën 5-1.

5.4.4 Trupat Ujorë Bregdetarë

Gjatë përcaktimit të shtrirjes së ujërave bregdetare në një rajon të basenit ujor, objektivi është që të sigurohemi që ujërat bregdetare t'i caktohen njësisë së menaxhimit më të afërt ose më të përshtatshme nga pikëpamja natyrore për të minimizuar ndarjen e panevojshme të trupave ujorë bregdetarë.

Lagunat bregdetare (të pranishme në basenin ujor të Erzenit) mund të jenë ose ujëra bregdetare ose të përkohshme, në varësi të faktit nëse laguna përkon me përkufizimin e ujërave të përkohshme në Direktivë sipas nenit 2(6) të DKU-së.

Për basenin e Erzenit janë përcaktuar gjashtë trupa ujorë bregdetarë (TUB). Këta trupa ujorë janë karakterizuar në përputhje me Sistemin A të DKU-së, Shtojca II, dhe paraqiten në Tabelën 5-4 dhe Hartën 5-1.

5.4.5 Trupat Ujorë Tepër të Modifikuar dhe Trupat Ujorë Artificialë

Sipas nenit 4(3) të DKU-së, TUTM-të janë trupa ujorë mjaft natyrorë që, për shkak të ndryshimeve fizike nga veprimtaria njerëzore, ndryshojnë thelbësisht në karakter dhe për rrjedhojë nuk mund ta arrijnë "statusin e mirë ekologjik" (SME). TUA-të janë trupa ujorë artificialë krijuar nga veprimtaria njerëzore p.sh kanalet devijuese, kanalet e ujitjes. Në vend të statusit të mirë ekologjik, objektivi mjedisor për TUTM-të dhe TUA-të është potenciali i mirë ekologjik (PME). TUA-të ndryshojnë nga TUTM-të nga fakti se trupi ujor artificial është krijuar në një vend ku nuk ka ekzistuar asnjë trup ujor më parë. Elementet e vogla të ujërave sipërfaqësore (pellgjet e përkohshme, përrrenjtë etj) mund të shpërfillen.¹¹⁰

Neni 2(9) i DKU-së i përcakton TUTM-të si:

- Trupa të ndryshuar fizikisht - p.sh diga, rezervuarë, kanalizime, vepra të mbrojtjes nga përmytjet etj.
- Trupa me ndryshime të ndjeshme në karakter - ç'është më e rëndësishmja këtu përfshihen edhe ndryshimet e regjimit të prurjes
- Sipas kritereve të Nenit 4(3) - ndryshimet e trupit ujor për të arritur SME-në do të ndikojnë negativisht në veprimtaritë për të cilat janë krijuar TUTM-të, ose objektivat e vendosura për shkak të modifikimeve nuk mund të arrihen për arsye të realizueshmërisë teknike ose kostove disproporcionale përmes mjeteve të tjera mjedisore më të mira.

Për basenin e Erzenit janë identifikuar shtatë TUA ose TUTM të kategorive të ndryshme. Këta trupa ujorë janë karakterizuar në përputhje me Sistemin A të DKU-së, Shtojca II dhe paraqitet në Figurën 5-5 dhe Hartën 5-1.

TUTM-të dhe TUA-të përfshihen në Tabelat e karakterizimit për trupat ujorë me të cilët ngjasojnë më së shumti, pasi kështu përcaktohet potenciali ekologjik i TUTM-së/TUA-së (Kapitulli 10).

¹¹⁰Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues i CIS-it Nr. 4, Identifikimi dhe Përcaktimi i Trupave Ujorë Tepër të Modifikuar (3.1.2)

Tabela 5-1 – Baseni Ujor i Erzenit, Karakterizimi i Trupit Ujor, Kategoria e LUMENJVE

LUMË EMRI	NËNBASENI	TRUPI UJOR KODI I BE-SË (RW)	LARTËSIA mASL	ZONA km ²	GJEOLGJIA LLOJI	TIPOLOGJIA KODI I BE-SË	LUMË FORMA	GJATËSIA km	GJERËSIA m	REGJIMI I PRURJES FAKTIKE ¹¹¹			
										Q10	Q50	Q90	BFI
Erzen	ERZ1	351611	<200	893	Organik + Silicor	R-06b	Ndër	2.8	34	31.14	20.24	13.51	0.67
Erzen	ERZ1	351613	<200	857	Organik + Silicor	R-06b	Natyror	25.0	22	29.89	19.42	12.96	0.67
Erzen	ERZ1/ERZ2	351615	<200	724	Silicor	R-02	Natyror	13.6	55	25.25	16.41	10.95	0.67
Pezë	ERZ2	35162	<200	75.5	Silicor	R-03	Natyror	20.9	15	2.48	1.62	1.09	0.67
Erzen	ERZ2	35163	<200	586	Silicor	R-02	Natyror	20.6	56	18.84	12.33	8.32	0.67
Erzen	ERZ2	35164	<200	131	Silicor	R-03	Natyror	26.0	23	4.21	2.76	1.86	0.67
Erzen	ERZ2	35165	<200	383.1	Silicor	R-02	Natyror	21.8	66	12.32	8.06	5.44	0.67
Përroi Zallit	ERZ2	351661	>200 <800	79.7	Gëlqeror + Nësitar	R-11	TUTM	8.3	13	3.50	2.20	1.28	0.58
Përroi Zallit	ERZ4	351663	>200 <800	50.4	Gëlqeror + Nësitar	R-11	Natyror	5.6	77	2.21	1.39	0.81	0.58
Erzen	ERZ2	351671	>200 <800	175.9	Gëlqeror + Nësitar	R-10	Natyror	5.6	53	8.98	5.75	3.83	0.67
Erzen	ERZ3	351673	>200 <800	165.9	Gëlqeror + Nësitar	R-10	Natyror	14.6	94	8.47	5.42	3.61	0.67
	ERZ3	35168	>200 <800	33.7	Gëlqeror + Nësitar	R-11	Natyror	10.3	59	1.72	1.10	0.73	0.67
Erzen	ERZ3	35169	>200 <800	87.9	Gëlqeror + Nësitar	R-11	Natyror	12.3	38	4.49	2.87	1.91	0.67
Darcit	ERZO	351711	<200	124.2	Organik + Silicor	R-06b	Ndër	1.4	8	4.32	2.81	0.81	0.29
Darcit	ERZO	351713	<200	122.6	Organik + Silicor	R-06b	TUTM	33.6	11	4.28	2.78	0.80	0.29
Darcit	ERZO	351715	<200	80.3	Silicor	R-03	Natyror	17.4	14	2.80	1.82	0.52	0.29
Lishatit	ERZO	351721	<200	88.9	Organik + Silicor	R-06b	Ndër	1.9	12	3.10	2.02	0.58	0.29
Lishatit	ERZO	351723	<200	78.4	Silicor	R-03	TUTM	23.9	4	2.73	1.78	0.51	0.29
Lishatit	ERZO	351725	<200	56.7	Silicor	R-03	Natyror	18.4	4	1.98	1.28	0.37	0.29

Tabela 5 -2 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria e LIQENEVE

LIQEN EMRI	LOKAL NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	LARTËSIA mASL	ZONA km ²	GJEOLGJIA LLOJI	TIPOLOGJIA KODI I BE-SË	THELLËSIA m	GJATËSIA km	Δ NIVELI m	REGJIMI I PRURJES FAKTIKE			
										Q10	Q50	Q90	BFI
Topanas	ERZ1	LW351601		0.399	silicor	L-15				0.23	0.15	0.04	0.29

¹¹¹Regjimet e prurjes për trupat ujorë individualë nuk mund të llogariten për shkak të mungesës së të dhënave të besueshme hidrometrike.

Taranit	ERZ1	LW351602	50	1.571	silicor	L-13	0.73	0.48	0.14	0.29
Manzës	ERZ1	LW351603	19	0.501	silicor	L-13	0.29	0.19	0.05	0.29
Rubjekes	ERZ1	LW351604	27	0.515	silicor	L-13	0.23	0.15	0.04	0.29
Metallës	ERZ1	LW351605	51	0.433	silicor	L-15	0.15	0.09	0.03	0.29
Callikut	ERZ1	LW351606	51	0.677	silicor	L-13	0.35	0.23	0.07	0.29
Farkës	ERZ2	LW351607	189	0.723	silicor	L-13	0.15	0.09	0.03	0.29
Okshtunit	ERZO	LW351608	72	0.713	silicor	L-13	0.38	0.25	0.07	0.29
Manskurisë	ERZO	LW351609	35	0.712	silicor	L-13	0.42	0.27	0.08	0.29
<pa emër>	ERZO	LW351610	21	0.401	silicor	L-15	0.15	0.09	0.03	0.29
Bishtarakës	ERZ1	LW351611	0	1.410	silicor	L-13				

Tabela 5 -3 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria Ujërat KALIMTARE

KALIMTARE EMRI	LOKAL NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA	GJATËSIA	KRIPËSIA MESATARE VJETORE	PËRCJELLSHMËRI A ELEKTRIKE	BATICA MESATARE DIAPAZONI	TEMPERATURA MESATARE E UJIT	TURBULLIRA	
Erzen	ERZ1	TW351611	Lumë	7.2						
Darcit	ERZO	TW351711	Lumë	1.4						
Lishatit	ERZO	TW351721	Lumë	1.9						

Tabela 5 -4 – Karakterizimi i Trupave Ujorë – Kategoria e Ujërave BREGDETARE

BREGDETARE EMRI	LOKAL NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA	GJATËSIA	KRIPËSIA MESATARE VJETORE	THELLËSIA MESATARE	BATICA MESATARE DIAPAZONI	TEMPERATURA MESATARE E UJIT	TURBULLIRA	
Kepi i Rodonit	ISHO	CW351402	Bregdeti	15.0						
Gjiri i Lalëzit	ERZ1	CW351602	Bregdeti	8.80						
Rinia	ERZ1	CW351605	Bregdeti	16.70						
Hamallaj	ERZ1	CW351606	Laguna	16.70						
Durrës	ERZO	CW351608	Bregdeti	29.10						
Lumi	ERZO	CW351611	Bregdeti	4.90						

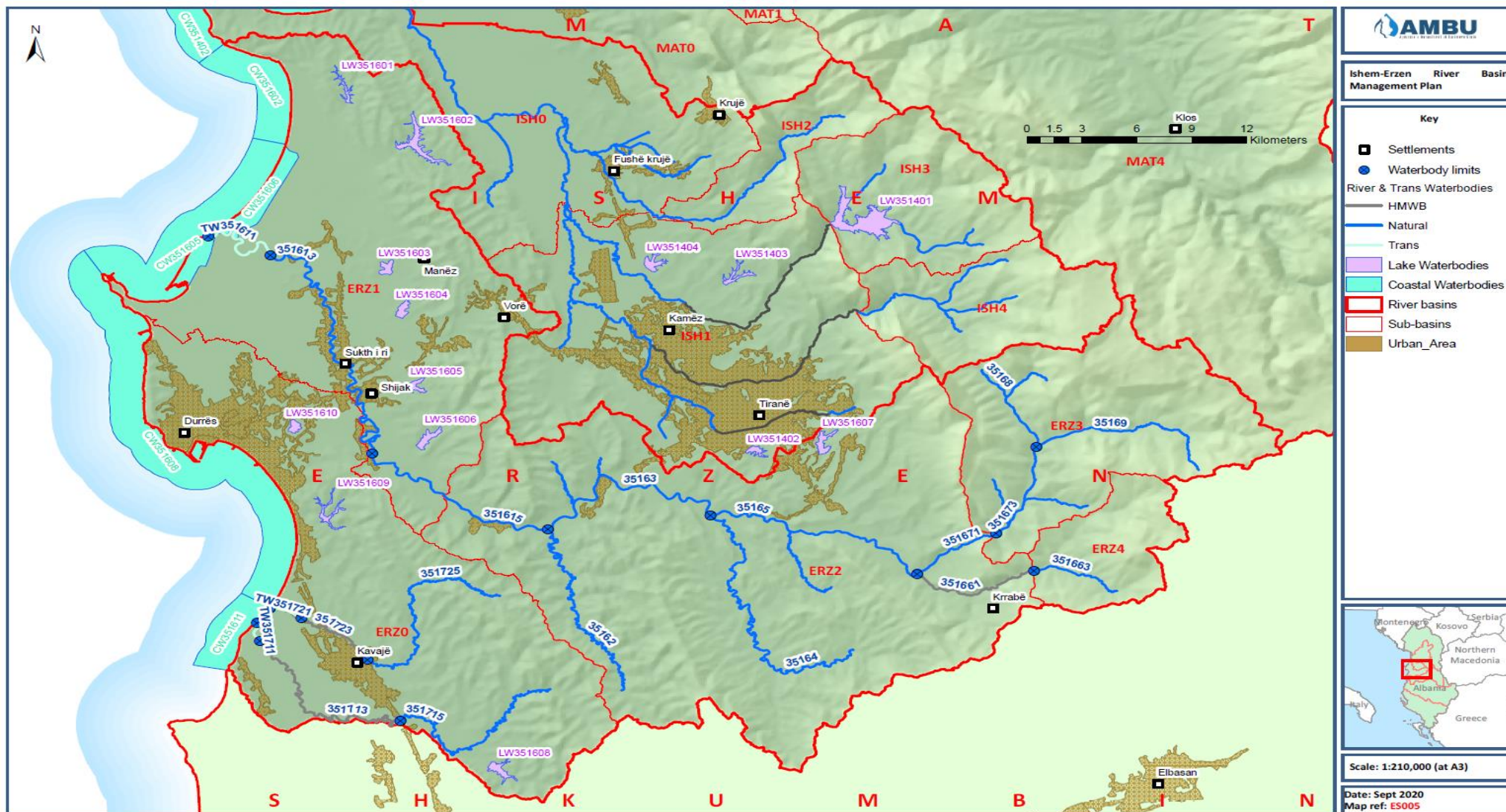
Figura 5-5 –Karakterizimi i trupave ujqorë - Kategoria e TRUPAVE UJORË TEPËR TË MODIFIKUAR (TUTM) dhe TRUPAVE UJORË ARTIFICIALE (TUA)

TUA ose TUTM EMRI	LOKAL NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	STATUSI EKOLOGJIK KATEGORIA	FORMA	TIPOLOGJIA KODI I BE-SË	GJATËSIA në km SIPËRFAQJA në km ²	TUTM/TUA MODIFIKIMI	TUTM/TUA PËRDORIMI
Përroi Zallit	ERZ2	RW351661	TUL	TUTM	R-11	8.3	Regjimi i Prurjes	Energjia - hidrocentralet
Përroi Zallit	ERZ4	RW351663	TUQ	TUTM	R-11	<0.5	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Energjia - hidrocentralet
Darcit	ERZ0	TW351711	TW	TUTM	R-06b	1.4	Kanalizimi- Përforcimi	Bujqësia - Ujitja
Darcit	ERZ0	RW351713	TUL	TUTM	R-06b	33.6	Kanalizimi- Përforcimi	Bujqësia - Ujitja
Lishatit	ERZ0	RW351721	TW	TUTM	R-03	1.9	Kanalizimi- Përforcimi	Bujqësia - Ujitja
Ujëmb. I Topanas	ERZ1	LW351601	TUQ	TUTM	L-15	0.399	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Ujëmb. i Tarinit	ERZ1	LW351602	TUQ	TUTM	L-13	1.571	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Ujëmb. i Manzës	ERZ1	LW351603	TUQ	TUA	L-13	0.501	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Rubjekes	ERZ1	LW351604	TUQ	TUA	L-13	0.515	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Metallës	ERZ1	LW351605	TUQ	TUA	L-15	0.433	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Callikut	ERZ2	LW351606	TUQ	TUA	L-13	0.677	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Liqeni I Farkës	ERZ0	LW351607	TUQ	TUTM	L-13	0.723	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Okshtunit	ERZ0	LW351608	TUQ	TUTM	L-13	0.713	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Manskurisë	ERZ0	LW351609	TUQ	TUA	L-13	0.712	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Rrashbull	ERZ1	LW351610	TUQ	TUA	L-15	0.401	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja
Bishtarakës	ERZ1	LW351611	TUQ	TUA	L-13	1.410	Kapërdredhësit– Digat– Rezervuarët	Bujqësia - Ujitja

Shënime:

1. Kategoria e Statusit ekologjik është kategoria e trupit ujqor me të cilin ngjason më shumë TUA ose TUTM-ja për qëllimet e vlerësimit të potencialit ekologjik
2. Modifikimi vjen nga skema TUS e GIS-it të WISE 2016: <ModifikimifizikiTUTM-së>
3. Përdorimi vjen nga skema TUS e GIS-it të WISE 2016: <PërdorimiiUjittëTUTM-së>
4. Lloji i përjashtuar vjen nga skema TUS e GIS-it të WISE 2016: Shtojca 8g
5. Llojet e përjashtuara janë vetëm TREGUESE. Arsyetimi duhet konfirmuar në Analizën Ekonomike ose Kapitullin 12.
6. Nëse Lloji i Përjashtuar renditet në Nenin 4(7), duhet përcaktuar Modifikimi i Ri dhe data e Modifikimit të Ri, si dhe arsyetimi duhet konfirmuar në Analizën Ekonomike ose Kapitullin 12.

Harta 5-1 – Kategoritë dhe Përvijimi i Trupit Ujor Sipërfaqësor

6 Karakterizimi dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Nëntokësorë

6.1 Vështrim i përgjithshëm

Plani i Menaxhimit të Basenit Ujor duhet të paraqesë karakterizimin fillestar të të gjithë trupave ujorë nëntokësorë për të vlerësuar përdorimet e tyre dhe shkallën në të cilën ata rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore, përkatësisht statusin e mirë sasior dhe atë kimik. Këta trupa ujorë nëntokësorë të identifikuar si në risk për të mos arritur objektivat mjedisore kërkojnë karakterizim dhe hetim të mëtejshëm për të bërë një vlerësim më të saktë të domethënies së këtij risku dhe identifikuar masat e kërkuara.

6.1.1 Shqipëria

Autoriteti kompetent në Shqipëri për identifikimin dhe raportimin e burimeve të ujërave nëntokësore, tendencat dhe ndikimet është Shërbimi Shqiptar Gjeologjik (ShGjSh). Aktivitetet e ShGjSh-së lidhen ngushtësisht me ato të AKM-së (përmes monitorimit dhe raportimit) dhe AMBU-së (përmes dhënies së lejeve dhe shpërndarjes së burimeve ujore).

6.1.2 Bashkimi Evropian

Qëllimi kryesor i DKU-së është të parandalojë përkeqësimin e mëtejshëm dhe të përmirësojë statusin e ekosistemeve ujore në lidhje me nevojat e tyre ujore, si dhe ekosistemeve tokësore që varen drejtpërdrejt nga ekosistemet ujore. Objektivi i mbrojtjes dhe përmirësimit të statusit të mirë të ujërave nëntokësore është hartuar në mënyrë të tillë që të arrihet ky qëllim. Kërkesat për identifikimin dhe vlerësimin e ujërave nëntokësore përafrohen ngushtësisht me objektivat e Direktivës 2006/118/KE dhe Direktivës 91/676/KEE.¹¹²¹¹³ Kjo Direktivë përcakton regjimin i cili vendos standardet e cilësisë së ujërave nëntokësore dhe masat për parandalimin ose kufizimin e ndotësve që depërtojnë në ujëra nëntokësore.

6.2 Kategorizimi dhe Tipologjia e Trupave Ujorë Nëntokësorë

6.2.1 Kategoritë e Trupave Ujorë Nëntokësorë

Ujërat nëntokësore nuk kategorizohen njësoj si ujërat sipërfaqësore, pasi konsiderohen si element individual më vete. Megjithatë, ka disa dallime mjaft të rëndësishme midis ujërave nëntokësore të përgjithshme (i gjithë uji poshtë sipërfaqes së tokës), akuiferëve (shtresa me depërtueshmëri të mjaftueshme për të lejuar nxjerrjen e sasive të konsiderueshme të ujit) dhe trupave ujorë nëntokësorë (volumë të ndryshme ose të përvijuara ose zona me ujëra nëntokësore brenda akuiferëve të përcaktuar).

Testi i Direktivës Kuadër të Ujit për të provuar nëse trupi ujor nëntokësor ka potencialin e mjaftueshëm për t'u sjellë si akuifer varet nga dy kriteret:

- a) A mjafton burimi për të ofruar ujë në sasi $> 10 \text{ m}^3/\text{ditë}$ ose për 50 persona?
- b) A do të ndikonte nxjerrja e ujit nga burimi i ujërave nëntokësore në statusin ekologjik të një trupi ujor sipërfaqësor apo ekosistemi të varur prej tij?

Përmasa minimale e një trupi ujor nëntokësor është normalisht 10 km^2 , sipërfaqe kjo që është vendosur për t'u përshtatur me zonën ujëmbledhëse të trupit ujor sipërfaqësor të përcaktuar në DKU, Shtojca II (1.2.1). Njësitë më të vogla janë të volitshme nëse trupi ujor nëntokësor kërkon menaxhim të veçantë për sa i përket mbrojtjes së një ekosistemi të varur prej tij ose furnizimeve të lokalizuara të ujit të pijshëm për më shumë se 50 persona.

¹¹²Komisioni Evropian - Direktiva 2006/118/KE për mbrojtjen e ujërave nëntokësore kundër ndotjes dhe degradimit, ndryshuar me Direktivën 2014/80/EU

¹¹³Komisioni Evropian, Direktiva 91/676/EEC për mbrojtjen e ujërave kundër ndotjes së shkaktuar nga nitratat që vijnë nga burimet bujqësore

6.2.2 Llojet e Trupit Ujor Nëntokësor dhe Përvijimi Bazë

Praktika më e mirë ndërkombëtare bën një dallim midis akuiferëve në varësi të potencialit të burimit të tyre. Zakonisht, ato ndahen në a) akuiferë parësorë b) akuiferë dytësorë c) shtresa joproductive. Këto dallime pranohen gjerësisht në tipologjinë e DKU-së për ujërat nëntokësore, ku ujërat nëntokësore klasifikohen sipas tetë llojeve parësore. Është e mundur dhe e lejueshme që një akuifer i tërë të mund të formojë edhe një trup ujour të vetëm nëntokësor, por vetëm nëse është krejtësisht homogjen për sa i përket veçorive hidraulike, variacioneve të kimisë natyrore, presioneve dhe ndikimeve.

Poshtë kriterëve të nivelit të lartë të potencialit të burimit të ujërave nëntokësore, përvijimi i mëtejshëm i akuiferëve në trupa ujourë individualë duhet të marrë parasysh:

- Ndarjet e rrjedhës së ujërave nëntokësore, duke përdorur ujëmbledhësit e ujërave sipërfaqësore dhe kufijtë gjeologjikë si pika të përafërta, ku informacioni është i kufizuar.
- Variacionet kimike natyrore, të cilat vendosin një limit për vlerën e nxjerrjes së ujit të pijshëm nga burimi, ose që ndikojnë në ndjeshmërinë ndaj dhe në menaxhimin e presioneve.

Tabela 6-1– Llojet Kryesore të Ujërave Nëntokësore në Shqipëri, Raportimi

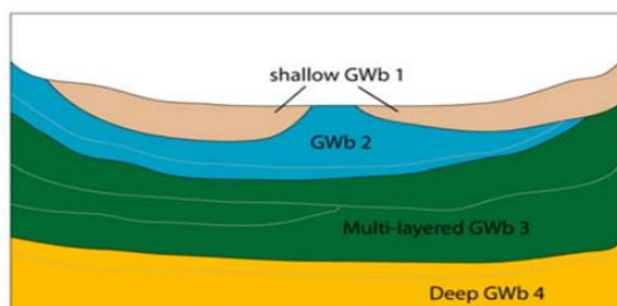
SHQIPËRI KODI	RAPORTIMI I SHQIPËRISË FORMACIONI GJEOLGJIK ¹¹⁴	RAPORTIMI EKUIVALENT ME WISE-N FORMACIONI GJEOLGJIK ¹¹⁵
1	Poroze - produktivitet i lartë	Poroze - shumë produktive
2	Poroze - produktivitet mesatar	Poroze - mesatarisht produktive
3	Poroze - produktivitet i ulët	Poroze - mesatarisht produktive
4	Poroze - produktivitet i lartë	Akuiferë me fizura dhe karstike - tejet produktive
5	Frakturuar - produktivitet mesatar	Akuiferë me fizura - mesatarisht produktive
6	Frakturuar - produktivitet i ulët	Akuiferë me fizura - mesatarisht produktive
7	joakuiferë	Akuiferë të parëndësishëm - ujëra nëntokësore të kufizuara
8	I padisponueshëm ose i panjohur	I panjohur

6.2.3 Përvijimi i Ndikuar nga Horizontet e Trupit Ujour Nëntokësor

Sistemi shqiptar e bën dallimin mes akuiferëve duke u nisur nga produktiviteti: i lartë (10 – 100 l/s) dhe shumë i lartë (> 100 l/s) janë baras me kategorinë WISE “tejet produktivë”; mesatar (1 – 10 l/s) dhe i ulët (0.1 – 1 l/s) janë baras me kategorinë WISE “mesatarisht produktivë”; shumë i ulët (<0.1 l/s) është baras me kategorinë WISE “joakuifer”.

Formacionet gjeologjike (përfshi akuiferët) gjenden në tre dimensione dhe zakonisht përmbajnë karakteristika gjeologjike komplekse të cilat mund të ndikojnë në a) rendimentin e trupave ujourë individualë b) cenueshmërinë ndaj presioneve të ndotjes c) lidhjen me sistemet e ujërave sipërfaqësore.

Figura 6-1- Ilustrimi i Trupave Ujourë të Shumtë brenda një Akuiferi të Vetëm

¹¹⁴ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar – Harta Hidrologjike 1:200 000 e Shqipërisë, 2015. Tabulimet e llojeve të akuiferëve në raportimin e Shqipërisë është në përputhje me hartën 1:200 000 dhe dosjet GIS .shp. Për përvijimin e llojeve janë përdorur perkufizimet e GIS .shp për llojin.

¹¹⁵DKU– Dokumenti Udhëzues i Raportimit WISE GIS 2016 – skema TUN elementi i skemës – Formacioni Gjeologjik

Figura 6-1 ilustron 3 dimensionalitetin e mundshëm të disa akuiferëve. Kur veçoritë e secilit horizont vertikal janë tepër të ndryshëm lidhur me a) deri në c) më lart, atëherë çdo horizont ose shtresë mund të identifikohet si trup uhor nëntokësor i veçantë. Horizonteve iu caktohen kode në rend ngjitës nga sipërfaqja.

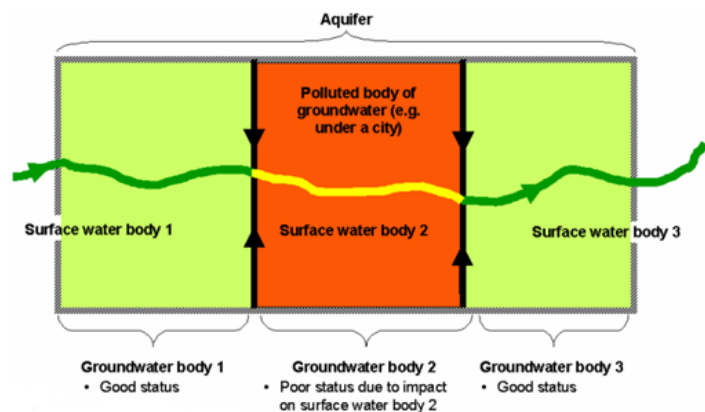
6.2.4 Përvijimi i Ndikuar nga Presionet dhe Ndikimet e Trupit Uhor Nëntokësor

Njësoj si për ujërat sipërfaqësore, përvijimi i trupave uhorë nëntokësore duhet të sigurojë përcaktimin e saktë të statusit sasior dhe kimik të secilit trup uhor. Në shembullin e Figurës 6-2 një akuifer i vetëm mund të hasë ndotje të konsiderueshme të lokalizuara nga ndikimet e sipërme, duke sjellë status kimik të ndryshëm përgjatë akuiferit.¹¹⁶ Në këtë rast, duhen përvijuar tre trupa uhorë nëntokësorë për të reflektuar me saktësi ndryshimin në status.

Po të njëjtat kritere vlejné edhe për zonat me nxjerrje intensive të ujit, të cilat mund të krijojnë presione të lokalizuara në nivelin e ujërave nëntokësore. Në rastin e Figurës 6-3, pompimi krijon një “kon depresioni” dhe me shumë mundësi një ndryshim të konsiderueshëm të statusit sasior të ujërave nëntokësore lokale. Për pasojë, zona e ndikimit do të përvijohet si trup uhor nëntokësor individual, ndonëse është pjesë e akuiferit të afërt me të. Në këtë shembull ndodh edhe rimbushja e imponuar nga trupi uhor sipërfaqësor i afërt, e cila sjell kritere shtesë për përvijim nëse ekosistemi uhor sipërfaqësor varet në mënyrë të konsiderueshme nga shkarkimet e ujërave nëntokësore.

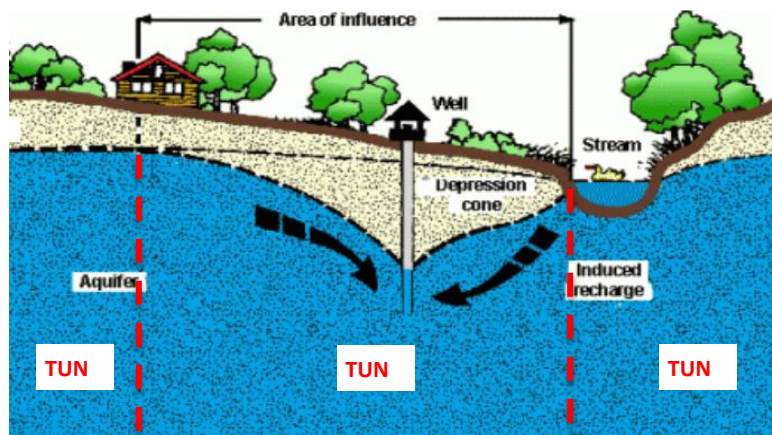
Prandaj, faza përfundimtare e përvijimit të trupit uhor është një proces përsëritës, në të cilin duhen vlerësuar edhe presionet dhe ndikimet antropogjene përgjatë një akuiferi të vetëm, për të bërë dallimin midis niveleve të ndryshme të statusit brenda akuiferit.

Figura 6 -2 –Përvijimi i trupit uhor nëntokësor që vjen nga ndryshimi i statusit kimik

Burimi: Komisioni Evropian – Dokumenti Udhëzues i CIS-it 2004

Figura 6-3 –Përvijimi i trupit uhor nëntokësor që vjen nga ndryshimi i statusit sasior

Burimi: Universiteti i Shtetit të Oregonit - Programi për Ujin e Puseve

¹¹⁶Komisioni Evropian– Dokumenti Udhëzues i CIS-it - Raporti Teknik për Karakterizimin e Trupit Uhor Nëntokësor, 2004.

6.3 Vlerësimet e Mëparshme të Trupave Ujorë Nëntokësorë

6.3.1 Formacionet Kryesore Hidrogeologjike

Ujërat nëntokësorë në Shqipëri janë të pranishme në formacione të ndryshme që i përkasin periudhës kuateriane deri në palaeozoike. Struktura gjeologjike e maleve shqiptare përmban kryesisht sedimente karstike me bazë karboni (p.sh formacione gëlqerore). Këto, së bashku me akuiferët e zhavorrit tejet të depërtueshme në ultësira, janë dy akuiferë tepër produktivë. Të dy këto lloje janë shumë të pranishme në basenin e Erzenit.

Tabela 6-2 – Përmbledhja Kombëtare e Formacioneve Hidrologjike

SHQIPËRI KODI	LLOJI I AKUIFERIT	LITOLOGJIA TREGUESE	NUMRI I TRUPAVE UN	RENDIMENTET E REALIZUESHME l/s
ALG1	Akuiferë karbonati	Gurë gëlqerorë, dolomite	18	4500 - 6100
ALG2	Akuiferë porozë	Aluvione	12	1200 - 1300
ALG3	Akuiferë magmatikë	Shkëmbinj intruzivë bazikë dhe ultrabazikë	6	345 - 630
ALG4	Konglomeratë/gur ranor	Sipas përcaktimit	9	430 -570
ALG5	Akuiferë me depërtueshmëri të ulët		10	< 300

6.3.2 Identifikimi Paraprak i Trupave Ujorë Nëntokësorë në Shqipëri

Puna paraprake për karakterizimin e akuiferëve dhe përvijimin e trupave ujorë nëntokësorë u realizua me pjesëmarrjen e ShGjSh-së dhe ekspertëve ndërkombëtarë në vitin 2008. Falë kësaj pune u identifikuan pesë formacione të mëdha hidrogeologjike në të gjithë Shqipërinë dhe u përvijuan 55 trupa ujorë nëntokësorë të fshehur (Tabela 6-2).

Megjithatë, karakterizimi i realizuar në kuadër të projektit CEMSA 2008 paraqiti mangësi në një sërë fushash:

- Nuk u mor parasysh rëndësia e nën-ndarjes së akuiferëve të mëdhenj rajonalë në TUN-ë më të vegjël mbi bazën e kriterëve të presioneve dhe ndikimeve të nxjerrjeve, statusit të ndotjes ose ekosistemeve tokësore të varura në shkallë lokale. Të gjitha këto janë teste thelbësore për të dalluar një TUN të veçantë nga një akuifer më i gjerë. Të gjitha këto janë “teste” thelbësore për të dalluar një TUN të veçantë nga një akuifer më i gjerë.
- Sistemi i caktimit të numrave të trupave ujorë nëntokësorë, ndonëse lidhej me “llojin” sipas Tabela 6-2, ishte shumë i kufizuar në shkallë (55 TUN për të gjithë Shqipërinë bazuar kryesisht te formacionet hidrogeologjike).
- Sistemi i caktimit të numrave të trupave ujorë nëntokësorë bazohej te një rend kombëtar arbitrar, pa iu referuar basenit ujor brenda trupit ujor nëntokësor. Ndonëse shumë trupa ujorë nëntokësorë janë ndërkufitarë, në praktikë, kufiri hidrogeologjik pasqyron ndarjen topografike të sipërfaqes.
- Trupat ujorë nëntokësorë në basene ujore të ndryshme menaxhohen zakonisht nga autoritete kompetente të ndryshme, ndaj është më e leverdishme nga pikëpamja administrative që të përdoret një sistem numerik që e njeh basenin ujor në të cilin ndodhet TUN-i (duke njohur edhe rëndësinë e sigurimit të menaxhimit konsistent përgjatë trupave ndërkufitarë).

Megjithatë, puna fillestare u pasua nga një punë shumë më detajuese për formacionet hidrogeologjike përmes publikimit të Hartës Gjeologjike të Shqipërisë në shkallën 1:200 000 në vitin 2015. Vlerësimi gjithëpërfshirës ofron tashmë bazën për identifikimin e detajuar të trupave ujorë nëntokësorë individualë të mundshëm në Shqipëri, në kuadrin e raportimit të PMBU-së së re.

Në fazën e re të PMBU-ve në Shqipëri, identifikimi dhe raportimi i të gjithatributeve të trupit ujor synohet që të përafrohet më ngushtësisht me skemën e raportimit WISE të BE-së, krahasuar me

studimet e mëparshme.¹¹⁷Kjo do të thotë se janë përdorur llojet kryesore hidrologjike të përcaktuara në Tabelën 6-1, krahasuar me ato të projektit CEMSA 2008 i cili nuk përdor përkufizimet standarde.

6.4 Trupat Ujorë Nëntokësorë në Basenin e Erzenit

Duke qenë se ka mungesë të theksuar të dhënash dhe detajesh të besueshme rreth cilësisë së ujit, statusit sasior, presioneve dhe ndikimeve në pjesën më të madhe të trupave ujorë nëntokësorë në Shqipëri, përvijimi i parë (2022-2027) është kryer, në mënyrë të pashmangshme, bazuar kryesisht te gjykimi i ekspertëve. Megjithatë, zberthimi më tej në njësi më të vogla të trupit ujor bazuar te presionet e nxjerrjeve të parashikuara të ujit, niveli i popullsisë dhe ekosistemet e varura tokësore është një hap mjaft i rëndësishëm drejt një qasjeje analitike dhe të strukturuar për menaxhimin e përgjithshëm të trupave ujorë në të ardhmen. Kapitulli 10 bën një raportim më të plotë të presioneve të trupave ujorë nëntokësorë, statusit aktual dhe ndikimeve të këta trupa ujorë të veçantë.

6.4.1 Sistemi i Rishikuar i Sistemit të Caktimit të Numrave për Trupat Ujorë Nëntokësorë

Sistemi i caktimit të numrave, për trupat ujorë nëntokësorë të përvijuar në basenet e Ishmit dhe Erzenit përdor të njëjtën qasje të përgjithshme si për lumenjtë, liqenet dhe ujërat bregdetare (identifikuar nga prefiksi i përshtatshëm i kategorisë¹¹⁸WISE), duke përdorur protokollin që TUN-i përfaqëson një trup ujor nëntokësor. Është shumë e rëndësishme të japim disa indikacione për potencialin e akuiferit në sistemin e caktimit të numrave, bazuar në kategoritë shqiptare të përmendura në Tabelën 6-1.

Kodi Fillestar (4 shifror) i TUN-it + basenit CCM + Lloji i akuiferit të mundshëm (1 deri në 7) + Numri Unik i Serisë (2 shifra).

Lloji i akuiferit të mundshëm rrjedh nga shtatë llojet e identikuara në Hartën Gjeologjike të Shqipërisë në shkallën 1:200 000, hartuar nga ShGjSh-ja (Tabela 6-1). Kodi i serisë është një nëngrupim i llojit të akuiferit të mundshëm pra për llojin e akuiferit 04 (akuifer karstik me produktivitet të lartë), mund të ketë trup ujor individual 01, 02, 03 të llojit 04 brenda basenit ujor . P.sh. P.sh TUN-i 3516 04 09 përfaqëson trupin ujor nëntokësor individual të nëntë të llojit 4 në basenin e Erzenit (3516). Nuk ka asnjë logjikë fikse për caktimin e numrave rendorë përveç rregullit të përgjithshëm arbitrar që sa më i lartë të jetë numri, aq më i largët është TUN-i nga pika e shkarkimit sipërfaqësor të basenit ujor. Sistemi mundëson identifikimin e 99 trupave ujorë nëntokësorë në çdo basen ujor, në rend fleksibël. Trupat ujorë nëntokësore caktohen sipas horizonteve. Akuiferi i parë i caktohet Horizontit 1. Në basenin e lumit Erzen, një trup ujor nëntokësor i caktohet Horizontit - 2.

6.4.2 Trupat Ujorë Nëntokësorë të Përvijuar në Basenin e Erzenit

Në basenin e lumit Erzen janë identifikuar 10 trupa ujorë individualë. Ato raportohen në Tabela 6-4 dhe Harta 6-1. Për shumë sisteme të trupave ujorë nëntokësorë vërehet se disa trupa ujorë nëntokësorë janë ndërkufitarë midis baseneve ujore të afërta. Për rrjedhojë, regjimet e menaxhimit të trupave ujorë nëntokësorë duhet t'i marrin parasysh këto lidhje.

Në basenin e lumit Erzen kërkohet që një trup ujor nëntokësor (GW35160517) në akuiferin e Rogozhinës prej guri ranor që shtrihet nën qytetin e Durrësit dhe përgjatë të dy brigjeve të trupit ujor aluvial të Erzenit (GW35160101), të caktohet në një horizont të dytë (ose Shtresën - 2).

Për qëllime raportimi, janë përcaktuar tre grupe të ujërave nëntokësore bazuar te (i) ngjashmëria dhe vazhdimësia gjeologjike; (ii) mungesa e informacioneve të monitorimit; (iii) mungesa e informacioneve për presionet të konsiderueshme të nxjerrjes dhe (iv) mungesa e informacioneve për presionet e konsiderueshme të ndotjes. Janë caktuar dy grupe raportimi (A dhe B) për akuiferët ranorë dhe konglomeratë me rendiment jashtëzakonisht të ulët (Lloji 5) që ndodhen nën ujëmbledhësin e mesëm, dhe renditen në Tabelën 6-3. Kjo tregon se prania e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore varen nga ekosistemet në trupat ujorë nëntokësorë aluvialë dhe kastikë. Megjithatë, ka pasiguri lidhur me

¹¹⁷Udhëzimi për Raportimin e Direktivës Kuadër të Ujit - http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016

¹¹⁸ DKU– Dokumenti Udhëzues i Raportimit WISE GIS 2016 – skema TUN– elementi i skemës – FormacioniGjeologjik - TUL, TUQ, TUK, TUB

domethënien e këtyre ndikimeve për shkak të mungesës së të dhënave. Ndonëse rrjedha bazë e aluvionit të Erzenit mund të mos jetë pakësuar ndjeshëm, rrjedha bazë nga akuiferët karstikë që përballojnë shkarkimet në sezon të thatë dhe ligatinat do të jetë reduktuar ndjeshëm për shkak të shfrytëzimit të burimeve në ujëmbledhësin e sipërm.

Përshkrimi i shkurtër i trupave ujorë nëntokësorë dhe përshkrimi i plotë i grupeve përkatëse gjendet në Shtojcën Teknike 3.

Akuiferët Aluvialë: Trupat ujorë GW35160101 (Sukth) dhe GW35160103 (Kavajë) nuk përkufizohen si grupe raportimi, por ndodhen në vazhdimësi hidraulike me njëra-tjetrën dhe aluvionin e ujëmbledhësit të Matit. Horizontet e akuiferit formohen prej zhavorri dhe rëre të ashpër deri në disa dhjetëra metra trashësi.

Akuiferët karstikë gëlqerorë: Për shkak të strukturës gjeologjike të rajonit, baseni i Ishmit pritet nga një seri skarpatesh nënparalele dolomite dhe gëlqerore.

- GW35160407 (Domje e Malit)
- GW35160409 (Selite I Malit) është pjesë e masivit gëlqeror të njohur ndryshe si Mali me Gropa (mali i shenjtë, një zonë me karstifikim ekstrem që ushqen ndër të tjera burimin e Shën Mërisë).
- GW35160411 (Pëllumbas)

Akuiferët ranoro-konglomeratë: Nga pikëpamja gjeologjike, këta janë akuiferët më të rëndësishëm për basenin. Megjithatë, për sa u përket nxjerrjeve dhe ndikimeve ekonomike për zonë njësi, rëndësia është më e vogël. Këta akuiferë i shërbejnë plotësisht të nevojave lokale. Baseni ka pesë TUN-ë që janë të ndarë në dy grupe për qëllime raportimi.

Grupi A, Bërrez - Shkafane përfshin:

- GW35160507 (Bërrez)
- GW35160509 (Shkafane)

Grupi B, Gurrë - Dorëz përfshin:

- GW35160511 (Gurrë)
- GW35160513 (Zikularaj)
- GW35160515 (Dorëz)

Vetëm një trup ujor GW35160517 (Durrës) është akuifer i izoluar dhe i është caktuar Horizontit-2, sepse jo vetëm që shtrihet në zona të mëdha joakuifere, si Durrësi, por shtrihet edhe nën trupin e madh ujor nëntokësor aluvial GW35160101 (Sukth).

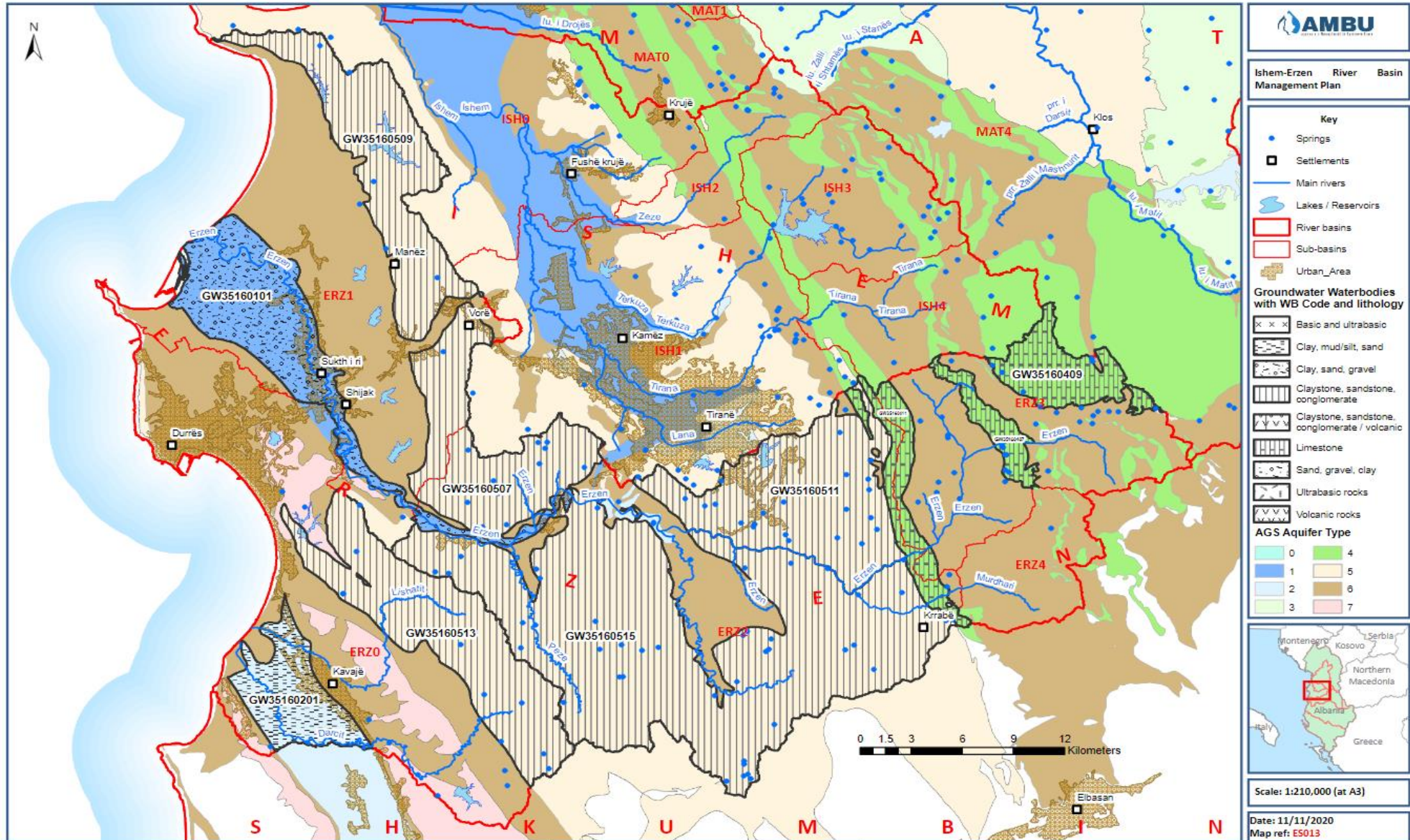
Tabela 6-3 –Grupet e Raportimit për Trupat Ujorë Nëntokësorë në Basenin e Lumit Erzen

Grupi	Emri i Grupit	LLOJI I AKUIFERIT	LITOLOGJIA	GJEOMETRIA	KODI I TUN-it	EMRI I TUN-it	SIPËRFAQJA Km ²
A	Bërrez - Shkafane	T5. Akuiferë porozë / porozë me fizura - produktivitet i tejet lartë dhe mesataro - shumë i ulët	Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	I ngjashëm	GW35160507	Bërrez	72
					GW35160509	Shkafane	78
B	Gurre-Dorëz	T5. Akuiferë porozë / porozë me fizura - produktivitet i tejet lartë dhe mesataro - shumë i ulët	Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	I ngjashëm	GW35160511	Gurrë	92
					GW35160513	Zikularaj	90
					GW35160515	Dorëz	271

Tabela 6-4 –Karakterizimi dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Nëntokësorë në basenin e lumit Erzen

KODI I BE-SË	Grupi i Raportimit	LITOLOGJIA	LLOJI I AKUIFERIT DHE PRODUKTIVITETI	SHTRESA E SIPËRME	HORIZONTI I KUFIZUAR	SIPËRFAQJA km ²	THELLËSIA m	H SY %	H K m/d	H T m ² /d	NDËR KUFITAR	EKOSISTEMI VARUR
GW35160101	-	Aluvion, i ashpër	Lloji 1		N	1	74			> 10	N	
GW35160201		Aluvion, i imët	Lloji 2		N	1	35				N	
GW35160407		Gur gëlqeror (karst)	Lloji 4		N	1	12.7			10 ⁴ – 10 ⁻¹	N	
GW35160409		Gur gëlqeror (karst)			N	1	27.9				N	
GW35160411		Gur gëlqeror (karst)	Lloji 4		N	1	25			10 ⁴ – 10 ⁻¹	N	
GW35160507	A	Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Tipi 5		N	1	72			10 ² - 10 ¹	N	
GW35160509		Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Lloji 5		N	1	78			> 10	N	
GW35160511	B	Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Lloji 5		N	1	92			10 ² - 10 ¹	N	
GW35160513		Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Lloji 5		N	1	90			10 ² - 10	N	
GW35160515		Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Lloji 5		N	1	271			10 ² - 10	N	
GW35160517		Gurë gëlqerorë dhe konglomeratë	Lloji 5	Molasë (joakuifer)	Po	2	?			10 ² - 10	N	

Harta 6-1 – Kategoritë dhe Përvijimi i Trupave Ujorë Nëntokësorë

7 Karakterizimi dhe Përvijimi i Zonave të Mbrojtura

7.1 Vështrim i përgjithshëm

7.1.1 Shqipëria

Përvijimi i zonave të mbrojtura ka shumë rëndësi, pikërisht për t'u mbështetur te efektet e mëparshme dhe për të përdorur një metodologji shkencore gjithëpërfshirëse për përvijimin e kufijve të ekosistemeve që përfshijnë zona të mbrojtura individuale, sidomos, për identifikimin e hapësirës përreth zonës së mbrojtur, ku veprimtaritë njerëzore mund të ndikojnë në procese të rëndësishme ekologjike, si dhe te qëndrueshmëria e popullatave të organizmave vendase brenda zonës së mbrojtur. Kjo zonë me sipërfaqe më të madhe vendoset në fokusin logjik të monitorimit, studimit dhe menaxhimit bashkëpunues, të nevojshme për ta mbajtur zonën e mbrojtur në gjendje funksionale dhe të mirë. Këtyre zonave u referohemi si zona të mbrojtura me në qendër zonën– ekosisteme qendrore.

7.1.2 Bashkimi Evropian

Sipas nenit 6 dhe Shtojcës IV të DKU-së, kërkohet që të ngrihet regjistri për të gjitha zonat brenda çdo rajoni të basenit ujor, për të cilin kërkohet mbrojtje e veçantë në kuadër të legjislacionit të Komunitetit për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore ose për konservimin e habitateve dhe specieve që varen drejtpërdrejt nga uji. Nevojiten edhe hartat që tregojnë vendndodhjen dhe madhësinë e zonave të mbrojtura, si dhe përshkrimin e legjislacionit kombëtar ose të Komunitetit, sipas të cilëve janë përcaktuar këto zona.

7.2 Zonat e Përcaktuara të Ujit të Pijshëm

7.2.1 Vështrim i përgjithshëm

Sipas nenit 7 të DKU-së (që rrjedh nga Direktiva e BE-së 2020/2184) të gjithë trupat ujorë që furnizojnë > 10 m³/ditë ose 50 persona kërkojnë përvijim dhe njihen si Zona të Mbrojtura të Ujit të Pijshëm (ZMUP). Udhëzimet e CIS-it përcaktojnë se në rastin e trupave ujorë nëntokësorë, ZMUP-të duhet të gjejnë zbatim për të gjithë trupin ujor nëntokësor të përvijuar dhe jo vetëm për një pjesë përbërëse të tij.¹¹⁹ Prandaj, për një akuifer të ngjashëm që furnizon ujë të pijshëm i cili nuk ndahet në trupa ujorë individualë (shihni seksionin 6.2.4), i gjithë akuiferi në tërësi duhet shpallur ZMUP.

Megjithatë, ZMUP-të duhen dalluar nga “zonat e mbrojtjes” (neni 7(3) DKU-së). Zonat e mbrojtjes janë zona të përvijuara brenda ZMUP-së që synojnë veçanërisht kufizimin e drejtpërdrejtë të operacioneve apo veprimtarive të dëmshme që mund të ndotin burimet e ujërave nëntokësore ose sipërfaqësore. Sipas praktikës më të mirë ndërkombëtare, zakonisht përvijohen tre zona rreth fushës me puse ose rezervuarit, ku rregulloret bëhen më të rrepta sa më shumë t'i afrohem burimit.

Zona e jashtme përshkruhet zakonisht si “ujëmbledhësi i burimit” ose ZMUP siç përshkruhet më lart. Për këto zona kërkohen politika dhe masa mbrojtëse të përgjithshme si për shembull kufizimi i ujërave të ndotura të patrajtuara nga fshatrat në rrjedhën e sipërme në rastin e një rezervuari për furnizim me ujë të pijshëm si p.sh rezervuari me ujë të pijshëm. Në rastin e nxjerrjes së ujërave nëntokësore që ndodhen në zona bujqësore, e gjithë zona e ZMUP-së mund të shpallet si Zonë e Cenueshme nga Nitratet (ZCN)¹²⁰ (shihni seksionin 7.5).

Zona e Jashtme 2 është kryesisht zonë buferike ku risqet e kontaminimit nga substancat prioritare të rrezikshme dhe ndotësit specifikë për basenet ujore (NSBU) duhen kontrolluar rreptësisht. Si në burimet e ujërave nëntokësore, ashtu edhe në burimet e ujërave sipërfaqësore, madhësia e zonës së jashtme përcaktohet kryesisht nga tiparet hidraulike të shpejtësive mesatare (pra të mesme) të lumit që shkarkojnë në rezervuar ose përcjellshmëria hidraulike (k) e formacioneve gjeologjike. Këto

¹¹⁹ Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues 16 i CIS-it, Udhëzime për Ujërat Nëntokësore në Zonat e Mbrojtura të Ujit të Pijshëm

¹²⁰ Komisioni Evropian, Direktiva 91/676/KEE për mbrojtjen e ujërave kundër ndotjes së shkaktuar nga nitratet që vijnë nga burimet bujqësore

identifikojnë kohën minimale të udhëtimit që i nevojiten substancave të rrezikshme për të mbërritur në burim. Zona e Brendshme 1 është kryesisht një zonë sigurie rreth burimit ose pikës së nxjerrjes.

7.2.2 Zonat e Mbrojtjes së Ujit të Pijshëm në Erzen

Teksa flasim, ka mangësi të konsiderueshme lidhur me menaxhimin aktual të ZMUP-ve në të gjithë Shqipërinë. Shumë burime të mëdha për nxjerrje nuk kanë leje për nxjerrje, madje vendndodhjet e tyre nuk janë hartëzuar saktë. Shumë pak i kanë të identifikuarat zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare, sidomos burimet e ujërave nëntokësore.

Regjistri i Burimeve të Ujit të Pijshëm, që mbahet nga shoqëria UK, paraqitet në Shtojcën Teknike III. Ka mungesë konsistence dhe të dhënash për shkak të cilësisë së dobët të raportimit. Në fazën e parë të hartimit të PMBU-së për Erzenin 2022-2027 mjafton që për shumicën e ZMUP-ve të përvijohet një kufi i thjeshtë që të përcaktojë ujëmbledhësin e burimit ose një zonë arbitrare buferike si p.sh 500 m rreth të gjithë burimeve të ujërave nëntokësore (shihni Shtojcën Teknike XIII). Këto harta janë përgatitur përmes GIS-it, por mund të kërkojnë edhe legjislacion dytësor për të vënë në zbatim zonat buferike.

ZMUP-të që mund të përcaktohen në këtë fazë të ndërmjetme (por jo domosdoshmërisht të mbrojtura në legjislacion) paraqiten në Regjistrin e ZMUP-ve. Harta e ZMUP-ve të identifikuarat në mënyrë ligjore ose provizore paraqitet në Hartën 7-1.

Një prej prioriteteve urgjente të ZMUP-së si pjesë e Programit të Masave është të identifikojë, regjistrojë dhe zbatojë të gjitha lejet e nxjerrjes dhe të përvijojë e publikojë zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare. Këto harta u duhen vënë në dispozicion të gjitha autoriteteve kompetente përgjegjëse për përdorimin e ujit ose veprimtaritë e përdorimit të tokës që mund të ndikojnë te ZMUP-të, përfshi shoqëritë UK që mbajnë përgjegjësi të parat për mbrojtjen dhe kufizimin e praktikave të dëmshme në ZMUP.

7.3 Zonat e Shpallura për Speciet Ujore me Rëndësi Ekonomike

7.3.1 Vështrim i përgjithshëm

Disa zona të ujërave të grykëderdhjes dhe bregdetit përvijohen si ujëra të populluara nga butakët. Ujërat e populluara nga butakët janë zona që kërkojnë mbrojtje ose përmirësim për të mundësuar jetën dhe rritjen e butakëve dhe për të kontribuar në cilësinë e lartë të tyre për konsum njerëzor.

Peshku është hallka kryesore e zinxhirit ushqimor të ekosistemeve ujore dhe përdoret gjerësisht si organizëm tregues i cilësisë së ujit. Diversiteti i madh i peshqve kontribuon jo vetëm në ofrimin e shërbimeve socio-ekonomike, por edhe në ruajtjen e balancës ekologjike të burimeve natyrore. Rehabilitimi i habitateve të peshqve dhe shtimi i popullatave të peshqve të rrezikuara mund të kontribuojë në përmirësimin e ofrimit të shërbimeve të ndryshme të ekosistemit. E kundërta ndodh me reduktimin e biodiversitetit të peshqve, pasi mund të sjellë ndikim negativ te vlera e shërbimeve kulturore të ekosistemeve ujore, si argëtimi, ekoturizmi dhe edukimi. Nëse vlera kulturore priset një herë, nuk rikupërohet më kurrë. Prandaj, konservimi i biodiversitetit të peshqve ka përfitime të mëdha mjedisore dhe mbron biodiversitetin ujor për brezat e ardhshëm.

7.3.2 Zonat e Mbrojtura me Rëndësi Ekonomike në Erzen

Objektivi për ujërat e populluara nga butakët, i parashtruar në Direktivën për Ujërat e Populluara nga Butakët, është të mbrohet dhe, kur shihet e nevojshme, të përmirësohet cilësia e ujërave të populluara nga butakët për të mbështetur jetën dhe zhvillimin e butakëve (moluskëve bivalvë dhe gastropodë), duke kontribuar kështu në cilësinë e lartë të produkteve butake për konsum drejtpërdrejt nga njeriu.

Ky objektivi do të arrihet duke përmbushur standardet e detyrueshme dhe duke respektuar standardet udhëzuese të Direktivës për Ujërat e Populluara nga Butakët.

Tabela 7-1 – Lista e zonave të mbrojtura me rëndësi ekonomike

EMRI I VIJËS SË UJIT	PËRVIJIMI	STATUSI I PËRPUTSHMËRISË
Farkë	Ciprinid	Në kushte mbijetese
Korre	Ciprinid	Në kushte mbijetese
Lane	Ciprinid	Në kushte dështimi për mbijetesë
Murdhar	Ciprinid	Në kushte mbijetese
Zhëllimë	Ciprinid	Në kushte mbijetese
Shtërmen	Ciprinid	Në kushte mbijetese
Grykëderdhja e Erzenit	Ciprinid, Salmonid	Në kushte dështimi për mbijetesë
Erzen	Ciprinid, Salmonid	Në kushte dështimi për mbijetesë

Vështrimi i përgjithshëm i hartës së zonave të mbrojtura me rëndësi ekonomike (ZMRE) të identifikuar në mënyrë ligjore, ose provizore paraqitet në Shtojcën Teknike VIII.

7.4 Zonat e Përvijuara për Ujërat Rekreative dhe të Larjes

7.4.1 Vështrim i përgjithshëm

Autoritetet përkatëse kompetente për caktimin e zonave të ujërave rekreative dhe të larjes janë Ministria e Turizmit, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Agjencia Kombëtare e Bregdetit, Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Turizmit dhe Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit. Zonat për ujërat rekreative dhe të larjes paraqiten në hartën e Planit të Integruar Ndërsektorial për Bregdetin.

Sipas rregullores higjieno-sanitare “për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes”, ujërat e larjes janë çdo trup (element) uJOR sipërfaqësor ku autoriteti kompetent pret të lahen një numër mjaft i madh njerëzish dhe ku nuk ka ndalim apo rekomandim të përhershëm për të mos u larë.

Kriteret janë vendosur për të mbrojtur publikun nga ekspozimi ndaj patogjenëve të dëmshëm ndërkohë që marrin pjesë në veprimtari uJore, si në not, vozitje ose sërf, në të gjithë trupat uJorë të cilët janë përcaktuar për qëllime përdorimi rekreative.

Vlerësimi i plazhit ose i ujërave të larjes duhet të marrë parasysh disa aspekte kyç, përfshi:

- praninë dhe natyrën e rreziqeve natyrore ose artificiale;
- rëndësinë e rreziqeve krahasuar me pasojat shëndetësore;
- disponueshmërinë dhe praktikueshmërinë e veprimeve korigjuese riparuese;
- shpeshtësinë dhe densitetin e përdorimit; dhe
- nivelin e zhvillimit.

Menaxhimi i integruar i zonës bregdetare (MIZB) dhe menaxhimi i integruar i basenit uJOR (MIBU) ndërmerren zakonisht në përgjigje të çështjeve që kanë të bëjnë me peshkimin, argëtimin/turizmin, rreziqet dhe pakësimin e rizoforeve. Prandaj, rreziqet e ujërave rekreative janë vetëm një prej çështjeve, interesave dhe kufizimeve të larmishme që prekin planifikimin dhe menaxhimin e zonave bregdetare ose baseneve uJore. Vendimet lidhur me menaxhimin e rreziqeve duhen marrë duke iu referuar të gjitha politikave qeveritare përkatëse dhe faktorëve të tjerë që ndikojnë te përshtatshmëria dhe përdorimi i basenit bregdetar/lumor. Duhet marrë parasysh të gjithë faktorët socialë, ekonomikë, estetikë, argëtues dhe ekologjikë.

MIZB-ja dhe MIBU shërbejnë si ombrella për koordinimin e fushave të ndryshme të ndërhyrjes, duke mbuluar sistemet ekonomike, abiotike/biotike dhe sociale.¹²¹

Ujërat e larjes klasifikohen si “të dobëta” nëse, në grupin e të dhënave për cilësinë e ujërave të larjes për periudhën e fundit të vlerësimit (1), vlerat e përqindjes (2) për numeracionet mikrobiologjike janë më keq (3) se vlerat “e mjaftueshme” të përcaktuara në Shtojcën Teknike VIII, Tabela 2, kolona D.

Ujërat e larjes klasifikohen si “të mjaftueshme” nëse, në grupin e të dhënave për cilësinë e ujërave të larjes për periudhën e fundit të vlerësimit, vlerat e përqindjes (4) për numeracionet mikrobiologjike janë të barabarta ose më të larta se vlerat “e mjaftueshme” të përcaktuara në Shtojcën Teknike VIII, Tabela 2, kolona D; dhe nëse ujërat e larjes i nënshtrohen ndotjes afatshkurtër.

Ujërat e larjes klasifikohen si “të mira” nëse, në grupin e të dhënave për cilësinë e ujërave të larjes për periudhën e fundit të vlerësimit, vlerat e përqindjes (4) për numeracionet mikrobiologjike janë të barabarta ose më të larta se vlerat “e cilësisë së mirë” të përcaktuara në Shtojcën Teknike VIII, Tabela 2, kolona C; dhe nëse ujërat e larjes i nënshtrohen ndotjes afatshkurtër.

Ujërat e larjes klasifikohen si “të shkëlqyera” nëse, në grupin e të dhënave për cilësinë e ujërave të larjes për periudhën e fundit të vlerësimit, vlerat e përqindjes për numeracionet mikrobiologjike janë të barabarta ose më të larta se vlerat “e cilësisë së shkëlqyer” të përcaktuara në Shtojcën Teknike VIII, Tabela 2, kolona B; dhe nëse ujërat e larjes i nënshtrohen ndotjes afatshkurtër.

7.4.2 Zonat e Mbrojtjes së Ujërave Rekreative dhe të Larjes në Erzen

Përdorimet rekreative të mjedisve ujore janë të shumta. Ndër to mund të përmendim banjën e diellit, shëtitjen në ujë, notin, zhytjen, shëtitjen me varkë, peshkimin dhe sërfin me vela. Në kontekstin socio-ekonomik të përdorimit rekreativ të ujit, rëndësia e turizmit është domethënëse për sa i përket përmasave, ndikimeve në rrafshin socio-ekonomik dhe të mjedisor, si dhe përgjegjësisë dhe mjeteve që ka në dispozicion për të ndërhyrë.

Objektivi nuk synon frenimin e përdorimit të ujërave rekreative, por të garantojë se zonat e ujërave rekreative po përdoren në mënyrë sa më të sigurt që të jetë e mundur, që popullsia e mundshme të marrë përfitimet maksimale.

Në Zonat e Mbrojtura të Basenit të Lumit Erzen ka zona të ujërave rekreative dhe të larjes.

Habitatë të rëndësishme Rezerva Natyrore e Menaxhuar e Rrushkullit Kategoria IV e IUCN-së në grykëderdhjen e Erzenit, është pikë e rëndësishme për Zonat e Shpendëve.

Habitat i rëndësishëm

– Grykëderdhja e lumit Erzen

– Lagunat bregdetare (Godulla, Bishtaraka)

– Pyjet e dunave bregdetare me *Pinus halepensis*, *P. pinea*, *P. pinaster*

– Aluvion i përzier ose pyje breglumore të llojit *Quercus robur*, *Ulmus minor*, *Alnus glutinosa*, *Fraxinus angustifolia*, etj.

Specie të rëndësishme si *Quercus robur*; *Pinus halepensis*; *Ulmus minor*; *Phragmites australis*; *Lutra lutra*; *Ardea purpurata*; *Emys orbicularis*.

Harta e zonave të mbrojtura rekreative (ZMRUB) të identifikuar në mënyrë ligjore ose provizore paraqitet në Shtojcën Teknike VIII.

7.5 Zonat e Përvijuara si Zona të Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese

7.5.1 Vështrim i përgjithshëm

Legjislacioni i BE-së parashikon dy zona të llojeve të ndryshme që duhen mbrojtur nga ndotja e sipërfaqes:

¹²¹Organizata Botërore e Shëndetësisë Udhëzime për mjedise të sigurt të ujërave rekreative. Vëllimi 1. Ujërat bregdetare dhe të ëmbla.

- Zonat me përdorim aktual apo potencial për nxjerrjen e ujit të pijshëm, ku përqendrimi i nitrateve për shkak të praktikave në sipërfaqe është më i lartë se 50 mg/l, sipas Direktivës së Nitrateve. Këto zona duhen shpallur si “zona të ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese” (ZNLU), ku të zbatohen praktikat e duhura të menaxhimit të tokës.
- Zonat e shpallura si “zona të ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese”, sipas Direktivës për Ujërat e Ndotura Urbane (DUNU). Në këto zona, trupat ujqorë janë eutrofikë, ose mund të bëhen eutrofikë nëse nuk merren masa mbrojtëse, ose kur kërkohet trajtim i mëtejshëm i ujërave të ndotura për mbrojtjen e habitateve ose specieve (DUNU, Shtojca II).

Zonat e Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese (ZNLU) shpallen atëherë kur përqendrimi i nitrateve në trupa ujqorë është i lartë, ose në rritje, apo kur trupat ujqorë janë ose po bëhen eutrofikë për shkak të ndotjes nga nitratat bujqësore. Fermerët brenda ZNLU-ve duhet të veprojnë në përputhje me programin e veprimit të masave të detyrueshme për reduktimin e humbjeve të nitrateve bujqësore. Krahas kësaj, është hartuar edhe kodi i praktikës bujqësore, i cili duhet zbatuar vullnetarisht nga të gjithë fermerët.

7.5.2 Zonat e Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese në Erzen

Identifikimi i Zonave të Ndjeshme ndaj Lëndëve Ushqyese në Basenin e Lumit Erzen nuk ka përfunduar dhe nuk ka ende hartë për identifikimin e zonave të ndryshme.

ZNLU-të janë zona të shpallura si zona në risk nga ndotja për shkak të nitrateve që vijnë nga bujqësia. Sipas Direktivës për Nitratat dhe Rregulloret për Nitratat ujërat përkufizohen si të ndotura nëse:

- përmbajnë ose mund të përmbajnë, nëse nuk merren masa parandaluese, nitrate me përqendrim më të madh se 50mg/l;
- janë eutrofike, ose po bëhen eutrofike, nëse nuk merren masa parandaluese.

Për të përvijuar ZNLU-të, fermerët duhet të mbajnë të dhëna për burimet e lëndëve ushqyese në fermë dhe plehëruesit e hedhur në fusha. Fokusi do të jetë te volumet e ujërave të pistë dhe të papastër, jashtëqitjeve të shpendëve, mbetjeve të shpendëve dhe jashtëqitjeve të tjera të ngurta që prodhohen në fermë. Falë këtyre të dhënave, instrumenti do të përlllogarisë sasinë e lëndëve ushqyese (azot dhe të tjerë) që prodhohen në fermë. Më pas, duke ditur vendndodhjen e fermës dhe ngastrave, mund të llogaritet sasia e plehëruesve që do të hidhet në çdo parcelë, për të përmbushur rregulloret për ZNLU-të.

7.6 Zonat e Shpallura për Mbrojtjen e Habitave dhe Specieve

7.6.1 Vështrim i përgjithshëm

Duke qenë se harmonizimi i legjislacionit kombëtar të Shteteve Joanëtare të BE-së me standardet e BE-së nuk ka përfunduar ende, nuk mund të bëhet inventarizimi i plotë i ZM-ve për mbarë basenin, që gjë që kërkohet nga DKU-ja. Prandaj, mund të përdoret një qasje e modifikuar, që të marrë parasysh:

- Standardet kombëtare për përvijimin e ZM-ve;
- Statusin e ndryshëm në kuadër të zbatimit të Konventës së Bernës dhe rrjetit NATURA 2000 në vend;
- Nivelin e ndryshëm të përshtatjes së legjislacionit kombëtar të Shteteve Joanëtare të BE-së me legjislacionin dhe standardet e BE-së;
- Mungesën e përgjithshme të regjistrave dhe/ose bazave efikase të të dhënave për ZM-të në vend;
- Përgjegjësinë e përbashkët për mirëmbajtjen dhe mbrojtjen e zonave të ujit të pijshëm midis autoriteteve kompetente në nivel kombëtar dhe nënkombëtar;
- Përgjegjësinë e përbashkët për monitorimin e zonave të mbrojtura të ujit të pijshëm;

7.6.2 Zonat e Mbrojtjes së Habitatit në Erzen

Autoriteti kompetent për menaxhimin e sistemit kombëtar të zonave të mbrojtura në Shqipëri është Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM).

Brenda kufijve të basenit ujqor të lumit Erzen ndodhen pesë zona të mbrojtura të përcaktuara sipas legjislacionit shqiptar. Qasja për përcaktimin dhe menaxhimin e zonave të mbrojtura në Shqipëri përshkruhet në Ligjin për Zonat e Mbrojtura. Ligji përcakton mbrojtjen e gjashtë (6) kategorive të zonave të mbrojtura. Kategorizimi i zonave, statusi dhe shkalla e mbrojtjes për çdo zonë bazohen të kriteret e Qendrës Botërore të Konservimit të Natyrës.

Puna për menaxhimin e siteve të Natura 2000¹²² ka nisur vetëm kohët e fundit. Në kuadër të projektit NaturAL, është identifikuar shpërndarja e mundshme e Zonave të Natura 2000 me Interes për Komunitetin (ZIK), gjë që ka sjellë hartimin e listës paraprase me 43 zonat e propozuara për të gjithë vendin. Në basenin ujqor të lumit Erzen janë identifikuar tre zona të Natura 2000 me interes për komunitetin.

Sipas legjislacionit përkatës të zonave të mbrojtura, këto kategori të ZM-ve duhen menaxhuar sipas planeve të tyre të menaxhimit. Situata aktuale e menaxhimit ka treguar se jo të gjitha ZM-të në basenin e lumit Erzen kanë plane individuale menaxhimi. Dy prej tre ZM-ve të renditura kanë plane menaxhimi të cilat janë përdorur nga stafi i ARZM Tiranë dhe ARZM Durrës dhe shërbejnë si udhërrëfyes të punës për mbrojtjen dhe menaxhimin e tyre. ZM-ja e Rezervës Natyrore të Mbrojtur Rrushkull nuk ka plan menaxhimi. Planet e menaxhimit i disponon AKZM-ja dhe ARZM-ja Tiranë dhe ARZM-ja Durrës. Programi i veçantë i masave është pjesë përbërëse e këtyre planeve, ku parashtrohen masat përkatëse lidhur me monitorimin dhe vlerësimin e burimeve ujore dhe ekosistemeve të varura. Informacioni përmbledhës për çdo zonë të mbrojtur gjendet në Shtojcën Teknike VIII.

¹²² BE - Forcimi i Kapaciteteve Kombëtare për Mbrojtjen e Natyrës – Përgatitja për Rrjetin Natura 2000, Mars 2019

Tabela 7-2– Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria e ZONAVE TË MBROJTURA TË UJIT TË PIJSHËM

EMRI I ZONËS SË MBROJTUR	NËNBASENET	FUNKSIONI	DATA KRIJUAR	LEGJISLACIONI KOMBËTAR PËRKATËS	LEGJISLACIONI I BE-SË PËRKATËSIA	TRUPAT UJORË PËRKATËS	STATUSI AKTUAL	KUFIJTË E PUBLIKUAR

Tabela 7-3 - Regjistri i Zonave të Mbrojtura - Kategoria SPECIET UJORE ME RËNDËSI EKONOMIKE

EMRI I ZONËS SË MBROJTUR	NËNBASENET	FUNKSIONI	DATA KRIJUAR	LEGJISLACIONI KOMBËTAR PËRKATËS	LEGJISLACIONI I BE-SË PËRKATËSIA	TRUPAT UJORË PËRKATËS	STATUSI AKTUAL	KUFIJTË E PUBLIKUAR
Rezervë Natyrore e Menaxhuar Rrushkull (Hamallaj)	ERZ1	ZMUP	Urdhri Nr.2, datë 26.12.1995	Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura"	Direktiva 2000/60/KE Direktiva 91/676/KEE	Rezervë Natyrore e Menaxhuar Rrushkull (Hamallaj)	ERZ1	ZMUP

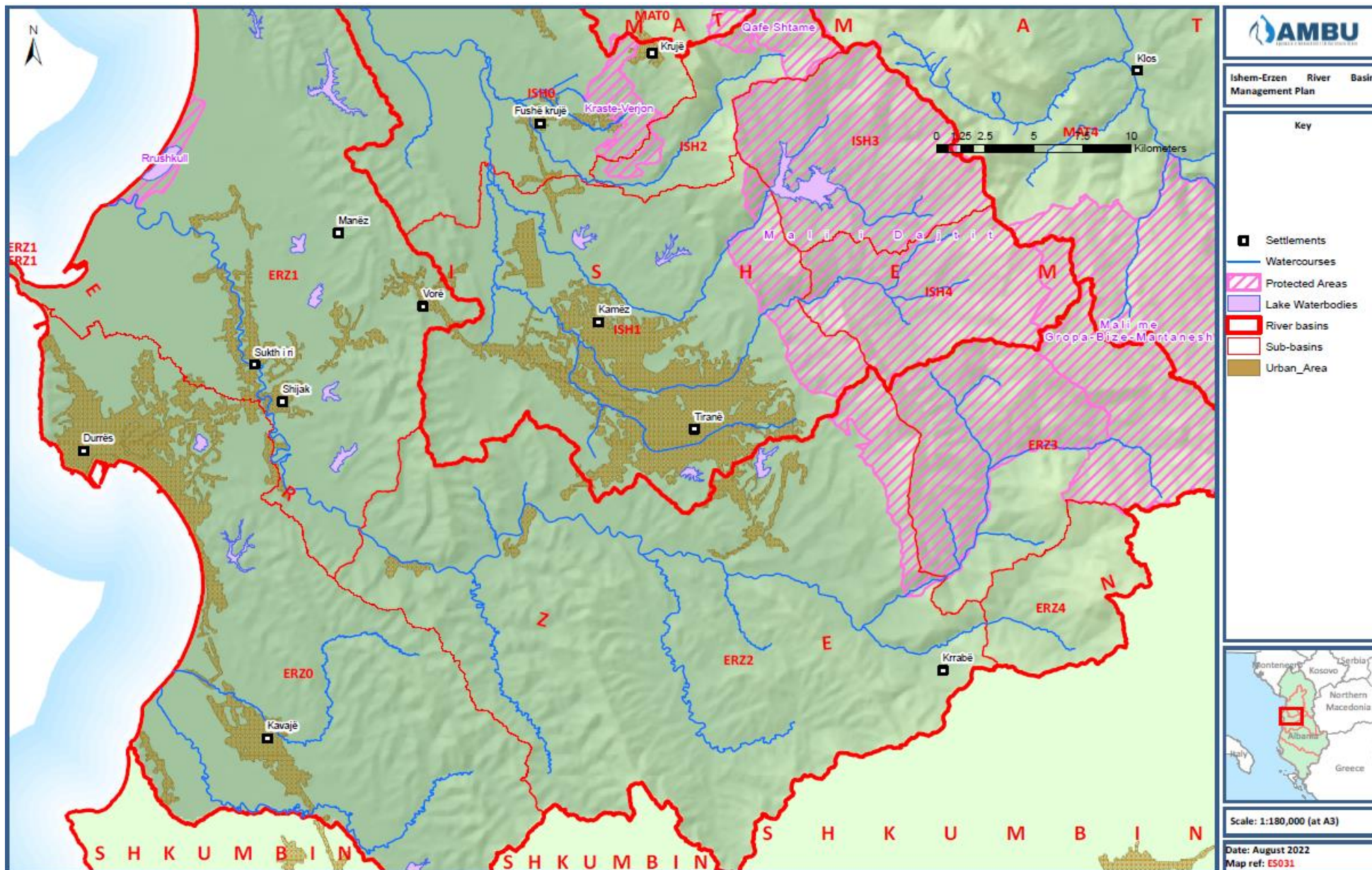
Tabela 7 -4 – Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria UJËRAT REKREATIVE DHE TË LARJES

EMRI I ZONËS SË MBROJTUR	NËNBASENET	FUNKSIONI	DATA KRIJUAR	LEGJISLACIONI KOMBËTAR PËRKATËS	LEGJISLACIONI I BE-SË PËRKATËSIA	TRUPAT UJORË PËRKATËS	STATUSI AKTUAL	KUFIJTË E PUBLIKUAR
Rezerva Natyrore e Menaxhuar e Rrushkullit (Plazhi Gjiri i Lalëzit)	ERZ1	ZMURL	Urdhri Nr.2, datë 26.12.1995	Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura"	Direktiva 2006/7/KE;			Nuk ka

Tabela 7 -5 – Regjistri i Zonave të Mbrojtura – Kategoria HABITATET DHE SPECIET E MBROJTURA

EMRI I ZONËS SË MBROJTUR	NËNBASENET	FUNKSIONI	DATA E PËRCAKTUAR	LEGJISLACIONI KOMBËTAR PËRKATËS	LEGJISLACIONI KOMBËTAR PËRKATËS	TRUPAT UJORË PËRKATËS	STATUSI AKTUAL	KUFIJTË E PUBLIKUAR
Rezerva Natyrore e Menaxhuar e Rrushkullit	ERZ1	ZMURL	Vendimi nr. 2, datë 26.12.1995	Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura"	Direktiva 91/676/KEE Direktiva 91/272/KEE			Kufijtë paraqiten në Planin e Menaxhimit të ZM-së
Parku Kombëtar i Malit të Dajtit	ERZ2	ZMURL	VKM Nr.402, datë 21.06.2006	Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura"	Direktiva 91/676/KEE Direktiva 91/272/KEE			Kufijtë paraqiten në Planin e Menaxhimit të ZM-së
Peizazhi i mbrojtur Mali me Gropa-Bizë-Martanesh	ERZ3	ZMURL	VKM Nr.49, datë 31.01.2007	Ligji Nr. 81/2017 "Për zonat e mbrojtura"	Direktiva 91/676/KEE Direktiva 91/272/KEE			Kufijtë paraqiten në Planin e Menaxhimit të ZM-së

Harta 7– 1 Harta e të gjitha zonave të mbrojtura – Erzen

8 Rrjetet e Monitorimit dhe të Dhënat e Mbikëqyrjes

8.1 Konteksti Ligjor

8.1.1 Shqipëria

Direktiva e BE-së 2008/105/KE është transpozuar me VKM-në Nr. 246, datë 30.4.2014 “Për vendosjen e standardeve të cilësisë mjedisore për ujërat sipërfaqësore”.¹²³¹²⁴ Programet aktuale të monitorimit të ujit janë përgatitur në bazë të VKM-së Nr. 1189, datë 18.11.2009 “Për rregullat dhe procedurat e hartimit dhe zbatimit të programit kombëtar të monitorimit të mjedisit”.

AMBU përdor informacionet e mbledhura nëpërmjet monitorimit të ujit dhe çdo informacion tjetër përkatës që përmban të dhëna ekzistuese nga monitorimi i mjedisit, për të bërë vlerësimin e probabilitetit që kanë trupat ujorë sipërfaqësorë në basen për të mos i përmbushur objektivat e cilësisë mjedisore të vendosura për trupat ujorë. AMBU mund të përdorë teknikat e modelimit për të ndihmuar vendimmarrjen.

Sipas karakterizimit dhe vlerësimit të ndikimit, të realizuara në përputhje me Shtojcën 1 të VKM-së Nr. 1015, datë 16.12.2020, për çdo periudhë gjatë së cilës zbatohet plani i menaxhimit të basenit ujor, hartohet gjithashtu programi i monitorimit mbikëqyrës dhe programi i monitorimit operacional, madje në disa raste edhe programet e monitorimit hulumtues.

Institucionet shtetërore përgjegjëse për monitorimin duhet të monitorojnë ato parametra që janë tregues të statusit të çdo elementi të cilësisë. Kadastra Kombëtare e Burimeve Ujore shërben si bazë të dhënash për burimet e gjeoreferimit në sistemin GIS. Të dhënat për shtresat, që gjenden në të Kadastrën Kombëtare të Burimeve Ujore, publikohen në faqen e internetit të ASIG-ut.

8.1.2 Bashkimi Evropian

Programi i monitorimit në përputhje me DKU-në në nivel kombëtar synon mbledhjen e të dhënave për vlerësimin e statusit bazë, identifikimin e tendencave të cilësisë së ujit dhe rishikimin e efikasitetit të masave të zbatuara për mbrojtjen e burimeve ujore. Shtojcat II dhe V të DKU-së përcaktojnë vlerësimin e përgjithshëm dhe planin e monitorimit për ujërat. Kjo gjen zbatim si për trupat ujorë sipërfaqësorë ashtu edhe për trupat ujorë nëntokësorë dhe për zonat e mbrojtura.¹²⁵

Aspektet kyçe të programeve të monitorimit përfshijnë:

- Llojet e monitorimit dhe objektivat (monitoruese, mbikëqyrëse, operacionale dhe hulumtuese)
- zgjedhjen e pikave të monitorimit (me qëllim që të ofrojë një tablo sa më koherente dhe të përgjithshme të statusit kimik brenda çdo baseni ujor);
- elementet e cilësisë (EC) që do të monitorohen dhe shpeshtësia e kërkuar e monitorimit.

8.2 Programi i Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore

8.2.1 Autoriteti Kompetent

Autoriteti kompetent përgjegjës për monitorimin sasior të ujërave sipërfaqësore është Instituti i Gjeoshkencave, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit (IGJEO). Instituti është një njësi kërkimore kombëtare që operon në varësi të Universitetit Politeknik të Tiranës..

Ky institut ka hasur vështirësi mjaft të mëdha menaxhuese, financuese dhe organizative gjatë viteve të fundit lidhur me ofrimin e kënaqshëm të të dhënave bazë dhe të besueshme për prurjen, të përpunuara në përputhje me standardet e pranueshme minimale ndërkombëtare. Pavarësisht asistencës teknike të ofruar në mënyrë të përsëritur nga agjencitë e mëdha ndërkombëtare që prej

¹²³Direktiva 2008/105/KE për standardet e cilësisë mjedisore në fushën e politikave të ujit, që ndryshon dhe shfuqizon për pasojë Direktivat e Këshillit 82/176/KKE, 83/513/KKE, 84/156/KKE, 84/491/KKE, 86/280/KKE dhe Direktivën 2000/60/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit

¹²⁴ Direktiva 2008/105/KE është ndryshuar nga Direktiva 2013/39/BE që ndryshon dhe shfuqizon Direktivat e Këshillit 2000/60/KE dhe 2008/105/KE lidhur me substancat prioritare në fushën e politikave të ujit.

¹²⁵Direktiva Kuadër e Ujit, Shtojca V

vitit 2007, shumica e stacioneve të monitorimit meteorologjik dhe hidrologjik nuk janë funksionale ose kanë probleme të mëdha kalibrimi.

8.2.2 Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore

Një rrjet i besueshëm hidrometrik aktual është tejet i rëndësishëm për të pasur një MIBU sa më efikas. Të dhënat e përpunuara për prurjen e ujërave sipërfaqësore janë jetike për katër arsye:

- Përcaktimi i regjimeve aktuale të prurjes vjetore dhe disponueshmëria e burimeve ujore, në mënyrë që burimet vendore, rajonale dhe kombëtare të mund të përcaktohen me saktësi për qëllimet e shpërndarjes së burimeve ujore, përmes mekanizmit të bilanceve të ujit.
- Përcaktimi i tendencave të reshjeve dhe flukset në dalje të basenit për të vlerësuar ndikimet e ndryshimeve klimatike.
- Përcaktimi i regjimeve të prurjes në përgjithësi dhe prurjeve ekologjike në veçanti, në mënyrë që aspektet ekologjike të statusit të trupit ujqor të mund të përcaktohen me saktësi.
- Përcaktimi i volumeve të sakta të prurjes, në mënyrë që ngarkesat e ndotësve në ujërat pritëse (dhe për rrjedhojë masat e nevojshme korrigjuese) të mund të llogariten me besueshmëri.

Është më se e dukshme se pa një rrjet efikas dhe funksional hidrometrik, shumica e objektivave në kuadër të strategjisë së përgjithshme të MIBU-t, për çdo basen ujqor nuk do të ishin arritur.

8.2.3 Statusi i Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Sipërfaqësore

Vendi ka pasur historikisht (1960-1992) një rrjet efikas dhe të besueshëm kombëtar hidrometrik. Megjithatë, ky plan mund të realizohet vetëm nëse ka të dhëna historike për prurjet nga viti 2008 e në vijim. Mungesa e të dhënave të besueshme të kohëve të fundit për prurjet ngre shumë pikëpyetje lidhur me saktësinë dhe integritetin e strategjisë MIBU të parashikuar në këto raporte dhe strategji, por edhe në të tjera. Përdorimi i të dhënave të vjetra për prurjet, të cilat nuk është se marrin parasysh ndryshimet e shumta që ka pësuar baseni, e jo më ndryshimet e mundshme klimatike, shihen me skepticizëm të madh.

8.3 Programi i Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore

8.3.1 Autoriteti Kompetent

Rrjeti i monitorimit të cilësisë së ujërave sipërfaqësore (lumenj, liqene, ujëra të përkohshme dhe bregdetare) në basenin ujqor të Erzenit dhe programet përkatëse të kampionimit janë nën administrimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit (AKM) pranë Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit.¹²⁶AKM-ja publikon çdo vit Programin Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit, i cili përcakton pikat dhe parametrat e shënjestruara të monitorimit.

8.3.2 Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit Mbikëqyrës të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore

Idealja do të ishte që rrjeti i monitorimit të cilësisë së ujërave sipërfaqësore të ngrihet në përputhje me kërkesat e nenit 8 dhe shtojcës V, 1.3 të DKU-së. Rrjeti i monitorimit duhet projektuar në mënyrë të tillë që të ofrojë një tablo sa më koherente dhe gjithëpërfshirëse të statusit ekologjik dhe kimik brenda çdo baseni ujqor dhe duhet të lejojë klasifikimin e trupave ujqorë në pesë klasa, në përputhje me përkufizimet normative të statusit ekologjik për ujërat sipërfaqësore. Rrjeti aktual i monitorimit të cilësisë së ujërave sipërfaqësore i administruar nga AKM-ja paraqitet në Hartën 8-1.

8.3.3 Statusi i Rrjetit dhe të Dhënat e Monitorimit Mbikëqyrës të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore

Aktualisht, për shkak të burimeve dhe kapaciteteve të kufizuara, elementet e cilësisë biologjike (ECB) nuk kampionohen apo analizohen në mënyrë të vazhdueshme në vend. Laboratori i Agjencisë Kombëtare të Mjedisit punon në përputhje me ISO 17025:2017 dhe është i akredituar për parametrat kryesore fiziko-kimike: pH, përçueshmëria, alkaliniteti, mbetjet e ngurta pezull, kërkesa për oksigjen kimik, kërkesa për oksigjen biokimik, nitrite, nitrate, amon, ortofosfor dhe fosfor total.

¹²⁶Qeveria Shqiptare, VKM Nr. 1189 "Për rregullat dhe procedurat e zbatimit të Programit Kombëtar të Monitorimit", 2009

Aktualisht, substancat prioritare (ato që paraqesin risk të konsiderueshëm për mjedisin ujor) nuk monitorohen në mënyrë rutinë. Ndotësit specifikë për basenin ujor (NSBU) (ata ndotës që konsiderohen nga autoriteti kompetent si me rëndësi të veçantë për basenin ujor) nuk janë përcaktuar ende.

Numri i pikave të monitorimit ndryshon çdo vit në varësi të kufizimeve buxhetore. Monitorimet rutinë të ujërave sipërfaqësore kanë vënë në dispozicion të dhëna rreth cilësisë së ujit për shtatë pika monitorimi në basenin ujor të Erzenit.

Rezultatet e përzgjedhura nga rrjeti i monitorimit paraqiten për parametrat BOD₅, Total P dhe NH₄ në Shtojcën Teknike IX. Këto tre parametra shërbejnë si tregues të përgjithshëm mjaft të mirë për ndotjen nga burimet antropogjene që mund të dëmtojnë sistemet ujore.

Të dhënat e plota fiziko-kimike nga programet e monitorimit të AKM-së për periudhën 2014 – 2019 paraqiten në Shtojcën Teknike IX.

8.3.4 Fushata e monitorimit gjatë 2019-s

Është më se e qartë se numri i stacioneve në programin kombëtar aktual të monitorimit nuk është shumë i madh dhe nuk përfaqëson shumicën e trupave ujorë të përvijuar në basenet ujore. Kështu, programi aktual i AKM-së nuk i përmbush kërkesat e përputhshmërisë së Shtojcës V 1.3 të DKU-së. Për të bërë një vlerësim sasior sa më të mirë të mundshëm të statusit të trupit ujor, në shtator të 2019-s u realizua një “fushatë monitorimi” më gjithëpërfshirëse në basenin e Erzenit.

Fushata e korrikut të 2019-s përfshiu 28 pika përgjatë baseneve të Erzenit, ku u analizuan 11 parametra fiziko-kimike. Fushata gjithëpërfshirëse mundësoi një vlerësim më sasior të statusit të mundshëm të të gjithë trupave ujorë në basenet ujore. Këto vendndodhje jepen në hartën e Zonave të Fushatës së Ujërave Sipërfaqësore në Shtojcën Teknike IX, ku paraqiten edhe vlerat për dy treguesit më të rëndësishëm fiziko-kimikë të ndotjes antropogjene dhe ndikimit të mundshëm të elementet e cilësisë së mjedisit (ECB), BOD₅ dhe NH₄ (mg/l). Grupet e plota të të dhënave paraqiten në Shtojcën Teknike IX.

Përqendrimet e BOD₅ luhaten midis <2 – 6 mg/l, ku vlerat përcaktojnë nivelet “e larta” dhe “mesatare”. Përqendrimet e NH₄ luhateshin midis 0.02 dhe 1.45 mg N/l, vlera këto që përcaktonin nivelet e “larta” dhe të “ulëta”.

Të dhënat e plota fiziko-kimike nga fushata e monitorimit të 2019-s paraqiten në Shtojcën Teknike IX.

8.3.5 Vlerësimet hidromorfologjike

Sipas DKU-së, elementet e cilësisë hidromorfologjike konsiderohen si elemente që mbështesin elementet e cilësisë biologjike. Kjo do të thotë se elementet e cilësisë hidrobiologjike mund të preken jo vetëm nga cilësia e ujit, por edhe nga kushtet hidrolgjike dhe/ose morfologjike. Teksa flasim, Shqipëria nuk ka dispozita që të parashikojnë vlerësimin e statusit hidromorfologjik. Shkaku kryesor i gjendjes së dobët të monitorimit hidrolgjik dhe i mungesës së monitorimeve sistematike të elementeve të cilësisë morfologjike! Megjithatë, është bërë një lloj përpjekjeje paraprake për vlerësimin e statusit hidromorfologjik të trupave ujorë sipërfaqësorë të përvijuar në basenin e lumit Erzen. Detajet rreth qasjes dhe metodologjisë gjenden në Shtojcën Teknike VI.

8.4 Programi i Monitorimit të Ujërave Nëntokësore

8.4.1 Autoriteti Kompetent

Rrjeti i monitorimit të ujërave nëntokësore në basenin e Erzenit është në kompetencën e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit (AKM), që është në varësinë e Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, ndërsa kampionimi cilësor i ujërave nëntokësore dhe monitorimi hidrodinamik (niveli i ujërave nëntokësore) u janë nënkontraktuar Shërbimit Shqiptar Gjeologjik (ShGjSh). Megjithatë, aktualisht, në basenin e Erzenit nuk ka asnjë rrjet për monitorimin e ujërave nëntokësore, ndonëse ShGjSh-ja e mëparshme ka monitoruar disa puse deri në vitin 2006.

8.4.2 Rëndësia e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Nëntokësore

Rrjeti i monitorimit të cilësisë së ujërave nëntokësore duhet të ngrihet në përputhje me kërkesat e Nenit 8 dhe Shtojcës V, 2.2 dhe 2.3 të DKU-së. Rrjeti i monitorimit duhet projektuar në mënyrë të tillë që të ofrojë një tablo koherente dhe të përgjithshme të statusit kimik dhe sasior për çdo trup ujqor individual.

8.4.3 Statusi dhe të Dhënat e Rrjetit të Monitorimit të Sasisë së Ujërave Nëntokësore

Nuk ka asnjë monitorim të mëparshëm apo të kohëve të fundit të niveleve të ujërave nëntokësore për asnjë prej zonave të basenit të Erzenit.

Janë bërë disa matje për shkarkimet e burimeve për burimet e Shën Mërisë dhe Pëllumbasit dhe nëse mirëmbahen do të shërbejnë si tregues të mirë të statusit sasior të TUN-it GW35160409 dhe GW35160411. Këto burime raportohen të kenë shkarkime mesatare prej përkatësisht 1,100 dhe 500 l/s.

8.4.4 Statusi dhe të Dhënat e Rrjetit të Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Nëntokësore

Nuk është realizuar asnjë monitorim i ujërave nëntokësore në puse. Të dhënat nga kampionimi i 128 puseve nga ShGjSh-ja gjatë periudhës 1981-2006 paraqiten te Shtojca Teknike III. Prej tyre, 71 janë marrë nga TUN-i i Durrësit (GW35160517) dhe 22 kampionë nuk u arritën të identifikoheshin. Këto të dhëna nuk mund të përdoren drejtpërdrejt për vlerësimin e statusit aktual kimik por shërbejnë si bazë e vyer vlerësimi për monitorimet e ardhshme.

Deri në vitin 2015 janë bërë disa matje të cilësisë së ujërave të kryera në burimet e Shën Mërisë, Gurës së Malit dhe Pëllumbasit, të cilat flasin për cilësi të shkëlqyer të ujit, te paktën deri në atë kohë. Ka shumë mundësi që monitorimi i burimit të Shën Mërisë po kryhet nga UK Tirana, por nuk u arrit të merrej asnjë e dhënë.

8.4.5 Fushata e monitorimit gjatë 2019-s

Nga Harta 8-3 dhe Tabela 8-5 del mjaft qartë se numri i stacioneve në programin kombëtar aktual hidrogjeologjik të monitorimit nuk është shumë i madh dhe nuk përfaqëson shumicën e trupave ujqorë nëntokësorë të përvijuar në basenet ujqore. Kështu, programi aktual i ShGjSh-së nuk i përmbush kërkesat e përputhshmërisë së Shtojcës V 2.2 dhe 2.4 të DKU-së. Për të bërë një vlerësim sasior sa më të mirë të statusit të mundshëm të trupit ujqor, në të ardhmen mund të nevojitet ndërmarrja e një fushate më gjithëpërfshirëse monitorimi për mbarë basenin e Erzenit. Kjo nuk ishte e mundur gjatë periudhës 2019-2020 për shkak të pandemisë së COVID-19.

8.5 Programet e Monitorimit të Zonave të Mbrojtura

8.5.1 Autoritetet Kompetente

Neni 6 dhe Shtojca IV e DKU-së përmbledhin disa lloje të zonave të mbrojtura për t'u trajtuar në Planin e Menaxhimit të Baseneve Ujqore. Këto janë:

- Zonat e shpallura të ujit të pijshëm;
- Zonat e përvijuara për mbrojtjen e specieve ujqore me rëndësi ekonomike;
- Zonat e shpallura si ujëra rekreative, përfshi edhe ujërat e larjes sipas Direktivës 2006/7/KE;
- Zonat e shpallura si të ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese sipas Direktivave të BE-së 91/676/KEE dhe 91/271/KEE;
- Zonat e shpallura si zona të rëndësishme për habitatin, zonat e veçanta të konservimit (ZVK) dhe zonat e Natura 2000¹²⁷

Për këtë arsye, nevojitet koordinim midis disa autoriteteve kompetente, më konkretisht:

- Rregullimi i nxjerrjes së ujit është pjesë e sistemit të lejeve të AMBU-së. Subjektet e mëdha si shoqëritë UK në nivel bashkie kanë detyrimin ligjor të respektojnë kufizimet e lejes së ujit;

¹²⁷Komisioni Evropian – Natura 2000 - https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

- Shoqëritë UK nuk i raportojnë drejtpërdrejt AMBU-së lidhur me sasinë e nxjerrë, por i raportojnë çdo vit autoritetit kompetent, Entit Rregullator të Ujit (ERrU), si pjesë e përputhshmërisë vjetore me nivelet e shërbimit.
- Shoqëritë UK kanë programet e veta rutinë të monitorimit fiziko-kimik për burimet përkatëse dhe pikat (e përzgjedhura) e nxjerrjes;
- Kërkesa e posaçme për monitorimin e cilësisë së ujërave të larjes, në kuadër të monitorimit të ujërave rekreativë, përmbushet nga Njësitë Vendore të Kujdesit Shëndetësor, autoriteti kompetent përkatës.¹²⁸
- Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) synon të ndalë humbjen e biodiversitetit në Shqipëri përmes menaxhimit të përmirësuar të zonave të mbrojtura dhe hedhjes së bazave për zbatimin e rrjetit evropian Natura 2000.

8.5.2 Monitorimi Kombëtar dhe Raportimi te Komisioni Evropian

Çdo katër vjet, Shteteve Anëtare u kërkohet të raportojnë Komisionin Evropian për:

- Përqendrimin e nitrateve në ujëra nëntokësore dhe sipërfaqësore.
- Nivelet e eutrofikimit të ujërave sipërfaqësore.
- Vlerësimin e ndikimit të programeve të veprimit në cilësinë e ujit dhe praktikat bujqësore.
- Rishikimin e ZCN-ve dhe programeve të veprimit.
- Përlllogaritjen e tendencave të ardhshme të cilësisë së ujit.

Krahas Zvicrës, Shqipëria është i vetmi Shtet Joanëtar i BE-së që raporton çdo vit për cilësinë e ujërave të larjes pranë Agjencisë Evropiane e Mjedisit.¹²⁹ AKM-ja ia raporton Agjencisë Evropiane të Mjedisit rezultatet e programeve të monitorimit të cilësisë së ujërave sipërfaqësore nëpërmjet ‘WISE EIONET’ (Sistemit të Informacionit për Ujërat në Evropë, Rrjetit Evropian të Informacionit dhe Vrojtimit të Mjedisit)¹³⁰

8.5.3 Statusi Operacional i Rrjeteve të Monitorimit të Zonave të Mbrojtura në Erzen

Zonat e mbrojtura përbëjnë teksta flasim rreth 21.4% të territorit të Shqipërisë. Në rastin e basenit të lumit Erzen, është AdZM Tiranë për Parkun Kombëtar të Malit të Dajtit dhe AdZM Durrës për Parkun Kombëtar të Qafë Shtamës dhe Peizazhin e Mbrojtur të Krastë Vrionit.

Për Parkun Kombëtar të Malit të Dajtit dhe Parkun Kombëtar të Qafë Shtamës janë hartuar dy projektplane menaxhimi, por asnjëri nuk është miratuar nga institucionet përgjegjëse. Projektplan i Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Malit të Dajtit është në fazë të avancuar - konsultimet me palët e interesit kanë përfunduar dhe pritet shumë shpejt miratimi i tij. Për sa i përket Peizazhit të Mbrojtur të Krastë-Vrionit, nuk ka informacion nëse është hartuar Plani i Menaxhimit, apo ndonjë dokument tjetër që parashikon menaxhim të përshtatshëm të zonës.

Komiteti i Menaxhimit të Parqeve Kombëtare (KMPK) është një tjetër institucion qendror që përfshihet në menaxhimin e çdo zone të mbrojtur.

Programi Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit për çdo vit, por në rastin konkret për vitin 2021, përcakton në kapitullin “Biodiversiteti” këta tregues mjedisorë të situatës:

- diversiteti i ekosistemeve dhe habitateve në zonat e mbrojtura - përpunimi statistikor, lista e specieve dhe habitateve në tabelë grafike;
- afërsia e infrastrukturës së transportit me zonat e mbrojtura - Paraqitja në tabelë.

Fauna e egër në zonat e mbrojtura mjedisore përshkruhet në kapitullin “KONSERVIMI I NATYRËS” (shihni informacionin dhe tabelat 8-4, 8-5, 8-6 dhe 8-7 në Shtojcën Teknike VIIIIX).

¹²⁸ Komisioni Evropian, Direktiva 2006/7/KE për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes dhe Direktiva 76/160/KEE, e shfuqizuar.

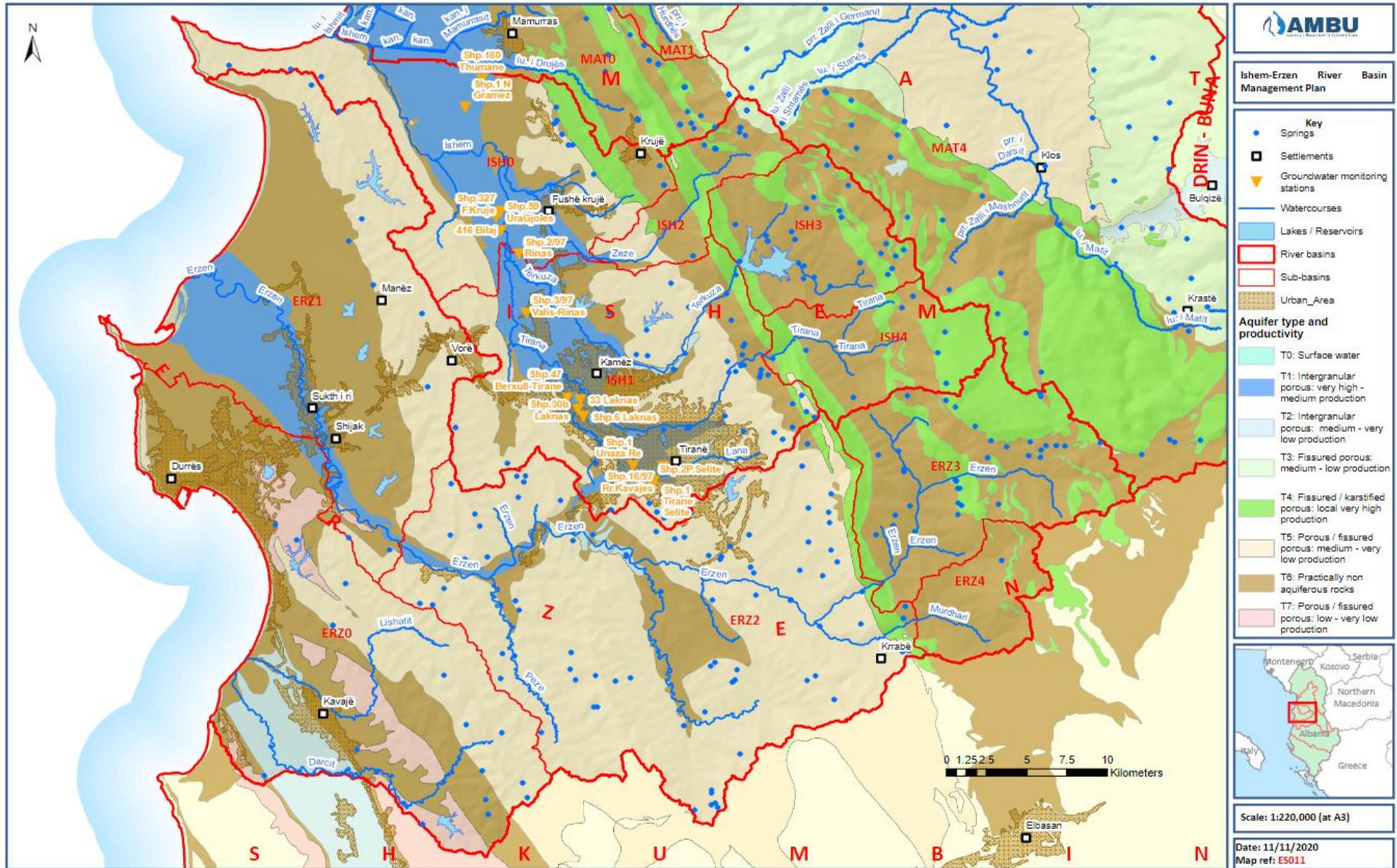
¹²⁹ Krahasoni, për shembull: Cilësia e ujërave të larjes në Shqipëri për 2019-n <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/assessments/state-of-bathing-water/country-reports-2019-bathing-season/al-bw-country-reports-2020.pdf>

¹³⁰ Vizitoni për shembuj: https://cdr.eionet.europa.eu/al/eea/wise_soe/wise6/envx_ilxq

Harta 8-1 – Vendndodhja e Pikave të Monitorimit të Cilësisë së Ujërave Sipërfaqësore të AKM-së

Harta 8-2 – Vendndodhja e Pikave të Monitorimit të Cilësisë dhe Sasisë së Ujërave Nëntokësore të AKM-së .

9 Përmbledhja e Strategjive dhe Planeve Plotësuese

9.1 Vështrim i përgjithshëm

9.1.1 Shqipëria

Qëllimi i Strategjive, Dokumenteve të Politikës dhe Planeve është të trajtojnë sfidat e hasura në sektorin e ujit, si dhe të garantojnë menaxhimin dhe qeverisjen efikase të burimeve ujore.

Strategjitë, Dokumentet e Politikave dhe Planet kryesore në sektorin e ujit janë:

- **Agjenda 2030 për Zhvillimin e Qëndrueshëm**, e cila parashtron 17 Objektiva të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZhQ) në formën e thirrjeve urgjente për veprim nga të gjitha vendet, me qëllim arritjen e tyre deri në vitin 2030. Agjenda 2030 e OZhQ-ve është miratuar nga Shqipëria në 2015-n.
- **Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI) 2015-2020** është një prej dokumenteve strategjike kryesore që ndërthur agjendën e integritit në BE me zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik dhe social të vendit. Shtylla 4 e kësaj strategjie parashikon rritje nëpërmjet ndërlidhjes, përdorimit të qëndrueshëm të burimeve dhe zhvillimit territorial përmes:
 - mjedisit të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm,
 - përmirësimit të sistemeve të furnizimit me ujë, kanalizimeve dhe menaxhimit të mbetjeve,
 - shtrirjes së planeve të trajtimit të ujërave të ndotura në të gjithë vendin,
 - menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve ujore.
- **Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore 2018-2027 është strategjia kryesore dhe shërben si bazë për reformimin e sektorit të ujërave.** Kjo strategji u mundëson institucioneve përgjegjëse për menaxhimin e burimeve ujore të arrijnë standardet evropiane duke përcaktuar objektivat kryesore për këtë sektor:

Për të arritur objektivin e katërt të SKMIBU-t 2018-2027 “Sigurimi i modeleve dhe të dhënave të njohura gjerësisht, si të besueshme rreth ujit dhe klimës për të gjitha palët e interesit dhe hartimi i politikave për sektorin e ujit duke u bazuar mbi këto të dhëna dhe modele”, AMBU ka themeluar Kadastrën Kombëtare të Burimeve Ujore që shërben si bazë të dhënash për burimet e gjeoreferuara në sistemin GIS. Të dhënat për shtresat që zotëron KKBU-ja publikohen në faqen e saj të internetit (<http://kadastraujore.gov.al/>).

- (Projekt) **Programi Kombëtar Sektorial për Ujin 2018-2030** për menaxhimin e integruar të ujit synon të sigurojë nevojat jetike, konkurrueshmërinë e përdorimit dhe reduktimin e riskut të ujit duke i kushtuar vëmendje të veçantë qëndrueshmërisë së ekosistemeve ujore. Vizioni i këtij programi është qeverisja e sektorit të ujit në përputhje me standardet dhe praktikat më të mira evropiane, duke pasur si qëllime kryesore promovimin e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, mbrojtjen e tyre dhe mbrojtjen nga uji.
- **Strategjia Kombëtare për Ujitjen dhe Kullimin 2019-2031** ka përcaktuar katër komponentë strategjikë:
 - Komponenti strategjik 1 “Ujitja”,
 - Komponenti strategjik 2 “Kullimi”,
 - Komponenti strategjik 3 “Siguria e digave dhe përdorimi i tyre”,
 - Komponenti strategjik 4 “Mbrojtja nga përmytjet”,
- **Politikat Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit në Shqipëri**

Objektivi kryesor është të kontribuojë në parandalimin e humbjeve të biodiversitetit në nivel kombëtar dhe degradimit të shërbimeve të ekosistemit nëpërmjet zbatimit të plotë të kuadrit ligjor të Shqipërisë dhe BE-së, reduktimit të presioneve ndaj biodiversitetit, rikuperimit të ekosistemeve në mënyrë të drejtë dhe të barabartë nga pikëpamja biologjike, transferimi i teknologjive përkatëse, kanalizimit të çështjeve e vlerave të biodiversitetit, si dhe zbatimit efikas të politikave të përshtatshme.

- (Projekt) **Strategjia Kombëtare e Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve**

Qëllimi është të përmirësohet cilësia e shërbimit të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve që i ofrohet qytetarëve shqiptarë dhe të mbështetet zhvillimi ekonomik i vendit, bazuar te ofrimi i një shërbimi me infrastrukturë kyçe.

- **Plani Kombëtar i Emergjencave Civile (2004)** ka si qëllim të:

- Parandalojë, lehtësojë dhe rehabilitojë çdo dëmtim që mund të shkaktohet nga emergjencat civile dhe që mund të prekë popullsinë, kafshët, pronën, trashëgiminë kulturore dhe mjedisin;
- T'i ofrojë kushtet shtetit dhe institucioneve publike e private, veprimtarive ekonomike dhe popullsisë që t'i përballojnë situatat e emergjencës me sa më pak humbje.
- Garantojë përdorimin e të gjithë burimeve të mundshme shtetërore për të mundësuar sigurinë publike, qëndrueshmërinë e vazhdueshme të ekonomisë kombëtare, identifikimin e zonës së emergjencës dhe zbutjen e pasojave.

- **Plani i Integruar Ndër sektorial për Zonën Tiranë-Durrës (PINS)**

PINS-i për zonën ekonomike Tiranë-Durrës është hartuar në përgjigje të zhvillimit territorial dhe socio-ekonomik gjatë 25 viteve të fundit dhe shërben si udhërrëfyes për zhvillimin ekonomik, social e mjedisor të rajonit, duke promovuar ekonominë dhe përmirësuar mjedisin. PINS-i për zonën Tiranë-Durrës synon që zhvillimin e territorit ta realizojë duk pasur një vizion që të shërbejë si emërues i përbashkët për njësitë e qeverisjes vendore (NjQV). Plani do të shërbejë si udhërrëfyes për NjQV-të, në mënyrë që ato të koordinohen për politikën, projektet dhe planet e tyre vendore, si dhe të angazhohen në koordinim dhe bashkëpunim vertikal. Plani u shërben si garanci investitorëve të huaj dhe bizneseve që po planifikojnë të përfshihen më tej në zhvillimin e metropolit Tiranë-Durrës.

- **Plani i Integruar Ndër sektorial për Bregdetin**

Plani i Integruar Ndër sektorial (PINS) për Bregdetin shërben si sistem rregullator për të siguruar standardet lidhur me planifikimin dhe garantimin e instrumenteve që mundësojnë shërbime cilësore turistike. Objektivat dhe parimet janë të sigurohet përdorimi dhe menaxhimi i qëndrueshëm i zonave bregdetare për të ruajtur habitatet dhe peizazhet bregdetare natyrore, burimet natyrore dhe ekosistemet, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe normat ligjore në fuqi.

- **Planet e Përgjithshme Vendore**

Procesi i përgatitjes së planeve të përgjithshme vendore për të gjitha bashkitë në vend ka vijuar që prej vitit 2017, ku bashkitë pjesë e basenit të lumit Erzen ishin të parat. Bashkitë e Tiranës dhe Vorës kanë PPV, ndërsa PPV-ja e bashkisë Durrës është në proces finalizimi.

9.1.2 Bashkimi Evropian

Planet e menaxhimit të basenit ujqor mund të plotësohen më tej nga hartimi i programeve dhe planeve më të detajuara të menaxhimit për nën basenin, sektorin, problematikën ose llojin e burimit ujqor, për të trajtuar aspektet e veçanta të menaxhimit të burimeve ujqore. Zbatimi i këtyre masave nuk i përjashton Shtetet Anëtare nga detyrimet e tjera të DKU-së.

Në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare, kuadri i PMBU-së për Shqipërinë parashikon strategji dhe/ose plane plotësuese shtesë të koordinuara me, por të ndryshme nga dokumenti bërthamë i PMBU-së (masat në 1.5.1.). Në disa raste, këto plane dytësore parashikohen në mënyrë specifike në DKU p.sh DP ose në mënyrë të nënkuptuar nga politikën e Komisionit Evropian për pamjaftueshmërinë e ujit dhe thatësitë.¹³¹

Këto strategji ose plane (analiza thelbësore në vetvete) referohen në mënyrë të kryqëzuar në Planin Bërthamë të DKU-së (ky dokument) duke iu referuar vetëm mënyrës se si do të ndikojë strategjia përkatëse apo aktivitetet ose skemat e propozuara në objektivat mjedisore të basenit ujqor. Skemat që kanë ndikim negativ tek objektivat mjedisore p.sh te statusi i trupave ujqorë duhet ose (i) të zbatojnë masat e duhura zbutëse për ruajtjen e statusit ekologjik (ii) ose të tregojnë se objektivat në funksion

¹³¹Komisioni Evropian, Direktiva Kuadër e Ujit– Neni 13(5)

të cilave janë bërë modifikimet apo ndryshimet e trupit uhor nuk mund të arrihen me mjete të tjera, të cilat paraqesin në fakt një mundësi shumë më të mirë mjedisore, për shkak të realizueshmërisë teknike ose kostove disproporcionale.¹³²

9.1.3 Planin e Menaxhimit të Burimeve Ujore

Plani i Menaxhimit të Burimeve Ujore siguron pikësëpari që bilanci i ujit në basenin uhor (nëntokësor dhe sipërfaqësor) të përcaktohet si duhet dhe të menaxhohet në mënyrë të tillë që të sigurohet qëndrueshmëria afatgjatë. Kjo duhet të përfshijë regjistrat për nxjerrjet e ujit në nivel nën baseni, kontrollet e menaxhimit dhe identifikimin e kërkesave dhe masave për mbrojtjen e prurjes mjedisore. Strategjia e Përbashkët e BE-së për Zbatimin e DKU-së (CIS) i ka cilësuar së fundmi këto elemente si aktivitete dytësore të rëndësishme.^{133 134}

Tashmë është pranuar gjerësisht se regjimi i prurjes në të gjithë lumenjtë luan rol parësor në strukturën dhe funksionimin e ekosistemeve ujore⁹ dhe është, deri diku, shumë më i rëndësishëm se “elementi dytësor” që referohet në DKU. Duke qenë se nxjerrja e ujit për përdorime ekonomike ka në përgjithësi ndikim të konsiderueshëm në regjimin e prurjes dhe në prurjet mjedisore, menaxhimi i burimeve ujore mund të konsiderohet si i lidhur ngushtësisht me masat e seksionit 1.5.1, ndaj “menaxhimi i burimeve ujore” duhet konsideruar si pjesë thelbësore e PMBU-së bazë. Nuk ka gjasa që një trup uhor ta arrijë “statusin e mirë” nëse regjimi i prurjes nuk menaxhohet në mënyrë të tillë që të jetë sa më afër regjimit të prurjes natyrore.

Megjithatë, qëndrueshmëria e burimeve ujore është një fushë mjaft e gjerë politikash për Komisionin Evropian dhe tematikë kyç menaxhimi për pjesën më të madhe të baseneve ujore. Menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve ujore kërkon që fokusi të mos ngushtohet vetëm në nevojat e ekosistemit për ujë, por kërkon politika efikase nga pikëpamja e burimeve dhe mjeteve, si dhe një vlerësim dhe planifikim të ndërveprimeve me burime të tjera, veçanërisht me sigurinë ushqimore dhe energjetike. Masat për përforcimin e efikasitetit të burimeve ujore kanë ndikime të ndryshme, qoftë pozitive apo negative, edhe në sektorë të tjerë, veçanërisht në bujqësi dhe hidroenergjetikë për shembull.¹³⁵

9.1.4 Planin e Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet

Përmbytjet katastrofike vënë në rrezik gjallesat dhe sjellin humbje të mëdha ekonomike. Masat për lehtësimin dhe mbrojtjen nga përmbytjet kanë kosto dhe nuk mund të zbatohen për të gjithë basenin. Krahas masave të përshtatjes të bazuara në ekosistem (norma e preferuar), identifikimit të fushave prioritare për mbrojtjen nga përmbytjet dhe vlerësimi i kosto-përfitim, duhet të sigurohet mbështetja e masave në një qasje të bazuar në risk.

Këto koncepte janë trajtuar në nivel BE-je në Direktivën 2007/60/KE¹³⁶ dhe në Programin e BE-së për Menaxhimin e Riskut nga Përmbytjet¹³⁷, ku identifikohen zonat në rrezik përmbytjeje dhe parashikohet hartimi në shkallë RBU-je ose baseni uhor, sipas rastit, i Planeve të Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet (PMRB), të cilat mishërojnë konceptet e parandalimit, mbrojtjes dhe gatishmërisë. Për një RBU të caktuar mund të kërkohen disa PMRB në varësi të risqeve për përmbytje në nivel lokal.

Direktiva për Përmbytjet (DP) kërkon shprehimisht që masat dhe ndikimet e çdo veprë mbrojtëse të propozuar të marrin plotësisht parasysh objektivat mjedisore të DKU-së së parashtruara në PMBU (DP, neni 7, neni 9). Kur objektivat mjedisore nuk përmbushen, atëherë mund të mos arrihet kërkesa kryesore e “Statusit të Mirë” të trupave uhorë të prekur. Nëse ndikimet mjedisore të veprave të propozuara për përmbytjet nuk trajtohen dhe zbuten siç duhet, atëherë trupat uhorë (zakonisht “trupat uhorë tepër të modifikuar”) nuk do ta kalojnë dot testin e DKU-së neni 4(7).

¹³²Komisioni Evropian, Direktiva Kuadër e Ujit– Neni 4(7).

¹³³Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues 31, Prurja ekologjike në zbatimin e Direktivës Kuadër të Ujit, Raporti Teknik 2015-086, 2015

¹³⁴Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues 34, Për zbatimin e bilanceve të ujit për mbështetjen e zbatimit të DKU-së, Raporti Teknik 2015-090, 2015

¹³⁵Agjencia Evropiane e Mjedisit, Drejt përdorimit eficient të burimeve ujore në Evropë, EEA, Raporti Nr. 1/2012, 2012

¹³⁶Komisioni Evropian, Direktiva 2007/60/KE për vlerësimin dhe menaxhimin e risqeve nga përmbytjet, “Direktiva për Përmbytjet”

¹³⁷ https://ec.europa.eu/environment/water/flood_risk/flood_risk.htm

9.1.5 Planin e Menaxhimit të Risqeve nga Thatësitrat

Për shkak të rritjes së vazhdueshme të kërkesës për ujë dhe pakësimit të burimeve nga ndryshimet klimatike, pamjaftueshmëria e ujit dhe thatësitrat po kthehen në fenomene mjaft të përhapura dhe të shpeshta në Bashkimin Evropian. Çekuilibri afatgjatë për shkak të tejkalimit të potencialit të burimeve ujore nga kërkesa për ujë mund të sjellë pasoja katastrofike.

Politika e BE-së për ujin lidhur me pamjaftueshmërinë e ujit është hartuar për të parandaluar dhe zbutur situatat e mundshme të pamjaftueshmërisë së ujit dhe thatësirave, duke i dhënë prioritet kalimit në ekonomi efikase nga pikëpamja e ujit dhe me kursim uji.¹³⁸¹³⁹ Ka shumë rëndësi të theksojmë se kërkohet që politikat kombëtare të zbatimit të DKU-së të fokusohen më tej te problematikat e lidhura me sasinë.¹⁴⁰

Në mungesë të një Direktive ose kuadri të posaçëm për menaxhimin e pamjaftueshmërisë së ujit, praktika më e mirë ndërkombëtare sugjeron që Planet e Menaxhimit të Riskut nga Thatësitrat të përgatiten në shumë nivele, pra nëse është e mundur në nivel baseni ujor dhe sidomos në nivel nën baseni dhe bashkie, ku ndikimi i thatësirave mund të jetë mjaft i madh për ekosistemet ujore ose furnizimin me ujë të pijshëm ose në bujqësi.

9.1.6 Planin e Menaxhimit të Zonave Bregdetare

Sipas DKU-së, Planet e Menaxhimit të Basenit Ujor duhet të marrin parasysh specifisht trupat ujorë bregdetarë, duke vlerësuar presionet, gjendjen, ndikimin dhe objektivat mjedisore të përbashkëta me kategoritë e tjera të trupave ujorë. Megjithatë, rajonet bregdetare kanë problematika të konsiderueshme lidhur me menaxhimin që shkojnë përtej fokusit aq të ngushtë të seksionit 1.5.1. Për shembull, erozioni bregdetar, zhvillimi i infrastrukturës, turizmi dhe përmbytjet bregdetare për shkak të ndryshimeve klimatike janë problematika të konsiderueshme teknike që ka shumë pak gjasa të mbulohen nga fokusi kryesor i PMBU-së së DKU-së.

Protokolli i ICZM-së (nënshkruar në vitin 2008 dhe hyrë në fuqi në vitin 2011) është një prej gurëve të vaut në fushën e menaxhimit të zonës bregdetare. Shqipëria ka qenë firmëtare e Konventës për Mbrojtjen e Mjedisit Detar dhe Rajonit Bregdetar të Mesdheut (Konventa e Barcelonës) që prej vitit 1990 dhe i ka pranuar ndryshimet e Konventës në 2001-shin.

Shqipëria është aderuar në Konventën e Barcelonës për Mbrojtjen e Mjedisit Detar dhe Rajonit Bregdetar të Mesdheut në vitin 2000, nëpërmjet ligjit nr. 8 690, datë 16/11/2000 "Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën për Mbrojtjen e Mjedisit Detar dhe Rajonit Bregdetar të Mesdheut dhe 6 protokolleve të saj shoqëruese". Në 2010-n, Shqipëria pranoi një tjetër Protokoll të Konventës së Barcelonës, miratuar me ligjin nr. 10 234, datë 18.2.2010 "Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në protokollin "Për Menaxhimin e Integruar të Zonës Bregdetare të Mesdheut" të Konventës së Barcelonës "Për Mbrojtjen e Mjedisit Detar dhe Rajonit Bregdetar të Mesdheut".

Në këtë kontekst, në vitin 2014, Këshilli Kombëtar i Territorit miratoi nismën e hartimit të Planit të Integruar Ndër sektorial për bregdetin shqiptar, i cili synon të përcaktojë mënyrat më të përshtatshme të zhvillimit të rajonit nëpërmjet përdorimit racional të territorit dhe burimeve e pasurive të tij, duke u fokusuar te kujdesi për ekosistemet. Objektivat kryesore të këtij plani janë:

- Zhvillim i qëndrueshëm
- Mbrojtja e kapaciteteve mjedisore dhe vlerave të peizazhit, duke ruajtur karakterin e lokaliteteve të vijës bregdetare
- Shtimi i zonave të mbrojtura natyrore
- Transformimi i bregdetit në destinacion unik
- Zgjatja e sezonit turistik në sezon turistik të diversifikuar gjithëvjetor

¹³⁸Komisioni Evropian, Trajtimi i sfidave të pamjaftueshmërisë së ujit dhe thatësirave, COM(2007)414,

¹³⁹Komisioni Evropian, Trajtimi i sfidave të pamjaftueshmërisë së ujit dhe thatësirave, COM(2007)414,

¹⁴⁰Komisioni Evropian, Raporti për Rishikimin e Politikës Evropiane të Pamjaftueshmërisë së Burimeve Ujore dhe Thatësirave, COM(2012)672,

¹⁴¹Partneriteti Global për Ujin, Udhëzimet për përgatitjen e Planeve të Menaxhimit të Thatësirave, Zhvillimi dhe zbatimimi në kontekstin e Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së, 2015.

- Shpërndarja e barabartë e investimeve dhe shpërndarja e barabartë sociale në të gjithë territorin.

9.2 Menaxhimi i Burimeve Ujore në Basenin Ujor të Erzenit.

9.2.1 Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit

Autoriteti kompetent për hartimin dhe zbatimin e strategjisë së burimeve ujore është AMBU. Regjistri i Nxjerrjeve mbahet në nivel qendror nga AMBU në Tiranë dhe është i aksesueshëm nga publiku përmes Kadastrës Kombëtare të Burimeve Ujore (KKBU).

Gjatë këtij procesi, ka shumë rëndësi të ndërmerren aktivitete të detajuara konsultimi dhe koordinimi me përdoruesit e tjerë të ujit dhe rregullatorët përkatës, kryesisht në sektorët e bujqësisë dhe hidroenergjetikës.

Këshilli i Basenit Ujor (KBU) është organi përgjegjës për vendimmarrjen lidhur me burimet ujore në basenin përkatës. Baseni i lumit Erzen është pjesë e KBU-së Erzen, me 15 anëtarë. KBU-të lëshojnë autorizime dhe leje vetëm kur veprimtaria zhvillohet brenda kufijve të një baseni të vetëm.

AMBU, si institucioni që drejton menaxhimin e burimeve ujore në nivel kombëtar, koordinon dhe kontrollon punën e organeve vendore të menaxhimit të burimeve, si dhe harton e zbaton planet e menaxhimit të basenit ujor. Qëllimi është sigurimi i konservimit, zhvillimit dhe shpërndarjes së burimeve ujore, mbrojtja e burimeve ujore nga ndotja dhe keqpërdorimi e dëmtimi që cenon cilësinë dhe sasinë e tyre. AMBU pranon dhe shqyrton aplikime për leje/autorizim për përdorimin e burimeve ujore, proces ky që aktualisht realizohet online nëpërmjet Portalit E-albania.

Në nivel rajonal, baseni i lumit Erzen menaxhohet nga ZABU Tiranë. Kompetencat kryesore të ZABU-ve janë hartimi i draft planit për burimet ujore në basenin përkatës; dërgimi i këtij plani Këshillit të Basenit Ujor për miratim; monitorimi i zbatimit të vendimit të KBU-së dhe këshillit të basenit ujor. ZABU-të shërbejnë si sekretariat teknik për çdo këshill baseni ujor.

9.2.2 Strategjia e Burimeve Ujore

Sipas legjislacionit shqiptar dhe DKU-së, me qëllim menaxhimin e burimeve ujore në nivel kombëtar, është hartuar dhe po zbatohet Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore (SKMIBU) për periudhën 2018-2027. Strategjia kombëtare përcakton pesë objektiva kyçe.

Kapitulli i parë i strategjisë përcakton bilancin e ujit (1.2.1) për burimet ujore në nivel kombëtar dhe bilancin e ujit për prurjet hyrëse mesatare vjetore vetëm për muajt e verës, për të gjashtë basenet, me qëllim realizimin e vlerësimit rigoroz të burimeve ujore në kuadër të zbatimit të DKU-së, bazuar te “Dokumenti udhëzues për zbatimin e bilancit të ujit për qëllimet e zbatimit të DKU-së”, që është edhe udhërrëfyeni zyrtar i Komisionit Evropian për bilancin ujor.

Për të ndërmarrë ndërhyrjet e përshtatshme strategjike, duhet të identifikojmë mirë të gjitha presionet e çdo baseni ujor. Me të përfunduar identifikimin, çdo presioni i duhet caktuar pesha specifike që do të lejojë të gjykojmë me saktësi nëse presionet kanë ndikim më të madh; në këtë rast, shihet me prioritet ndërhyrja për t’i minimizuar ose mbajtur nën kontroll.

Ndërhyrjet strategjike lidhur me çështjet e identifikuar në basenin e lumit Erzen janë:

- *Monitorimi i vijave të ujit në basenin ujor nga burimi, përgjatë të gjithë gjatësisë dhe lidhur me të gjitha përdorimet e tyre.*
- *Informacion për bilancin e ujit në basenin ujor që duhet pasqyruar në KKBU.*
- *Shpallja dhe përcaktimi i zonave të mbrojtura për të ruajtur kushtet optimale për zonën ujëmbledhëse të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore në basenin ujor.*
- *Zonimi dhe përcaktimi i limiteve për përdorimin e ujëmbledhësve/burimeve ujore në disa zona të caktuara të basenit ujor që i janë nënshtruar degradimit për shkak të mbipopullimit.*
- *Rritja e vetëmjaftueshmërisë rajonale.*
- *rikuperimi i nivelit të ujërave nëntokësore dhe kthimi i tyre në cilësinë e mëparshme pas mbi përdorimit.*
- *Përcaktimi i kufijve për përdorimin e ndotësve të mundshëm të ujit që vijnë nga industria, zonat urbane, veprimtaritë minerare, fermat bujqësore dhe akuakultura.*

- ndërtimi dhe/ose përditësimi i trajtimit të ujërave të ndotura urbane.
- Kontrolli i ndotjes së ujit, rehabilitimi i korridorit rrjedhës dhe rikuperimi i kapacitetit rural dhe urban të kullimit.
- Masat hidromorfologjike si përmirësimi i vazhdimësisë së ujit.
- Kontrolli dhe menaxhimi efikas dhe shkencor i përmbytjeve. Rritja e nivelit të përgatitjes rajonale për thatësitat dhe përmbytjet.
- Kontrolli i rrepta dhe përcaktimi i kushteve hapësinore për licencimin e veprimtarive që synojnë nxjerrjen e materialeve nga shtretërit e lumenjve dhe monitorimin e vazhdueshëm të subjekteve ekzistuese.
- stabilizimi i shtretërve të lumenjve që u janë nënshtruar nxjerrjes së agregateve, ndryshimeve të ngarkesës sedimentare, ndryshimeve të brigjeve, përdorimit të tokës për grumbullim mbetjesh ose përdorime të tjera që cenojnë kushtet mjedisore natyrore.
- Kufizimi i ujërave rekreative me qëllim shmangien e dëmeve të mundshme që mund të pësojnë burimet natyrore.
- Përfshija e variacioneve, pasigurive dhe riskut në procesin vendimmarrës.
- Promovimi i koordinimit dhe bashkëpunimit midis qeverive dhe agjencive vendore, organizatave publike e private.

9.2.3 Aktivitetet ose Skemat e Reja të Burimeve Ujore që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor

Tabela 9-1 përmbledh ato trupa ujorë statusi i të cilëve mund të ndikohet nga skemat e burimeve ujore dhe që për këtë shkak mund të rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të parashtruara në Seksionin 8. Programi i Masave duhet të përfshijë edhe masat zbutëse ose arsyetimin e mosarritjes ose mos ruajtjes së statusit të mirë (Kapitulli 13).

Tabela 9-1 - Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Burimeve Ujore

EMRI I TRUPIT UJOR	NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA AKTUALE	STATUSI AKTUAL	NDIKIMI I MUNDSHËM
Murdhari (Përroi Zallit)	ERZ2	351611	TUTM	I Keq	Regjimi i prurjes që ndikohet nga burimi i Murdharit
Murdhari (Përroi Zallit)	ERZ4	351663	Natyror	Mirë	

9.3 Menaxhimi i Riskut nga Përmbytja në Basenin Ujor të Erzenit

9.3.1 Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit

Këshilli Kombëtar i Burimeve Ujore (KKBU) është organi institucional kryesor përgjegjës për hartimin e politikave dhe planeve për menaxhimin e integruar të burimeve ujore.

AMBU, në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për emergjencat civile, harton projektligje që përcaktojnë planet dhe rregullat për menaxhimin e riskut nga përmbytjet, në përputhje me legjislacionin në fuqi për mbrojtjen civile dhe Planin Kombëtar për Emergjencat Civile. Për çdo basen ujor, AMBU:

- përgatit vlerësimin paraprak të riskut nga përmbytja bazuar te informacioni i disponueshëm, si për shembull të dhëna dhe studime për zhvillimet afatgjata, veçanërisht për ndikimet e ndryshimeve klimatike në rast përmbytjesh;
- përgatit hartat e rrezikut nga përmbytjet dhe hartat e riskut nga përmbytjet, në shkallë të përshtatshme, për zonat e shpallura në rrezik përmbytjeje;
- Përgatit Planet e Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet (PMRP), të koordinuara në nivelin e basenit ujor, mbështetur te hartat e rrezikut të përmbytjeve dhe hartat e riskut të përmbytjeve.

Këto plane fokusohen te parandalimi, mbrojtja, gatishmëria, përfshi edhe parashikimin e përmbytjeve dhe sistemet e paralajmërimit të hershëm, që koordinohen nga organet përgjegjëse për emergjencat civile. AMBU kontribuon në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për mbrojtjen civile, për

vlerësimin dhe parandalimin e risqeve të fatkeqësisë. Kjo përfshin zbatimin e koordinuar të politikave për menaxhimin e pellgjeve lumore dhe menaxhimin e riskut nga përmbytjet, në përputhje me legjislacionin në fuqi për mbrojtjen civile dhe Planin Kombëtar të Emergjencave Civile.

MBZHR-ja përgatit dhe kryen investime për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe kullimin e stacioneve të pompimit bazuar te planet MRP.

Bashkitë janë përgjegjëse për mbrojtjen e zonave urbane nga risku nga përmbytjet, bazuar edhe këto te plani MRP.

Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (AKMC) koordinon dhe bashkërendon punën për hartimin e Planit Kombëtar për Emergjencat Civile, me të cilin do të harmonizohen planet për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet.

9.3.2 Përmbledhja e Historikut të Përmbytjeve

Shqipëria renditet ndër vendet me pasojat më të mëdha ekonomike në rang global, shkaktuar nga një sërë fatkeqësish natyrore. Humbjet mesatare vjetore përlllogariten afro 2.5% e Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB). Krahas ekspozimit ndaj rreziqeve natyrore, ka edhe disa faktorë të tjerë risku (urbanizimi i pakontrolluar, degradimi mjedisor) të cilat, duke qenë pjesë e tranzicionit të Shqipërisë drejt një tregu të lirë, kontribuojnë edhe në forcimin e efekteve të fatkeqësive natyrore.

Zonat më të rrezikuara nga përmbytjet për shkak të daljes së lumenjve ndodhen kryesisht në ultësirën perëndimore të vendit. Këto zona, kryesisht me zhvillim bujqësor, janë shumë të rëndësishme për zhvillimin ekonomik të Shqipërisë. Lëvizjet demografike pas viteve 1990 e kanë shtuar densitetin e popullsisë dhe e kanë shtuar ritmin e ndërtimeve urbane, duke rritur kështu edhe riskun për dëme nga përmbytjet. Në Erzen, përmbytjet për shkak të daljes së lumenjve mund të zgjasin nga disa orë deri në disa ditë, në varësi të llojit të ngjarjes. Në pjesën e poshtme, lumenjtë dalin nga shtrati duke shkaktuar shumë dëme ekonomike dhe kërcënuar jetën e popullsisë që jeton në ato zona të përmbytshme, kryesisht në Fushë-Krujë. Disa prej zonave më në risk ndodhen në Erzen, Barometa dhe Sukth Katund i ri.

Investimet e para për mbrojtjen nga përmbytjet në Shqipëri filluan pas përmbytjeve historike të periudhës 1962-1963. Këto investime kanë vijuar përgjatë një periudhe 15 vjeçare dhe pas 1980-s u fokusuan më tepër tek mirëmbajtja e infrastrukturës për mbrojtjen nga përmbytjet. Për 40-50 vjet nuk ka pasur më investime domethënëse në infrastrukturë për mbrojtjen nga përmbytjet; ka pasur kryesisht mirëmbajtje vendore ose investime korigjuese, pa analizuar të gjithë skemën e sistemit të mbrojtjes nga përmbytjet.

Sipas DP-së së BE-së, analiza e vlerësimit paraprak të riskut nga përmbytjet përfshin hartat e rajoneve të basenit dhe nën baseneve ujore, historikun e përmbytjeve dhe ngjarjeve të mëparshme, si dhe ndikimin negativ të njeriut, ekonomia, zhvillimi dhe trashëgimia kulturore. Përfshin edhe një përshkrim të ngjarjeve të pritshme në të ardhmen dhe efektet e tyre të mundshme.

Tabelat 9-2 dhe 9-3 përmbledhin të dhënat rreth periudhës se kur kanë ndodhur këto ngjarje, në cilat bashki, numrin e personave të lënduar, numrin e shtëpive të dëmtuara, dëmet e shkaktuara në lekë shqiptar, tokat e dëmtuara dhe dëmet ndaj bagëtisë dhe infrastrukturës.

Në zbatim të direktivës, informacioni për përmbytjet e mëparshme jepet me qëllim identifikimin e zonave ku ka risk të mundshëm për përmbytje ose përmbytjeve të mundshme në basenin e lumit Erzen.

9.3.3 Strategjia e Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet

DP-ja e BE-së është transpozuar në Shqipëri si pjesë e politikës “Përmbajtja, zhvillimi dhe zbatimi i Strategjive Kombëtare të Ujit, Planeve të Menaxhimit të Rajoneve të Baseneve Ujore dhe Planeve të Menaxhimit të Riskut nga Përmbytjet”.

Përmbytjet janë dukuri natyrore që nuk mund të shmangen. Megjithatë, ka disa veprimtari njerëzore dhe ndryshime klimatike që mund të rrisin probabilitetin për efekte negative. Përmbytjet kërcënojnë vazhdimisht jetën e njeriut, mjedisin dhe zhvillimin ekonomik, por mund të sjellin edhe zhvendosje të popullsisë.

Qasja moderne e direktivës është të bashkëpunohet me të gjithë aktorët përkatës “që të jetojmë me përmbytjet”, të mbrojmë dhe nëse është e mundur t’i përshtatim përdorimet dhe ndërtimet me risqet nga përmbytjet në zonat përkatëse, dhe sidomos të përgatitemi për këto përmbytje, në mënyrë të gjithanshme, së bashku me të gjithë personat, organizatat, administratat dhe bizneset e prekura. AMBU, me mbështetjen e projektit të ProNews “Programi për Përmirësimin e Sistemit Kombëtar të Paralajmërimit të Hershëm dhe Parandalimit të Përmbytjeve në Shqipëri”, mbështetur nga Bashkimi Evropian, ka:

- Hartuar raportin për vlerësimin paraprak të riskut nga përmbytjet për basenet e lumenjve Ishëm dhe Erzen;
- Identifikuar zona ku ka risk të mundshëm nga përmbytjet ose zona në basenin e lumit Erzen me gjasë për t’u përmbytur;
- Krijuar hartën e rrezeve për 1 një territor që përfshin 2 dy zona të identikuara, ku ka risk të mundshëm nga përmbytjet ose zona në basenin e lumit Erzen me gjasë për t’u përmbytur.

Aktualisht, nuk ka plan për menaxhimin e përmbytjeve në basenin e lumit Erzen dhe hartat e rrezeve nga përmbytjet nuk janë përgatitur për të gjitha zonat ku ka risk të mundshëm ose gjasa për përmbytje. E njëjta gjë vlen edhe për hartat e riskut nga përmbytjet.

9.3.4 Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Përmbytjes që Ndikojnë te Statusi i Trupit Ujor

Tabela 9-2 përmbledh ata trupa ujorë statusi i të cilëve mund të ndikohet nga aktivitetet e menaxhimit të riskut nga përmbytjet dhe që për këtë shkak mund të rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të parashtruara në Seksionin 3. Programi i Masave duhet të përfshijë edhe masat zbutëse ose arsyetimin e mosarritjes ose mos ruajtjes së statusit të mirë (Kapitulli 13). Tabela më poshtë paraqet trupat ujorë që kanë potencial të madh për përmbytje, duke iu referuar hartave të rrezikut, me probabilitet përmbytjeje një herë në 50 vjet. Thellësia mesatare e ujit varion nga 3 në 6 metra.¹⁴²

Tabela 9-2 – Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Burimeve Ujore

EMRI I TRUPIT UJOR	NËNBASENI:	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA AKTUALE	STATUSI AKTUAL	NDIKIMI I MUNDSHËM
Erzen	ERZ1	TW351611	Ujëra kalimtare	I Mesëm	Shumë i lartë
Erzen	ERZ1	351613	Natyror	I Mesëm	Shumë i lartë

9.4 Menaxhimi i Riskut nga Përmbytja në Basenin Ujor të Erzenit

9.4.1 Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit

Risqet që lindin për shkak të pamjaftueshmërisë së ujit (thatësitrat) trajtohen nëpërmjet menaxhimit efikas të burimeve ujore dhe investimeve që i shërbejnë të gjitha interesave, në zbatim të akteve kombëtare ligjore dhe nënligjore të cilat kanë transpozuar Direktivat e BE-së. Sipas Komisionit Evropian, thatësitrat duhen trajtuar në mënyrë të ngjashme me menaxhimin e riskut nga përmbytjet. Ndonëse nuk ka direktiva nga BE-ja, ka udhëzime të qarta të bazuara te DKU-ja për përgatitjen e Planeve të Menaxhimit të Thatësirave (GWPCEE, 2015).

Kur përgatitemi për përballimin e thatësirave dhe pamjaftueshmërisë së ujit, ka shumë rëndësi të kuptojmë se janë dy fenomene të ndryshme. Thatësitrat kanë orgjinë natyrore ndërsa pamjaftueshmëria e ujit (ose pakësimi i ujit) ka të bëjë me faktin se burimet ujore janë të pamjaftueshme për të plotësuar kërkesat për përdorim afatgjatë të ujit. Planifikimi i përballimit të thatësirave dhe menaxhimit të sasive të vogla të ujit është kombinim kompleks i monitorimit të tendencave hidrometeorologjike me menaxhimin teknik të burimeve ujore dhe zbutjen e ndikimeve socio-ekonomike.

¹⁴² Material i prodhuar nga projekti ProNews: Zhvillimi i hatave të rrezikut nga përmbytja në përputhje me Direktivën e BE-së për Përmbytjet, në vijim të Udhëzimeve IPA për Përmbytjet

Për sa i përket Menaxhimit të Riskut nga Thatësitrat, nuk ka VKM për ngritjen dhe funksionimin e një organi kompetent, përgjegjës për menaxhimin e riskut nga thatësitrat.

MBZHR-ja përbush disa përgjegjësi nëpërmjet shkëmbimit të informacionit midis bashkive dhe bordeve të kullimit. Për më tepër, Strategjia për Ujitjen dhe Kullimin në Shqipëri e mbulon pjesërisht menaxhimin e thatësirave në nivel vendi.

9.4.2 Përmbledhja e Historikut të Thatësirave

Regjimi i reshjeve në Shqipëri është tipik mesdhetar dhe faktorët më të rëndësishëm që ndikojnë në reshjet atmosferike janë vendndodhja gjeografike dhe topografia. Pjesa juglindore e vendit ka më pak reshje, ku sasia vjetore arrin deri në 600 mm, pasuar nga Fusha e Myzeqesë me 1000 mm në vit. Në territorin shqiptar bien mesatarisht rreth 1480 mm reshje në vit. Sasia më e madhe e reshjeve regjistrohet gjatë muajve të ftohtë (tetor-mars), me 75% të totalit. Muaji me sasinë më të madhe të reshjeve në të gjithë territorin është nëntori, ndërsa muajt më të thatë janë korriku dhe gushti. Shqipëria është vend me ujëra të bollshme. Volumet e burimeve ujore të rinovueshme shkojnë deri në 41.7 miliardë metër kub brenda vitit, prej të cilave rreth 65% gjenerohen në Shqipëri dhe pjesa e mbetur nga vendet fqinje të rrjedhës së sipërme. Shumica e lumenjve paraqesin karakteristika të parregullta sezonale në prurje. Thuajse të gjithë mbartin më pak se 10% (ndonjëherë edhe zero) të mesatareve të sezonit të dimrit në sezonin e verës. Liqenet zënë rreth 4% të territorit të vendit. Vendi ka 3 liqene të mëdhenj dhe 247 liqene më të vogla. Janë ndërtuar 630 rezervuarë me kapacitet depozitues 5.60 miliardë metër kub në vit, kryesisht përgjatë lumenjve, për mbrojtje nga përmytjet, ujitje dhe prodhim të energjisë hidrike.

Në Shqipëri gjen 3 lloje thatësirash:

- thatësitrat meteorologjike - përkufizuar në bazë të deficitit të reshjeve të shiut
- thatësitrat hidrologjike - shkaktohet kryesisht nga mungesa e akumuluar e prurjeve të lumenjve dhe nga rimbushja e ujërave nëntokësore.
- thatësitrat bujqësore - faktor kritik është disponueshmëria e ujit në tokë gjatë sezonit të kultivimit.

Thatësira hidrologjike është lloji më i rëndësishëm i thatësirës për sektorin ekonomik. Kjo ndodh sepse burimet ujore luajnë rol kyç në ekonominë e Shqipërisë. Rreth 97% e prodhimit të përgjithshëm të energjisë elektrike gjenerohet nga impiantet hidroenergjetike, të ndodhur kryesisht në 3 lumenj. Kjo lloj thatësire ndikon edhe te sektori i bujqësisë, sepse rreth 50% e ngastrave (400 000 ha) që ujiten përbëjnë rreth 80% të prodhimit bujqësor.

9.4.3 Strategjia për Menaxhimin e Riskut nga Thatësitrat

Hartimi i Planeve të Menaxhimit të Basenit Ujor ofron mundësi të mira për trajtimin e çështjeve lidhur me thatësirën dhe pamjaftueshmërinë e ujit. Më konkretisht, kërkesa e DKU-së për arritjen e statusit sasior të ujërave nëntokësore përfshin edhe vendosjen e balancës midis pakësimit dhe rimbushjes së ujërave nëntokësore. Për sa i përket kërkesës së arritjes së statusit të mirë ekologjik për ujërat sipërfaqësore, ka shumë rëndësi të përcaktojmë rrjedhën minimale (ekologjike) të çdo lumi, që mundëson arritjen e objektivave specifike për zonën lidhur me biodiversitetin ujor. Masat për arritjen e këtyre objektivave duhen përfshirë në Planet e Menaxhimi të Basenit Ujor.

Për sa i përket menaxhimit të thatësirës, duke qenë se prek ndër të tjera drejtpërdrejt furnizimin me ujë për ujitje, thatësira duhet trajtuar si koncept i qartë klimatik që karakterizohet nga mungesa të përkohshme uji për periudhë të gjatë kohore, krahasuar me furnizimin normal (një sezon, një vit, disa vjet). Për sa i përket rolit të tipologjisë (thatësirë meteorologjike, bujqësore ose hidrologjike), ajo përcakton fillimin, seriozitetin dhe përfundimin e thatësirës.

Strategjia për Ujitjen dhe Kullimin në Shqipëri përfshin përshkrimin e situatës aktuale dhe sfidave kryesore për ujitjen, kullimin, digat, rezervuarët dhe mbrojtjen nga përmytjet. Sistemet e ujitjes dhe kullimit në të gjithë vendin kanë degraduar për shkak të mungesës së mirëmbajtjes dhe riparimeve të nevojshme për vite me radhë. Ndryshimet lidhur me modelet e kultivimit dhe metodat e përdorimit të ujit, si dhe ndryshimet klimatike kërkojnë modernizim të strukturave për të mundësuar përdorim më eficient të ujit dhe procedura menaxhimi e financimi më intensive e të besueshme. Gjithashtu,

Planet e Menaxhimit të Thatësirave duhen hartuar dhe zbatuar në përputhje me standardet ndërkombëtare, përfshi edhe mekanizmat e angazhimit nëpërmjet komunikimit midis institucioneve dhe palëve përkatëse të interesit dhe përfshirjes së tyre në plan.

9.4.4 Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Thatësirave që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor

Shtimi i nxehtësisë dhe pakësimi i reshjeve të shiut sjellin reduktim të burimeve ujore, gjë ndikon negativisht drejtpërdrejt popullatat e ekosistemeve. Duhet të ofrohet infrastruktura dhe informacioni i përshtatshëm për ndryshimet e shtuara klimatike, në mënyrë që të përballohen me sukses (GWP, 2009). Burimet ujore priten të bien me 14% (EVN / Starkraft, 2009) deri në 2050-n dhe me rreth 6% deri në 2027). Përllogaritet se gjatë verës, rrjedhja e mbetur në basenin e lumit Erzen do të arrijë pjesën më të madhe të prurjes aktuale Q95.

Krahasimi midis nxjerrjes dhe disponueshmërisë së ujit tregon se baseni i lumit Erzen parashikohet të vuajë nga mungesa të theksuara të ujit në verën e 2050-s, edhe në skenarin më optimist (CESR, 2011). Tabela 9-3 përmbledh ata trupa ujorë statusi i të cilëve mund të ndikohet nga aktivitetet e menaxhimit të riskut nga thatësitat dhe që për këtë shkak mund të rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të parashtruara në Seksionin 4. PiM-ve duhet të përfshijë edhe masat zbutëse ose arsyetimin për mosarritjen ose mos ruajtjen e statusit të mirë (Kapitulli 12).

Tabela 9-3 - Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Menaxhimit të Thatësirave

EMRI I TRUPIT UJOR	NËNBASENI:	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA AKTUALE	STATUSI AKTUAL	NDIKIMI I MUNDSHËM
				Referenca	

9.5 Plani i Menaxhimit të Zonave Bregdetare

9.5.1 Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit

Në Shqipëri, planet e menaxhimit të zonave bregdetare nuk janë hartuar ende plotësisht. Agjencia Kombëtare e Bregdetit e ushtron veprimtarinë e saj në të gjithë vijën bregdetare të Republikës së Shqipërisë dhe në zona, territore, objekte dhe veprimtari që ndodhen ose zhvillohen në të gjithë apo në një pjesë të vijës bregdetare, ose që kanë ndikim tek ajo. Agjencia është përgjegjëse për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonës bregdetare duke monitoruar dhe kontrolluar potencialin e të gjithë zonës bregdetare, siguruar performancën e zonave bregdetare, menaxhimin e integruar të vijës bregdetare dhe zbatimin e tyre. Krijon dhe përditëson Inventarin Kombëtar të Zonës Bregdetare; kontribuon në informimin, konsultimin dhe përfshirjen e publikut gjatë hartimit dhe zbatimit të politikave dhe strategjive lidhur me menaxhimin e integruar të zonës bregdetare; merr pjesë në hartimin e politikave dhe strategjive kombëtare për menaxhimin e integruar të bregdetit dhe koordinon punën për zbatimin e tyre; propozon ndryshime dhe përmirëson kuadrin ligjor dhe nënligjor për menaxhimin e integruar të zonës bregdetare; kontrollon zbatimin e kritereve dhe kushteve të subjekteve që ushtrojnë veprimtari turistike, në vijim të dispozitave ligjore në fuqi; ushton kontrolle dhe inspekton mjediset dhe dokumentacionin e subjekteve që ushtrojnë veprimtari turistike.

9.5.2 Strategjia për Menaxhimin e Bregdetit

Fusha e menaxhimit të zonës bregdetare rregullohet nga dy dokumente kuadër operationale:

- Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit 2019-2030;
- Plani i Integruar Ndër sektorial për Bregdetin 2030 (PINS).

Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit synon zhvillimin e destinacioneve, zonave, produkteve dhe diversifikimit të ofertës turistike, si dhe rritjen e vlerës së shtuar të potencialeve turistike për zhvillimin social dhe ekonomik të vendit, nëpërmjet planeve të veprimit për çdo rajon. Plani i integruar ndër sektorial ka të bëjë me krijimin dhe zhvillimin e rajonit bregdetar, i cili promovon zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, integritetin social dhe mbrojtjen e burimeve për 15 vitet e ardhshme.

Në Shqipëri, mungesa e planeve hapësinore dhe moszbatimi i bazës ligjore konsiderohet si një prej pengesave më të mëdha të zhvillimit të qëndrueshëm të bregdetit. Mungesa e Planit të Integruar Ndër sektorial ka sjellë edhe fragmentimin e planifikimit, ku kompetencat territoriale dhe juridiksionet janë të ndara. Kjo gjë ka penguar hartimin e planeve rajonale, të cilat me shumë mundësi mund të mbivendosen nëse paraprihen nga Plani i Integruar sektorial për Bregdetin. Për më tepër, të gjitha planet vendore e rajonale (të pakta në numër), si dhe zhvillimet e deritanishme, janë zbatuar pa pasur një vizion të qartë rajonal, jo më kombëtar.

9.5.3 Aktivitetet ose Skemat e Reja të Menaxhimit të Bregdetit që Ndikojnë në Statusin e Trupit Ujor

Tabela 9-4 përmbledh ata trupa ujorë statusi i të cilëve mund të ndikohet nga aktivitetet e menaxhimit të riskut nga përmbytjet dhe që për këtë shkak mund të rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të parashtruara në Kapitullin 4. Programi i Masave duhet të përfshijë edhe masat zbutëse ose arsyetimin e mosarritjes ose mos ruajtjes së statusit të mirë (Kapitulli 13).

*Bashkia Durrës rrezikohet nga përmbytjet e lumit Erzen, basen nga Pejzga deri në grykëderdhje. Kjo bashki rrezikohet edhe nga përmbytje detare nga grykëderdhja e lumit Ishëm deri te Kepi i Rodonit dhe nga Kepi i Rodonit deri në Porto Romano; rrezikohet nga erozioni detar në Kepin e Rodonit në pjesën jugore dhe Bishti i Pallës sërish në jug të zonës. Ka vazhdimisht rrëshqitje dheu përgjatë Kepit të Rodonit dhe nga Shkallnuri në Seferaj.*¹⁴³

¹⁴³Plani i Integruar Ndër sektorial për Bregdetin - AKPT <http://planifikimi.gov.al/>

Tabela 9-4 – Trupat Ujorë që Mund të Ndikohen nga Aktivitetet e Menaxhimit të Bregdetit

EMRI I TRUPIT UJOR	NËNBASEN	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA AKTUALE	STATUSI AKTUAL	NDIKIMI I MUNDSHËM
Erzen	ERZ1	TW351611	Ujëra kalimtare	I Mesëm	Niveli i kripësisë dhe përmbytjet nga bregdeti
Darcit	ERZ0	TW351711	Ujëra kalimtare	I Mesëm	
Lishatit	ERZ0	TW351721	Ujëra kalimtare	I Mesëm	
Kepi i Rodonit	ISH0	CW351402	Bregdeti		
Gjiri i Lalëzit	ERZ1	CW351602	Bregdeti		
Rinia	ERZ1	CW351605	Bregdeti		
Hamallaj	ERZ1	CW351606	Laguna		
Durrës	ERZ0	CW351608	Bregdeti		

9.6 Vlerësimi Strategjik Mjedisor

9.6.1 Autoriteti Kompetent dhe Masat e Koordinimit

Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) është një prej instrumenteve kyç për integrimin e çështjeve mjedisore dhe parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm në planifikim strategjik dhe vendimmarrje. Duke qenë se PM-ja është produkt kryesor i PMBU-së dhe këto masa mund të kenë në vetvete implikime të mëdha rajonale ose ndër sektoriale, ka shumë gjasa që në shumicën e rasteve PMBU-ja të ketë nevojë për shqyrtimin e VSM-së. Në Shqipëri, Ligji 91/2013 për VSM-në dhe të gjitha aktet nënligjore janë kërkesat minimale për realizimin e VSM-së. Ligji është përafëruar gjerësisht me Direktivën 2001/42/KE. Në Shqipëri, ligji 91/2013 shërben për të ofruar mbrojtje mjedisore dhe zhvillim të qëndrueshëm përmes përfshirjes së problematikave mjedisore në hartimin ose rishikimin e planeve apo programeve që mund të kenë pasoja negative në mjedis, të cilat mund të përfshijnë për shembull Planin e Menaxhimit të Basenit Ujor. Vendimi nëse duhet ndërmarrë VSM-ja është kompetencë e Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit.

Procedura e VSM-së për planet dhe programet kombëtare dhe vendore realizohet në nivel kombëtar dhe përfshin këto hapa:

- Njoftimin e Ministrisë së Mjedisit nga autoriteti propozues;
- Konsultimin me palët e interesit në bazë të çështjeve që do të trajtohen në raportin e VSM-së (përcaktimi i objektit);
- Konsultimet publike për hartimin e raportit paraprak të VSM-së;
- Hartimin e raportit përfundimtar të VSM-së;
- Shqyrtimin e raportit përfundimtar të VSM-së dhe lëshimin e deklaratës së Ministrit (pra qëndrimi zyrtar i Ministrisë);
- Vendimi i autoritetit propozues për miratimin e planit ose programit;
- Monitorimi i efekteve të planit ose programit për mjedisin dhe raportimi

Në rast se ministria zbulon se autoriteti propozues nuk i ka zbatuar kërkesat e ligjit për VSM-në, atëherë i komunikon autoritetit propozues mos marrjen në konsideratë të miratimit të deklaratës, duke dhënë arsyet e mëposhtme. Ministria ia dërgon një kopje të përgjigjes autoritetit miratues. Nëse plani ose programi nuk miratohet brenda 2 vjetësh nga data e miratimit të deklaratës, atëherë deklarata e ministrit për VSM-në bëhet e pavlefshme dhe procedura e VSM-së fillon nga e para. Autoriteti kompetent, për miratimin përfundimtar të PMBU-së sigurohet që, përpara marrjes së vendimit për miratim ose jo, të jenë përmbushur kërkesat e ligjit për VSM-në dhe propozuesi ta ketë marrë deklaratën e ministrit për VSM-në.

9.6.2 Elementet Kryesore të Vlerësimit Strategjik Mjedisor

VSM-ja mund të kuptohet si “proces sistematik dhe paraprak, i ndërmarrë me qëllim analizimin e efekteve mjedisore të planeve, programeve dhe veprimeve të tjera strategjike të propozuara, si dhe integrimin e gjetjeve në vendimmarrje”.

Ligji shqiptar për VSM-në identifikon katër elemente kryesore (Tabela 9-5):

- Përgatitjen e raporteve për vlerësimin strategjik.
- Sigurimin e pjesëmarrjes publike dhe debatit publik.
- Marrjen parasysh të rezultateve të vlerësimit strategjik dhe pjesëmarrjes publike në fazën e vendimmarrjes.
- Ofrimin e informacionit për marrjen e vendimeve.

Tabela 9-5 – Elementet Kryesore të Procesit të VSM-së

FAZA	OBJEKTIVAT	STATUSI I PËRFUNDIMIT
Faza e shqyrtimit nga autoriteti kompetent	Vendimi nëse kërkohet VSM për PMBU-në dhe në cilat kushte.	<i>Ligji nr.91/2013</i>
Përcaktimi i objektit dhe konsultimi statusor	Objekti dhe niveli i detajeve që do të merren në konsideratë në vlerësimin mjedisor, si dhe lista e palëve kryesore të interesit dhe masat e koordinimit	<i>Përfunduar më 01.10.2022</i>
Raporti i vlerësimit mjedisor dhe konsultimi publik	Vlerësimi i ndikimeve domethënëse në mjedis që lindin nga zbatimi i Programit të Masave në PMBU dhe koordinimi me alternativat e arsyeshme. Projekt raporti i VSM-së duhet të jetë dokument shoqërues i PMBU-së.	<i>Përfunduar më 01.11.2022</i>
Deklarata e VSM-së nga autoriteti kompetent	Deklarata se si janë integruar aspektet mjedisore dhe konsultimet në PMBU-në përfundimtare, me lëshimin e deklaratës përfundimtare të VSM-së.	<i>Publikuar më 23.03.2023</i>

Procesi i VSM-së e ndihmon autoritetin përgjegjës dhe vendimmarrësin në kuadër të PMBU-së që të marrë parasysh:

- Tendencat, potencialin dhe kufizimet kryesore mjedisore që mund të prekin ose mund të preken nga PMBU-ja
- Objektiva mjedisore dhe treguesit që lidhen me PMBU-në
- Efektet mjedisore me gjasë domethënëse të alternativave të propozuara dhe zbatimi i PMBU-së
- Masat për shmangien, reduktimin ose zbutjen e efekteve negative dhe përforcimi i efekteve pozitive
- Këndvështrimet dhe informacioni nga autoritetet përkatëse, publiku dhe, kur është e mundur, vendet fqinje që mund të preken.

Vlerësimi strategjik mjedisor në kuadër të PMBU-së përfshin:

- përgatitjen e raportit mjedisor
- zhvillimin e konsultimeve
- marrjen parasysh të (i) dhe (ii) në vendimmarrje
- informacion rreth vendimit.

9.6.3 Përfundimet Kryesore të Vlerësimit Strategjik Mjedisor

Raporti i VSM-së duhet të përmbledhë të gjitha gjetjet dhe përfundimet e arritura gjatë të gjithë procesit të VSM-së dhe të shërbejë si bazë për konsultimet me autoritetet dhe palët përkatëse të interesit.

Vlerësimi Strategjik Mjedisor nuk është instrument për vendimmarrje. Ai jep informacion rreth ndikimeve të mundshme për mjedisin dhe shëndetin e njeriut, shkaktuar nga vendimi.

Megjithatë, përfundimet e procesit të VSM-së duhen marrë parasysh gjatë marrjes së vendimit (dhe më vonë gjatë zbatimit të PMBU-së).

10 Presionet ndaj Trupit Ujor, Statusi dhe Vlerësimi i Ndikimeve

10.1 Vështrim i përgjithshëm

Në qendër të objektivave të Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor është vlerësimi i strukturuar i të gjitha presioneve që mund të ndikojnë te trupat ujorë të basenit ujor, ndryshimi i statusit si rezultat i këtyre presioneve dhe ndikimet vijuese në ekosistemet ujore. Presionet (kryesisht antropogjenë ose “ndikimet artificiale”, por edhe ndryshimet klimatike) mund të sjellin ndryshime të statusit (treguesi qendror i “shëndetit” të trupit ujor), gjë që mund të rezultojë në ndikime negative. Këto mund të jenë ndryshime negative në cilësinë e ujit, sasinë e ujit, morfologjinë e ekosistemit ose të gjitha së bashku. Statusi i pamjaftueshëm (risku i mosarritjes së objektivave) për çdo trup ujor krijon një lloj hendeku lidhur me objektivat mjedisore (OM) të parashtruar në Kapitullin 3. Kur arrihet “statusi i mirë”, politikat mjedisore dhe sistemi rregullator duhet të përpiqen që ta ruajnë atë status (Kapitulli 12). Kur “statusi i mirë” nuk arrihet, duhet zbatuar një plan veprimi korrigjues për të ruajtur ose përmirësuar çdo trup ujor që rrezikon të mos i arrijë OM-të e parashtruara në Programin e Masave (Kapitulli 13). DKU-ja kërkon identifikimin sistematik të presioneve domethënëse (të rëndësishme) nga ndikimet me origjinë antropogjenë, siç janë burimet pikësore të ndotjes, burimet e shpërndara të ndotjes, modifikimet e regjimeve të prurjeve përmes nxjerrjeve ose rregullimit, ndryshimet morfologjike, si dhe presione të tjera (DKU, neni (5)).¹⁴⁴ “Domethënës” do të thotë se presionet kontribuojnë në një ndikim të caktuar që mund të sjellë mos përbushjen e objektivit mjedisor “status i mirë” të DKU-së, neni 4(1) i DKU-së. Në disa raste, presionet e moderuara nga disa nxitës dytësorë mund të kombinohen me njëra-tjetrën dhe të bëhen të rëndësishme.

Fazat kryesore të qasjes së përgjithshme të përcaktuara në DKU janë:

- Identifikimi i forcave shtytëse (ndikimeve)
- Identifikimi i presioneve domethënëse
- Identifikimi i statusit pasues
- Vlerësimi i ndikimeve
- Vlerësimi i riskut të mosarritjes së objektivave
- Propozimi i masave zbutëse/mbrojtëse

10.2 Shembuj të Presioneve dhe Ndikimeve

Zakonisht, presionet dhe ndikimet janë pikësore ose të shpërndara.¹⁴⁵ Presionet e shpërndara, p.sh. ndotja nga nitratat me origjinë bujqësore ose mbi nxjerrja e ujërave nëntokësore, mund të kërkojnë politika të përgjithshme mjedisore ose strategji menaxhimi që zbatohen për një zonë të gjerë (p.sh. nën basen, grup trupash ujorë ose akuifer). Nga ana tjetër, presionet pikësore si shkarkimet e ujërave të ndotura ose flukset në dalje të hidrocentralit mund të kërkojnë veprime për disa trupa ujorë individualë, megjithatë nevoja për masa korrigjuese riparuese të veçanta në shumë raste duhet të parandalohet, të paktën teorikisht, me anë të politikave të nivelit të lartë të përcaktuara dhe të zbatuara si duhet. Të gjitha llojet e ndryshme të presioneve dhe ndikimeve janë të pranishme në basenin e Erzenit, ndonëse në nivele të ndryshme.

10.3 Vlerësimi i Standardizuar i Presioneve Mbështetur te Procedurat e Raportimit WISE

10.3.1 Lista Standarde e Numeracionit të Presioneve dhe Treguesve nga WISE

Në mënyrë që raportimi i presioneve në PMBU të jetë i përafëruar me saktësi me detyrimet e raportimit WISE, Tabela 10-1 dhe Tabela 10-2 paraqesin llojet kryesore të presioneve, së bashku me dy variantet

¹⁴⁴Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues 3 i CIS-it, Analiza e Presioneve dhe Ndikimeve, KE 2003

¹⁴⁵Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues 2 i CIS-it, Analiza e Presioneve dhe Ndikimeve

e “treguesit të presionit”, që rrjedhin nga udhëzimi WISE 2016 dhe që janë riprodhuar plotësisht në Shtojcën Teknike IV.¹⁴⁶¹⁴⁷

“Llojet” e presionit janë format kryesore të ndikimit antropogjen që mund të ndikojnë në statusin e trupit ujqor: p.sh. ujërat e ndotura urbane të patrajtuara, ndryshimi hidrologjik për shkak të hidrocentralit, nxjerrjet për ujtitje.

“Treguesit” e presioneve tregojnë fuqinë sasiore të presionit që duhet reduktuar për të arritur objektivat mjedisore, p.sh. ngarkesa e BOD5 në vijën ujore pritëse, reduktimi i prurjes ose i orëve të punës së HEC-it.

Kodet në listën e numeracionit të presioneve janë pjesë e përmbledhjes së “Presioneve-Statusit” (Shihni Shtojcën Teknike XI) dhe duhet të jenë pjesë edhe e listës së attributeve të klasës së veçorive të trupit ujqor të KKBUsë.

10.3.2 Identifikimi dhe Vlerësimi Sasior i Presioneve dhe Treguesve

Vlerësimi i presioneve dhe statusi si rezultat i këtij vlerësimi janë themelore për të kuptuar dhe vlerësuar nga pikëpamja sasiore hendeqet midis objektivave mjedisore dhe gjendjes aktuale të trupave ujqorë në basenin ujqor. Vlerësimi ndërthur kriteret analitike dhe përshkruese, në varësi të nivelit të të dhënave në dispozicion.

Vlerësimi i statusit të trupit ujqor vërtet mund të jetë një ushtrim i vështirë krahasuar me standardet provizore bazuar në një model të vetëm analitik. Vlerësimi i presioneve është ¹⁴⁸ më kompleks sepse presionet janë zakonisht më abstrakte dhe më të vështira për t’u vlerësuar nga pikëpamja sasiore dhe/ose presionet e ndryshme kombinohen në mënyra komplekse për të ndikuar në statusin e trupit ujqor. Vlerësimi sasior i presioneve, ndonëse i realizueshëm, kërkon të dhëna të konsiderueshme cilësore, shumë prej të cilave nuk mbledhen aktualisht në Shqipëri.

Vërehet se shumë prej “treguesve të presionit” kërkojnë që të raportohet një sasi e volumit, ose si pjesë e llogaritjes së përafërt të ngarkesës së ndotësit, ose si pjesë e ndikimit të prurjes ekologjike. Treguesit kuptimplotë të presionit nuk mund të përcaktohen për shkak të shkatërrimit tërësor të rrjetit kombëtar hidrometrik, mungesës së të dhënave hidrologjike të përdorshme të kohëve të fundit dhe mungesës së konsiderueshme të dhënave për volumet e mbetjeve të lëngëta pas trajtimit të monitoruara nga institucionet dhe industritë.

Për të përmirësuar politikë bërjen mjedisore dhe për të identifikuar “pikat e nxehta mjedisore” që mund të kërkojnë rregullore më strikte (përmes kushteve të lejes dhe zbatimit) nevojitet një lloj indeksimi sasior i presionit. Tabela 10-1 dhe Tabela 10-2 paraqesin dy grupe treguesish për presionin, të cilat janë që të dyja në përputhje me skemën e raportimit WISE 2016.

“Treguesit e përgjithshëm” janë sasi të nivelit të lartë të presionit që lidhen me objektet si numri i pikave të shkarkimit, numri i hidrocentraleve ose pikave të nxjerrjes së ujit për qëllime bujqësore, gjatësia e trupave ujqorë të prekur, numri i instalimeve pa leje, etj. Këto duhet të jenë lehtësisht të përcaktueshme edhe në rastin e funksionimit aktual të kufizuar të Kadastrës, bazuar në shqyrtimet e dokumentacionit ose inspektimet e shpejta në terren.

“Treguesit precizë” në përputhje me WISE 2016 kërkojnë matje dhe raportim sektorial tejet të përmirësuar krahasuar me ato të vëna aktualisht në dispozicion përmes KKBUsë, veçanërisht lidhur me matjen e parametrit të mbetjeve të lëngëta pas trajtimit dhe volumeve të prurjes së lumit. Këto tabela janë plotësuar pjesërisht, aty ku ka të dhëna të disponueshme, dhe ndodhen në Shtojcën Teknike IV.

¹⁴⁶Qasja e miratuar në modelin e ri të PMBU-ve në Shqipëri do të përafrohet ngushtësisht me kërkesat e raportimit WISE për sa u përket klasave të veçorive dhe attributeve. Mbledhja e të dhënave fokusohet vetëm te ajo çka nevojitet për raportimin WISE dhe EIONET, si dhe strukturat e të dhënave të KKBUsë orientohen në mënyrë të tillë që të përafrohen me rezultatet e DKUsë.

¹⁴⁷ Sistemi i Informacionit të Ujit për Evropën, Dokumenti Udhëzues i WISE GIS për raportimin e të dhënave hapësinore në WISE, Versioni 6.0.6, 2016.

¹⁴⁸Në shumë raste, në basenet ujqorë në Shqipëri, numri i pikave të monitorimit është i pamjaftueshëm për të mbuluar të gjithë trupat ujqorë të përvijuar. Për rrjedhojë, presionet dhe statusi i trupave ujqorë të pa monitoruar duhet të supozohet.

Tabela 10-1 – Llojet dhe Treguesit Standardë të Presionit, Lloji 1 deri në 3

PRESIONI SEKTORAL	KODI ¹⁴⁹	LLOJI A TREGUESI I PËRGJITHSHËM ¹⁵⁰	LLOJI B TREGUESI PRECIZ ¹⁵¹
1 PRESIONET E NDOTJES PIKËSORE			
UJËRAT E NDOTURA URBANE DALJET NGA SHTRATI PËR SHKAK TË UJËRAVE URBANE INDUSTRIA - IMPIANTET DEI INDUSTRIA– IMPIANTET JO DEI ZONAT E KONTAMINUARA MBETJE TË HDHURA NË LENDFILL LARGIMI I UJËRAVE NGA MINIERA FERMAT E PESHKUT AKUAKULTURË TË TJERA TË PASPECIFIKUARA	1.1	NR. I PIKAVE TË SHKARKIMIT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NMGARKIESËS BOD/N/P (T/vit)
	1.2	NR. I DALJEVE NGA SHTRATI QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I VOLUMIT TË UJËRAVE TË SHIUT
	1.3	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË BOD/NH ₄ /PS (t/vit)
	1.4	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË BOD/NH ₄ /PS (t/vit)
	1.5	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	1.6	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	1.7	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	1.8	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË BOD/NH ₄ /PO ₄ (t/vit)
	1.9		
2 PRESIONET E NDOTJES SË SHPËRNDARË			
VËRSHIMET URBANE VËRSHIMET NGA BUJQËSIA VËRSHIMET NGA PYLLTARIA AUTOSTRADA/TRANSPORTI ZONAT E BRAKTISURA MBETJET DIFUZE URBANE ATMOSPHERIC DEPOSITS KONTAMINIMI NGA MINIERAT AKUAKULTURË TË TJERA TË PASPECIFIKUARA	2.1	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	2.2	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË N/P (t/vit)
	2.3	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË N/P (t/vit)
	2.4	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESË SË PM/NO ₂ /SPBU (t/vit)
	2.5	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	2.6	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	2.7	UJËMBLEDHËSIT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË PM/NO ₂ (t/vit)
	2.8	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP/SPBU (t/vit)
	2.9	NR. I ZONAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË BOD/NH ₄ /PO ₄ (t/vit)
	2.10		
3 NXJERRJET E PRURJES/PRESIONET E DEVIJIMIT			
BUJQËSIA	3.1	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)
UJËSJELLËSI PUBLIK	3.2	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)

¹⁴⁹ Klasifikimi bazuar në skemën e raportimit WISE 2016 GIS, elementi *Llojet e Presionit Domethënës në US; Llojet e Presionit Domethënës në UN*

¹⁵⁰ Treguesit e përgjithshëm duhen interpretuar si numri/gjatësia e instalimeve/pikave/objekteve që supozohet se kenë ndikim negativ. a) Lejet ose nuk ekzistojnë, ose nuk janë respektuar b) Lejet janë të pamjaftueshme për sa i përket VKE-ve dhe/ose SCM-ve.

¹⁵¹ Treguesit Precizë duhen interpretuar si reduktim sasie që nevojitet për arritjen e objektivave mjedisore, shprehur zakonisht në tonë/vit, Mm³/vit, orë/vit.

INDUSTRIA + HIDROENERGJETIKA	3.3	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)
ENERGJI, UJË FTOHËS	3.4	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)
FERMAT E PESHKUT AKUAKULTURË	3.5	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)
REKREACION / TË TJERA	3.6	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI QË DO TË REDUKTOHET (Mm ³ /vit)

Tabela 10-2 – Llojet dhe Treguesit Standardë të Presionit, Lloji 4 deri në 8

PRESIONI SEKTORAL	KODI ¹⁵²	LLOJI A TREGUESI I PËRGJITHSHËM	LLOJI B TREGUESI PRECIZ
4 PRESIONET MORFOLOGJIKE			
VEPRAT E MBROJTJES NGA PËRMBYTJET	4.1.1	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
BUJQËSIA	4.1.2	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
LUNDRIMI	4.1.3	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
MODIFIKIME TË TJERA	4.1.4	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT HIDROENERGJETIKE	4.2.1	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT E MBROJTJES NGA PËRMBYTJET	4.2.2	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT BASHKIAKE	4.2.3	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	KM E STRUKTURAVE QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT E UJITJES	4.2.4	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	STRUKTURAT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT REKREATIVE	4.2.5	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	STRUKTURAT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT E INDUSTRISË	4.2.6	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	STRUKTURAT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURAT E LUNDRIMIT	4.2.7	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	STRUKTURAT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
STRUKTURA TË TJERA	4.2.8	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	STRUKTURAT QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT
4 PRESIONET HIDROMORFOLOGJIKE			
BUJQËSIA	4.3.1	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843
TRANSPORTI	4.3.2	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843
HIDROENERGJETIKA	4.3.3	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843
UJI I BASHKISË	4.3.4	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843
AKUAKULTURË	4.3.5	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843
VEPRIMTARI TË TJERA	4.3.6	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	INDEKSI I MODIFIKIMIT TË PRURJES EN15843

¹⁵²Klasifikimi bazuar në elementin e skemës së raportimit WISE 2016 GIS - Llojet e Presionit Domethënës në US; Llojet e Presionit Domethënës në UN

HUMBJA E HABITATIT	4.4	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	HUMBJA E HABITATIT NË KM2
MODIFIKIME TË TJERA	4.5		
5 BUJQËSIA DHE PRESIONET			
SPECIET INVAZIVE	5.1	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	NR. I SPECIEVE INVAZIVE
SHFRYTËZIMI I SPECIEVE	5.2	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	NR. I PIKAVE TË REGJISTRUARA
TARIFAT E MBETJEVE TË NGURTA	5.3	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	NR. I PIKAVE TË REGJISTRUARA
6 PRESIONET E UJËRAVE NËNTOKËSORE			
RIMBUSHJA E UJËRAVE NËNTOKËSORE	6.1	NR. I TUN-ëve TË NDIKUAR NGA RIMBUSHJA	VOLUMI I RIMBUSHJES PËR T'U RIKUPERUAR
VOLUMI I UJËRAVE NËNTOKËSORE	6.2	NR. I PIKAVE TË NXJERRJES	VOLUMI I NXJERRJEVE PËR T'U RIKUPERUAR
7-8 PRESIONE KIMIKE DHE TË NDRYSHME			
PRESIONE TË TJERA	7	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	SIPAS KËRKESËS
SP I PANJOHUR	8	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SP-së (t/vit)
SPBU I PANJOHUR	8	KM E TRUPAVE UJORË QË NUK I KANË ARRITUR OBJEKTIVAT	REDUKTIMI I NGARKESËS SË SPBU-së BOD/NH ₄ /SP (t/vit)

10.3.3 Lista Standarde e Numeracionit të Llojeve të Ndikimit

Tabela 10-3 riprodhon Shtojcën 1b të kërkesave të raportimit WISE 2016, për sa u përket ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.¹⁵³ Identifikimi i presioneve ndaj trupave ujqorë duhet të mundësojë identifikimin e llojit kryesor të ndikimit. Një presion i vetëm mund të ketë disa ndikime. Për shembull, hidrocentrali mund të dëmtojë temperaturat e ujit në rrjedhën e poshtme, morfologjinë e habitatit dhe regjimin e rrjedhës

Tabela 10-3 – Llojet Standarde të Ndikimeve

Impact Type	Relevant SW	Relevant GW
Nutrient pollution	Y	Y
Organic pollution	Y	Y
Chemical pollution	Y	Y
Saline pollution/intrusion	Y	Y
Acidification	Y	N
Elevated temperatures	Y	N
Altered habitats due to hydrological changes	Y	N
Altered habitats due to morphological changes (includes connectivity)	Y	N
Litter (an impact under the MSFD)	Y	N
Microbiological pollution	Y	Y
Diminution of quality of associated surface waters for chemical / quantitative reasons	N	Y
Damage to groundwater dependent terrestrial ecosystems for chemical / quantitative reasons	N	Y
Alterations in flow directions resulting in saltwater intrusion	N	Y
Abstraction exceeds available GW resource (lowering water table)	N	Y
Other Significant Impacts	Y	Y

10.4 Presionet e Trupit Ujqor Sipërfaqësor dhe Vështrim i Përgjithshëm i Vlerësimit të Statusit

10.4.1 Vlerësimi i Presioneve në Nivel Nën baseni

Për qëllimet e politikës së përgjithshme dhe fokusit rregullator (p.sh lejet), në tabelat e Shtojcës Teknike IV (treguesit e përgjithshëm dhe precizë) paraqitet një përmbledhje e dobishme e presioneve në vijim të listës Tabela 10-1 dhe Tabela 10-2. Aty ku KKBU-ja nuk ka të dhëna, treguesit nuk raportohen. Përmirësimet lidhur me mbledhjen e të dhënave për objektivat mjedisore janë masë kyç për pjesën më të madhe të Programit të Masave (PiM).

Matrica në këto tabela (ku vlerat e raportuara janë reflektim direkt i shkallës së presioneve potenciale) e ndihmon Autoritetin Kompetent që të përdorë një qasje bazuar në risk, pra të identifikojë zonat me prioritet për hetim ose rregullim më shtrëngues. “Treguesit precizë” në përputhje me WISE 2016 kërkojnë matje dhe raportim sektorial tejet të përmirësuar krahasuar me ato të vëna aktualisht në dispozicion nëpërmjet KKBU-së, veçanërisht lidhur me matjen e parametrave të mbetjeve të lëngëta pas trajtimit dhe volumeve të prurjes së lumit. Nxjerrjet dhe presionet hidroenergjetike janë marrë nga “Regjistri i Lejeve të Ujit” të AMBU-t dhe paraqiten në Shtojcën Teknike III. Regjistri nuk është ende plotësisht i përditësuar ose i koordinuar në mënyrë të saktë në shumë raste. Kur ka të dhëna, nxjerrjet përfshijnë pikat e marrjeve të mëdha të ujit për ujitje, ndonëse statusi operacional për shumë pika nxjerrjeje për ujitje ende nuk është identifikuar nga AMBU.

Edhe të dhënat për shkarkimet e ujërave të ndotura janë të paplota; pikat e shkarkimeve të mbetjeve të lëngëta industriale pas trajtimit merren kryesisht nga regjistri i lejeve që mbahet nga autoriteti kompetent, pra AKM-ja. Megjithatë, ndikimin kryesor në cilësinë e ujit të lumit duket se e kanë ujërat

¹⁵³ WISE 2016 GIS elementi i skemës së raportimit: <Llojet e Ndikimit të Konsiderueshëm në US>, <Llojet e Ndikimit të Konsiderueshëm në UN>

e ndotura urbane bashkiake, dhe aktualisht nuk ekziston asnjë regjistër për këto pika shkarkimi bashkiake specifike me koordinata precize. Për pasojë, niveli i përgjithshëm i ndotjes nga ujërat e ndotura urbane duhet të përcaktohet duke u nisur nga numri i pikave të regjistruara të shkarkimit të ujërave të ndotura (Treguesit 1.1, 1.2, 1.3 te Tabela 10-1).

Presionet fizike janë konsideruar për të përfshirë ndryshimet e konsiderueshme të morfologjisë së lumit për shkak të pikave të marrjes së inerteve të lumit ose modifikimeve të kanalit për qëllime bujqësore, të mbrojtjes nga përmytja ose të ndërhyrjeve rregulluese.

Presionet kimike përfshijnë pikat e nxehta të ndotjes (vendgrumbullimet e mbetjeve të ngurta dhe mbetjet kimike) dhe aktivitetet minerare. Të gjithë Trupat Ujorë Tepër të Modifikuar (TUTM) ushtrojnë një farë presioni fizik në ekosistemet ujore, ndaj TUTM-të paraqiten edhe në Hartën 10-2.

10.4.2 Metodologjia e Përcaktimit të Statusit në Nivelin e Trupit Ujor

Tabelat në Shtojcën Teknike IV përmbledhin përcaktimin e statusit për të gjithë trupat ujorë të basenit Erzen. Procedura e përgjithshme paraqitet në seksionin 3.3.

Metoda paraprake për vlerësimin e të dhënave biologjike u bazua në indeksin ASPT (Pikët Mesatare për Takson). Ky indeks u publikua në 1982-shin nga Armitage etj. dhe u përdor më vonë në shumë vende. Indeksi bazohet te vlera treguese ekologjike duke përdorur familjet e jo vertebrorëve të mëdhenj. Për të vlerësuar trupat ujorë në lumin Erzen u desh që të bëhej një përshtatje në llogaritjen e këtij indeksi: në vend që të përdorej vetëm prania/mungesa e familjeve, u mor parasysh edhe sasia e tyre (numri i individëve). Për të shmangur peshën e sasive tepër të larta, variablat transformohen në formë logaritmike. Metoda shpjegohet më hollësisht në raportin për kampionimin biologjik të lumenjve në 2021-shin (shihni Shtojcën Teknike V). Sugjerohet që kjo metodologji të përdoret gjatë viteve të ardhshme për vlerësimin e statusit ekologjik të lumenjve, duke përdorur jovertebrorët e mëdhenj. Për vlerësimin e statusit hidromorfologjik, u përdor metodologjia britanike (shihni Shtojcën Teknike VI) Për vlerësimin e statusit hidromorfologjik, u përdor metodologjia britanike (shihni Shtojcën Teknike VI).

Sikurse nënvizohet edhe në Kapitujt 3 dhe 8: ka mungesë të theksuar të dhënave sistematike e të përditësuara për monitorimin rutinë, të nevojshme për kryerjen e vlerësimeve të statusit të trupave ujorë sipërfaqësorë në përputhje me DKU-në. Për pasojë, në publikimin e parë të PMBU-së për Shqipërinë (2022-2027), pjesa më e madhe e vlerësimeve të statusit të trupave ujorë janë kryer në bazë të të dhënave dhe informacioneve të disponueshme më të mira (shihni Shtojcat Teknike).

Duke qenë se cilësia e të dhënave është thelbësore për metodologjinë e statusit, është e nevojshme që të raportohet për “nivele të besueshmërisë” (NB) së vlerësimit të statusit.¹⁵⁴ Niveli i ulët i besueshmërisë dhe i saktësisë së të dhënave mund të jetë tregues i riskut të keq klasifikimit, ndaj NB-ja tregon besueshmërinë e vlerës së statusit. Udhëzimi WISE 2016 sugjeron klasifikimin e mëposhtëm për të treguar besueshmërinë e statusit ekologjik ose potencialin e përcaktuar:

‘0’ = nuk ka informacion; ‘1’ = besueshmëri e ulët; ‘2’ = besueshmëri mesatare; ‘3’ = besueshmëri e lartë.

Kriteret janë si vijojnë:

I ulët= nuk ka të dhëna monitoruese, vetëm gjykimi ekspert; Mesatar= disa të dhëna që mbështesin elementin cilësor (EC) dhe të dhëna të kufizuara për një ECB; I lartë= të dhëna të mira për 1+ ECB dhe mbështetjen e EC-ve më të përshtatshme.

Lista e numeracionit për kategoritë e përdorura të “riskut” është si më poshtë vijon:

- a. **“Jo në risk”** (të dhënat ose gjykimi profesional tregojnë se trupi ujor ka shuma gjasa që të mos jetë në risk); Statusi mund të jetë 1 ose 2.
- b. **“Me gjasë në risk”** (të dhënat ose gjykimi profesional tregojnë se TU-ja është në kufi, pra në statusin 2 ose 3).
- c. **“Në risk”** (duke u bazuar në të dhënat FIZIKO-KIMIKE ose në presionin e konsiderueshëm, jemi të sigurt se TU-ja nuk është në status të mirë ose mesatar. Prandaj, statusi duhet të jetë 4 ose 5. Prandaj, statusi duhet të jetë 4 ose 5.

¹⁵⁴ Udhëzimi i WISE GIS 2016 – Skema: TUS; elementi i skemës <Besueshmëria Ekologjike e US>

- d. “I panjohur” duhet përdorur kur nuk kemi asnjë të dhënë dhe kur presionet domethënëse duken të mundshme. Statusi mund të jetë 2 ose 3. Që të jetë 4 ose 5, duhet të kemi të dhëna.

10.4.3 Llojet e Përrjashtimit për Trupat Ujorë Tepër të Modifikuar

Objektivi kryesor i DKU-së është që TUTM-të/TUA-të të kenë më tepër potencial të mirë ekologjik sesa status të mirë ekologjik. Nevojitet informacion shtesë për përcaktimin dhe raportimin e TUA-ve dhe TUTM-ve për të arsytuar disa raste përjashtimore nga objektivat mjedisore, të përcaktuara në nenin 4(2) deri në 4(7) të DKU-së, në mënyrë që të lejohet vijimi i këtyre përdorimeve të specifikuar (të cilat sjellin përfitime të mëdha sociale dhe ekonomike), por në të njëjtën kohë të nxiten edhe masat zbutëse për përmirësimin e cilësisë së ujit.¹⁵⁵

10.5 Presionet e Ujërave Sipërfaqësore dhe Përmbledhja Kryesore e Statusit

10.5.1 Vështrim i përgjithshëm

Tabelat për Vlerësimin e Presioneve dhe Statusit në Shtojcën Teknike IV paraqesin një prej rezultateve kryesore të PMBU-së së basenit të lumit Erzen, përkatësisht regjistrin përfundimtar të trupave ujorë të përvijuar, presionet e mundshme, llogaritjen e përafërt të statusit të trupit ujor dhe vlerësimin e trupave ujorë që rrezikojnë të mos i përmbushin objektivat mjedisore, të paraqitura në Shtojcën XIII të kësaj PMBU-je.

Për përcaktimin e statusit zbatohen aktivitete të shumta. Nxitësit e përgjithshëm të përshkruar në Kapitullin 4, karakterizimi dhe përvijimi (Kapitujt 5, 6, 7), rezultatet e monitorimit dhe të dhënat (Kapitulli 8), dhe ndikimet e mundshme nga strategjitë e lidhura (Kapitulli 9).

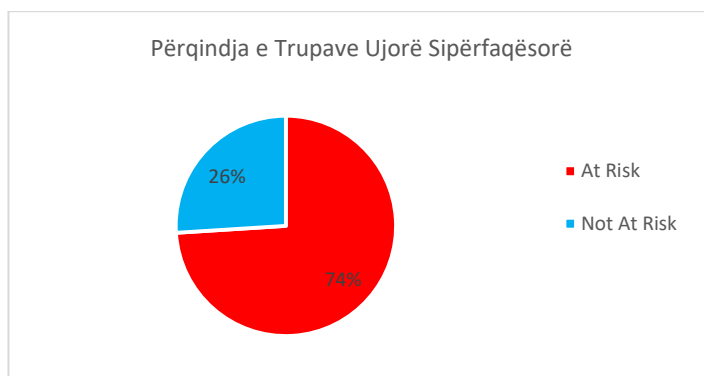
Për qëllime thjeshtësie, Tabela e Vlerësimit të Presioneve dhe statusit për LUMENJTË, TUA-të, TUTM-të, UJËRAT KALIMTARE (shihni Shtojcën Teknike IX) përfshin edhe trupat ujorë artificiale (TUA) dhe trupat ujorë tepër të modifikuar (TUTM), pasi procesi i përcaktimit të objektivave për TUTM-të dhe TUA-të duhet të jetë në të njëjtën linjë me parimet e përgjithshme që zbatohen për trupat ujorë natyrorë (përvijimi, presionet, elementet e statusit). Ndryshimi kryesor është se TUA-të/TUTM-të vlerësohen si të lidhura me kushtet e referencës të “potencialit ekologjik maksimal” (PEM) (shihni seksionet 3.3.6 & 10.5).

Shpesh, mënyra se si duhen klasifikuar rezervuarët nuk është shumë e qartë. Udhëzimi GIS i DKU-së sugjeron se rezervuarët e krijuar nga ndërtimi i digave në lumenj duhen klasifikuar si trupa ujorë lumorë tepër të modifikuar (por njëkohësisht duhet marrë parasysh diferencimi i tipologjisë dhe elementet e zbatueshme të cilësisë mjedisore (ECM), në përputhje me përshkruesit e çdo kategorie të ujërave sipërfaqësore natyrore me të cilën TUA-ja ose TUTM-ja ngjason më tepër p.sh. LIQENET). Kjo nuk është qasje logjike dhe në skemën e raportimit WISE pranohet që rezervuarët të klasifikohen në kategorinë e liqenit, me kusht që të jetë përmbushur elementi i skemës së raportimit <Rezervuar>. Kjo është qasja e përdorur në klasifikimin shqiptar.

Përqindjet e trupave ujorë në basenin ujor të Ishmit, të cilëve iu janë caktuar staturat e niveleve të ndryshme, paraqiten në Figura 10 1. 79% e 23 trupave ujorë lumorë janë identifikuar si në risk për të mos i përmbushur objektivat mjedisore (status më i ulët se “I mirë”) në kategorinë e “Lumenjve, TUTM-ve dhe Ujërave të Përkohshme”. Megjithatë, kjo përqindje shkon në 85% nëse si njësi matjeje merret gjatësia e trupit ujor, ku vetëm 15% të gjatësisë së trupit ujor gëzon status të mirë ose më lart. Gjatësia totale e trupave ujorë lumorë dhe të përkohshëm në basenin e Erzenit është 190.4 km.

¹⁵⁵ Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues i CIS-it 20, Përrjashtimet nga Objektivat Mjedisore

Figura 10-1 - Përqindjet e trupave ujorë të përvijuar në varësi të niveleve të statusit ¹⁵⁶

Statusi i trupit ujor sipas gjatësisë duhet të jetë njësia matëse më e preferuar, pasi kjo mënyrë matjeje e pasqyron më me saktësi ndikimin e përgjithshëm ekologjik të presioneve.

Pjesa më e madhe e klasifikimit të statusit të trupave ujorë dominohet nga trupat ujorë me status “Mesatar”. Kjo vjen për shkak të mungesës së konsiderueshme të dhënave për shumë trupa ujorë, ku ka prova të pamjaftueshme për përcaktimin e statusit të keq ose të dobët, por analiza e tabelës së Vlerësimit të Presioneve dhe Statusit për LUMENJTË, TUA-të, TUTM-të, UJËRAT KALIMTARE tregon se statusi ka gjasa të jetë “më pak se i mirë”. Prandaj, për periudhën 2022-2027 nevojitet shtimi i monitorimeve dhe vlerësimit të trupave ujorë me status mesatar, për të qenë sa më të saktë në përcaktimin e këtyre statuseve.

Tabelës e Vlerësimit të Presioneve dhe Statusit për LUMENJTË, TUA-të, TUTM-të, UJËRAT KALIMTARE (shihni Shtojcën Teknike IV) tregon se në basenin e lumit Erzen ka vetëm një trup ujor me status të keq, që është pjesa e poshtme e Përroit të Murdharit në rrjedhën e poshtme të Digës së Murdharit. Statusi i Keq shkaktohet nga ndikimet hidromorfologjike të hidrocentraleve që operojnë në trupin ujor 351661, ku diga pritëse e ndërpret prurjen në rrjedhën e sipërme, e cila devijohet më pas në turbinat e HEC-it. Prandaj, rrjedha e Përroit të Murdharit është shfrytëzuar ndjeshëm në një gjatësi prej 7.5 km, ku ka gjasa për ndikime të konsiderueshme në ekosistemin e trupit ujor.

Trupit ujor në pjesën e poshtme të basenit i është caktuar statusi i pamjaftueshëm “i Dobët”, pjesërisht për shkak të elementeve fiziko-kimikë dhe pjesërisht për shkak të pranisë së presionit të konsiderueshëm të nxjerrjeve të ujit për ujitje. Ka gjasë që në muajt e verës, prurjet dhe nivelet e lumit të shfrytëzohen ndjeshëm në rrjedhën e poshtme, duke ndikuar te habitati ujor, por edhe duke rritur përqendrimit fiziko-kimike për shkak të kapacitetit të reduktuar të hollimit.

Për kategorinë e “Liqeneve”, nuk ka të dhëna të disponueshme për sa u përket aktiviteteve/presioneve të mundshme ndaj trupave ujorë dhe monitorimit të cilësisë së ujit. AKM-ja nuk i monitoron liqenet. Kërkesat e ardhshme të monitorimit të ujërave liqenore dhe bregdetarë parashtrihen në Seksionin 10.7.2.

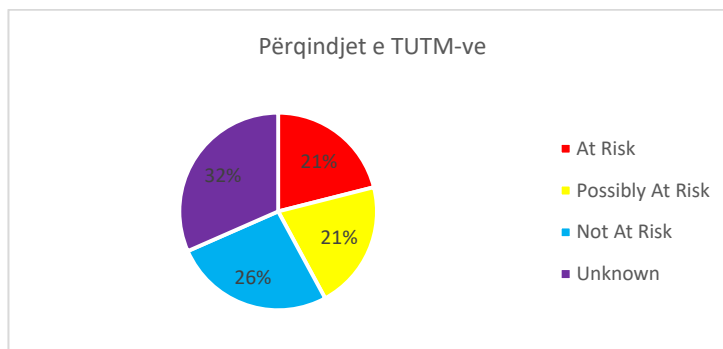
Aktualisht, nuk mund të bëhet asnjë interpretim për trupat ujorë bregdetarë. Ndonëse AKM-ja i merr kampionët cilësorë në vijë bregdetare 10 metra larg pikave dalëse të ujërave të ndotura në Durrës dhe kampionët analizohen për parametrat fiziko-kimikë p.sh kërkesa kimike për oksigjen (COD), BOD₅ dhe P-Total, këto vlerësime janë të kufizuara te zonat e kampionimit dhe nuk mund të zbatohen edhe për ujërat bregdetare shtetërore, pra zona tokësore 12 milje detare.

Një prej detyrave kryesore të politikave mjedisore dhe Programit të Masave që përmendet në Kapitujt 12 dhe 13 është identifikojë në mënyrë specifike objektivat për përmirësimin e statusit bazuar te përcaktimet aktuale (2021). Programi i Masave duhet t’i identifikojë treguesit dhe pikësynimet në mënyrë të qartë, objektive dhe të verifikueshme. Për shembull, pikësynimi i reduktimit të Statusit Mesatar nga 58% në 30% dhe përmirësimi i statusit të trupave ujorë në Status të Mirë nga 16% në 25%, është pikësynim i cili mund të vlerësohet nga pikëpamja sasiore për të parë rezultatin e zbatimit të Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor deri në vitin 2027.

¹⁵⁶Përqindjet e trupave ujorë bazohen te numri (grafiku i parë) dhe gjatësia (km) (grafiku i dytë).

Përçindjet e trupave ujqorë në basenin ujqor të Erzenit, të cilëve u janë caktuar statuse të niveleve të ndryshme paraqiten në Figurën 10-1. Në basenin e lumit Erzen janë identifikuar 4 trupa ujqorë sipërfaqësorë “Në risk”. Këta trupa ujqorë, që i përkasin kategorisë së “liqeneve, TUTM-ve dhe ujërave kalimtare” duket se nuk i kanë arritur objektivat mjedisore (kanë status më të ulët se Statusi i Mirë). Janë identifikuar edhe 4 trupa ujqorë sipërfaqësorë “Me gjasë në risk”, 5 trupa ujqorë “Jo në risk” dhe 6 trupa ujqorë sipërfaqësorë me status të “Panjohur” për shkak të mungesës së të dhënave.

Figura 10-2 – Përçindjet e TUTM-ve10

Lidhur me kategoritë e “liqeneve”, thuhet se nuk ka fare të dhëna për sa u përket aktiviteteve që ndikojnë në cilësinë e ujërave dhe nuk ka të dhëna lidhur me monitorimin e cilësisë së ujërave. Aktualisht, liqenet nuk monitorohen në mënyrë të vazhdueshme nga AKM-ja.

Mungesa e të dhënave e ka penguar vlerësimin e trupave ujqorë liqenore, ndaj të gjithë trupat ujqorë janë klasifikuar në kategorinë e nivelit të riskut “i panjohur” (Tabela e Vlerësimit të Presioneve dhe Statusit për LIQENET, shihni Shtojcën Teknikë IV).

Aktualisht, nuk mund të bëhet asnjë interpretim për trupat ujqorë bregdetarë. Ndonëse AKM-ja i merr kampionët cilësorë në vijë bregdetare 10 metra larg pikave dalëse të ujërave të ndotura në Durrës dhe kampionët analizohen për parametrat fiziko-kimikë p.sh kërkesa kimike për oksigjen (COD), BOD₅ dhe P-Total, këto vlerësime janë të kufizuara te zonat e kampionimit dhe nuk mund të zbatohen edhe për ujërat bregdetare shtetërore, pra zona tokësore 12 milje detare.

Megjithatë, po të marrim parasysh të dhënat e kufizuara për presionet pikësore dhe të shpërndara në zonat e trupave ujqorë bregdetarë, të gjithë trupat ujqorë brenda basenit të Erzenit klasifikohen në kategorinë “Me gjasë në risk” (Tabela e Presioneve dhe Vlerësimit të Statusit për ujërat BREGDETARE, shihni Shtojcën Teknikë IV).

10.5.2 Trupat ujqorë sipërfaqësorë më “në risk”

Ky seksion shtjellon më tej supozimet që qëndrojnë pas përcaktimit të presioneve dhe statusit potencial të mundshëm të trupave ujqorë individuale të cilët konsiderohen si “në risk për të mos i përmbushur objektivat mjedisore”, që kërkojnë monitorim shtesë, zbatim të politikave të përgjithshme (Kapitulli 12), ose masa më të specifikuar (Kapitulli 13) në mënyrë që këta trupa ujqorë të arrijnë “statusin e mirë”. Është më se e qartë se statusi i përgjithshëm i pjesës më të madhe të trupave ujqorë rrjedh nga të dhëna tejet të kufizuara për “elementet e cilësisë” (EC) individuale, të cilat janë kryesisht fiziko-kimike. Për pasojë, niveli i besueshmërisë (NB) ka një shkallë të lartë pasigurie.

Supozimi metodologjik është se trupi ujqor duhet të klasifikohet me “status të mirë” (klasa 2) ose “status shumë të mirë” (klasa 1) vetëm nëse a) nuk ka prova për presione domethënëse në trupin ujqor ose në rrjedhën e sipërme dhe b) statusi i matur i trupit ujqor konfirmohet nga të dhënat për elementet e cilësisë. Për pasojë, 19 trupave ujqorë lumorë në basen u është caktuar statusi “i moderuar” (klasa 3), pasi nuk ka të dhëna të mjaftueshme për të mbështetur vlerësimin dhe duket se mund të ketë presione domethënëse që mund të ndikojnë në statusin e tyre të panjohur.

Në këta trupa ujqorë të veçantë (**351611, 35163, 35162, 35163, 35164, 351711, 351713, 351715, 351721, 351723, 351725**) duhet kryer një hetim më i detajuar i presioneve të supozuara, si dhe kërkohet monitorim i mëtejshëm operacional (DKU, Shtojca V, 1.3.2) për të konfirmuar statusin e këtyre trupave ujqorë.

Trupat ujqre në pjesën jugore të basenit ujqor (lumenjtë Darci dhe Lishati, me kod fillestar 3517) derdhen në mënyrë të pavarur nga Erzeni në bregun e rajonit të Kavajës. Në disa vlerësime të mëparshme ligjore dhe në disa harta, ky rajon është përjashtuar nga baseni ujqor i lumit Erzen. Megjithatë, analiza e GIS-it ka konfirmuar se më saktë, është përfshirë si nënnjësi e këtij baseni. Rrjedhat e sipërme janë dukshëm nën ndikimin e presioneve hidromorfologjike me rezervuarë të vegjël ujits, ndërsa rrjedhat e poshtme dominohen nga veprimtaritë intensive bujqësore. Megjithatë, këta trupa ujqre nuk janë kampionuar në mënyrë rutinë dhe nuk janë hetuar si pjesë e këtij studimi, ndaj kërkojnë monitorim të mëtejshëm gjatë periudhës 2022-2027.

Trupat e tjerë ujqre, ku kushtet e vrojtuarra dhe/ose statusi i matur janë më të sigurta, supozohet të jenë klasifikuar ose me "status të keq" (klasa 5), ose me "status të dobët" (klasa 4), (shihni edhe Hartën 10-1).

Trupi ujqor lumor **351661** - rrjedha e poshtme e Përroit të zallit (njohur ndryshe si Përroi i Murdharit) mbi bashkimin e lumit kryesor të Erzenit në Pëllumbas - pas vitit 2010, në këtë lum është vendosur nj digë për të ndërtuar kështu rezervuar pritës për dy HEC-et me skemë derivacioni që ndodhen 3 dhe 7 km në rrjedhën e poshtme të digës. Duke se nuk ka pasur furnizim të prurjes ekologjike dhe i gjithë uji i grumbulluar devijohet në HEC nëpërmjet kanalit dhe tubacionit me skemë derivacioni, duke larguar plotësisht nga Përroi i Murdharit pjesën më të madhe të rrjedhës deri te bashkimi me Erzenin. Diga pengon ndjeshëm edhe speciet migratore, ndaj trupit ujqor i është caktuar "statusi i keq" (klasa 5) (presionet domethënëse 3.1, 4.3.1, 4.3.6).

Ka mundësi që rrjedha sipër digës e trupit ujqor (**351663**) të jetë ndikuar ndjeshëm nga kjo pengesë fizike, për sa i përket elementeve hidrobiologjike, por nuk ka të dhëna për ta mbështetur këtë gjë. Nga pikepamja fiziko-kimike, trupi ujqor duket se gëzon "status të mirë".

Trupi ujqor lumor **35165** - rrjedha e lumit kryesor të Erzenit midis Pëllumbasit dhe Vishajt - ky trup ujqor lumor ndikohet nga disa presione, përfshi edhe pikun hidrik nga efektet e HEC-it të Murdharit në rrjedhën e sipërme dhe praninë e ujërave të ndotura urbane. Megjithatë, presioni më domethënës duket se vjen nga ndikimet hidromorfologjike të disa kantierëve për nxjerrje zhavorri të cilat janë të shpërndara përgjatë lumit. Statusi aktual supozohet të jetë statusi "I dobët" (presioni domethënës 4.1.4).

Trupi ujqor **351615** - rrjedha e lumit kryesor të Erzenit midis Ndroqit dhe Pjezs - ka dukshëm disa presione, përfshi ujërat e ndotura urbane të pa trajtuara dhe nxjerrjet e zhavorrit. Kjo rrjedhë kalon përmes tokave bujqësore, ku mund të ketë disa nxjerrje ujërash nëntokësore, që me shumë gjasë ndikojnë te prurjet e rrjedhës. Megjithatë, presioni parësor supozohet se vjen nga marrjet e ujit që bëhen kryesisht për ujitje dhe sistemi i kanaleve që ndodhet në bregun verior të lumit dhe që shtrihet në drejtim të perëndimit për të paktën 10 km, deri në Pejz. Kanalit i shërben nj pend e madhe përgjatë lumit, e cila shërben edhe si pengesë e konsiderueshme për speciet migratore.

Nuk ka të dhëna të disponueshme për kohën, magnitudën dhe ndikimin e nxjerrjeve për ujitje, por nga madhësia e pends dhe sistemit të kanaleve supozohet se volumet e nxjerrjes, sidomos gjatë verës, janë mjaftueshëm të mëdha për ta ndërprerë në mënyrë të ndjeshme regjimin e prurjes natyrore të lumit, me shumë mundësi deri në breg (statusi i supozuar ' i dobët presionet domethënëse 3.1, 3.1, 4.3.1).

Trupi ujqor lumor **351613** - rrjedha fundore e Erzenit përpara trupi ujqor kalimtar nga Pejza deri në Jub, që kalon përmes zonave të urbanizuara të Shijakut dhe Sukthit të Ri. Statusi i supozuar është "mesatar", pasi nuk ka të dhëna të disponueshme për prurjen ose elementet e cilësisë. Fushata e monitorimit të vitit 2019 (shihni Shtojcën Teknike II) tregoi se kishte nivele të ulëta BOD₅ (< 4 mg/l) edhe në rrjedhën e poshtme të zonave të urbanizimit, duke sugjeruar se ka nivele të konsiderueshme hollimi nga rrjedha e sipërme në basenin ujqor.

Megjithatë, raportohet se mund të ketë nxjerrje të shumta për ujitje në këtë rrjedhë, si nga ujërat sipërfaqësore, ashtu edhe nga ujërat nëntokësore. Në skajet lindore të nën basenit ndodhen shtatë rezervuarë me përmasa të konsiderueshme të cilat i kanë mbledhur historikisht vërshimet e ujërave sipërfaqësorë në lumin kryesor. Ka gjasë që regjimi i ujërave sipërfaqësorë lidhet ngushtësisht me regjimin e ujërave nëntokësore në këtë zonë. Ka gjasë që mbi nxjerrja e ujërave nëntokësorë në këtë

rajon të jetë presioni i vetëm domethënës në regjimin e ujërave sipërfaqësore (presionet domethënëse 3.1, 4.3.1).

10.5.3 Implikimet dhe Kërkesat për Programin e Monitorimit të Ujërave Sipërfaqësore

Për të vlerësuar magnitudën e presioneve, Shtetet Anëtare duhet të monitorojnë ato elemente të cilësisë që janë tregues të atyre presioneve të cilave u nënshtrohen trupat ujorë të përvijuar. Për të vlerësuar ndikimin e këtyre presioneve, Shtetet Anëtare duhet të monitorojnë:

- Parametrat tregues të elementeve të cilësisë biologjike, ose elementet me ndjeshmërinë më të madhe ndaj presioneve të cilave u nënshtrohen trupat ujorë;
- Të gjitha substancat prioritare të shkarkuara, si dhe ndotësit e tjerë që shkarkohen në sasi të konsiderueshme;
- Parametrat tregues të elementit të cilësisë hidromorfologjike me ndjeshmërinë më të madhe ndaj presioneve të identifikuara.

Tabelat e Vlerësimit të Presioneve dhe Statusit në Shtojcën Teknike XI paraqesin arsyet kryesore të supozuara për mosarritjen e objektivave mjedisore si presionet e cilësisë së ujit, presionet e sasisë së ujit (përfshi nxjerrjen dhe regjimin e prurjeve), si dhe presionet morfologjike (përfshi kanalizimet e shtratit, nxjerrjen e zhavorrit dhe pengesat fizike). Në shumë raste, për shkak të mungesës së monitorimit në masë të mjedisit, arsyet për mosarritjen e objektivave mund të bazohen fillimisht te gjykimi i ekspertit ose shqyrtimi i dokumentacionit. Mungesa e sigurisë në vlerësimin e statusit reflektohet edhe në nivelin e besueshmërisë (NB). Niveli i besueshmërisë 0 ose 1 tregon se nuk ka të dhëna të disponueshme për trupin ujor nën vlerësim. Në këtë rast, sipas kërkesave të DKU-së, Shtojca V, 1.3.2 ose 1.3.3, mund të nevojitet që gjatë periudhës së zbatimit të PMBU-së (2022-2027) të kryhet monitorimi shtesë afatshkurtër (monitorimi operacional ose monitorimi investigativ), për të përcaktuar më me saktësi vlerat e sakta të elementeve të ndryshëm të cilësisë, me qëllim konfirmimin e vlerësimit të presionit dhe statusit. Programi i monitorimit të ujërave sipërfaqësore detajohet në Shtojcën Teknike IX. Ky program nuk i ofron të gjitha kapacitetet ekzistuese të monitorimit, ndonëse supozohet se përmban disa dispozita shtesë:

- Elementet e përgjithshme të cilësisë fiziko-kimike:
 - AKM-ja do të monitorojë më tepër pika, të paktën për një kohëzgjatje tre vjeçare.
 - Disa pika ekzistuese do të monitorohen më shpesh nga AKM-ja.
- Përfshirja e monitorimit sistematik të cilësive të mëposhtme të elementeve të cilësisë hidrobiologjike:
 - Kategoria Lumenjtë: fauna bentike jo vertebrorë.
 - Kategoria Liqenet: fitoplanktoni.
- Përfshirja e monitorimit sistematik të cilësive të mëposhtme të elementeve të cilësisë morfologjike:
 - Luhatjet e thellësisë dhe gjerësisë së lumit, struktura dhe nënshtresa e shtratit të lumit.

Nuk është e nevojshme që trupat ujorë, të cilët nuk i arrijnë objektivat, të monitorohen që të gjithë në mënyrë individuale, pasi kjo gjë do të shoqërohej me kosto mjaft të larta. Në vend të kësaj, mund të kryhet planifikimi strategjik i monitorimit të konsoliduar në mënyrë të tillë që të jetë mjaftueshëm tregues i grupimeve të trupave ujorë, duke supozuar se këta trupa ujorë të grupuar u nënshtrohen po të njëjtave presioneve të ngjashme në zonat kontribuese. Kryerja e monitorimit të konsoliduar nuk shihet si MLIK (shih 12.1). Monitorimi i konsoliduar nuk është masë në vetvete, por synon të shërbejë si bazë e mëtejshme për ngritjen e programit të masave për arritjen e objektivave mjedisore dhe të masave specifike të nevojshme për korrigjimin e efekteve të ndotjes aksidentale. Megjithatë, në këtë fillim të kuadrit të ri të PMBU-së, për shkak të pikave të dobëta të programeve të monitorimit dhe mungesës së theksuar të dhënave mjedisore në përgjithësi, shihet e arsyeshme që përmirësimet specifike dhe të shënjestruara të monitorimit të shënohen si pjesë e PM-së. Në këtë kontekst, MLIK-ja përkatëse që mbulon monitorimin e përforcuar është MLK-ja 14 “Përforcimi i bazës së njohurive për reduktimin e pasigurive” (referojuni edhe tabelave në Shtojcën Teknike IX).

Tabela 10-4 – Vlerësimi i Presioneve dhe Statusit – LUMENJTË, TUA-të, TUTM-të, UJËRA KALIMTARE

IDENTIFIKIMI			ANALIZA E PRESIONEVE ¹⁵⁷								STATUSI DHE STATUSI ose POTENCIALI I PËRGJITHSHËM					VLERËSIMI I RISKUT		
EMRI I TRUPIT UJOR	TRUPI UJOR KODI I BE-SË	FORMA	PRESIONI PIKËSORI R 1	PRESIONI PIKËSORI R 2	PRESIONI JOPIKËSORI R 1	PRESIONI JOPIKËSORI R 2	PRESIONI I NJJERRJES S 1	PRESIONI I NJJERRJES S 2	MORFOLOGJIA PRESIONI	HIDROLOGJIA PRESIONI	ECB NCE ¹⁵⁸	FIZIKO - KIMIK ¹⁵⁹	HIDROMORFOLOGJIK ¹⁶⁰	SHTOJCA X SP-të ¹⁶¹	SHTOJCA VIII PMBU-ja	STATUSI I PËRGJITHSHËM	NIVELI I RISKUT ¹⁶²	NB ¹⁶³
Erzen	351611	Ujëra kalimtare	1.1	-	2.2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	Me gjasë	0
Erzen	351613	Natyror	1.1; 1.2; 1.4; 1.3	1.6; 1.8	2.2	-	3.1	-	4.5; 5.3	4.3.1; 4.3.6	-	2	2	-	-	3	Me gjasë	2
Erzen	351615	Natyror	1.1; 1.4; 1.3	-	2.2	2.8	3.1	-	4.1.2; 4.1.4; 4.5	4.3.1; 4.3.6	-	2	2	-	-	4	Në risk	1
Pezë	35162	Natyror	1.1; 1.4	7	2.2	-	3.1	-	4.1.3; 4.5	4.3.6	-	3	2	-	-	3	Me gjasë	1
Erzen	35163	Natyror	1.1; 1.2; 1.4; 1.3	1.6	2.2	2.8; 2.10	-	-	4.2.8-4.1.4	4.3.6; 4.5; 5.3	-	3	2	-	-	3	Në risk	2
	35164	Natyror	1.1; 1.3	-	2.2	2.8	-	-	4.2.8; 4.1.4	4.3.6; 5.3	-	3	2	-	-	3	Me gjasë	1
Erzen	35165	Natyror	1.1; 1.4; 1.3	-	2.2	-	-	-	4.1.4; 4.2.8	4.3.6; 4.5; 5.3	-	3	3	-	-	4	Në risk	1
Murdhari	351661	TUTM	-	-	2.2	-	3.3	-	4.2.1	4.3.3; 4.3.2; 5.3	-	1	3	-	-	5	Në risk	1
Murdhari	351663	Natyror	-	-	-	2.2	-	-	4.2.1	4.3.6	-	1	1	-	-	2	Jo në risk	1
Erzen	351671	Natyror	-	-	2.2	-	3.1	-	-	4.3.1; 4.3.6	-	2	2	-	-	2	Jo në risk	2

¹⁵⁷Llojet e presionit përafrohen me Udhëzimin e Raportimit WISE të GIS-it 2016 - Shtojca 1a

¹⁵⁸Koment për metodën ECB

¹⁵⁹Koment për të dhënat FIZIKO-KIMIKE

¹⁶⁰Koment për metodologjinë HIDROMORFOLOGJIKE

¹⁶¹Substancat prioritare nëse janë monitoruar

¹⁶²Lista e Numeracionit për Riskun = Jo në risk; Në risk; Me gjasë në risk; I panjohur;

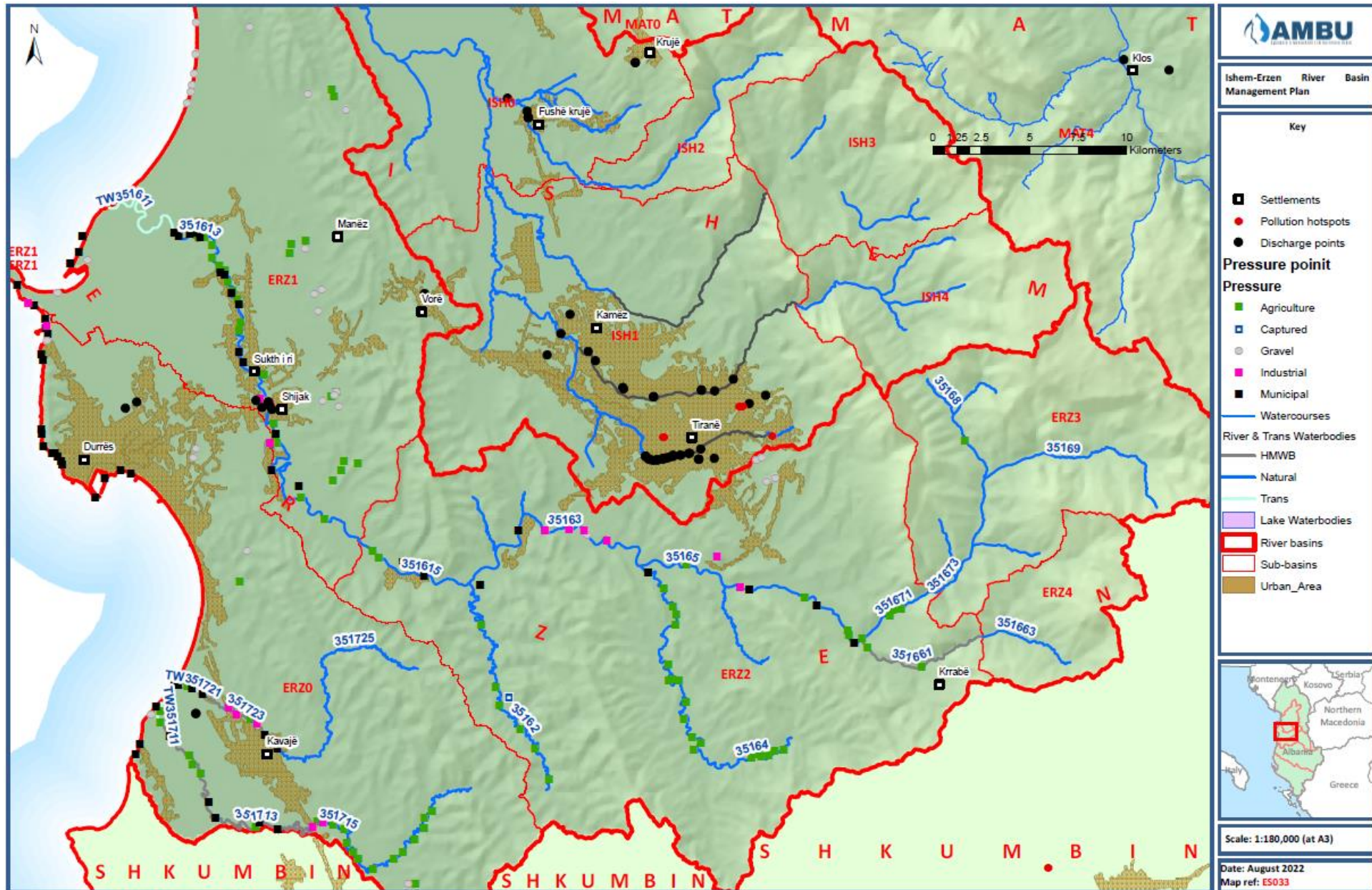
¹⁶³Lista e Numeracionit të Niveleve të Besueshmërisë '0' = nuk ka informacion; '1' = besueshmëri e ulët; '2' = besueshmëri mesatare; '3' = besueshmëri e lartë. I ulët= nuk ka të dhëna monitoruese, vetëm gjykimi ekspert; Mesatar= disa të dhëna që mbështesin elementin cilësor (EC) dhe të dhëna të kufizuara për një ECB; I lartë= të dhëna të mira për 1+ ECB dhe mbështetjen e EC-ve më të përshtatshme.

Erzen	351673	Natyror	-	-	2.2	2.8	-	-	4.2.1	4.3.6	-	-	1	-	-	2	Jo në risk	1
	35168	Natyror	-		2.2	-	-	-		-	-	1	1	-	-	1	Jo në risk	2
Erzen	35169	Natyror	-	1.8	2.2	-	-	-	4.2.8	-	-	1	2	-	-	1	Jo në risk	1
Darci	351711	Ujëra kalimtare	1.1	1.8	2.2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	I panjohur	0
Darci	351713	TUTM	1.1	-	2.2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	I panjohur	0
Darci	351715	Natyror		1.3	2.2	-	3.1	-	-	4.5	-	-	2	-	-	3	I panjohur	0
Lishati	351721	Ujëra kalimtare	1.1	1.3	2.2	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	3	I panjohur	0
Lishati	351723	TUTM	1.1; 1.3; 1.4	1.6	2.2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	I panjohur	0
Lishati	351725	Natyror	-	-	2.2	2.8	3.1	-	-	4.3.1	-	-	2	-	-	3	I panjohur	0

Harta 10-1 – Përcaktimi i Statusit Përfundimtar të Trupave Ujorë Sipërfaqësorë

Harta 10-2 – Harta e Shkarkimeve të Ujërave të Ndotura dhe e Presioneve të Ndotjes së Shpërndarë

10.6 Presionet e Trupit Ujor Nëntokësor dhe Vështrimi i Përgjithshëm i Statusit

10.6.1 Vlerësimi i Presioneve në Nivel Nën baseni

Objektivat e DKU-së për ujërat nëntokësore janë: (i) parandalimi ose kufizimi i depërtimit të ndotësve dhe parandalimi i përkeqësimit të statusit; (ii) mbrojtja, përforsimi dhe rehabilitim i trupave ujorë nëntokësorë; dhe (iii) zhbërja e çdo tendence domethënëse që ka të bëjë me rritjen e përqendrimeve të ndotësve. Procedurat e DKU-së/DUN-it kanë dallime për sa i përket vlerësimit të statusit, i cili merr parasysh gjendjen aktuale sipas vlerësimit të riskut që mund të shfaqet gjatë kohëzgjatjes së ardhshme të planit, pra që një trup ujor rrezikon të mos i arrijë objektivat mjedisore në fund të kohëzgjatjes së planit.

Tabela 10-6 përmbledh presionet kryesore të identifikuara për çdo trup ujor sipas të dhënave të kufizuara në dispozicion. Duke qenë se nuk ka asnjë inventar për rreziqet e ndotjes në burim, ky vlerësim mbështetet te baza e të dhënave GIS, krijuar nga AMBU për regjistrimin e vendndodhjeve të shkarkimit në trupa ujorë sipërfaqësorë. Këto vendndodhje gjendeshin mbi trupat ujorë nëntokësorë dhe tregojnë (i) vendndodhje të pjerrëta ku mund të ketë një ose më shumë ndotje pikësore të ujërave nëntokësore, ndonëse nuk mund të ketë komente të veçanta për këtë, dhe (ii) kufijtë e rrjedhës së poshtme ku çdo grimcë ndotjeje që hyn në lum mund të rrjedhë në ujëra nëntokësore (në varësi të gradientit hidraulik lokal).

Në analizën e presioneve lidhur me trupat ujorë nëntokësorë janë përdorur edhe të dhënat e projektit GIS (burime, puse, pikat e nxehta të ndotjes, pikat e shkarkimit, popullsia dhe vendbanimet) edhe baza e të dhënave Corine¹⁶⁴ për përdorimin hapësinor të tokës, të cilat janë tabuluar në Shtojcën Teknike VII për Ujërat Nëntokësore.

Vlerësimi sasior i presioneve nga nxjerrjet dhe presionet e shkarkimit në ujëra nëntokësore është i kufizuar për shkak të mungesës së të dhënave dhe natyrës së shkarkimeve të burimeve, që mund të jetë më e madhe se 1 m³/s. Burimet dhe shkarkimet natyrore, të shfrytëzuara për qëllime njerëzore, ndryshojnë nga nxjerrjet përmes pompimit, të cilat realizohen nga veprimtaria e njeriut dhe reduktojnë shkarkimet natyrore. Analiza e GIS-it për shkarkimet burimore mundet që disa burime t'ia caktojë gabimisht trupave ujorë nëntokësorë sepse pika e shkarkimit mund të ndodhet fare pak përtej kufirit të njësisë gjeologjike.¹⁶⁵ Shumë burime, për të mos thënë shumica dërrmuese, janë inventarizuar në GIS. Shumë burime, për të mos thënë shumica dërrmuese, janë inventarizuar në GIS. Nxjerrjet nga ujërat nëntokësore ndodhin në pesë burime: (i) puse me vendndodhje të përcaktuar në GIS, ndonëse shumica kanë shkarkime në nivele të ulëta; (ii) puse publike nxjerrëse me kapacitet të lartë që janë kryesisht të dokumentuara; (iii) pus-shpime private që janë kryesisht të pa dokumentuara, por që priten në ato zona ku nuk ka puse ose burime, apo tubacione publike për furnizim me ujë; (iv) puse private industriale që janë kryesisht të pa dokumentuara dhe mund të kenë rëndësi të madhe; dhe (v) puse për ujitje që janë kryesisht të pa dokumentuara dhe me gjasa të rëndësishme.

DKU-ja e përkufizon statusin e ujërave nëntokësore duke përdorur vetëm dy kritere, përkatësisht kriterin kimik dhe sasior, ku secili prej tyre është ose "i mirë" ose "i dobët" dhe statusi i përgjithshëm është ai që është më i ulëti prej këtyre dy përcaktimeve (pra nëse njëri është i dobët, statusi i përgjithshëm është "i dobët"). Statusi i përgjithshëm përcaktohet pas kryerjes së katër testeve sasiore dhe pesë testeve kimike (shihni Kapitullin 3). DUN-i kërkon ndër të tjera që të mos ketë tendenca domethënëse rritëse, të cilat mund të sjellin ndryshimin e statusit në të ardhmen e parashikueshme.

¹⁶⁴Baza e të dhënave Corine përmban informacione për tokat urbane dhe industriale, të ujitura dhe të pa ujitura, kullotat, pyjet, lëndinat, ligatinat dhe ujërat e brendshme dhe detare.

¹⁶⁵Kjo ndodh zakonisht në pikat e kontaktit midis depozitave të fllshit me depërtueshmëri (dhe topografi) të lartë dhe depërtueshmëri të ulët, të cilat nuk mund të përcjellin sasi të mëdha uji dhe i detyrojnë ujërat nëntokësore të shkarkohen në sipërfaqe si burim.

10.6.2 Përcaktimi i Vlerave Prag

Vlerat Prag (VP) janë standarde cilësore të vendosura nga Shtetet për ndotësit që rrezikojnë të mos arrijnë objektivat mjedisore të DKU-së dhe kërkesat e Nenit 3.1 të DUN-it. VP-ja plotëson standardet bazë të cilësisë së ujërave nëntokësore (nitratat dhe pesticidet) të përmendura në Shtojcën I të DUN-it, kur këto të fundit nuk janë të përshtatshme për arritjen e objektivave mjedisore, dhe duhet të marrin parasysh të paktën ndotësit dhe treguesit e listuar në Shtojcën II, Pjesa B, të cilët janë:

- arseniku, kadmiumi, plumbi, mërkuri, amoni, klori, sulfati, nitriti dhe fosfati;
- trikloroeten (TCE) dhe tetrakloroeten (PCE);
- treguesi (i përzgjedhur nga anëtari) i intruzionit të ujërave të kripura (ose të tjera).
- Vlerat Prag përcaktojnë edhe pikënisjet për kthimin e tendencave sipas Nenit 5 të DUN-it.

Vlerat Prag të miratuara në PMBU-në e basenit të lumit Erzen janë identike me ato që basenit të ngjashëm të Ishmit dhe renditen në Tabelën 10-5.

Tabela 10-5 – Vlerat Prag të Propozuara

Parametri	Njësia	Standardi i Cilësisë së TUN-it	Vlerat Prag (VP)
Nitrate	mg/L	50	37.5
Pesticidet	µg/L	0.1	0.075
		0.5 (total)	0.375
Arsenik	µg/L	10	7.5
Kadmium	µg/L	5	3.75
Drejtues	µg/L	5	3.75
Mërkur	µg/L	1	0.75
Ammonium	mg/L	0.50	0.375
klorid	mg/L	250	188
Sulfat	mg/L	250	188
Nitrite	mg/L	0.50	0.375
Fosfate	mg/L	?	?
Trikloroeten	µg/L	10	7.5
Tetrakloroeten	µg/L	10	7.5
Kripësia si CM	µS/cm	2500	1875

10.6.3 Metodologjia e Përcaktimit të Statusit në Nivelin e Trupit Ujor

Sipas DUN-it, kërkohet vlerësim i statusit të gjithë trupave ujorë nëntokësorë që identifikohen si në risk dhe të lidhur me ujërat pritëse dhe çdo ndotës që kontribuon në atë karakterizim të TUN-it (DUN, Shtojca III). Trupat ujorë nëntokësorë jo në risk klasifikohen automatikisht si TUN me status të mirë. Statusi i trupit ujor nëntokësor vlerësohet në bazë të rrjetit të monitorimit, sikurse përshkruhet në Kapitullin 8, dhe nuk përjashton mundësinë e incidenteve të lokalizuara të ndotjes që nuk pasqyrohen në rrjetin e monitorimit.

Për shkak të mangësive lidhur me monitorimin mbikëqyrës të sasisë e cilësisë, si dhe përvijimit të thjeshtuar të trupave ujorë që prej vitit 2020, PMBU-ja 2022-2027 ka parashikuar edhe analizën e ndërmjetme për të gjithë trupat ujorë nëntokësorë për përcaktimin e tablosë së përgjithshme. Me rritjen e nivelit të monitorimit mbikëqyrës në të ardhmen, mund të përsoset dallimi midis “trupave ujorë në risk” dhe “trupave ujorë jo në risk”. Rritja dhe përmirësimi i nivelit të monitorimit mbikëqyrës është çështje që trajtohet në Programin e Masave.

Duke qenë se cilësia e të dhënave është thelbësore për metodologjinë e statusit, është e nevojshme që të raportohet edhe për “nivelin e besueshmërisë” (NB) së vlerësimit të statusit.¹⁶⁶ Niveli i ulët i besueshmërisë dhe i saktësisë së të dhënave mund të jetë tregues i riskut të keq klasifikimit, ndaj NB-ja tregon besueshmërinë e vlerës së statusit. Udhëzimi WISE 2016 sugjeron klasifikimin e mëposhtëm për të treguar besueshmërinë e statusit ekologjik ose potencialin e përcaktuar:

‘0’ = nuk ka informacion; ‘1’ = besueshmëri e ulët; ‘2’ = besueshmëri mesatare; ‘3’ = besueshmëri e lartë.

¹⁶⁶ Udhëzimi i WISE GIS 2016 – Skema: TUS; elementi i skemës <Besueshmëria Ekologjike e US>

Kriteret janë si vijojnë:

I ulët= nuk ka të dhëna monitoruese, vetëm gjykimi ekspert; Mesatar= disa të dhëna që mbështesin elementin cilësor (EC) dhe të dhëna të kufizuara për një ECB; I lartë= të dhëna të mira për 1+ ECB dhe mbështetjen e EC-ve më të përshtatshme.

I ulët= nuk ka të dhëna monitoruese, vetëm gjykimi ekspert; Mesatar= disa të dhëna që mbështesin elementin cilësor (EC) dhe të dhëna të kufizuara për një ECB; I lartë= të dhëna të mira për 1+ ECB dhe mbështetjen e EC-ve më të përshtatshme. Prandaj, vlerësimi bazohet te konceptualizimi i trupave ujqorë lumorë, të dhënat e izoluara historike për cilësinë e ujit dhe të kuptuarit e presioneve aktuale. Thuajse të gjithë trupave ujqorë janë vlerësuar me nivel besueshmërie 0 ose 1. Kufizimi kryesor është mungesa e të dhënave për cilësinë, nivelin ose nxjerrjet e ujërave nëntokësore gjatë pesë viteve të fundit ndaj është më se e kuptueshme që pasja e të dhënave të reja mund të sjellë përkeqësimin e statuseve të caktuara.

10.7 Presionet e Ujërave Nëntokësore dhe Përmbledhja Kryesore e Statusit

10.7.1 Vështrim i përgjithshëm

Tabela 10-136 përmbledh presionet kryesore të identifikuara te trupat ujqorë nëntokësorë në basenin e lumit Erzen. Harta 10-4 paraqet presionet kryesore që shkaktohen nga ndotja dhe nxjerrjet. Harta 10-5 përmbledh përcaktimin e statusit përfundimtar të trupave ujqorë nëntokësorë në basenin e lumit Erzen.

Trupi ujqor lumor **35160101** (Sukth) - 20 analizat historike të periudhës 1983 - 2006 tregojnë se cilësia e ujit ishte e mirë thuajse kudo, por ndoshta ka disa xhepa ndotjeje antropogjene. Me përjashtim të Sukthit, përqendrimet bazë të nitratit ishin shumë të ulëta. Ka shumë pasiguri edhe për tendencat e niveleve të ujërave nëntokësore që duket se nuk kanë gjasa të dështojnë në testin e bilancit të ujit. Bazuar te përdorimi i tokës, do të ketë presione nga nitratet bujqësore dhe pesticidet, ujërat e ndotura të pa trajtuara ose të trajtuara pamjaftueshëm dhe burimet pikësore si karburantet. Nuk priten ndryshime domethënëse ndaj është caktuar statusi i mirë sasior dhe cilësor, por me nivel besueshmërie shumë të ulët, dhe gjykohet se trupi ujqor nuk ka risk të mos i arrijë objektivat gjatë periudhës së ardhshme të planifikimit.

Trupi ujqor lumor **35160201** (Kavajë) – Nuk ka të dhëna për cilësinë, nivelin ose nxjerrjet e ujit nga ky trup ujqor nëntokësor. Nxjerrjet, nëse ka, mund të kenë rendiment shumë të ulët dhe nuk ndikojnë në mënyrë të konsiderueshme te burimi në tërësi. Nivelet e ujërave nëntokësore priten të jenë afër ose mbi nivelet e ujërave lumore për pjesën më të madhe të vitit, duke dhënë kështu kontribut të vogël te prurja bazë. Bazuar te përdorimi i tokës, do të ketë presione nga nitratet bujqësore dhe pesticidet, ujërat e ndotura të pa trajtuara ose të trajtuara pamjaftueshëm dhe burimet pikësore si karburantet. Nuk priten ndryshime domethënëse të nivelit të trupit ujqor, ndaj është caktuar statusi i mirë sasior dhe cilësor, por me nivel besueshmërie shumë të ulët, dhe gjykohet se trupi ujqor nuk ka risk të mos i arrijë objektivat gjatë periudhës së ardhshme të planifikimit.

Këta trupa ujqorë nëntokësorë formohen nga masivë karstikë gëlqerorë (35160407/09/11). Të gjithë supozohet se furnizojnë prurjen bazë të rrjedhave të poshtme. Duke marrë parasysh se të gjithë karakterizohen nga mungesa e nxjerrjeve me pompim dhe se ka monitorim të cilësisë së ujit dhe presione të papërfillshme ndotjeje, edhe statusi sasior edhe statusi kimik vlerësohet “i mirë”. Duke qenë se nuk ka testim për pesticidet, niveli i besueshmërisë së këtij përcaktimi është mesatar dhe gjykohet se trupat ujqorë nuk janë në risk. Raportimi për trupat ujqorë nëntokësorë **Grupi A: Durrës** (35160507/09/11/13/15). Gurët ranorë dhe konglomeratet e formacionit të Rrogozhinës mendohet të mbajnë ujëra nëntokësore natyrore me cilësi të mirë. Ka disa analiza historike për trupat ujqorë Bërzez dhe Shkafane, por asnjë nuk tregon se kemi të bëjmë me mosarritje standardesh, apo shkaqe për shqetësim. Nuk ka informacion për nivelet e ujërave nëntokësore, ndonëse niveli i ulët i nxjerrjeve duhet të sigurojë që TUN-i ta ruajë statusin “e mirë” sasior. Bazuar te përdorimi i tokës, do të ketë presione nga nitratet bujqësore dhe pesticidet, ujërat e ndotura të pa trajtuara ose të trajtuara pamjaftueshëm dhe burimet pikësore si karburantet. Prandaj, supozohet se, ndonëse me nivel të ulët besueshmërie, këta trupa ujqorë nëntokësorë kanë status të mirë cilësor dhe nuk konsiderohen si në

risk për të mos i arritur objektivat. Trupi uJOR nëntokësor GW35140517 (Durrës) – Sikurse theksohet edhe më lart, gurët ranorë dhe konglomeratet e formacionit të Rrogozhinës mendohet të mbajnë ujëra nëntokësore natyrore me cilësi të mirë. Ka disa analiza historike, por nuk ka monitorim rutinë për nivelin apo cilësinë e ujërave nëntokësore. Ndonëse nuk janë vlerësuar nga pikëpamja sasiore, mund të ketë mund të ketë pasur volume të konsiderueshme nxjerrjesh në qytetin e Durrësit, në zonën e Porto Romanos. Megjithatë, duke qenë se ka filluar importi masiv i ujit nga Fushë-Kuqë, ka gjasa që të jetë reduktuar. Megjithatë, të paktën disa nxjerrje private duket se kanë gjasë të vijojnë. Akuferi mund t'i nënshtrohet presionit domethënës të ndotjes në sipërfaqe të tokës, ndonëse gjasat që kjo ndotje të arrijë në akuifer reduktohen ndjeshëm nga shtresat izoluese të ndërmjetme. Analizat historike tregojnë se ka ndotje të lokalizuar, që ndoshta vjen nga pus-shpimet e keq vulosura dhe se ka disa prova që tregojnë se ka intruzion të ujërave të kripur në zonën e Porto Romanos. Ka shumë presione pikësore tregtare që i kërcënojnë ujërat nëntokësore, kryesisht karburantet dhe dyqanet e tjera të hidrokarbureve, punishtet inxhinierike që përdorin lëndë djegëse dhe tretës të klorinuar, pastrimet kimike apo stabilimentet e përpunimit të ushqimeve. Përvoja ndërkombëtare tregon se shumë objekte të tilla mund të kontribuojnë ndjeshëm në ndotjen e tokës dhe ujërave nëntokësore në afërsi të sipërfaqes. Shqetësim i veçantë në këtë drejtim është ndotja e konsiderueshme e ujërave nëntokësore e shkaktuar nga një fabrikë lindani (heksaklorocikloheksan ose HCH) në afërsi të Durrësit, sipas raportimeve të Marinis dhe të tjerëve. (2012)¹⁶⁷. Prandaj, supozohet se, ndonëse me nivel të ulët besueshmërie, këta trupa uJOR kanë status të mirë, por edhe rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore. Tabela 10-6 përmbledh presionet kryesore të identifikuara në trupat uJOR nëntokësorë të Erzenit.

10.7.2 Implikimet e Rrjetit të Monitorimit të Ujërave Nëntokësore

Aktualisht, i vetmi monitorim ekzistues që po ndërmerret është ai për shkarkimin dhe cilësinë e burimit të Shën Mërisë (> 1,000/s) që shfrytëzohet nga shoqëria UK Tiranë. Nëse ky monitorim do të vijojë, do të shërbejë si model për monitorimin e përshtatshëm të trupit uJOR Selitë e Malit (GW35160409). Monitorimi i ujërave nëntokësorë në pikat e tjera të basenit të lumit Erzen thuhet se mund të mungon dhe kërkon ngritjen e rrjetit në përpjesëtim me rëndësinë e ujërave nëntokësore dhe presioneve që operojnë në basen.

Duke marrë parasysh situatën aktuale dhe kufizimet e mundshme logjistike, duhet ngritur me faza një rrjet i ri gjithëpërfshirës monitorimi, duke marrë në konsideratë veçoritë gjeologjike dhe gjeografike të rajoneve të ndryshëm, kryesisht akuiferë aluvialë, gëlqerorë dhe ranoro-konglomeratë.

Në fazën e parë, ShGjSh-ja duhet të riaktivizojë monitorimin e cilësisë së ujit në pusët e përzgjedhura operacionale që ka monitoruar deri në 2006-n. Këto rezultate duhen krahasuar me të dhënat historike dhe duhen përdorur si pikënisje për përditësimin (sipas Shtojcës Teknike III) e modeleve konceptuale të çdo trupit uJOR nëntokësor, përfshi bashkëpunimin me AMBU-n, ZABU-n dhe bashkitë për përmirësimin e karakterizimit të presioneve. Sipas këtij vlerësimi, duhet projektuar dhe instaluar rrjete të posaçme për monitorimin e puseve (piezometra) në çdo trup uJOR nëntokësor aluvial dhe ranoro-konglomerat. Secili piezometër duhet pajisur me regjistruer të dhënash dhe telemetri për regjistrimin e niveleve të ujit, dhe në puse në afërsi të bregdetit, me EC si tregues i intruzionit të ujërave të kripura. Në akuiferët krastikë gëlqerorë (Lloji 4), instalimi i puseve të monitorimit nuk është i ngutshëm. Këtu do të ishte më e përshtatshme të fokusoheshim te monitorimi i shkarkimeve dhe cilësisë së ujit në burime të mëdha të cilat largojnë volume të mëdha uji nga akuiferi dhe mundësojnë vlerësimin më praktik të mundshëm të statusit të tyre. Gama e parametrave kimikë të matur duhet zgjeruar më tej për të përfshirë metalet e rënda dhe kimikatet organike sintetike, sipas kërkesave të DKU-së dhe DUN-it. Frekuenca e këtyre matjeve mund të përshtatet sipas analizës së presioneve. Për të lehtësuar monitorimin e nxjerrjeve të ujërave nëntokësorë nga pusët dhe burimet bashkiake, industriale dhe ujitetëse, AMBU dhe ShGjSh-ja duhet të punojnë së bashku për t'i kërkuar dhe verifikuar nxjerrjet duke i krahasuar me kushtet e lejes. Zbatimi i këtij procesi duhet prioritetizuar sipas magnitudës së nxjerrjeve dhe nxjerrësve të mëdhenj u duhet kërkuar të përfshijnë regjistruer të dhënash dhe telemetri.

¹⁶⁷ Marini et al. 2012. (Buletini i sondazheve detare. ; 64(3):472-8)

Tabela 10-6 – Përmbledhja e Vlerësimit të Presioneve të Përgjithshme në Trupat Ujorë Nëntokësorë – Erzen

Grupi	ERZEN		PRESIONET PIKËSORE TË CILËSISË		PRESIONET E SHPËRNDARA TË CILËSISË				PRESIONET E NXJERRJES	PRESIONET HIDROMORFOLOGJIKE					PRESIONET NGA AKUAKULTURA	PRESIONET E UJËRAVE NËNTOKËSORE	
	Emri dhe kodi i TUN-it		1.1/1.2	1.3/1.4	2.2	2.6	2.8	2.9	3.1	4.1	4.2	4.3	4.5	4.7	5.3	6.1	6.2
-	Sukth	GW35160101	5														Sp 0; dw 25;
-	Kavaja	GW35160201															Sp 0; dw 2;
-	Domje e malit	GW35160407															Sp 7; dw 0;
-	Selitë I Malit	GW35160409															Sp 4; dw 0;
-	Pëllumbas	GW35160411															Sp 1; dw 1;
A	Bërzez - Shkafpane	GW35160507/09															Sp 12; dw 2;
B	Gurrë-Zikkularaj-Dorëz	GW35160511/13/15															Sp 76; dw 27;
-	Durrës	GW35160517														<700 l/s	Sp ; dw ;

Shënime. (1) Me përjashtim të presioneve të ujërave nëntokësore, numri i çdo qelize përkon me numrin e ndodhshmërive, të çdo kategorie të përgjithshme, të shkarkimit që derdhet në një lum të trupit ujor nëntokësor. (2) Br. – Burimet ; PH – puse të hapur. (3) Presioni i llojit 1.1 dhe 1.2 janë ujëra të ndotura urbane; llojet 1.3 dhe 1.4 janë industriale; dhe lloji 2.2 është nga bujqësia.

Tabela 10-7–Vlerësimi i Statusit – Kategoria e UJËRAVE NËNTOKËSORE - Erzeni

IDENTIFIKIMI		TESTI I STATUSIT KIMIK (dhe niveli i besueshmërisë)					TESTI I STATUSIT SASIOR (dhe niveli i besueshmërisë)				STATUSI I PËRGJITHSHËM			
Grupi	EMRI I TUN-it	KODI I BE-së	Intruzioni i ujërave të kripur/tjetër	Ujërat sipërfaqësore	UNVET	ZMUP	Cilësia e përgjithshme	Intruzioni i ujërave të kripur/tjetër	Ujërat sipërfaqësore	UNVET	Bilanci i Ujit	Gjendja	Besueshmëria	Risku
-	Sukth	GW35160101	G (1)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	Mirë	1	Në risk
-	Kavaja	GW35160201	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	G (0)	Mirë	1	Në risk
-	Domje e malit	GW35160407	G (3)	G (1)	G (0)	G (0)	G (0)	G (3)	G (1)	G (1)	G (1)	Mirë	2	Jo në risk
-	Selitë I Malit	GW35160409	G (3)	G (1)	G (2)	G (0)	G (2)	G (3)	G (1)	G (0)	G (1)	Mirë	2	Jo në risk
-	Pëllumbas	GW35160411	G (3)	G (1)	G (0)	G (0)	G (1)	G (3)	G (1)	G (0)	G (2)	Mirë	2	Jo në risk
A	Bërzez - Shkafpane	GW35160507/09	G (0)	G (3)	G (3)	G (2)	G (2)	G (0)	G (1)	G (1)	G (2)	Mirë	3	Jo në risk
B	Gurrë-Zikkularaj– Dorëz	GW35160511/ 13/15	G (3)	G (3)	G (3)	G (2)	G (2)	G (3)	G (1)	G (1)	G (2)	Mirë	3	Jo në risk
	Durrës	GW35160517	G (1)	G (1)	G (1)	G (0)	G (1)	G (0)	G (1)	G (1)	G (0)	Mirë	1	Në risk

Shënime:

1. M- Statusi i Mirë, K – Statusi i Keq

2. Nivelet e besueshmërisë: 0 – nuk ka informacion; 1 - i dobët; 2 – mesatar; 3 – i mirë

Tabela 10-8– Përmbledhja e Presioneve dhe Vlerësimit të Statusit – Kategoria e UJËRAVE NËNTOKËSORE - Erzen

IDENTIFIKIMI		ANALIZA E PRESIONEVE ¹⁶⁸						VLERËSIMI I STATUSIT			VLERËSIMI I RISKUT		
GRUPI	EMRI I TRUPIT UJOR NËNTOKËSOR	KODI I TRUPIT UJOR	PIKËSOR PRESIONI 1	PIKËSOR PRESIONI 2	PRESIONI JOPIKËSOR 1	PRESIONI JOPIKËSOR 2	NXJERRJA / PRESIONI I RRJEDHËS	PRESIONI I UJËRAVE NËNTOKËSORE	SASIOR	KIMIK ¹⁶⁹	STATUSI I PËRGJITHSHËM	NIVELI I RISKUT	CL
	-	Sukth	GW35160101	1.1 / 1.2	2.1/2.2							1	
-	Kavaja	GW35160201	1.1 / 1.2	2.1/2.2							1		
-	Domje e malit	GW35160407									1		
-	Selitë I Malit	GW35160409					3.2	6.2			1		
-	Pëllumbas	GW35160411					3.2	6.2			1		
A	Bërrez - Shkafpane	GW35160507/09	1.1 / 1.2	2.1							1		
B	Gurrë-Zikkularaj-Dorëz	GW35160511/13/15	1.1 / 1.2	2.1									
-	Durrës	GW35160517	1.1 / 1.2	1.3/1.4				6.1 / 6.2			1		

¹⁶⁸ Lloji i presionit përputhet me Udhëzimin e WISE GIS për Raportimin 2016 – Shtojca 1a.

¹⁶⁹Tregon statusin bazë fiziko-kimik të trupit uJOR, sikurse përcaktohet kryesisht nga niveli i nitrateve, klorit dhe/ose përcjellshmërisë elektrike

11 Përmbledhja e Analizës Ekonomike

11.1 Analiza ekonomike sipas Nenit 5 të DKU-së, Shtojca III

Analiza ekonomike, mbështetur në Nenin 5 të DKU-së përmban informacion me detaje të mjaftueshme (që përfshin kostot e mbledhjes së të dhënave përkatëse) me qëllim:

(a) mundësimin e llogaritjeve përkatëse të nevojshme për marrjen parasysh të parimit të rikuperimit të kostove të shërbimeve të ujit të përcaktuara në nenin 9, duke marrë në konsideratë parashikimet afatgjata të kërkesës dhe ofertës për ujë në rajonet e basenit ujqor, dhe kur është e nevojshme:

llogaritjet e volumit, çmimit dhe kostove që lidhen me shërbimet e ujit; dhe

llogaritjet e investimeve përkatëse, përfshi edhe parashikimet e këtyre investimeve;

(b) gjykimin rreth kombinimeve të masave më efikase të mundshme për kostot lidhur me përdorimet e ujit që do të përfshihen në PM, sipas nenit 11, bazuar te llogaritjet e kostove të mundshme të këtyre masave.

Për sa i përket Shqipërisë dhe si pjesë e kërkesave të përgjithshme për përgatitjen e PMBU-ve, AMBU duhet të përgatisë analizën ekonomike të përdorimit të ujit dhe rendimentit në basen, veçanërisht për të përcaktuar nëse uji po përdoret me efikasitet dhe nëse kostoja e vërtetë mjedisore po rikuperohet plotësisht nga përdoruesit e ujit.

Ky kapitull paraqet përmbledhjen e analizës ekonomike të BU-së së Erzenit. Ndonëse në këtë fazë Shqipëria nuk i ka në dispozicion të gjitha informacionet e kërkuara (dhe nuk ishin të tilla as gjatë ciklit të parë të zbatimit për shumë Shtete Anëtare), është përgatitur raporti i analizës ekonomike për BU-në e Erzenit, i cili gjendet në Shtojcën X.

11.2 Baseni i lumit Erzen: përmbledhje e shkurtër

Erzeni ka një ujëmbledhës me sipërfaqe prej 1,370 km² dhe derdhet në detin Adriatik midis Durrësit dhe Gjirit të Lalzit. Me rajonin e basenit të lumit Ishëm ndahet nga dy kodra të ulëta. Mbulon pjesët kryesore të zonës urbane të Tiranës dhe qytetit të Durrësit, ndaj ka popullsi të dendur në relievet e ulëta, ku zhvillohen edhe veprimtari mjaft të rëndësishme ekonomike (dhe rrjedhimisht edhe presione të konsiderueshme).

Duke qenë se baseni ujqor i Erzenit lidhet ngushtë nga pikëpamja socio-ekonomike me BU-në e Ishmit (që në përgjithësi ka edhe lidhje hidrologjike), analiza ekonomike (në Shtojcën X) është mbështetur në përgjithësi te qasja e kombinimit të dy baseneve. Kategorizimi i të dhënave të rëndësishme socio-ekonomike për këto dy basene do të ishte mjaft i vështirë (p.sh. kategorizimi i të dhënave/informacioneve të disponueshme vetëm në bashkinë e Tiranës) dhe aspak i dobishëm në të njëjtën kohë, pasi një ndarje e tillë:

- do të sillte shqyrtim të veçantë të çështjeve socio-ekonomike, kur në praktikë këto dy zona përballen me presione/përdorime të përbashkëta të ujit;
- për sa i përket programit të masave, do të sillte propozime të veçanta që do të shkaktonin me shumë mundësi kosto më të larta (p.sh. ndarja e objektit, masave përkatëse të trajtimit të ujërave të ndotura dhe strukturave të kërkuara); kështu do të nevojitej një pikëpamje e integruar kundrejt masave të kërkuara.

Për më tepër, edhe përkatësia e bashkive që janë pjesë e BU-ve Ishëm-Erzen flet për njëtrajtshmëri mjaft të mirë midis dy zonave të kombinuara të BU-ve (2.191 km²), ku sipërfaqja e 7 bashkive që bien brenda kufijve të këtyre BU-ve është (2.213 km²). Prandaj, analiza në këtë nivel disagregimi mund të konsiderohet si e besueshme. Për sa i përket BU-së së basenit ujqor të Erzenit në veçanti, nuk është e mundur ndarja e informacionit në nivel prefekturor (qytetet Tiranë dhe Durrës janë pjesë

e të dy baseneve, gjë që e bën ndarjen të porealizueshme/padobishme për shkak të pasigurive të mëdha).

Njëkohësisht dhe për ta shqyrtuar BU-në e Erzenit më vete, aq sa të jetë e mundur, këto 4 bashki 3 bashki i përkasin vetëm Erzenit (sipas gjykimit të ekspertit):

- Shijaku (100% në Erzen);
- Durrës (kryesisht në Erzen);
- Kavajë (kryesisht në Erzen);
- Vorë (ndonëse gati gjysma e territorit të bashkisë bie në Ishëm, shumica e popullsisë/zonave urbane/veprimtarisë ekonomike ndodhet në Erzen; ndaj sipas analizës ekonomike Vora i përket BU-së Erzen).

Duhet vërejtur se analiza e Erzenit duhet parë me kujdes për shkak të vështirësive (të lartpërmendura) që kanë të bëjnë me ndarjen e Erzenit nga Ishmi nga pikëpamja e menaxhimit/socio-ekonomike. Përkatësia e bashkive më lart tregon se bashkitë që mendohet se i përkasin Erzenit kanë një sipërfaqe prej 721 km², ndërsa sipërfaqja aktuale e BU-së së Erzenit është 1.370 km² (3 bashkitë që i përkasin Ishmit Tirana, Kamza, Kruja kanë një sipërfaqe prej 1.492 km², ndërsa sipërfaqja e vetë BU-së së Erzenit është 721 km²).

11.3 Karakteristikat dhe rëndësia ekonomike e përdorimeve të ujit

Objektivi kryesor i këtij seksioni është të vlerësohet rëndësia e ujit për ekonominë dhe zhvillimin socio-ekonomik të rajonit të një baseni të caktuar ujqor. Këtu paraqitet profili ekonomik i basenit lidhur me treguesit e përgjithshëm p.sh xhiroja ekonomike, të ardhurat bruto, punësimi ose numri i përfituesve nga përdorimet e ujit, sigurisht nëse ky informacion është i disponueshëm. Analiza duhet t'i hapë udhë vlerësimit të çështjeve të rëndësishme të menaxhimit të ujërave dhe analizës së efikasitetit të kostos, duke nxitur edhe hulumtime rreth kompromiseve të mundshme midis zhvillimit socio-ekonomik dhe mbrojtjes së burimeve ujore në basen, si dhe çështjeve të tilla si shpërndarjes së kostove dhe përfitimeve të masave të menaxhimit të ujërave për përdorime të ndryshme të ujit.

11.3.1 Treguesit e përgjithshëm socio-ekonomikë

11.3.1.1 Popullsia, struktura urbane/rurale dhe familjare

Duhet vërejtur se të dhënat aktuale për popullsinë janë të disponueshme në nivel bashkiak dhe të dhënat historike në nivel prefekturë. Për më tepër, paraqitet edhe struktura rurale-urbane dhe ajo familjare e baseneve. Është më se e qartë se BU-të Ishëm Erzen (Tabela 11-1) janë zona me dendësi të madhe popullore, duke mbuluar pjesën më të madhe të aglomeratit të Tiranës dhe të gjithë Durrësin e Kamzën (zonat urbane në bashkitë e basenit variojnë nga 6 deri në 56%). Ndonëse zona e BU-së Ishëm-Erzen përbën vetëm afro 7% të territorit të Shqipërisë, 42% e qytetarëve të këtij vendi jetojnë pikërisht në këto BU. Gjatë viteve të fundit (që prej 2017-ës) dhe në kontrast me rënien e lehtë të popullsisë për të gjithë Shqipërinë (prej afro 1%), BU-të e Ishmit dhe Erzenit kanë pësuar rritje të ndjeshme të popullsisë (me afro 4.2%, ku më e larta është regjistruar për prefekturën e Tiranës dhe më e ulëta për Durrësin). Për sa i përket menaxhimit të burimeve ujore, kjo situatë do të thotë se çështjet lidhur me popullsinë urbane (zgjerimi i ofrimit të shërbimit të ujit në zona urbane për shkak të shtimit të numrit të familjeve të vogla, ndotjes për shkak të mungesës së trajtimit të ujërave të zeza urbane, risqeve nga përmytjet) janë veçanërisht të rëndësishme dhe do të bëhen edhe më domethënëse me ritme më të shpejta krahasuar me pjesën tjetër të Shqipërisë.

Tabela 11-1 – Popullsia Historike e BU-ve Ishëm-Erzen (2017-2020)¹⁷⁰

	% në RB	2017	2018	2019	2020
Shqipëria		2,876,591	2,870,324	2,862,427	2,845,955
Ishëm-Erzen RB		1,147,184	1,173,624	1,185,286	1,196,863

¹⁷⁰INSTAT

Prefektura Tiranë	100%	862,361	883,996	895,160	906,166
Prefektura Durrës	100%	284,823	289,628	290,126	290,697

11.3.1.2 Fuqia punëtore dhe punësimi

Për ta kuptuar më mirë situatën socio-ekonomike të popullsisë së një baseni, ka shumë rëndësi të shihen çështjet që prekin situatën e punësimit, si nga këndvështrimi moshës për punë dhe i ndryshimeve të punësimit/papunësisë së popullsisë, por edhe për sa i përket rëndësisë së sektorëve të ndryshëm për punësimin. Për BU-të Ishëm-Erzen, mund të vërehet se mosha për punë dhe popullsia në moshë për punë janë rritur ndjeshëm vitet e fundit (përkatësisht me 10 dhe 15%), ndërsa popullsia në moshë për punë mbetet thuajse konstante dhe popullsia e punësuar rritet me ritëm më të ngadaltë (6%) për të gjithë Shqipërinë. Papunësia në BU-të Ishëm-Erzen është më e larta në të gjithë vendin, me normë të ngjashme rënieje. Ndonëse nuk ka pasur ndryshime të konsiderueshme gjatë viteve të fundit (2017-2019), rëndësia e madhe e sektorit të shërbimeve është më se e dukshme (62,7% e banorëve të kësaj zone janë të punësuar në këtë sektor, krahasuar me 43% për të gjithë Shqipërinë). Për sa i përket industrisë, diferenca është më e vogël, por ende e konsiderueshme (28,5% krahasuar me 29% për Shqipërinë), duke treguar kështu rëndësinë e madhe të industrisë. Së fundi, për sa i përket bujqësisë, është më se e qartë se ky sektor është shumë më pak domethënës krahasuar me të gjithë Shqipërinë (8,8% krahasuar me 36%).

11.3.2 Karakteristikat dhe rëndësia ekonomike e përdorimeve të veçanta të ujit¹⁷¹

Për sa i përket PBB-së, BU-të Ishëm-Erzen janë shumë të rëndësishme për Shqipërinë: ndonëse përfaqësojnë vetëm 7,3% të sipërfaqes së Shqipërisë, këto basene kontribuojnë me thuajse gjysmën e PBB-së kombëtare. Rëndësia ka ardhur në rritje gjatë viteve të fundit (2015-2019), pasi rritja e PBB-së në BU-të Ishëm-Erzen ka qenë më e larta për të gjithë Shqipërinë (25% kundrejt 18%). PBB-ja për frymë është më e larta në të gjithë Shqipërinë dhe duket se po rritet me ritme të ngjashme (ndonëse të ngadalta). Lidhur me strukturën e sektorëve në BU-të Ishëm-Erzen dhe kontributin e tyre në VShB, tabelat e analizës së plotë ekonomike (Shtojca X) konfirmojnë rëndësinë e madhe e gjithnjë në rritje të këtyre baseneve për ekonominë (norma e rritjes për periudhën 2014-2019 ka qenë 136% krahasuar me 120% për të gjithë Shqipërinë). Mund të shihet gjithashtu se, në BU-të Ishëm-Erzen, bujqësia, pylltaria dhe peshkimi japin kontribut shumë më të ulët në VShB krahasuar me të gjithë Shqipërinë, ndërsa sektorët e tjerë janë “mbi mesatare” (p.sh tregtia me pakicë/tregtia me shumicë /transporti/veprimtaritë me pasuritë e paluajtshme, veprimtaritë profesionale, shkencore dhe teknike).

11.3.2.1 Bujqësia (përfshi bagëtitë) dhe kulturat bujqësore

Bujqësia është e rëndësishme nga pikëpamja e menaxhimit të ujërave, si për sa i përket aspekteve të ndotjes (ndotja jopikësore nga plehëruesit/lëndët ushqyese, por edhe pesticidet), por edhe për sa i përket sasisë së ujit. Prandaj, ky kapitull jep informacione të përgjithshme rreth strukturës së bujqësisë, por edhe për ujitjen në mënyrë të veçantë. Për sa i përket hektarëve të mbjellë (ara të mbjella me kultura bujqësore) në B-të Ishëm-Erzen për periudhën 2019-2020, situata mbetet e qëndrueshme, ndërsa për të gjithë Shqipërinë vihet re një rritje e lehtë. Në përgjithësi, arat e mbjella me kultura bujqësore në BU-të Ishëm-Erzen (13%) janë më të shumta krahasuar me Shqipërinë (7,3%)

- Nuk ka të dhëna të disponueshme për të ardhurat mesatare të gjeneruara nga puna bujqësore dhe për vlerën e shtuar për ton të mbjellash/bagëtish, çka do sillte ndryshim të “vlerës së shtuar për sasi të prodhuar” në plan afatmesëm dhe afatgjatë.
- Nuk ka informacion të disponueshëm për depërtimet kryesore (nitrateve, fosfateve, pesticideve), sistemet e fermave sipas llojeve (p.sh madhësia e fermës, intensive-

¹⁷¹Ka informacione të kufizuara për sa i përket kuantifikimit të përdorimit të ujit në Shqipëri, ku burimi kryesor i llogaritjes së rëndësisë së përdorimeve të ndryshme të ujit është baza e të dhënave të AMBU-t për lejet.

tradicionale/e qëndrueshme, organike) dhe tendencat e kultivimit që mund të shërbejnë si tregues të presioneve lidhur me ndotjen/rrjedhjet.

- Megjithatë, për të përcaktuar rëndësinë e bujqësisë, është shumë e rëndësishme të njihen llojet e kulturave (pasi kultura të ndryshme kanë nevoja të ndryshme për ujë dhe kimikate); ky informacion është i disponueshëm në nivel vendi dhe bashkie, sipas zonave të mbjella dhe tonelatave të prodhuara.

Më hollësisht, për vitin 2020 mund të vërehet se basenet kanë rëndësi periferike për disa lloje kulturash, por marrin rëndësi parësore për sojën (23% e sipërfaqes së prodhimit vendas), perimet (19%), fasulen e bardhë (16%), foragjeret (15%), patatën (12%) dhe misrin, drithërat, tërshërën, grurin (përkatesisht 11, 9, 9 dhe 8%).

Po të shqyrtojmë vetëm BU-në e Erzenit, sipërfaqja e hektarëve të mbjellë mbetet e qëndrueshme (arë e mbjellë me kultura bujqësore), por sipërfaqja e përgjithshme e arave të mbjella me kultura bujqësore (7%) është më e lartë se e Shqipërisë (5%). Lidhur me llojin e kulturave bujqësore (në 2020-n), rëndësia e BU-së së Ishmit është i njëjtë me rëndësinë e BU-së Ishëm-Erzen, por rëndësia e këtij baseni është relativisht më e ulët për drithërat, grurin dhe elbin (pasi ndodhen kryesisht në BU-në e Erzenit). Megjithatë, rëndësia e tij mbetet e njëjtë për sojën (100% e prodhimit në BU-të Ishëm-Erzen).

Për sa i përket bagëtive, të dhënat tregojnë se BU-të Ishëm-Erzen kanë rëndësi të madhe, si për nga numri i krerëve, ashtu edhe për nga tonelatat/njësitë të prodhuara. Ndonëse basenet përbëjnë 7,3% të sipërfaqes së Shqipërisë, numri i krerëve është shumë herë më i madh për shpendët (29%), gjedhët (15%) dhe deri diku për bletët (11%), ku edhe prodhimi i produkteve kryesore të këtyre kategorive të bagëtive është në po të njëjtat nivele. Numri i madh i bagëtive në një sipërfaqe relativisht të vogël mund të sjellë presione të konsiderueshme në formën e ndotjes organike dhe kimike, por mund të prekë edhe sasinë e ujit.

Ndonëse basenet përbëjnë 7,3% të sipërfaqes së Shqipërisë, numri i krerëve është shumë herë më i madh për shpendët (29%), gjedhët (15%) dhe deri diku për bletët (11%), ku edhe prodhimi i produkteve kryesore të këtyre kategorive të bagëtive është në po të njëjtat nivele. Numri i madh i bagëtive në një sipërfaqe relativisht të vogël mund të sjellë presione të konsiderueshme në formën e ndotjes organike dhe kimike, por mund të prekë edhe sasinë e ujit.

Për sa i përket çështjes kritike të tokave bujqësore të ujitura (duke pasur implikime të rëndësishme për menaxhimin e ujit) në të gjithë Shqipërinë, informacioni i disponueshëm tregon se 55% e tokave bujqësore mund të ujitën teorikisht, 37% kanë infrastrukturë ujitëse të instaluar, por në të vërtetë zona e ujitur është vetëm 28% për shkak të mungesës së investimeve/mirëmbajtjes së infrastrukturës ujitëse). Konsumi i përgjithshëm i ujit është 473,5 milionë m³/vit, por nuk ka informacioni lidhur me humbjet nga infrastruktura ujitëse.

Informacioni i disponueshëm për BU-të Erzen-Ishëm tregon se afro 12% e zonave bujqësore mund të ujitën apo janë ujitur, një përqindje kjo më e madhe se madhësia relative e basenit (por të ngjashme me përqindjen e bujqësisë në përgjithësi, krahasuar me mbarë vendin. Prandaj, ka më tepër ujitje në BU-në Ishëm-Erzen se në të gjithë Shqipërinë, bazuar te madhësia e basenit, por ka po të njëjtën rëndësi për bujqësinë për basenin si për të gjithë Shqipërinë. Volumi i ujit që përdoret për ujitje është 52,5 milionë m³/vit.

Megjithatë, shifrat e marra nga baza zyrtare e të dhënave të AMBU-t tregojnë se nga 8 lejet e dhëna për të gjithë vendin për “përdorimet e ujit për ujitje”, vetëm dy prej tyre janë dhënë për BU-të I-E. Njësia e përdorur është hektarët e ujitur (pra nuk kërkohet matje) dhe leja është dhënë për vetëm 1,2 hektarë. Është më se e dukshme se thuhet asnjë prej përdorimeve të ujit në Shqipëri (dhe në BU-në I-E) nuk është pajisur me lejen e kërkuar për përdorimin e ujit.

Për sa i përket ujitjes vetëm për BU-në Erzen, analiza për BU-në Ishëm-Erzen tregon po të njëjtën gjë (është ujitur thuhet 6% e sipërfaqeve bujqësore, një përqindje shumë më e madhe se madhësia

relativisht e vogël e basenit (5%). Volumet e ujit të përdorura për ujitje shkojnë deri në 25,3 milionë m³/vit, që sërish është 6% e sasisë totale të ujit të përdorur për ujitje në Shqipëri.

Tabela 11-2 - Ujitja: sipërfaqet që mund të ujitjen dhe që janë ujitur, BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-ja e Erzenit, 2020

Agrokultura	RB	Sipërfaqe toke totale për agrokulturë	Sipërfaqja potenciale - që mund të ujitet	Sipërfaqja aktuale - me infrastruktura ujitëse	Sipërfaqja e ujitur (ha)
Shqipëria		657,481	357,245	244,950	181,704
RB Ishëm-Erzeni		78,110	42,681	27,435	20,991
RB Ishëm		36,401	19,685	12,852	10,856
Prefektura Tiranë					
Bashkia Tiranë	<i>Ishëm</i>	20,638	11,841	9,726	8,572
Bashkia Vorë	<i>Erzen</i>	4,858	2,438	1,852	1,061
Bashkia Kamzë	<i>Ishëm</i>	589	380	331	392
Bashkia Kavajë	<i>Erzen</i>	11,540	6,026	3,276	3,334
Prefektura Durrës					
Bashkia Durrës	<i>Erzen</i>	18,028	11,235	6,883	4,175
Bashkia Krujë	<i>Ishëm</i>	15,174	7,463	2,795	1,892
Bashkia Shijak	<i>Erzen</i>	7,284	3,298	2,572	1,565
I-E % krahasuar me Shqipërinë		12%	12%	11%	12%
Ishëm % krahasuar me Shqipërinë		6%	6%	5%	6%
Ishëm % krahasuar me I-E		47%	46%	47%	52%

11.3.2.2 Industria

Sipas bazës së të dhënave për lejet e përdorimit të ujërave, 16% e lejeve në të gjithë Shqipërinë janë lëshuar pikërisht për në BU-të Ishëm-Erzen (36 nga 226), me një sasi të parashikuar prej 640.000 m³/vit (me përqindje të ngjashme të sasive për të gjithë Shqipërinë).

Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve industriale në Shqipëri, sidomos në BU-në e Erzenit, duket i ulët. Megjithatë, nuk ka burim tjetër për kontrollin e kryqëzuar të këtij informacioni. Për sa i përket shkarkimeve, nuk është lëshuar asnjë leje për BU-në Erzen. Për sa i përket furnizimit me ujë të industrisë/ndërmarrjeve si dhe shkarkimeve në sistemet e kanalizimeve publike, informacionet përkatëse i gjeni më poshtë në kapitull.

11.3.2.3 Shërbimet

Për sa i përket shërbimeve, është e vështirë të merren të dhëna më të mira lidhur me rëndësinë e ujit për sektorin, pasi:

- Për sa i përket vet furnizimit/shkarkimeve direkt, sistemi i AMBU-t për dhënie e lejeve nuk ka leje të veçanta për përdorimin e ujërave, sidomos në kuadër të apo lidhur me shërbimet. Prandaj, informacioni përkatës përfshihet në lloje të ndryshme të përdorimit të ujërave që

mund të gjenden te kapitulli më lart për industrinë. Njëkohësisht, mund të pritet që vet furnizimi të mos jetë aq i rëndësishëm për këtë përdorim të ujërave;

- Për sa i përket furnizimit nga shoqëritë UK, ky informacion është pjesë e furnizimit të përgjithshëm të shoqërisë dhe do të trajtohet në kapitullin për shërbimet e ujit (dhe rikuperimin e kostove të tyre).*

11.3.2.4 Hidroenergjetika

Në BU-të Ishëm-Erzen ndodhen vetëm 5 hidrocentrale (nga mbi 200 në vend), ku në periudhën 2018-2020 vetëm 0,65-1,02% e energjisë elektrike u prodhua në vend. Kjo shifër është ndjeshëm më e ulët se shifra e BU-ve krahasuar me të gjithë territorin e Shqipërisë (që përbën vetëm 7,3% të saj). Prandaj, hidroenergjetika mund të shihet si presion më i vogël (dhe ndikimet që sjellin rrisje për arritjen e statusit të mirë ekologjik të trupave ujorë janë më të pakta) krahasuar me situatën në BU të tjera.

Në BU-në e Erzenit ndodhen 2 hidrocentrale. Këto përfaqësojnë thuhet 1/4 e prodhimit të hidroenergjisë krahasuar me BU-të Ishëm-Erzen; vlerësimi se hidroenergjetika nuk është aq e rëndësishme krahasuar me të gjithë Shqipërinë vlen edhe për BU-në e Ishmit (ndonëse BU-ja zë 5% të territorit të Shqipërisë, prodhimi i hidroenergjisë është 0,65 deri në 1,02% krahasuar me të gjithë vendin).

11.3.2.5 Nxjerrja e zhavorrit (nga lumenjtë dhe/ose trupat e tjerë ujorë)

Në përgjithësi, nxjerrja e zhavorrit ndalohet dhe lejohet vetëm për segmente të veçanta të lumit (asnjëra nuk ndodhet në BU-të Ishëm-Erzen), sikurse u parashikua në 2006-n me Vendimin e Këshillit Kombëtar të Burimeve Ujore Nr. 1 (datë 21.6.2006). Ky vendim u mbështet te gjetjet e studimit për “Vlerësimin e efekteve, ndikimit mjedisor dhe çështjeve hidro-dinamike”, realizuar brenda një periudhe të caktuar kohore. Për shkak të shqetësimeve mjedisore, u ndalua plotësisht nxjerrja e zhavorrit me vendim të Këshillit Kombëtar të Burimeve Ujore në 2010-n. Bazuar te nevoja për materiale ndërtimi për të mbështetur zhvillimin e shpejtë infrastrukturor në vend, një vit më vonë, Këshilli Kombëtar i Burimeve Ujore (KKBU) vendosi lejimin e nxjerrjes së zhavorrit, por vetëm për ndërtimin e rrugëve kombëtare dhe vetëm në segmente të caktuara lumenjsh (prej të cilëve asnjëri nuk ndodhet në BU-të Ishëm-Erzen).

Për BU-në e Ishmit, ka shqetësime lidhur me nxjerrjen e paligjshme të zhavorrit, ndonëse ndalimi i nxjerrjes së zhavorrit ka qenë në fuqi prej shumë vitesh. Në të gjithë Shqipërinë janë dhënë 13 leje për përdorimin e “materialeve inerte të nxjerra nga basene ujore, përrenj e liqene me ose pa ujë”, prej të cilave vetëm një ndodhet në BU-në Ishëm-Erzen. Nuk ka indicie për tonelatat e zhavorrit të nxjerrë, pasi njësisia e përdorimit (si bazë për tarifën e përdorimit të burimeve ujore) është “2% e vlerës së zhavorrit të shitur”. Sipas raportit të AMBU-t të korrikut të 2021-shit në BU-të Ishëm-Erzen operojnë 34 pika/shoqëri për nxjerrjen e zhavorrit që nuk kanë leje, prej të cilave 14 ndodhen në BU-në e Erzenit.

11.3.2.6 Turizmi

Fatkeqësisht, për BU-të Ishëm-Erzen nuk ka të dhëna të kategorizuara për turizmin. Në nivel kombëtar, hyrje-daljet e turistëve të huaj u rritën me thuhet 75% gjatë periudhës 2014-2019, duke treguar kështu dinamikën e sektorit. Edhe numri i netëve të kaluara pranë strukturave akomoduese për periudhën 2018-2019 (2020 ka qenë vit “i veçantë” për shkak të COVID-19, ndaj nuk merret në konsideratë) ka pësuar rritje me 5,5% brenda vetëm një viti. Kjo nxjerr në pah zhvillimin me ritme të shpejtë të sektorit dhe rëndësinë që duhet të ketë në menaxhimin e burimeve ujore në të ardhmen.

Për sa i përket vet furnizimit nga turizmi, nuk është dhënë asnjë leje për këto veprimtari në BU-të Ishëm-Erzen. Për sa i përket përdorimit/shkarkimit të ujërave dhe shërbimeve të ofruara nga shoqëritë UK, sektori i turizmit shihet si pjesë e këtyre shoqërive; prandaj informacionin përkatës mund ta gjeni te kapitulli për shërbimet e ujit (edhe nëse nuk ka informacion specifik për sektorin e turizmit për shkak të mos kategorizimit të dhënave lidhur me faturimet etj.)

11.3.2.7 Kontrolli i përmytjeve dhe kullimi

Kontrolli i përmytjeve dhe kullimi janë përdorime mjaft të rëndësishme të ujit nga pikëpamja e ndikimeve që kanë te aspektet mjedisore të trupave ujorë (zgjatja/thellimi i lumenjve, përforcimi i brigjeve, pendët etj.) dhe dëmeve ekonomike që mund të parandalojnë (dhe sigurisht shpëtimin e jetës së njeriut).

Informacioni socio-ekonomik i disponueshëm në Shqipëri lidhur me mbrojtjen nga përmytjet, përfshi edhe informacioni për investimet përgjatë viteve për mbrojtjen nga përmytjet etj. ka qenë gjithnjë i kufizuar. Falë një projekti të veçantë, u bë e mundur mbledhja e të dhënave historike për BU-të Ishëm-Erzen, si dhe vlerësimi i risqeve të mundshme nga përmytjet (lidhur me ndodhshmërinë, zonat specifike, personat e prekur etj.), bazuar te kërkesat e DP-së (shihni Kapitullin 9.3).

11.3.2.8 Kultivimi i peshqve dhe peshkimi për qëllime argëtimi

Shqipëria ka të dhëna shumë të kufizuara lidhur me numrin dhe madhësinë e vërtetë të veprimtarive të kultivimit të peshqve.

AMBU nuk ka dhënë asnjë leje në BU-të Ishëm-Erzen për këtë përdorim të burimeve ujore. Njësi e përdorur këtu është “kilogram për peshk të shitur”, ku volumi i përgjithshëm i lejuar/parashikuar është 55.500 kilogramë (55,5 tonë).

Ka disa të dhëna në nivel vendi për peshkun e kapur në zona të ndryshme të mjedisit ujor. Dy prej tyre paraqesin interes të veçantë:

- për sa i përket peshkimit në ujërat e brendshme, shifra e peshkut të kapur prej 2.844 tonësh në 2020-n tregoi rritje me 168% krahasuar me 2016-n.
- Për sa i përket akuakulturës, në vitin 2020 u prodhuan 8.799 tonë peshk (sigurisht si në ujërat detare, ashtu edhe në ato të brendshme), një rritje me 168% krahasuar me 2016-n.

Sikurse vërehet, rëndësia e akuakulturës në ujërat e brendshme mbetet e paqartë në shifra, ndaj mund të supozohet se sasinë reale janë më të mëdha se 55 tonët e lejuar në vit. Për sa i përket peshkimit për qëllime argëtimi, nuk ka informacion specifik që të na mundësojë vlerësimin e rëndësisë së veprimtarisë së përdorimit të burimeve ujore (pra, numri i personave që peshkojnë ose sasinë e peshkuar në ditë etj.).

11.3.2.9 Boshllëqet kryesore lidhur me karakteristikat dhe rëndësinë ekonomike të përdorimeve të ujit

Boshllëqet kryesore janë:

- për tregues të ndryshëm, vështirësi në ndarjen e të dhënave të disponueshme për basenet ujore (p.sh. për shkak të informacionit të disponueshëm në nivel kombëtar);
- Bazë e kufizuar informacionesh për vlerësimin e rëndësisë ekonomike të veprimtarive të lidhura me ujërat (p.sh. në industri me gjurmë uji, turizëm), për të pasur informacion mbi xhiron dhe “vlerën e shtuar” për sasinë e prodhuar të ujit;
- Informacion i copëzuar për sasinë e nxjerrjes/konsumit të ujit dhe shkarkimet e ujërave të zeza për përdorime të ndryshme të ujit, ku përdorimet e ujit për qëllime turistike, nxjerrjet e ujit për qëllime bujqësie (ujtjeje), si dhe përdorimet e ujit për vet furnizim në përgjithësi (p.sh. nxjerrjet e ujit dhe shkarkimet e ujërave të zeza nga industria) janë ndër çështjet më të rëndësishme;
- Për përdorimet jo konsumatorë të ujit nga (p.sh. nxjerrje zhavorri, kultivim peshku) baza e informacioneve është e kufizuar (p.sh. nuk ka informacion për volumet e zhavorrit të nxjerra në mënyrë të paligjshme, numrin e fermave të peshkut dhe volumet e peshqve në to, si dhe rëndësinë e përgjithshme të këtyre veprimtarive).
- Për mbrojtjen nga përmytjet, duhet përmirësuar informacioni ekonomik në dispozicion (duhet përditësuar informacioni për kostot aktuale të strategjisë për mbrojtjen ndaj përmytjeve për basenet ujore, por edhe informacioni për popullsinë dhe xhiron/veprimtaritë

e mbrojtura ekonomike (ose që po planifikohen të mbrohen), humbjet e mundshme të pronave/veprimtarive ekonomike për shkak të mbrojtjes nën optimale nga përmytjet, etj.).

11.4 Shërbimet e Ujit dhe Rikuperimi i Kostove¹⁷²

Elementet kryesore të hetuara në këtë kapitull janë statusi i shërbimeve të ujit, përmbledhja e tarifave të zbatuara dhe shkalla e rikuperimit të kostove (financiare, mjedisore dhe burimore) të shërbimeve të ujit. Këto çështje strukturohen sipas kufijve hidrologjikë/qasjes së Basenit Ujor, veçanërisht për faktin se nuk është e mundur/dobishme të bëjmë ndarje të dhënave/informacioneve për shoqërinë UK të Tiranës.

Njëkohësisht, nënkapitujt më poshtë japin indicie të mundshme të dallimeve për BU-në e Erzenit, krahasuar me analizën ekonomike të BU-ve Ishëm-Erzen bashkë (Shtojca X). Këtu përfshihet edhe përkatësia e 4 bashkive/shoqërive UK (Tiranë, Kamzë, Krujë) në BU-në e Erzenit.

Ka mangësi të mëdha informacioni lidhur me nxjerrjet e ujit për vet furnizimin:

- Nuk dihet me saktësi numri i puseve/burimeve familjare për furnizim me ujë të pijshëm, ndaj nuk ka shifra (volumet e ujit, popullsia që vet furnizohet);
- Për sa i përket vet furnizimit të industrisë, ka informacione të disponueshme, por janë të fragmentuara;
- Për sa i përket vet furnizimit për qëllime bujqësie, ku ka dukshëm sipërfaqe të mëdha të ujitura (ndërkohë që rrjeti publik i furnizimit me ujë nuk përdoret për ujitje), asnjë prej nxjerrjeve të ujit nuk është regjistruar në bazën e të dhënave të AMBU-t për lejet;
- shumë familje nuk janë të lidhura me sistemin e kanalizimeve publike, por nuk ka përlllogaritje të volumeve të ujërave të zeza të asgjësuar;
- për sa i përket industrisë, për shkarkimet direkte ka vetëm informacione të copëzuara; AMBU nuk ka dhënë leje për BU-të Ishëm-Erzen.

11.4.1 Prodhimi i ujit të pijshëm dhe shërbimi i furnizimit

Furnizimi me ujë të pijshëm në Shqipëri ofrohet nga 57 shoqëri UK publike në nivel bashkie, të cilat përkojnë në pjesën më të madhe të tyre me kufijtë e bashkive. Këto shoqëri UK i nënshtrohen monitorimit të AKUM-it nëpërmjet vlerësimit të performancës, ndërsa tarifat e tyre vlerësohen dhe miratohen nga Erru.

11.4.1.1 Popullsia dhe Mbulimi i Furnizimit Publik me Ujë

Në BU-të Ishëm-Erzen veprojnë 6 shoqëri UK, të cilat mbulojnë 7 zona bashkiake (shoqëria UK Durrës i shërben edhe Durrësit edhe Shijakut). Kjo tregon se shoqëritë e shërbimit të ujit janë shumë më të mëdha se mesatarja në Shqipëri (vetëm 11% e shoqërive UK mbulojnë 40% të gjithë popullsisë që merr shërbim¹⁷³), për shkak të profilit urban mbi mesatare krahasuar me të gjithë Shqipërinë.

Për sa i përket BU-së Erzen, 3 shoqëritë UK që veprojnë në këtë basen (Durrës, Kavajë, Vorë, mbulojnë 4 bashki) janë më të mëdha krahasuar me të gjithë Shqipërinë (5% e shoqërive UK mbulojnë 13% të popullsisë që merr shërbim), por prapëseprapë, dallimi nuk është aq i madh sa për BU-në I-E (kryesisht sepse shoqëria UK Tiranë i përket BU-së Ishëm).

Për sa i përket ndryshimeve lidhur me normat gjatë 3 viteve të fundit, vërehen disa ndryshime relativisht të vogla, si për BU-të Ishëm-Erzeni, ashtu edhe për të gjithë Shqipërinë. Kjo tregon se fokusi i investimeve të deritanishme ka qenë përmirësimi i cilësisë së komponentëve të tjerë të shërbimit (p.sh vazhdimësia e shërbimit) dhe jo zgjerimi i mbulimit. Për më tepër, edhe nëse shtohet numri i

¹⁷²Të dhënat e disponueshme në raportet e ERRU-t.

¹⁷³Vini re: informacioni për popullsinë e përgjithshme brenda zonës juridikionale ku veprojnë bashkitë (edhe Erru si rregullator) bazohet në supozime dhe të dhëna të ndryshme; për pasojë nuk janë përdorur shifrat e INSTAT-it (sikurse ka qenë rasti në raportin e analizës ekonomike (Shtojca X) dhe kapitullin 11.4.1.1. më lart), duke sjellë shifra më të mëdha të popullsisë që merr shërbim: 35% për Shqipërinë, 28% për BU-të Ishëm-Erzen.

lidhjeve në BU-të Ishëm-Erzen, është e vështirë që të mbulohet kërkesa për lidhje të reja për shkak të shtimit të popullsisë.

11.4.1.2 Volumet dhe humbjet e ujit në sistemin publik të furnizimit me ujë

Nga uji i prodhuar (60% me pompim dhe 40% me gravitet në nivel kombëtar) për furnizim me ujë, faturohet vetëm 35% (në nivel kombëtar); ky numër është pak më i ulët se BU-të Ishëm -Erzen (33%). Për BU-në e Erzenit, numri është vetëm 23%. Krahas këtyre, volume të konsiderueshme uji faturohen pa u matur. Këto shifra janë volume të mëdha uji të shfrytëzuara nga mjedisi, që në fakt nuk mbërrijnë te konsumatori/nuk sjellin të ardhura për shoqëritë UK. Çështja e mungesës së matjeve mbetet sërish e rëndësishme (edhe nëse veprimtaritë/investimet në këtë drejtim janë në zhvillim e sipër).

Për sa i përket humbjeve të përgjithshme të ujit gjatë viteve të fundit (shihni analizën ekonomike, Shtojca X), pavarësisht investimeve/përpjekjeve për përmirësim, situata po përkeqësohet, çka lë të nënkuptohet se degradimi i infrastrukturës është më i shpejtë se zbatimi i investimeve të nevojshme (mangësi investimesh).

Tabela 11-3 – Volumet e Ujit: të prodhuar, faturoar dhe humbur në BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-në Erzen, 2020

Kompanitë për shërbimin e Ujit	Volumi i ujit të prodhuar	Volumi i ujit të faturoar		Humbjet e ujit në %	
		<i>Nga të cilat matet</i>	<i>Nga të cilat matet2</i>		
Shqipëria	309,887,138	<i>177,452,816</i>	107,097,811	<i>80,799,421</i>	65%
RB Ishëm-Erzeni	153,940,589	<i>121,419,917</i>	51,153,082	<i>43,682,060</i>	67%
RB Erzen	50,533,549	<i>48,805,549</i>	11,625,802	<i>9,736,662</i>	77%
Prefektura Tiranë					
Tiranë UK (Ishëm)	93,218,337	<i>62,425,665</i>	35,941,521	<i>31,337,081</i>	61%
Vorë UK (Erzeni)	1,814,000	<i>86,000</i>	614,000	<i>344,000</i>	66%
Kamzë UK (Ishëm)	7,682,400	<i>7,682,400</i>	2,777,830	<i>2,014,030</i>	64%
Kavajë UK (Erzeni)	6,073,000	<i>6,073,000</i>	2,283,000	<i>1,569,500</i>	62%
Prefektura Durrës					
Durrës UK (Erzeni)	42,646,549	<i>42,646,549</i>	8,728,802	<i>7,823,162</i>	80%
Krujë UK (Ishëm)	2,506,303	<i>2,506,303</i>	807,929	<i>594,287</i>	68%
I-E % krahasuar me Shqipërinë		50%	68%	48%	54%
Erzeni % krahasuar me Shqipërinë		16%	28%	11%	12%
Erzeni % krahasuar me I-E		33%	40%	23%	22%

AMBU ka dhënë 53 leje për përdorimin/nxjerrjen e ujërave nëntokësore dhe 5 për përdorimin/nxjerrjen e ujërave sipërfaqësore.

Vërehet “mospërputhje me lejet” kur krahasojmë sasinë e parashikuara të ujit në leje me sasinë e prodhuara të ujit sipas informacioneve të Erru-t (mbledhur nga shoqëritë UK). Krahasimi tregon se vetëm 74% e volumeve të prodhuara të ujit parashikohet në leje/lejohet aktualisht në nivel vendi.

Për BU-të Ishëm-Erzen, ky raport është 70% kur e krahasojmë me sasinë e parashikuara në leje dhe 95% kur e krahasojmë me sasinë faktikisht të faturuara. Për më tepër 2 shoqëri operojnë pa pasur leje për ujë të pijshëm (Vorë, Krujë), 2 kanë leje të pjesshme për pikat e nxjerrjes (Kavajë, Durrës) dhe 2 prej tyre kanë leje për të gjitha pikat e nxjerrjes (Tiranë, Kamzë). Për BU-në e Erzenit në mënyrë të veçantë, një shoqëri nuk ka leje nxjerrëse për ujë të pijshëm (Vora), ndërsa 2 të tjera kanë leje për të gjitha pikat e nxjerrjes (Kavajë, Durrës).

11.4.2 Shërbimi i mbledhjes dhe trajtimit të ujërave të ndotura

Në zonat urbane të Shqipërisë, ujërat e ndotura mbledhen kryesisht nëpërmjet kanalizimeve publike. Sistemet e kanalizimeve janë të kombinuara, ku ujërat e ndotura dhe ujërat e reshjeve mbledhen së bashku. Për shkak të mirëmbajtjes së dobët të kanaleve të kanalizimit dhe diametrit të vogël të tubave, rrjedhjet nga kanalet sjellin shpeshherë risk për kontaminimin e ujit të pijshëm.

Në shumë zona nën urbane dhe rurale të qyteteve, ka mungesë së sistemeve të kanalizimit dhe ujërat e ndotura mbledhen në gropa septike. Familjet përdorin mjetet e veta për shkarkimin e ujërave të ndotura, zakonisht duke i mbledhur në gropa septike dhe duke përdorur kamionë privatë për largimin e tyre prej zonës së banimit.

Teksa flasim, shumica e ujërave të ndotura në Shqipëri nuk trajtohen pasi shumë pak ITUN-ë janë në gjendje pune. Në të gjithë basenin e Erzenit ka 3 ITUN-ë në gjendje pune (dy në Durrës dhe një në Kavajë). Përtej tyre, të gjitha tubacionet e kanalizimeve shkarkohen direkt në trupin ujor më të afërt, pa trajtim. Për sa i përket volumeve të shkarkuara në mjedis nëpërmjet shoqërive UK, ka informacion shumë të kufizuar në bazën e të dhënave të AMBU-t për lejet.

Për BU-të Ishëm-Erzen, përqindjet e lidhjeve me kanalizimet ndryshojnë ndjeshëm: nga 100% për shoqërinë UK Kamzë në vetëm 26% për shoqërinë UK Krujë.

11.4.3 Vlerësimi i niveleve aktuale të rikuperimit të kostove për shërbimet e ujit

Erru përcakton metodologjinë për llogaritjen e tarifave të ujit me pakicë dhe shumicë për konsum publik, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura në përputhje me politikën e qeverisë për zhvillimin e sektorit dhe DKU-në e BE-së. Qëllimi kryesor i sektorit është të arrijë rikuperimin e plotë të kostove. Nevoja për t'i siguruar klientët se tarifat i paguajnë në bazë të kostove të nevojshme dhe të arsyeshme për shërbimet e ofruara. Politika që ndiqet për tarifën përfshin edhe rritjen graduale të tarifës gjatë viteve të ardhshme, me kusht që ofruesit e shërbimeve të përmirësojnë nivelin e ofrimit të shërbimit.

Ka tre grupe të ndryshme përdoruesish: familjet, institucionet dhe shoqëritë (përfshi industrinë). Për çdo lidhje zbatohet një tarifë fikse; për sa i përket furnizimit/konsumit të ujit të pijshëm (matur ose llogaritur afrofe), zbatohet një tarifë fikse për sasinë e prodhuar të ujit, që është më e ulët për lidhjet e institucioneve shtetërore. Tarifat për shoqëritë janë më të ulëta ose të njëjta me ato për familjet.

Për sa i përket largimit të ujërave të ndotura, llogariten/faturohen aq sasi të prodhuara sa sasia e ujit të përdorur. Edhe këtu vërehet se tarifat janë më të ulëta për institucionet shtetërore, ndërsa tarifat e ujërave të ndotura për shoqëritë janë më të ulëta ose të njëjta me ato për familjet. Nuk ka dallime për sa i përket përbërjes së ngarkesave të larguara të ujërave të ndotura/ndotjes, gjë që ka rëndësi të veçantë për shoqëritë/industrinë. Kjo do të thotë se institucionet japin kontribut më të vogël të kostot e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve se dy grupet e tjera të përdoruesve.

Lidhur me tarifat për BU-në e Erzenit, për shoqërinë k të Kavajës, nuk ka tarifa fikse të miratuara nga Erru.

Një çështje tjetër mjaft e rëndësishme lidhur me vendosjen e tarifave (dhe rritjet e mundshme që mund të nevojiten në të ardhmen për të përmirësuar nivelin e rikuperimit të kostos) është norma e mbledhjes së tarifave (% e faturave të lëshuara të paguara nga konsumatorët).

Norma e përgjithshme e mbledhjes është 90% për të gjithë Shqipërinë, ndërsa për shoqëritë UK në BU-të Ishëm-Erzen, kjo normë luhet nga 70% (Kavaja) në 21%.

Vërehet rënie e Normës së Përgjithshme të Mbledhjes (nga 96% në 90%) krahasuar me grupet e të dhënave të 2020-s. Kjo ka ndodhur pavarësisht përpjekjeve të shoqërive për ta përmirësuar këtë normë me marrëveshje midis tyre dhe klientëve debitorë, sipas të cilave debitet e mbetura mbledhen si shtesa mbi faturat aktuale. Ndonëse shoqëritë kanë mbledhur në 2020-n rreth 1.3 milionë lekë nga detyrimet e prapambetura, kjo shifër është rreth 300 milionë lekë më pak krahasuar me 2019-n.

11.4.3.1 Performanca Financiare e Shërbimit të Furnizimit me ujë/Rikuperimi i Kostos së përgjithshme aktuale financiare

Të ardhurat nga shoqëritë UK kontraktohen me dy kategori përmbledhëse kostosh (që përkojnë me përkufizimet e DKU-së), të cilat janë:

- Kostot e përgjithshme të operimit dhe mirëmbajtjes (OM) (përfshi kostot për punën, energjinë dhe riparimet; shërbimet e nënkontrakteve; kostot e materialeve dhe kimikateve; si dhe kosto të tjera për tarifën rregullatore për Erru-n, SHUKALB-in, Bordin e Drejtorëve, Ministrinë e Mjedisit për volumet e shfrytëzuara të ujit nga basenet, kontabilistët, kostot e çkomisionimit, kostot gjyqësore etj.)
- Kostot e përgjithshme: ato që përfshihen shtesë janë kosto kapitale (amortizimi dhe kostot të tjera për taksat/huat/interesat e kredive).

Ajo që duhet vërejtur këtu është se norma e rikuperimit të kostot nuk duhet të përfshijë subvencionet nga shteti (për të mbuluar boshllëkun financiar të shpenzimeve për OM-në), gjë që është më se korrekte sepse analiza synon të tregojë realizueshmërinë financiare të shërbimeve në bazë të të ardhurave të veta. Për më tepër, lidhur me çështjen e investimeve të ardhshme (duke përfshirë çështjen e rikuperimit të kostove të investimeve historike), këto nuk llogariten më vete në informacionin për shoqëritë UK.

Pasja e një tabloje të plotë është mjaft sfiduese për shkak të natyrës komplekse të financimit, ndryshimeve me ritme të shpejta, vështirësisë në bërjen e dallimit midis investimeve për mirëmbajtjen e sistemeve ekzistuese dhe atyre për përmirësimin/zgjerimin e shërbimeve dhe shpërndarjes së investimeve përgjatë viteve të ndryshme financiare.

Kategoritë kryesore të investimeve janë investimet shtetërore/qeveritare (nëpërmjet buxhetit qendror të shtetit/AKUM-it), të cilat për vitin 2020 kapën shifrën 4,8 miliardë lekë dhe investimet e huaja (dypalëshe/ndërkombëtare) me një shumë totale prej 1,7 miliardë lekësh për po atë vit. Kjo është pjesë e planifikimit financiar të investimeve, e cila për periudhën 2020-2023 parashikoi 23,4 miliardë lekë (22,6 miliardë lekë nga buxheti i shtetit dhe 1,7 miliardë lekë nga burimet e huaja). Të gjitha duhen parë si subvencione pasi (deri më tani) nuk janë mbuluar nga të ardhurat e shoqërive UK.

Performanca e sektorit financiar për të gjithë Shqipërinë ka pasur rezultate negative (prej 3,3 miliardë lekësh), çka tregon situatën financiare në përgjithësi problematike të sektorit (dhe nevojën për subvencione që mbuluan një pjesë të humbjeve OM prej 720 milionësh në 2020-n). Norma e rikuperimit të kostove totale mbetet ende e ulët në 5%, me vetëm dy shoqëri UK, ku njëra prej tyre ndodhet në BU-të Ishëm-Erzen/BL-në Ishëm (pra e Tiranës) i mbulojnë kostot e tyre totale.

-Në nivelin e BU-ve Ishëm-Erzen dhe BU-së Erzen (Tabela 11-4), norma e rikuperimit të kostos është shumë më e lartë se ajo e Shqipërisë: 95% për BU-të Ishëm-Erzen dhe 78% për Erzenin (krahasuar me 75%). Njësoj si për BU-të I-E, shoqëria UK Tiranë ka ndikim shumë të madh pasi mbulon edhe koston e vet totale prej 109% Gjithashtu, për sa i përket mbulimit të kostove OM, BU-të Ishëm-Erzen arrijnë një normë mbi mesatare prej 124% (sërish për shkak të ndikimit të Tiranës), ndërsa për Erzenin kjo mesatare është më e ulët se mesatarja e Shqipërisë prej 90%.

Të gjitha shoqëritë e tjera përveç Tiranës kanë humbje financiare, ku norma e rikuperimit të kostos totale varion nga 31% deri në 89% për BU-të Ishëm-Erzen dhe për Erzenin. Për sa i përket mbulimit të

kostove OM, duke përjashtuar shoqërinë UK Tiranë, asnjë shoqëri UK nuk i mbulon kostot OM (me një NR që varion prej 41% deri në 99% për BU-të Ishëm-Erzen dhe për Erzenin), të gjitha nën mesataren kombëtare të NR-së kombëtare mesatare prej 103%.

Për sa i përket evoluimit të performancës financiare të shoqërive UK gjatë 3 viteve të fundit, vërehet tendencë negative si për të gjithë Shqipërinë, ashtu edhe për BU-të Ishëm-Erzen/BU-në Erzeni. Kjo vjen për shkak të rritjes së kostove OM dhe kostos totale për 2020-n, ndonëse të ardhurat mbeten praktikisht të njëjta (rritje me më pak se 1% krahasuar me 2019-n).

Tabela 11-4 – Performanca Financiare e Shërbimit të Furnizimit me Ujë/Rikuperimi i Kostos, BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-ja Erzen, 2020

Kompanitë për shërbimin e Ujit	Të ardhurat nga aktiviteti	Kosto totale	Operacioni dhe mirëmbajtja totale direkt	Subvencionet	Rezultati financiar 2020 (në '000 ALL)	Rikuperimi i kostos së kostove totale	Mbulimi i kostos së drejtpe drejta operative dhe të mirëmbajtjes
Shqipëria	9,850,414	13,149,117	9,542,489	720,000	(3,298,699)	75%	103%
RB Ishëm-Erzeni	5,877,491	6,180,050	4,758,199	78,689	(302,559)	95%	124%
RB Erzen	1,531,524	1,971,264	1,702,847	57,218	(439,740)	78%	90%
Prefektura Tiranë							
Tiranë UK (Ishëm)	4,063,228	3,725,658	2,705,671	0	337,570	109%	150%
Vorë UK (Erzeni)	66,996	75,339	75,019	6,686	(8,343)	89%	89%
Kamzë UK (Ishëm)	225,605	388,389	265,088	5,999	(162,784)	58%	85%
Kavajë UK (Erzeni)	109,487	358,216	265,364	20,357	(248,729)	31%	41%
Prefektura Durrës							
Durrës UK (Erzeni)	1,355,041	1,537,709	1,362,464	30,175	(182,668)	88%	99%
Krujë UK (Ishëm)	57,134	94,739	84,593	15,472	(37,605)	60%	68%
I-E % krahasuar me Shqipërinë	60%	47%	50%	11%	9%		
Ishëm % krahasuar me Shqipërinë	44%	32%	32%	3%	-4%		
Ishëm % krahasuar me I-E	74%	68%	64%	27%	-45%		

11.4.3.2 Nivelet e rikuperimit të kostove financiare aktuale të furnizimit publik me ujë dhe mbledhjes/trajtimin të ujërave të zeza

Për BU-të Ishëm-Erzen, normat e rikuperimit të kostos për largimin e ujërave të zeza dhe për trajtimin e ujërave të ndotura janë ndjeshëm më të larta (përkatësisht 183% dhe 212%) se për furnizimin me ujë të pijshëm (Tabela 11-5). Gjithashtu, për BU-në Erzen, norma e rikuperimit të kostos për largimin e ujërave të zeza është 139%.

Po ta shohim situatën në nivel shoqërie në BU-të Ishëm-Erzen, norma e rikuperimit të kostos për furnizimin me ujë të pijshëm varion nga 29% në Kavajë në 100% në Tiranë (për Erzenin, shifrat luhaten nga 29% për Kavajën në 81% për Vorën). Për largimin e ujërave të zeza, shifra për BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-në Erzen luhaten nga 27% në Kamzë deri në 531% në Tiranë (ndërkohë që në Tiranë nuk ka kosto të tjera për shërbimin e kanalizimeve, gjë që është mbresëlënëse dhe sjell normë të lartë rikuperimi). Për BU-në Erzen, shifra luhetet nga 111% për Kavajën deri në 457% për Vorën. Edhe Vora nuk ka kosto të tjera për largimin e ujërave të zeza, gjë që sjell normë të lartë të rikuperimit të kostos.

Për sa i përket trajtimin të ujërave të ndotura, kostoja totale rikuperimit të kostos në basenin e Erzenit varion nga 1% në Kavajë deri në 281% në Durrës.

Së fundi, këshillohet të bëhet një llogaritje e kontributeve të përdorimeve të ndryshme të ujit (nga institucionet shtetërore, ndërmarrjet dhe familjet) në rikuperimin e kostos së shërbimeve të ujit, për të përcaktuar kontributin e tyre në rikuperimin e kostos. Kjo llogaritje nuk është bërë ende, por duke parë se familjet paguajnë tarifën më të larta, mund të supozohet se këta klientë e subvencionojnë në mënyrë të kryqëzuar përdorimin e shërbimit të ujit nga institucionet shtetërore (dhe në varësi të tarifave specifike të shoqërisë, edhe nga ndërmarrjet).

Tabela 11-5 – Norma e Rikuperimit të Kostos Totale për furnizimin me ujë, kanalizimet dhe impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura në BU-të Ishëm-Erzen dhe BU-në Erzen, 2020

Kompanitë për shërbimin e Ujit	TË ARDHURA I Uji	TË ARDHURA I Kanalizime	TË ARDHURAT IT e ujërave të ndotura	KOSTOT DIREKTE Uji (në '000 ALL)	KOSTOT DIREKTE Kanalizime (në '000 ALL)	KOSTO I DIREKTE IT e ujërave të ndotura (në '000 ALL)	KOSTO TË TJERA Uji (në '000 ALL)	KOSTO TË TJERA Kanalizime (në '000 ALL)	KOSTO TË TJERA IT e ujërave të ndotura (në '000 ALL)	Shkalla e rikuperimit total të kostos Uji	Shkalla e rikuperimit total të kostos Kanalizime	Shkalla e rikuperimit total të kostos IT e ujërave të ndotura
Shqipëria	8,390,079	1,233,044	227,290	8,729,978	682,456	130,056	2,832,484	601,403	172,741	73%	96%	75%
RB Ishëm-Erzeni	4,927,702	722,499	0	4,440,489	250,224	67,485	1,237,473	144,784	39,596	87%	183%	212%
RB Erzen	1,044,173	260,060	0	1,492,189	143,172	67,485	184,670	44,152	39,596	62%	139%	212%
Prefektura Tiranë												
Tiranë UK (Ishëm)	3,641,379	421,849	0	2,626,273	79,398	0	1,019,988	0	0	100%	531%	n/a
Vorë UK (Erzeni)	59,542	7,454	0	73,387	1,632	0	320	0	0	81%	457%	n/a
Kamzë UK (Ishëm)	192,623	32,982	0	239,080	26,008	0	26,626	96,675	0	72%	27%	n/a
Kavajë UK (Erzeni)	93,304	15,905	278	250,010	5,942	9,412	67,433	8,442	16,977	29%	111%	1%
Prefektura Durrës												
Durrës UK (Erzeni)	891,327	236,701	227,012	1,168,792	135,598	58,073	116,917	35,710	22,619	69%	138%	281%
Krujë UK (Ishëm)	49,526	7,608	0	82,947	1,646	0	6,189	3,957	0	56%	136%	n/a
I-E % krahasuar me Shqipërinë	59%	59%	100%	51%	37%	52%	44%	24%	23%			
Ishëm % krahasuar me Shqipërinë	46%	38%	0%	34%	16%	0%	37%	17%	0%			
Ishëm % krahasuar me I-E	79%	64%	0%	66%	43%	0%	85%	70%	0%			

11.4.3.3 Kostot mjedisore dhe burimore të furnizimit publik me ujë dhe mbledhjes/trajtitimit të ujërave të zeza

Për sa i përket çështjes së kostove mjedisore dhe burimore (kostot MB), nuk ka llogaritje specifike për momentin. Kjo vlen për ato kategori kostosh që kanë të bëjnë me ndikimet e shërbimeve të furnizimit me ujë të pijshëm dhe mbledhjes (e trajtimit) së ujërave të zeza (ka disa informacione të disponueshme ndonëse të kufizuara për volumet e ujit dhe informacione të copëzuar për ujërat e ndotura të larguara), por edhe për vetë furnizimin, ku në fazën fillestare duhen hetuar volumet e përdorura/larguara dhe vendndodhja e tyre, për të përcaktuar ndikimin e tyre në statusin mjedisor sipas DKU-së. Krahas këtyre, kostot e PM-së në BU-në përkatëse mund të merren si vlera përfaqësuese (nëse masat e arrijnë statusin e mirë mjedisor sipas DKU-së, atëherë kostot e PM-së mund të shihen si më të ulëta se kostot MB). E megjithatë, në këtë fazë, PM-ja fokusohet te objektivat e lehta për t'u arritur dhe nuk mund të supozojmë se statusi i mirë arrihet për të gjithë trupat ujorë edhe nëse zbatohet plotësisht. Për më tepër, kostimi i masave duhet detajuar më tej.

Një prej opsioneve për të pasur të paktën kostimin e parë MB është që instrumentet t'i ndajnë këto kosto, duke llogaritur kryesisht tarifatat e mbledhura për nxjerrjen e ujit dhe largimin e ujërave të ndotura. Tarifa e reja për përdorimin e ujit janë një hap mjaft i mirë përpara; niveli i tarifave nuk lidhet me ndikimin mjedisor të përdorimit specifik të ujit (me vendndodhjen specifike dhe ndikimin e një përdorimi të caktuar te statusi i mirë, p.sh ngarkesa specifike e ndotjes nga shkarkimi i ujërave të zeza në mjedis). Këto kategori kostosh janë një element mjaft i rëndësishëm i punës në të ardhmen, për të kuptuar më mirë ndikimet e përdorimit të ujit, gjë që sjell bazë më të mirë informacionesh për menaxhimin e qëndrueshëm të ujit.

11.4.4 Boshllëqet kryesore lidhur me shërbimet e ujit dhe rikuperimin e kostos

Boshllëqet kryesore janë:

- Informacioni mbi vet ofrimin e shërbimeve (p.sh ujitja në bujqësi, nxjerrjet e ujit dhe shkarkimet nga industria dhe familjet);
- Pavarësisht përpjekjeve të ndërmarra për përmirësimin e situatës, nevojitet informacion më i besueshëm për volumet e matura/popullsinë që merr shërbim/humbjet etj., por edhe informacion financiar për shoqëritë e ujit, si dhe duhet bërë kategorizimi i tyre;
- Informacioni për investimet e planifikuara dhe planet për mbulimin e kostove shtesë (p.sh ITUN i ri) në mënyrë të tillë që të sigurohet një rikuperim i pranueshëm i kostos, por edhe i realizueshëm nga pikëpamja sociale, si dhe planet për sigurimin e performancës financiare të shoqërive UK në terma afatgjatë, lidhur me investimet për rritjen e cilësisë së shërbimit;
- Vlerësimet e kostove mjedisore dhe burimore lidhur me ofrimin e shërbimeve të ujit.

11.5 Skenari bazë: me sytë drejt së ardhmes

Roli i analizës ekonomike në zhvillimin e skenarit bazë (SB) ka të bëjë me vlerësimin e parashikimeve të nxitësve ekonomikë kryesorë që mund të ndikojnë te presionet dhe për rrjedhojë te statusi i ujit. Fokusi duhet të jetë te ndryshimet te variablave të përgjithshme socio-ekonomike (p.sh shtimi i popullsisë), rritja ekonomike e sektorëve kryesorë dhe ndryshimet në zbatimin e investimeve të planifikuara lidhur me rregullimet ekzistuese. Ka shumë rëndësi të vërejmë se për sa i përket furnizimit, projeksionet duhen bërë nga pikëpamja hidrologjike. Një prej elementeve kyçe janë ndikimet e parashikuara të ndryshimeve klimatike te disponueshmëria e ujit. Fatkeqësisht, në Shqipëri (si dhe në shumë vende të tjera), për shumë elemente thelbësore lidhur me kërkesën për ujë, nuk ka informacion sistematik për nxitësit socio-ekonomikë dhe efektet e tyre në menaxhimin e burimeve ujore.

Për BU-të Ishëm-Erzen, projeksionet e popullsisë (të skenarit mesatar) tregojnë se pritet rritje prej 4% për periudhën 2021-2031, që është ndjeshëm më e lartë se rënia e pritshme e popullsisë gjatë kësaj periudhe për të gjithë Shqipërinë prej 4%. Kjo do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë te kërkesat e menaxhimi të burimeve ujore në shumë mënyra, sidomos lidhur me furnizimin me ujë dhe kanalizimet. Për t'i llogaritur sa më mirë këto ndryshime, nevojitet një analizë më e detajuar e ndryshimeve rajonale në basen, që lidhet edhe me ndryshimet e konsumit për frymë (ndërsa pasiguritë lidhur me popullsinë që merr shërbim dhe volumet e prodhuara duhen shqyrtuar/reduktuar). Programi buxhetor afatmesëm 2022-2024 i Ministrisë së Financave tregon se pas një recesioni të fortë në 2020-n në

nivelin -4%, sipas përlllogaritjeve më të fundit të INSTAT-it, ekonomia pritet të rimëkëmbet në 2021-shin dhe të vijojë tendenca rritëse në plan afatmesëm. Rritja ekonomike parashikohet (5.5 % 2021) të mbesë nën 4 për qind në plan afatmesëm. Më konkretisht, rritja ekonomike parashikohet të jetë 4.8, 4.5 dhe 3.9 për qind përkatësisht për vitet 2022, 2023 dhe 2024. Përtej informacioneve të ofruara për investimet në seksionin e rikuperimit të kostos lidhur me furnizimin me ujë të pijshëm dhe kanalizimet (kapitulli 5.4.3 më lart), Programi Kombëtar për Sektorin e Ujit 2018-2030 parashtron¹⁷⁴ projeksionet lidhur me objektivat e sektorit të ujit. Projeksionet financiare bëhen duke marrë në konsideratë zërat e veçantë të buxhetit të renditur në PBA për çdo institucion përgjegjës p.sh linja e buxhetit për MTI-në lidhur me FUK, linja e buxhetit të Ministrisë së Mjedisit për monitorimin etj. Si rezultat, nevojat e përgjithshme për financim për arritjen e këtyre objektivave llogariten të jenë 388,4 miliardë lekë deri në 2030-n, ndërsa buxheti aktual i parashikuar për këtë periudhë është 237,4 miliardë lekë. Kështu, ka hendek financiar prej 151 miliardë lekësh.

11.5.1 Boshllëqet kryesore lidhur me skenarin bazë

Nuk mund të bëjmë llogaritje të përgjithshme të sakta (bazuar te projeksionet ekzistuese) të kërkesës së ardhshme për ujë (dhe boshllëkut në furnizim me ujë) dhe presioneve të ardhshme të lidhura me ujin te burimet ujore (për sa i përket sasisë, por edhe cilësisë), sepse shumë prej tyre nuk janë të disponueshme. Përveç nevojës që projeksionet të realizohen/zhvillohen më hollësisht dhe të mbështeten nga studime të veçanta, boshllëku më urgjent për t'u trajtuar është i orientuar drejt procesit. Këtu kërkohet një qasje e bazuar në skenarë sistematikë, pasi njohuritë/informacionet e ekspertëve zotërohen nga disa ministri (bujqësisë, zhvillimit rural, ekonomisë etj.), por edhe institucione e palë të tjera interesi (furnizuesit me ujë, shoqatat bujqësore, institutet dhe organizatat kërkimore etj.) Planet strukturore dhe rajonale, si dhe planet vendore të autoritetit janë burime të rëndësishme informacioni. Ndonëse është marrja e informacioneve për disa parametra të renditura në listën më lart është vërtetë e vështirë, duhen bërë përafrime/përlllogaritje për çdo parametër/projeksion politike në bashkëpunim me ministrinë/organin administrativ përgjegjës/kompetent për ofrimin e informacioneve/projeksioneve/gjykimeve të kërkuara eksperte. Qëllimi është që në të ardhmen të bëhen përlllogaritje të përgjithshme të rajonizuara të kërkesës për ujë në të ardhmen dhe presioneve të pritshme te burimet ujore (sasi/cilësi) e BU-ve.

¹⁷⁴Projekt programi Kombëtar për Sektorin, përgatitur nga AMBU në bashkëpunim me palët përkatëse të interesit. Është në të njëjtën vijë logjike me Agjendën 2030 të OKB-së për OZhQ-të lidhur me ujin. Nuk është miratuar ende, por është konsultuar në shkallë të gjerë me të gjitha palët e interesit në nivel kombëtar dhe vendor, ku janë zhvilluar edhe mbledhje të posaçme me ministrinë e linjës.

12 Politikat Mjedisore në Nivelin e Basenit Ujor

12.1 Politikat Mjedisore për Trupat Ujorë - Erzen

Ky Kapitull përmbledh politikat dhe qasjen e gjerë strategjike të PMBU-së 2022-2027 të parashikuar nga AMBU (autoriteti kompetent) për arritjen e objektivave mjedisore të përshkruara në Kapitullin 3. Këto politika dhe masa të gjera strategjike gjejnë zbatim si për ujërat nëntokësore, ashtu edhe për ujërat sipërfaqësore, sipas rastit.

Duhet bërë dallimi midis objektivave të përgjithshme të politikave mjedisore dhe Programit të Masave që është më i shënjestruar (PiM, Kapitulli 13). Për trupat ujorë që nuk i kanë arritur objektivat mjedisore nevojiten masa të shënjestruara, duke kërkuar vlerësimin sasior të presioneve dhe masave përkatëse. Megjithatë, një prej kërkesave themelore të Direktivës Kuadër të Ujit (DKU, Preambula (26)) është se kur trupi ujor gëzon status të mirë, ky status duhet ruajtur dhe për pasojë ky objektivi logjikisht nuk bën pjesë në Programin e Masave.

Qëllimi i këtij Kapitulli është të përshkruajë në terma të gjerë politikën dhe/ose qasjen strategjike që do të zbatohet nga autoriteti kompetent (AMBU) përgjatë basenit ujor. Qëllimi i këtyre politikave është të sigurojnë se të gjithë trupat ujorë që gëzojnë status të mirë ta ruajnë atë status, dhe të mos përkeqësohen. Rrjedhimisht, këto objektiva strategjike gjejnë zbatim për të gjithë trupat ujorë brenda basenit ujor dhe mund të përfshijnë një sërë udhëzimesh teknike dhe/ose instrumente ligjore ose fiskale për të arritur në veçanti:

- Ruajtjen dhe përmirësimin e cilësisë së mjedisit ujor (DKU 19);
- Reduktimin e substancave prioritare të rrezikshme (DKU 27);
- Koordinimin e masave afatgjata të qëndrueshmërisë brenda të njëjtave sisteme ekologjike, hidrologjike dhe hidrogeologjike (DKU 33);
- Integrimin më të mirë të aspekteve cilësore dhe sasore të sistemeve të ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore (DKU 34);
- Zbatimin e qasjes së kombinuar në parandalimin dhe kontrollin e ndotjes, duke përfshirë vlerat kufi të emetimeve (VKE) dhe standardet cilësore mjedisore (SCM) (DKU 40).

Disa prej këtyre instrumenteve politikash mund të lidhen drejtpërdrejt me trupat ujorë individualë ose grupimet e trupave ujorë si pjesë e Programit më të shënjestruar të Masave, por në këto raste, masat që do të zbatohen duhet të jenë të specifikuar nga pikëpamja sasore për sa i përket tipit të masës dhe treguesit të masës (shihni Kapitullin 13).

12.1.1 Përmbledhja e Nismave për të Mbështetur Objektivat Mjedisore

Vështrimi i përgjithshëm i politikës së propozuar, strategjisë së përgjithshme dhe praktikave të konsoliduar të rregullimit ose zbatimit paraqitet në Tabela 12-1. Zbatimi i këtyre politikave, strategjive dhe masave të mundshme vijuese mund të kërkojë koordinim dhe buxhet nga disa autoritete kompetente nën drejtimin e AMBU-t dhe në disa raste mund të nevojitet edhe legjislacioni dytësor. Tabela 12-1 nuk është matricë e “alternativave të mundshme”. Qëllimi i saj është të tregojë, në të mirë të grupeve të interesit, se ku AMBU synon që të ndër marrë në mënyrë aktive nisma për ndryshime në politikë dhe/ose ndërhyrje strategjike për të siguruar qëndrueshmërinë afatgjatë të burimeve ujore dhe shërbimeve të ujit.

Metodologjitë dhe implikimet sektoriale për çdo politikë ose ndërhyrje zbatuese përvijohen me detaje në seksionet 12.1.2 deri në 12.1.11, siç janë kërkesat për koordinimin midis autoriteteve kompetente.

12.1.2 Politika dhe Ndërhyrjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm Sasior të Ujërave Sipërfaqësore

Në basenin e lumit Erzen nuk ka pasur rrjet hidrometrik të besueshëm dhe të vazhdueshëm për rrjedhën ujore të lumit gjatë dy dekadave të fundit. Informacioni më i fundit i publikuar për sasi të ujërave sipërfaqësore i përket vitit 1984 “Hidrologjia e Shqipërisë”. Rrjeti kombëtar hidrometrik (meteorologjik dhe hidrologjik) është nën autoritetin kompetent të IGjEO-s (Instituti i Gjeoshkencave, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit- Departamenti i Ekonomisë së Ujit dhe Energjisë së Rinovueshme), por ky

autoritet nuk ka as administrim të përshtatshëm dhe as burime të mjaftueshme për të ofruar një rrjet kombëtar të besueshëm. ¹⁷⁵Shumica e stacioneve ndërkombëtare të matjes së prurjes standarde për mbikëqyrjen rutinore të prurjes së lumit në basenin e Erzenit janë prishur.

Shumë prej aspekteve thelbësore të PMBU-së së bazuar në një MIBU kuptimplotë nuk mund të arrihen pa një burim të besueshëm për prurjet aktuale në vendndodhjet strategjike brenda basenit ujqor. Më konkretisht:

- Nuk ka informacion për shpërndarjen e burimeve ujqore në basenin ujqor, nuk mund të përcaktohet qoftë edhe një bilanc ujqor bazë dhe nuk ka asnjë lloj lehtësie për përcaktimin e përshtatshëm të shpërndarjes së burimeve ujqore midis sektorëve.
- Prurjet ekologjike, që janë jetike për ruajtjen e ekosistemeve ujqore, nuk mund të llogariten me besueshmëri.
- Ngarkesat e ndotësve (faktor thelbësor për përcaktimin e statusit fiziko-kimik të trupave ujqorë dhe/ose vlerat e synuara për masat e rehabilitimit) nuk mund të llogariten.
- Reduktimi, me shumë gjasë afatgjatë, i burimeve ujqore në basenin ujqor, ose të paktën luhatjet e mëdha sezonale për shkak të ndryshimeve klimatike, nuk mund të vlerësohen duke marrë parasysh ndërlikimet kritike për menaxhimin e burimeve ujqore në basen ujqor në të ardhmen.

Ndonëse AMBU nuk është autoriteti kompetent për këtë çështje, ekziston një kërkesë strategjike urgjente për t'u koordinuar me IGjEO-n dhe për t'i shpjeguar niveleve të larta të qeverisjes pasojat serioze afatgjata të dështimit të rrjetit kombëtar të monitorimit të prurjes.

AMBU ka bërë propozimin strategjik që gjatë periudhës 2022-2027 në basenin e lumit Erzen të rehabilitohen të paktën dy stacione monitorimi, në mënyrë që këto stacione të ofrojnë të dhëna afatgjata të besueshme dhe të besueshme për të gjithë palët e interesit.

Raporti më i fundit i BE-së në vitin 2021 e vë theksin te *“përafrimi i mëtejshëm me direktivat kryesore të ujit duke miratuar paketën e re të sapo përgatitur ligjore; miratuar strategjinë e re për furnizimin me ujë dhe kanalizimet 2021-2030; rritur ndjeshëm burimet buxhetore dhe kapacitetin zbatues të agjencive kombëtare kryesore për menaxhimin e burimeve ujqore, furnizimin me ujë, kanalizimet dhe infrastrukturën e mbetjeve, si dhe të agjencive kombëtare përgjegjëse për zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të ujit financiar me ligj”*.

Për më tepër, plani i veprimit të Strategjisë Kombëtare për menaxhimin e integruar të burimeve ujqore parashikon veprimtari të ndryshme monitorimi, që nuk zbatohen plotësisht për shkak të hendekut financiar, i cili fillimisht duhet plotësuar në mënyrë që këto veprimtari të zbatohen plotësisht.

Duke marrë parasysh sa më lart dhe kërkesat për zbatimin e Strategjisë Kombëtare, AMBU i ka kërkuar ndihmë financiare asistencës IPA III për përmirësimin e rrjetit të monitorimit (si dhe pajisje e asistencë teknike) nëpërmjet Dokumentit të Veprimit për Ujërat.

Krahas AMBU-t, këtë asistencë e përfitojnë edhe institucione të tjera si AKM-ja, IGjEO, ShGjSh-ja, ISHP-ja etj.

Objektivi (ndikimi) kryesor i këtij veprimi është *“të ruajë dhe përmirësojë statusin cilësor të trupave ujqorë në Shqipëri”*.

Objektivat (rezultatet) specifike të këtij veprimi, lidhur me dy fushat e mbështetjes të identifikuara në arsyetim (MIBU dhe TUN) janë:

- Rezultati 1: *Rritja e shkallës së përafrimit të Shqipërisë me aquis e BE-së për ujin.*
- Rezultati 2: *Reduktimi i shkarkimeve të ujërave të ndotura në trupa ujqorë, për të çuar përpara përafrimin me kërkesat e DTUNU-t*

Në kuadër të rezultatit 1, pritet të arrihet rezultati 1.3 “Përforcimi i monitorimit dhe raportimit për burimet ujqore në përputhje me kërkesat e Direktivave përkatëse të BE-së për burimet ujqore”, më konkretisht:

1.3a: Zhvillimi i kapaciteteve laboratorike - Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të parametrave të monitorimit të burimeve ujqore nga Direktivat e BE-së, për të cilat janë akredituar laboratorët referencë (AKM, ShGjSh, ISHP, NJVKSh)

¹⁷⁵Për Ngritjen e Platformës Institucionale dhe Rregullatorë për Qeverisjen dhe Funkcionimin (IRP) e Kadastrës Kombëtare të Burimeve Ujqore në Shqipëri, Banka Botërore, Tetor 2019

1.3b: **Monitorimi operacional në BU** - Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të stacioneve të monitorimit (fikse, me përdorim të varkave, ose me përdorim të mjeteve lundruese) të pajisura, instaluara dhe operuara në mënyrë rutinë (për ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore, ujërat bregdetare, meteorologjinë, hidrometrinë)

1.3c: Numri i njoftimeve dhe veprimeve përforcuese të raportuara mbi baza vjetore (AKM, ShGjSh, ISHP)

12.1.3 Politika ose Ndërhryjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm të Ujërave Nëntokësore

Në kuadër të rezulttit 1 “Rritja e shkallës së përafrimit të Shqipërisë me aquis e BE-së për ujin” në dokumentin e veprimit për burimet ujore, pritet të arrihet rezultati 1.3 “Përforcimi i monitorimit dhe raportimit për burimet ujore në përputhje me kërkesat e Direktivave përkatëse të BE-së për burimet ujore”, ku për veçanërisht për monitorimin e ujërave nëntokësore kërkohet:

-Analiza kimike, morfologjia, sasitë, vlerësimi i ujërave nëntokësore në 7 BU

- Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të parametrave të monitorimit të burimeve ujore nga Direktivat e BE-së për të cilat janë akredituar laboratorët referencë (AKM, ShGjSh, ISHP, NJVKSh)

- Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të stacioneve të monitorimit - 40 stacione të reja monitorimi për ujërat nëntokësore

12.1.4 Politika ose Ndërhryjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm të Cilësisë së Ujit

Në kuadër të rezulttit 1 “Rritja e shkallës së përafrimit të Shqipërisë me aquis e BE-së për ujin”, në dokumentin e veprimit për burimet ujore, pritet të arrihet rezultati 1.3 “Përforcimi i monitorimit dhe raportimit për burimet ujore në përputhje me kërkesat e Direktivave përkatëse të BE-së për burimet ujore”, ku veçanërisht për monitorimin e cilësisë së ujërave kërkohet:

- Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të parametrave të monitorimit të burimeve ujore nga Direktivat e BE-së për të cilat janë akredituar laboratorët referencë (AKM, ShGjSh, ISHP, NJVKSh)

- Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të stacioneve të monitorimit (fikse, me përdorim të varkave, me përdorim të mjeteve lundruese) të pajisura, instaluara dhe operuara në mënyrë rutinë (për ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore, ujërat bregdetare, meteorologjinë, hidrometrinë; stacione të reja monitorimit për hidro-meteorologjinë (15 stacione hidrologjike + 15 stacione meteorologjike)

-Hartimi i programit kombëtar të monitorimit.

12.1.5 Politika ose Ndërhryjet Strategjike për Monitorim të Përshtatshëm Hidrobiologjik

Në kuadër të rezulttit 1 “Rritja e shkallës së përafrimit të Shqipërisë me aquis e BE-së për ujin”, në dokumentin e veprimit për burimet ujore, pritet të arrihet rezultati 1.3 “Përforcimi i monitorimit dhe raportimit për burimet ujore në përputhje me kërkesat e Direktivave përkatëse të BE-së për burimet ujore”, ku veçanërisht për monitorimin hidrobiologjik kërkohet:

Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të parametrave të monitorimit të burimeve ujore nga Direktivat e BE-së për të cilat laboratorët referencë janë akredituar nga AKM-ja.

Kampionime dhe analiza, vlerësimi i statusit biologjik në 7 BU.

Shtimi i kapaciteteve të monitorimit për sa i përket numrit të stacioneve të monitorimit (fikse, me përdorim të varkave, ose me përdorim të mjeteve lundruese) të pajisura, instaluara dhe operuara në mënyrë rutinë (për monitorim të përshtatshëm hidrobiologjik).

12.1.6 Politika ose Ndërhryjet Strategjike për Kontrollat e Nxjerrjeve të Ujit

Përdorimi i pakontrolluar ose mbi shfrytëzimi i burimeve ujore renditën aktualisht në mesin e ndikimeve negative të burimet tona ujore. Kjo vlen për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, të cilat janë burime thelbësore dhe aktualisht furnizojnë sasi të mëdha të ujit të pijshëm dhe të ujit për ujitjen

e tokave bujqësore, sidomos në zonat bregdetare të BU-së Ishëm. AMBU është autoriteti përgjegjës që duhet të sigurojë mbi baza vjetore që nevojat mjedisore dhe nevojat për konsumin total të ujit nga burimet ujore, të cilat nuk duhet t'i tejkalojnë nivelet e burimeve të rinovueshme vjetore.

Problemi me kontrollin e nxjerrjeve të ujit ka të bëjë kryesisht me operimin e mijëra përdoruesve që marrin shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm ose ujë për qëllime bujqësore (ujitje) apo industriale. Për shkak të këtij problemi, nuk dihet me saktësi bilanci i ujit në nivel baseni ujqor, pasi të dhënat nuk janë të disponueshme ose mungojnë, përdoruesit nuk raportojnë rregullisht dhe regjistrimi i këtyre të fundit nuk është i plotë pasi ka shumë përdorues të paligjshëm.

Për t'i zgjidhur problemet e identifikuar lidhur me kontrollin e nxjerrjeve të ujit, është hartuar Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Burimeve Ujore, që është instrumenti kryesor politik dhe strategjik i ndërhyrjes. Objektivi i saj kryesor është të mbrojë sasinë e ujërave dhe për pasojë, të sigurojë shpërndarje sa më efektive të tij midis përdoruesve. Strategjia kërkon hartimin dhe zbatimin e PMBU-ve, të cilat synojnë përmirësimin e infrastrukturës së shpërndarjes së ujit, nëpërmjet marrjes së masave mbrojtëse dhe marrjes parasysh të ndikimeve të ndryshimeve klimatike.

Kontrrolli rutinë i përdoruesve të burimeve ujore në nivel vendi dhe baseni për sa i përket procedurave të aplikimit dhe dhënies së lejeve apo autorizimeve parashikohet në dispozitat përkatëse të VKM-së Nr. 550, datë 15.07.2020.

Sipas dispozitave ligjore, përgjegjëse për vlerësimin teknik të aplikimeve dhe dhënies së lejeve për përdorimin e burimeve ujore është AMBU. Gjendja aktuale duhet përmirësuar për të arritur në të ardhmen një balancë të qëndrueshme midis nevojave ekonomike dhe mjedisore.

12.1.7 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Eficiencën e Përdorimit të Ujit

Bazuar te DKU-ja:

- Pika (19) parashikon se: Direktiva synon të mbrojë dhe përmirësojë mjedisin ujqor në komunitet, Qëllimi kryesor i saj ka në qendër cilësinë e ujit në fjalë. Kontrrolli i cilësisë është element shtesë që ndihmon në sigurimin e cilësisë së mirë të ujit, prandaj duhen marrë masat e nevojshme lidhur me sasinë që t'i shërbejnë arritjes së objektivit të sigurimit të cilësisë më të mirë të mundshme.
- Pika Nr. (41) parashikon se: Në lidhje me sasinë e ujit, duhet të përcaktohen parime të përgjithshme të kontrollit për marrjen dhe grumbullimin, me qëllim që të sigurohet qëndrueshmëria mjedisore e sistemeve ujore të prekura.

Duke iu referuar kësaj direktive, është bërë i mundur identifikimi i problemeve kryesore lidhur me përdorimin eficient të burimeve ujore:

1. Kontrrolli dhe regjistrimi i lejeve të dhëna për përdorimin e burimeve ujore
2. Ndryshimet klimatike globale (të ndikuara nga përmytjet dhe thatësitat)
3. Monitorimi i sasisë dhe cilësisë së burimeve ujore.

Nëse prurjet hyrëse në ujëra sipërfaqësore ulen dhe avullimi rritet, reduktohet edhe sasia e ujit e grumbulluar çdo vit në rezervuare, çka do të thotë më pak ujë për njerëzit, HEC-et dhe bujqësinë, sidomos gjatë muajve kritikë (të thatë) të verës. Ujërat nëntokësore ndikohen nga pakësimi i ujërave sipërfaqësore për shkak të reduktimit të reshjeve e përrrenjve sipërfaqësorë, si dhe humbjeve të lagështisë së tokës prej rritjes së evapotranspirimit.

Autoritetet përgjegjëse për monitorimin e hidrometeorologjisë duhet të përmirësojnë urgjentisht disponueshmërinë dhe gamën e të dhënave lidhur me përdorimin eficient të burimeve ujore. Përgatitja e bilancit të përditësuar dhe të saktë të burimeve ujore në nivel baseni, rihapja e stacioneve të monitorimit (matja e prurjeve hyrëse dhe operimi nga agjencitë kombëtare), vlerësimi paraprak i riskut nga përmytjet ose thatësitat duke përgatitur planet përkatëse të menaxhimit, të cilat rregullohen dhe sanksionohen nga legjislacioni në fuqi.

Strategjia për Menaxhimin e Burimeve Ujore është instrumenti kryesor politik dhe strategjik i ndërhyrjes. Objektivi i saj kryesor është të mbrojë sasinë e ujërave dhe për pasojë, të sigurojë shpërndarje sa më efektive të tij midis përdoruesve. Strategjia kërkon hartimin dhe zbatimin e PMBU-

ve, të cilat synojnë përmirësimin e infrastrukturës së shpërndarjes së ujit, nëpërmjet marrjes së masave mbrojtëse dhe marrjes parasysh të ndikimeve të ndryshimeve klimatike.

Kontrolli rutinë i përdoruesve të burimeve ujore në nivel vendi dhe baseni për sa i përket procedurave të aplikimit dhe dhënies së lejeve apo autorizimeve parashikohet në dispozitat përkatëse të VKM-së Nr. 550, datë 15.07.2020.

Sipas dispozitave ligjore, përgjegjëse për vlerësimin teknik të aplikimeve dhe dhënies së lejeve për përdorimin e burimeve ujore është AMBU. Gjendja aktuale duhet përmirësuar për të arritur në të ardhmen një balancë të qëndrueshme midis nevojave ekonomike dhe mjedisore.

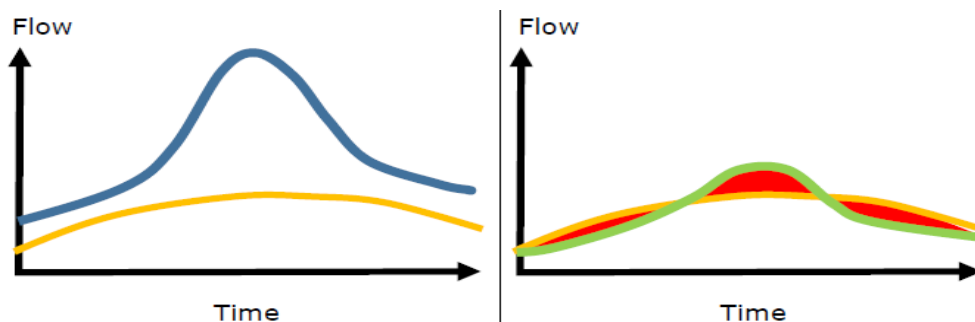
12.1.8 Politika dhe Ndërhyrjet Strategjike për Përputhshmërinë e Prurjes Mjedisore

Përcaktimi i saktë dhe mirëmbajtja e prurjes mjedisore janë jetike për arritjen e statusit të mirë ekologjik për pjesën më të madhe të sistemeve ujore (shihni seksionin 3.3.5). Sipas praktikës më të mirë, prurja ekologjike nuk konsiderohet si minimum i vetëm ose si prurje e pandryshueshme në kohë (Figura 12-1 majtas), mbi të cilën lejohen të gjitha nxjerrjet e ujit pa dëmtuar ekosistemet ujore (siç nënkuptohet nga ligji aktual për MIBU-n në nenin 4 - prurja e qëndrueshme = prurje e tejkualuar për 355 ditë të vitit (Q_{97})). Në vend të kësaj, prurja ekologjike duhet të pasqyrojë të gjithë regjimin natyror të prurjes së lumit, i cili ndryshon sipas sezoneve (Figura 12-1 djathtas), ndaj prurja ekologjike mund të jetë mbi dhe/ose nën prurjet aktuale të krijuara nga ndikimet artificiale.

Përkufizimi aktual ligjor i “prurjes së qëndrueshme” në Shqipëri nuk është i barasvlershëm me praktikën më të mirë dhe në periudhën 2022-2027, do të ndërmerret shqyrtimi i metodologjisë kombëtare për prurjen mjedisore. Ndërkohë, subjektet do të duhet të respektojnë regjime prurjesh më të orientuara ndaj sezonit dhe më të përshtatshme nga pikëpamja ekologjike krahasuar me ato aktualet, të përcaktuara për çdo lum individual.

Subjektet që planifikojnë të shfrytëzojnë, depozitojnë ose devijojnë ujë për çdo qëllim, do të kenë detyrimin t’i planifikojnë operacionet e tyre në mënyrë që regjimi i prurjes mjedisore të mos ndikohet më tepër seç duhet.

Figura 12-1 – Koncepti i Rehabilitimit të Prurjes Mjedisore

Regjimi hidrologjik i prurjeve hyrëse në shumë lumenj luan rol të rëndësishëm në strukturën dhe funksionimin e ekosistemeve ujore. Kur ndryshon regjimi natyror, për shembull nëpërmjet devijimit të prurjeve hyrëse për ndërtimin e HEC-eve, ose tejkalimit të niveleve të nxjerrjes së ujit për ujitje ose ujë të pijshëm, regjimi i ndryshuar pritet të ketë ndikim dëmtues, sidomos tek ekosistemet ujore, dhe të përkeqësojë statusin “e mirë” ekologjik të trupave ujorë. Ky koncept është objektivi kryesor mjedisor i DKU-së.

Është thuar se e sigurt se “kontributi minimal ekologjik” i përshkruar në ligjin nr. 111/2012 ndryshuar dhe azhurnuar me ligjin nr. 6/2018, bazuar te prurja hyrëse ekuivalente me 355 ditë të vitit, nuk mjafton për mbrojtjen e ekosistemeve ujore. Shumë HEC-e në të gjithë vendin vijojnë të miratohen bazuar vetëm te këto kritere, duke lejuar me shumë gjasë të gjitha prurjet hyrëse mbi këtë limit minimal për shfrytëzim dhe devijim.

Figura 12-1 tregon një prej praktikave më të mira të menaxhimit të rrjedhës ekologjike, ku rrjedha minimale ekologjike identifikohet për çdo muaj të vitit. Për të ruajtur statusin e mirë ekologjik të trupit ujor, duhet përdorur gjatë periudhës së lagësht të vitit (mars, prill), gjë që mund të sjellë reduktim të

përdorimit gjatë muajve të thatë të verës (për shembull gusht, shtator). Përdorimi i tepruar i ujit shkatërron statusin ekologjik të trupit uJOR.

Për çdo ndërhyrje të parashikuar ose të planifikuar nga subjektet, ndërmerret vlerësimi mjedisor i ndikimeve (Ligji Nr. 10440, datë 7.7.2011 "Për vlerësimin e ndikimit mjedisor"), që synon të sigurojë një nivel të lartë mbrojtjeje mjedisore, nëpërmjet parandalimit, minimizimit dhe kompensimit të dëmit mjedisor, nga projekte të propozuara përpara miratimit të zhvillimit të tyre; të sigurojë procese të hapura vendimmarrëse lidhur me identifikimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve mjedisore negative, në kohë dhe në mënyrë të përshtatshme; si dhe të sigurojë përfshirjen e të gjithë palëve të interesit. Kushtet që duhen plotësuar nga subjektet (për përdorimin e ujërave sipërfaqësore, për ujë të pijshëm, ujitje, akuakulturë, qëllime industriale etj.) parashtrohen në VKM-në Nr. 550, datë 15.07.2020.

Koncepti i depërtimit ekologjik dhe zbatimit të tij te lejet për përdorimin e burimeve ujore në Shqipëri duhet rishikuar dhe rivlerësuar, bazuar te opinioni i ekspertëve dhe praktikave më të mira ndërkombëtare. Këto procedura teknike standarde duhen zbatuar për të përcaktuar me saktësi nivelin e ndikimit te veprimtarive të depërtimit ekologjik te përdorimet e ndryshme të burimeve ujore dhe shkarkimet që krijohen në ekosisteme ujore pas përdorimit të ujit. Këto shkatërrime bien ndesh me OM-të e parashtruara në DKU dhe për këtë arsye duhen marrë masa për të përmbushur kriteret e statusit të mirë ekologjik në Direktivë.

12.1.9 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Përmirësimin e Raportimit nga Subjektet

Rritja e kërkesës për përdorimin e burimeve ujore ka sjellë rritje të raportimeve rreth situatës dhe monitorimeve të trupave uJORë nga vetë subjektet. Çdo subjekt që planifikon të përdorë burime ujore duhet të marrë fillimisht lejen ose autorizimin përkatës, bazuar te dispozitat e Ligjit Nr. 111/2012, ndryshuar me Ligjin Nr.6/2018.

Kushtet përkatëse renditen si të detyrueshme për t'u plotësuar nga Subjektet menjëherë pas lëshimit të lejes nga AMBU (VKM Nr. 550 datë 15.07.2020), përfshi edhe detyrimet për të raportuar mbi sasinë e përdorur të ujit, pikat e shkarkimit dhe sasinë.

Për më tepër, sipas dispozitave të Ligjit Nr. 10448, datë 14.7.2011, "Për mbrojtjen mjedisore" dhe Ligjit Nr. 10440, datë 7.7.2011, "Për vlerësimin e ndikimit mjedisor", Subjekteve u jepet leja mjedisore ose i nënshtrohen procedurave të vlerësimit të ndikimeve mjedisore përpara fillimit të një veprimtarie të caktuar industriale. Subjektet ndërmarrin monitorime periodike, për të cilat raportojnë AKM-në. Përmbushja e detyrimeve dhe raportimi periodik mund të sjellin përmirësime dhe kontroll më efikas të burimeve ujore.

12.1.10 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Kontrollin e Ndotjes në Terren

Shkarkimet e ujërave të ndotura janë prurje hyrëse që derdhen kryesisht në ujëra lumore ose bregdetare pasi të jenë shfrytëzuar dhe përdorur (për ujë të pijshëm, qëllime industriale, qëllime bujqësore ose prodhim të hidroenergjisë). Në rastin e ujit të pijshëm dhe ujërave të ndotura urbane, nëse nuk i nënshtrohen nivelit të duhur të trajtimit, ndotësit mund të shkarkohen në trupa uJORë sipërfaqësorë, duke sjellë ndikime të mëdha mjedisore për speciet ujore dhe duke përkeqësuar statusin e trupave uJORë.

Problemi më i madh në Shqipëri është ndotja nga ujërat e ndotura urbane, sektori i industrisë dhe ai i bujqësisë sepse ujërat e ndotura përmbajnë përqendrime të mëdha të patogjenëve, nitrateve, fosfateve, amonit, metaleve të rënda dhe hidrokarbureve. Hedhja e mbetjeve të ngurta industriale ose urbane direkt në lumenj ose zona në afërsi të bregdetit është një tjetër problem madhor që shkakton ndotje.

Konrolli i ndotjes në pikën e trajtimit ose pas përdorimit rregullohet nga dispozitat e Ligjit Nr. 10448, datë 14.7.2011 "Për mbrojtjen mjedisore", i cili synon të sigurojë nivel të lartë mbrojtjeje për mjedisin, ta ruajë dhe përmirësojë atë, të parandalojë ose reduktojë risqet për jetën dhe shëndetin e njeriut, të garantojë dhe përmirësojë cilësinë e jetesës në të mirë të brezave të ardhshëm, si dhe të ofrojë kushtet e përshtatshme për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit.

Krahas ligjit "ombrellë" të lartpërmendur, legjislacioni përkatës parashikon kërkesa specifike ligjore, që i përgjigjen aspekteve të ndryshme të sektorit ujqor. Për kontrollin e cilësisë së ujërave të larjes, janë vendosur disa standarde dhe rregulla të caktuara, në përputhje me rregulloren e BE-së dhe me VKM nr.797, datë 29.9.2010 "Për administrimin e cilësisë së ujërave të larjes". Krahas kësaj, për të parandaluar, reduktuar dhe shmangur ndotjen e mjedisit të ujërave pritëse nga substancat e rrezikshme, të cilat shkarkohen aty nëpërmjet ujërave të ndotura dhe për të përcaktuar vlerat kufi për komponentët e lejuar, VKM-ja Nr. 177, datë 31.3.2005 "Për normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret për zonimin e mjedisit të ujërave pritëse" parashikon standarde dhe rregulla të posaçme. Për më tepër, duke pasur si objektiv kontrollin e cilësisë së shkarkimeve të ujërave të ndotura në mjedis, Ligji Nr. 9115, datë 24.7.2003 "Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura" parashikon rregulla të posaçme për trajtimin e tyre mjedisor, si dhe detyrimet e subjekteve që shkarkojnë ujëra të ndotura.

Për ta kontrolluar ndotjen në burim ose në vendin ku po përdoret uji, duhet të ketë një regjistër funksional dhe nevojitet forcimi urgjent i të gjitha shkarkimeve industriale për të pasur tregues më të mirë për presionet e ndotësve, ku të mund të vlerësohen në mënyrë individuale gjendjet dhe objektivat mjedisore për mjediset ujore pritëse dhe shkarkimet e derdhura në po të njëjtin trup ujor.

12.1.11 Politika dhe Ndërhryjet Strategjike për Vetë monitorimin e Subjektit

Matja dhe menaxhimi i sasive të ujit është shumë i rëndësishëm për përdorimin afatgjatë të ujit. Matjet e sakta të reshjeve të shiut dhe shkarkimet e ujit në basen ujor janë elemente thelbësore për menaxhimin e prurjeve hyrëse në ujëra sipërfaqësore dhe nëntokësore, si dhe për vlerësimin e ndryshimeve klimatike.

Problemi lidhur me monitorimin hidro-morfologjik është se AMBU po përballet me mungesën e vlerësimit sasior të burimeve ujore në basene ujore. Kjo mungesë njohurish kërkon ndërhyrje të menjëhershme pasi lidhet ngushtë me emergjencën e ndryshimeve klimatike globale.

Për sa i përket problemit të monitorimit të sasive të burimeve, haset edhe te përdoruesit e HEC-eve, të cilët nuk ia raportojnë rregullisht AMBU-t sasitë që përdorin. Kjo do të thotë se nuk mund të ndërmerret rishikimi ose kontrolli vjetor i bilancit të ujit në Kadastrën e Ujit.

Legjislacioni që është aktualisht në fuqi lidhet ngushtë me monitorimin dhe përcakton me saktësi mënyrat më të përshtatshme të veprimit të përdoruesve të burimeve ujore, por edhe të agjencive që i menaxhojnë dhe kontrollojnë burimet ujore.

Një prej institucioneve që ka në juridiksionin e vet trajtimin e përdorimit të tepruar të burimeve ujore për qëllime të furnizimit me ujë të pijshëm dhe kanalizimeve në sektorin e konsumit është Erru, që monitorin performancën e subjekteve të ujësjellës-kanalizimeve për t'u siguruar se po i përmbushin përgjegjësitë e veta dhe për të parë progresin e tyre në përmirësimin e shërbimeve. Monitorimi mundëson vlerësimin e saktë të performancës së çdo subjekti dhe vendos objektiva sfiduese duke marrë parasysh kapacitetin aktual. Arritjet maten me Treguesit Kyçë të Performancës së klientit lidhur me shërbimin operacional, financiar dhe ndaj klientit i nënshtrohet çdo vit shqyrtimit publik me publikimin e Raportit të Performancës.

Sipas dispozitave të Ligjit Nr. 10448, datë 14.7.2011, "Për mbrojtjen mjedisore" dhe Ligjit Nr. 10440, datë 7.7.2011, "Për vlerësimin e ndikimit mjedisor", subjekteve u jepet leja mjedisore ose u nënshtrohen procedurave të vlerësimit të ndikimeve mjedisore përpara fillimit të një veprimtarie të caktuar industriale. Subjektet ndërmarrin monitorime periodike, për të cilat raportojnë AKM-në.

Marrja e masave konkrete për përditësimin e statusit të bilancit të ujit, në sistemin e raportimit standard dhe të detyrueshëm me ligj për Kadastrën Kombëtare të Burimeve Ujore, në bashkëpunim dhe koordinim me institucionet e përfshira në këtë çështje, në mënyrë që trupi ujor të arrijë një status sa më të mirë përgjatë periudhës së zbatimit të këtij plani menaxhimi.

12.1.12 Politika ose Ndërhryjet Strategjike për Kontrollin e Shkarkimeve të Lëndëve Ushqyese

Ndotja nga lëndët ushqyese shihet si problem i koklavitur për shkak të ndikimeve të shumta domethënëse ekonomike, sociale dhe mjedisore, që shkarkohen nga ndotës të shumëfishtë me origjinë nga burime dhe itinerare të ndryshme të cilat ekzistojnë në kohë dhe hapësira të ndryshme.

Natyra globale, rurale dhe urbane e problemit, e bën menaxhimin e ndotjes nga lëndët ushqyese edhe më të vështirë.

Kontrolli i ndotjes në pikën e trajtimit ose pas përdorimit rregullohet nga dispozitat e Ligjit Nr. 10448, datë 14.7.2011 "Për mbrojtjen mjedisore", i cili synon të sigurojë nivel të lartë mbrojtjeje për mjedisin, ta ruajë dhe përmirësojë atë, të parandalojë ose reduktojë risqet për jetën dhe shëndetin e njeriut, të garantojë dhe përmirësojë cilësinë e jetesës në të mirë të brezave të ardhshëm, si dhe të ofrojë kushtet e përshtatshme për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit.

Krahas ligjit "ombrellë" të lartpërmendur, legjislacioni përkatës parashikon kërkesa specifike ligjore, që i përgjigjen aspekteve të ndryshme të sektorit ujor. Për kontrollin e cilësisë së ujërave të larjes, janë vendosur disa standarde dhe rregulla të caktuara, në përputhje me rregulloren e BE-së "Cilësia e ujit të pijshëm" (VKM Nr. 379, datë 25.5.2016). Krahas kësaj, për të parandaluar, reduktuar dhe shmangur ndotjen e mjedisit të ujërave pritëse nga substancat e rrezikshme, të cilat shkarkohen aty nëpërmjet ujërave të ndotura dhe për të përcaktuar vlerat kufi për komponentët e lejuar, VKM-ja Nr. 177, datë 31.3.2005 "Për normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret për zonimin e mjedisit të ujërave pritëse" parashikon standarde dhe rregulla të posaçme.

Për më tepër, duke pasur si objektiv kontrollin e cilësisë së shkarkimeve të ujërave të ndotura në mjedis, Ligji Nr. 9115, datë 24.7.2003 "Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura" parashikon rregulla të posaçme për trajtimin e tyre mjedisor, si dhe detyrimet e subjekteve që shkarkojnë ujëra të ndotura.

Sipas legjislacionit dhe praktikave më të mira të kontrollit të shkarkuesve ushqimorë, duhet hartuar masat e duhura për parandalimin dhe minimizimin e ndotjes.

12.1.13 Politika ose Ndërhyrjet Strategjike për Rehabilitimin e Strukturave dhe Vazhdimësisë

Shqetësimi dhe prishja e habitateve ujore nëpërmjet kanalizimeve dhe ndryshimeve të zonave të përmytura ka ndikim shumë të madh te speciet ujore. Këtu përfshihen dëmet e drejtpërdrejta që pësojnë ekosistemet ujore nëpërmjet veprimtarisë së pakontrolluar minerare, barrierave të lëvizjes, lëshimit të vezëve dhe migrimit të peshqve, ndjekur nga ndërtimi i barrierave, digave, argjinaturave, shkarkimet e ujërave të zeza në lumenj për shkak të urbanizimit dhe zonimit të përmytjeve natyrore nga korridori i lumit si rezultat i skemave të mbrojtjes nga përmytjet. Të gjitha këto veprimtari ndikojnë në cilësi dhe qëndrueshmëria e ekosistemeve ujore.

Vërehet neglizhim i efekteve të dëmshme të ndërhyrjeve në morfologjinë dhe vazhdimësinë e lumenjve. Është lejuar ndërtimi i shumë skemave pa ndërmarrë më parë vlerësimin e hollësishëm të ndikimeve mjedisore. Digat dhe barrierat janë ndërtuar pa marrë parasysh rrugëkalimet e peshqve apo vazhdimësinë e habitatit. Nxjerrja e zhavorrit bëhet në mënyrë të paligjshme, pasi nuk ka zbatim të legjislacionit. Argjinaturat për mbrojtjen nga përmytjet dhe veprimtaritë e tjera në brigje e ndajnë kanalën nga shtrati natyror i zonës së përmytshme. Përhapja në shkallë të gjerë e HEC-eve të vogla në Shqipëri pa kontroll të mjaftueshëm të ndikimeve dhe prurjeve hyrëse po i dëmton ekosistemet ujore.

Mbrojtja mjedisore dhe rehabilitimi i ekosistemeve rregullohet nga dispozitat e Ligjit Nr. 10448, datë 14.7.2011 "Për mbrojtjen mjedisore", i cili synon të sigurojë nivel të lartë mbrojtjeje për mjedisin, ta ruajë dhe përmirësojë atë, të parandalojë ose reduktojë risqet për jetën dhe shëndetin e njeriut, të garantojë dhe përmirësojë cilësinë e jetesës në të mirë të brezave të ardhshëm, si dhe të ofrojë kushtet e përshtatshme për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit.

Krahas ligjit "ombrellë" të lartpërmendur, legjislacioni përkatës parashikon kërkesa specifike ligjore, që i përgjigjen aspekteve të ndryshme të sektorit ujor. Krahas kësaj, për të parandaluar, reduktuar dhe shmangur ndotjen e mjedisit të ujërave pritëse nga substancat e rrezikshme, të cilat shkarkohen aty nëpërmjet ujërave të ndotura dhe për të përcaktuar vlerat kufi për komponentët e lejuar, VKM-ja Nr. 177, datë 31.3.2005 "Për normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret për zonimin e mjedisit të ujërave pritëse" parashikon standarde dhe rregulla të posaçme.

Për më tepër, duke pasur si objektiv kontrollin e cilësisë së shkarkimeve të ujërave të ndotura në mjedis, Ligji Nr. 9115, datë 24.7.2003 "Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura" parashikon

rregulla të posaçme për trajtimin e tyre mjedisor, si dhe detyrimet e subjekteve që shkarkojnë ujëra të ndotura.

Përgatitja e PMBU-ve mundëson përcaktimin e standardeve kyç në nivel baseni lidhur me “ruajtjen” e statusit “të mirë” të një trupi uhor dhe përmirësimin e këtij statusi kur është mesatar ose më i dobët. Marrja e masave të menjëhershme duhet të fokusohet te segmentet e trupave uhorë që u janë nënshtruar modifikimeve fizike me ndikim të madh mjedisor.

Tabela 12-1 – Përmbledhja e Masave të Përgjithshme Politike ose Strategjike në Mbështetje të Objektivave Mjedisore 2022-2027

PRESIONET NGA SEKTORI DHE BURIMI	KONTROLLET E NJJERRJEVE	EFICIENCA E PËRDORIMIT TË UJIT	POLITIKAT E VENDOSJES SË ÇMIMIT	TRAJTIMI NË TERREN	MONITORIMI DHE RAPORTIMI I SUBJEKTIT	KONTROLLI I LËNDËVE USHQYSE	PËRPUTHSHMËRIA ME RRJEDHËN EKOLOGJIKE	REHABILITIMI I HABITATIT	STRUKTURAT + VAZHDIMIËSI A
FURNIZIMI I BASHKIVE ME UJË UJËRAT SIPËRFAQËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (9) ERrU - VKM-ja për tarifafat Nr.993/2020	Po (13) VKM-ja Nr.379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në Standardi i Krahasimit të ERrU-t / Raportimi i Performancës	Po (2)(3)(13) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.379/2016	Po (7) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (6) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (5)(6) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në
FURNIZIMI I BASHKIVE ME UJË UJËRAT NËNTOKËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (9) ERrU - VKM-ja për tarifafat Nr.993/2020	Po (13) VKM-ja Nr.379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në Standardi i Krahasimit të ERrU-t / Raportimi i Performancës	Po (2)(3)(13) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.379/2016	Po (7) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në
BASHKIA UJËRAT E NDOTURA	Nuk ka VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (8) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (9) ERrU - VKM-ja për tarifafat Nr.993/2020	Po (1) VKM-ja Nr.177/2005 VKKBU-JA Nr.2/2015 Ligji Nr. 9115/2003 për TUNUR	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në	Po (1) VKM-ja Nr.177/2005 VKKBU-JA Nr.2/2015 Ligji Nr. 9115/2003 për TUNUR	Po (18) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji 128/2020 për VNM-në	Po (19) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji 128/2020 për VNM-në	Nuk ka VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020

FURNIZIMI INDUSTRIAL ME UJË UJËRAT SIPËRFAQËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (10) ERrU - VKM-ja për tarifat Nr.993/2020	Po (13) VKM-ja Nr.379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në	Po (2)(3)(13) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja 379/2016	Po (7) Ligji Nr.111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji për VNM-në Nr. 128/2020 Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në
FURNIZIMI INDUSTRIAL ME UJË UJËRAT NËNTOKËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (10) ERrU - VKM-ja për tarifat Nr.993/2020	Po (13) VKM-ja 379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në	Po (2)(3)(13) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.379/2016	Po (7) Ligji Nr.111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (6) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (5)(6) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në
INDUSTRIALE UJËRAT E NDOTURA	Nuk ka VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (8) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (10) ERrU - VKM-ja për tarifat Nr.993/2020	Po (1) VKM-ja Nr.177/2005 VKKBU-JA Nr.2/2015 Ligji Nr. 9115/2003 për TUNUR	Po (14) Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 52/2020 për lejet mjedisore Regjistri i Emetimeve (Ajër/Hidrokarbure)	Po (1) VKM-ja 177/2005 VKKBU-JA Nr.2/2015 Ligji Nr. 9115/2003 për TUNUR	Po (18) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji 128/2020 për VNM-në	Po (19) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji 128/2020 për VNM-në	Nuk ka VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020
BUJQËSIA UJËRA SIPËRFAQËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (8)(12) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (11) Ligji nr. 24/2017 për administrimin e ujitjes dhe kullimit	Po (16) VKM-ja Nr.177/2005	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në Ligji 52/2020 për lejet mjedisore	Po (2)(3)(18) Ligji Nr. 128/2020 për VNM-në Ligji 52/2020 për lejet mjedisore	Po (7) Ligji Nr.111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (17)(22) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji Nr. 128/2020 për VNM-në	Po (5)(6) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)

BUJQËSIA UJËRAT NËNTOKËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8)(12) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (11) Ligji nr. 24/2017 për administrimin e ujitjes dhe kullimit	Po (16) VKM-ja Nr.177/2005	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në Ligji 52/2020 për lejet mjedisore	Po (2)(3)(18) Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 52/2020 për lejet mjedisore	Po (7) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (17)(22) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020) Ligji 128/2020 për VNM-në	Po (5)(6) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)
HIDROENERGJETA UJËRA SIPËRFAQËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (10) ERrU - VKM-ja për tarifat Nr.993/2020	Po (16) VKM-ja Nr.177/2005	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në Ligji 128/2020 për VNM-në	Nuk ka	Po (7) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në	Po (23)(24)(6)(17) (18)(19) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (6) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në
AKTIVITETET MINERARE UJËRAT SIPËRFAQËSORE	Po (26) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (10) ERrU - VKM-ja për tarifat Nr.993/2020	Po (13) VKM-ja Nr.379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në VKM-ja Nr. 1189/2009 për PKMM-në	Po (2)(3)(13) Ligji Nr. 111/2012 DCM no. 379/2016	Po (7) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në Ligji 81/2017 për AKZM-në	Po (21) VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020 Ligji 128/2020 për VNM-në
RISKU NGA PËRMBYTJET MENAXHIMI	Nuk ka	Nuk ka	Nuk ka	Po (13) VKM-ja Nr.379/2016	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në	Po (1) Ligji Nr. 111/2012	Nuk ka	Po (4)(17)(21)(22)(24)(25) Ligji 53/2020 për lejet e mbrojtjes mjedisore	Po (6) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.1015/2020

MENAXHIMI I RISKUT NGA PËRMBYJTJET	Po (26)(24)(13) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020)	Po (8) VKM-ja për SKMIBU-n	Po (10) Ligji nr. 24/2017 për administrimin e ujitjes dhe kullimit	Po (1)(16) VKM-ja Nr. 177/2005	Po (14) VKM-ja Nr. 1122/2020 për KKBU-në	Po (2)(3) Ligji Nr. 111/2012 VKM-ja 379/2016	Po (7) Ligji Nr.111/2012 VKM-ja Nr.550, datë 15.07.2020	Po (24)(23)(25) Ligji 53/2020 për lejet e mbrojtjes mjedisore	Po (6) VKM-ja për SKMIBU-n VKM-ja Nr.1015/2020
	MARRËVESHJET NDËRKUFITARE	Nuk ka	Nuk ka	Nuk ka VKM-ja për Tarifat	Nuk ka	Nuk ka	Nuk ka	Nuk ka	Nuk ka

13 Programi i Masave për Basenin e Erzenit

13.1 Vështrim i përgjithshëm

PMBU-ja është instrumenti kryesor i menaxhimit të ujërave për të gjithë trupat ujqorë nëntokësorë dhe sipërfaqësorë në një RBU të caktuar dhe Programi i Masave për basenin ujqor të Erzenit është rezultat kryesor i PMBU-së. Programet, përmirësimet ose zbatimet rregullatore dhe veprimet korrigjuese ose mbrojtëse të identifikuar për një trup ujqor, zonë ose sektor ekonomik të caktuar priten të bëhen të detyrueshme me ligj për autoritetet kompetente përkatëse menjëherë pas miratimit zyrtar të PMBU-së nga Këshilli i Ministrave të QSh-së.

Në këtë raport, shkalla e mos përmbushjes së këtyre objektivave nga trupat ujqorë përmbledhet kryesisht në Kapitullin 10, bazuar në dokumentacionin mbështetës të Kapitujve 4 deri në 9. Edhe njëherë, objektivat mjedisore (OM) për basenin ujqor të Ishmit janë:

- Parandalimi i përkeqësimit të mëtejshëm të statusit të gjithë trupave ujqorë nga statusi aktual ose potencial
- Kur trupat ujqorë nuk e kalojnë dot testin e “statusit të mirë” ose rrezikojnë të mos i përmbushin objektivat, duhen ndërmarrë masa korrigjuese me qëllim forcimin dhe rikthimin e të gjithë trupave ujqorë në “status të mirë” ose në “potencialin e mirë”.
- Trupat ujqorë artificialë dhe tepër të modifikuar mund t’u nënshtrohen objektivave mjedisore më pak të rrepta për “statusin e mirë ekologjik” dhe “potencialin e mirë ekologjik”, me kusht që në planin e menaxhimit të basenit ujqor të parashtrohen arsyet dhe argumentet teknike dhe/ose ekonomike.
- Substancat prioritare dhe substancat prioritare të rrezikshme që shkarkohen në mjedis duhen asgjësuar në mënyrë progresive.

Programi i Masave për basenin e Erzenit përmban “masat bazë” dhe “masat plotësuese”, shihni seksionin 13.2 dhe 13.3.

13.1.1 Koncepti i Masave dhe Masave të Llojit Kyç (MLIK)

Përmbajtja dhe qëllimi i PiM-së kuptohet dhe shprehëherë nuk zbatohet në mënyrën e duhur nga agjencitë rregullatore.

PMBU-ja përcakton Programin e Masave që kërkohet për periudhën 2022-2027 për arritjen e “objektivave mjedisore” të përshkruara në Kapitullin 3, në përputhje me nenin 4 të Direktivës Kuadër të Ujit. PiM-ja nuk synon të trajtojë të gjitha problematikat që lidhen me menaxhimin dhe përdorimin e ujërave brenda basenit ujqor, përfshi për shembull mungesën e kapaciteteve monitoruese të burimeve ujqore në nivel kombëtar, mangësitë strukturore lidhur me kompetencat dhe koordinimin ndër-institucional, furnizimin me ujë të zonave rurale, nevojën për skemat e mbrojtjes nga përmbytjet, planet e menaxhimit të riskut nga thatësitat etj., ndonëse të gjitha sa më lart janë të përfshira në mënyrë të gabuar në PiM.

Këto problematika jo strukturore dhe/ose strukturore gjejnë zbatim vetëm për sa kohë që ndikojnë në qëllimin kryesor të arritjes së objektivave mjedisore në basenin ujqor. “Masat” synojnë të sigurojnë vetëm mbrojtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të ujit në nivelin e basenit ujqor. Synimi i DKU-së është të ruajë dhe përmirësojë mjedisin ujqor, ndaj “masat” trajtojnë kryesisht menaxhimin e cilësisë së trupave ujqorë, dhe sasinë e tyre, kur i shërben objektivit të cilësisë së mirë.

Pikërisht për shkak të këtij interpretimi kaq të gjerë midis ShA-ve dhe përfshirjes së papërshtatshme të “objektivave jo mjedisore” në shumë PMBU, Dokumenti Udhëzues WISE i DKU-së 2016 ka identifikuar një listë të Masave të Llojit Kyç (MLIK), të cilat duhen ndjekur gjatë hartimit të PiM-ve. MLIK-të janë grupe masash të identifikuar nga Shtetet Anëtare në PiM, të cilat synojnë të njëjtin presion ose qëllim. Pritet që pjesa më e madhe e Shteteve Anëtare t’i raportojnë masat e tyre në kuadër të MLIK-ve të paracaktuara. Përdorimi i MLIK-ve “të reja” shtesë duhet të jetë tejet i kufizuar për të lehtësuar krahasueshmërinë dhe konsolidimin e informacionit në nivel BE-je.¹⁷⁶ Pritshmëria për

¹⁷⁶Në raste të jashtëzakonshme, Masa e Llojit Kyç mund të raportohet nga ShA-ja nëse lista është e pamjaftueshme, sipas elementit të skemës WISE “Masat e Reja të Llojit Kyç”. Tabela 13-1 MLIK është një masë e veçantë shqiptare.

Shtetet Anëtare është që t'i "grupojnë" masat e tyre të veçanta kombëtare (zakonisht më të detajuara se MLIK-të për t'i raportuar në mënyrë të përmbledhur si MLIK.¹⁷⁷

Për sa i përket kapitujve të tjerë në këtë raport PMBU-je, qëllimi është të zhvillohen formatet standarde të raportimit që të jenë të përafuara me kërkesat e raportimit WISE të BE-së. Kur Kadastra Kombëtare e Burimeve Ujore të bëhet plotësisht funksionale, rëndësia jetike e kësaj qasjeje të strukturuar dhe të përafuar ndaj mbledhjes së të dhënave dhe raportimit do të dalë edhe më në pah. Masat duhet të përcaktohen në mënyrë të rreptë dhe të shënjestruar për sa i përket llojit dhe shkallës së tyre për t'u siguruar që presionet e identifikuar në basen, nën basen ose në nivelin e trupit ujqor të menaxhohen si duhet dhe të sjellin vërtet përmirësime të matshme kundrejt arritjes së statusit ose potencialit të mirë në trupa ujqorë individualë ose në grupe trupash ujqorë.

Tabela 13-1 përmbledh Masat e Llojit Kyç (MLIK) në përputhje me WISE-n e BE-së që janë përdorur gjerësisht në këtë PMBU. Duhet vërejtur se Shqipëria po prezanton këtë radhë një MLIK shtesë mjaft të veçantë në rang kombëtar, përkatësisht MLIK-në 26 "Kontrolli i nxjerrjeve të tepërta përmes kushteve dhe zbatimit të lejeve për përdorimin e ujërave".

Kjo gjë reflekton situatën aktuale në Shqipëri ku shumë subjekte nuk disponojnë asnjë lloj lejeje për nxjerrjen e ujit dhe nxjerrjet janë kryesisht të parregulluara dhe në sasi të tepërta. Hapi i parë i masave do të ishte identifikimi i këtyre nxjerrjeve, vlerësimi sasior i niveleve të përshtatshme të nxjerrjes së ujit dhe zbatimi i tyre përmes përmirësimit të lejeve dhe regjimit të inspektimit.

Kontrolli i nxjerrjeve në sasi të tepërta nga bashkia, bujqësia apo industria (përmes kufizimeve të lejes dhe/ose politikave të vendosjes së çmimeve) mund të sjellë përfitime të shumëfishta për sa i përket përmirësimit të disponueshmërisë së burimeve ujqore për sektorët e tjerë, rimëkëmbjes nga ndryshimet klimatike, përmirësimit të përputhshmërisë me prurjen mjedisore dhe përmirësimit të potencialit hollues për ngarkesat e ndotësve.

¹⁷⁷Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues WISE për Raportimin 2016, Kapitulli 10. Skema "PiM-ja e PMBU-së"

Tabela 13-1 –Masat e Llojit Kyç WISE të BE-së Hartëzuar në Programin Kombëtar Sektorial të Ujit

MLIK	PËRSHKRIMI I MLLK-së	PROGRAMI I PROPOZUAR I MASAVE BAZUAR NË PKSU ¹⁷⁸	MASAT E BUTA / TË FORTA
1	Ndërtimi ose përmirësimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura.	1. Vënia në punë e impianteve ekzistuese të trajtimit të ujërave të ndotura dhe përputhshmëria me standardet e DKU-së 2000/60 / EC.	Masë e fortë
		2. Ndërtimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura urbane.	Masë e fortë
		3. Ndërtimi i sistemeve të kanalizimeve me gropa septike	Masë e fortë
		4. Zbatimi i projekteve për mbylljen e lendfilleve josanitare të mbetjeve urbane, si dhe për hapjen e lendfilleve/impianeteve të trajtimit të mbetjeve urbane, ose stacioneve të transferimit.	Masë e fortë
2	Reduktimi i ndotjes nga lëndët ushqyese me origjinë nga bujqësia	1. Investime për mbrojtje nga ndotësit me origjinë nga bujqësia, ndotës të përqendruar (pikësorë) dhe jo të përqendruar (të shpërndarë).	Masë e fortë
		2. Rehabilitimi dhe pastrimi i kanaleve të kullimit dhe ndërtimi i skemave të reja të ujitjes.	Masë e fortë
3	Reduktimi i ndotjes nga pesticidet me origjinë nga bujqësia.	1. Investime për mbrojtje nga ndotësit me origjinë nga bujqësia, ndotës të përqendruar (pikësorë) dhe jo të përqendruar (të shpërndarë).	Masë e fortë
		2. Rehabilitimi dhe pastrimi i kanaleve të kullimit dhe ndërtimi i skemave të reja të ujitjes.	Masë e fortë
4	Rehabilitimi i zonave të kontaminuar (ndotje historike, përfshi sedimentet, ujërat nëntokësore, tokën etj.)	1. Rehabilitimi i “pikave të nxehta” të kontaminuar.	Masë e fortë
		2. Rehabilitimi i digave dhe sipërfaqeve të kontaminuar nga shkarkimet industriale.	Masë e fortë
		3. Ndërtimi i pikave të grumbullimit dhe trajtimit të mbetjeve dhe hidrokarbureve nga anijet në të gjitha portet dhe pikat e nevojshme duke kryer investime për reduktimin e risqeve nga fatkeqësitë natyrore.	Masë e fortë
5	Përmirësimi i vazhdimësisë gjatësore (p.sh ndërtimin e rrugëkalimeve të peshqve, prishjen e digave të vjetra).	<i>Përmirësimi i sistemeve të ujitjes për tokat e ujitura bujqësore dhe rehabilitimi dhe mirëmbajtja e digave sipas kushteve teknike dhe rekomandimeve të ICOLD-it, për të rritur sigurinë dhe reduktuar efektet e mundshme të shkaktuara nga dëmtimi i tyre.</i>	
		1. Rehabilitimi dhe pastrimi i kanaleve të kullimit dhe ndërtimi i skemave të reja të ujitjes.	Masë e fortë
		2. Rehabilitimi i digave të tjera për të garantuar burimin ujor për ujitje dhe rritur sigurinë e tyre (vlerësuar më parë nga struktura në varësinë e MBRZHOU-së).	Masë e fortë
6	Përmirësimi i kushteve hidro-morfologjike të trupave ujorë përveç vazhdimësisë gjatësore (p.sh rehabilitimi i lumit, përmirësimi i zonës bregore, heqja e argjinaturave të forta, rilidhja e lumenjve me fushat e përmytshme, përmirësimi i kushteve hidro-morfologjike të ujërave të përkohshme etj.)	1. Ndërtimi/rindërtimi i infrastrukturës së mbrojtjes nga përmytjet në lumin Erzen	I vështirë
		2. Ruajtja dhe reduktimi i shkallës së erozionit për të mbrojtur tokat me risk të lartë. Rehabilitimi i infrastrukturës ekzistuese për mbrojtjen nga erozioni (argjinaturat, pritat për mbrojtjen e lumit).	Masë e fortë

¹⁷⁸ Këto janë masat e propozuara në Programin Kombëtar për Sektorin e Ujit. <http://ambu.gov.al/public/PROGRAMI%20KOMB%20C3%8BTAR%20SEKTORIAL%20I%20UJIT%202018-2030.pdf>

MLIK	PËRSHKRIMI I MLLK-së	PROGRAMI I PROPOZUAR I MASAVE BAZUAR NË PKSU ¹⁷⁸	MASAT E BUTA / TË FORTA
7	Përmirësimet e regjimit të rrjedhës dhe/ose krijimi i prurjeve ekologjike.	Investimet për rehabilitimin e ekosistemeve të dëmtuara nga ndërhyrjet e njeriut në mjediset ujore (devijimet e rrjedhës natyrore nga HEC-et ose qëllimet e tjera, degradimi i ekosistemit).	Masë e fortë
8	Eficienca e ujit, masat teknike për ujitjen, industrinë, energjinë dhe familjet.	1. Projektet e rehabilitimit/zgjerimit/sistemet e reja të furnizimit me ujë në zonat rurale dhe urbane.	Masë e fortë
		2. Ndërtimi i skemave të reja të pikave të marrjes së ujit dhe ujitjes.	Masë e fortë
		3. Investimet për trajtimin e ujërave industriale nga sektori privat.	Masë e fortë
9	Masat për politikën e vendosjes së çmimit të ujit për zbatimin e rikuperimit të kostove të shërbimeve të ujit nga familjet.	Blerja dhe instalimi i matësve për matjen e sasive të prodhuara të ujit.	Masë e fortë
10	Masat e politikës së vendosjes së çmimit për zbatimin e rikuperimit të kostove të shërbimeve të ujit nga industria.	Instalimi i matësve të ujit	Masë e fortë
11	Masat e politikës së vendosjes së çmimit për zbatimin e rikuperimit të kostove të shërbimeve të ujit nga bujqësia.	Instalimi i matësve të ujit në veprat e ujitjes.	Masë e fortë
12	Shërbimet këshilluese për bujqësinë.	Reduktimi i ndotjes nga kimikatet bujqësore	Masë e butë
13	Masat për mbrojtjen e ujit të pijshëm (p.sh krijimi i zonave të ruajtjes, zonave buferike etj.).	1. Forcimi i kapaciteteve laboratorike për monitorimin e ujërave nëntokësore.	I vështirë
		2. Përcaktimi i Zonave të Mbrojtjes dhe përfshirja e tyre në planifikimin e kontrollit	Masë e butë
14	Hulumtimi, përmirësimi i bazës së njohurive për të reduktuar pasiguritë.	Vlerësimet dhe hetimet për burimet ujore	Masë e butë
15	Masat për asgjësimin ose reduktimin e emetimeve, shkarkimeve dhe humbjeve të Substancave Prioritare ose Substancave Prioritare të Rrezikshme.	1. Rregullimet e industrisë	Masë e butë
		2. Kontrolli i planifikimit zonal të objekteve të reja	Masë e butë
16	Përmirësimet ose përsosjet e impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura industriale (përfshi feramat).	1. Ndërtimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura.	Masë e fortë
		2. Ndërtimi i sistemeve të kanalizimeve me gropa septike	Masë e fortë
17	Masat për reduktimin e sedimenteve nga erozioni i tokës dhe vërshimet sipërfaqësore.	1. Ruajtja dhe reduktimi i shkallës së erozionit për të mbrojtur tokat me risk të lartë. Rehabilitimi i infrastrukturës ekzistuese për mbrojtjen nga erozioni (argjinaturat, bimësia e brigjeve).	Masë e fortë
		2. Ndërtimi i digave malore.	Masë e fortë
		3. Ripyllëzimi dhe shtimi i bimësisë.	Masë e fortë
18	Masat për parandalimin dhe kontrollin e ndikimeve të pakthyeshme të specieve të huaja invazive dhe sëmundjet për shkak të tyre.	Forcimi i kapaciteteve laboratorike për monitorimin e ujërave sipërfaqësore, nëntokësore dhe bregdetare.	Masë e fortë
19	Masat për parandalimin dhe kontrollin e ndikimeve të pakthyeshme të rekreacionit, përshi peshkimit për sport.	Mbështetja për zbatimin e teknikave të akuakulturës që reduktojnë ndjeshëm ndikimet negative në mjedis, krahasuar me teknikat tradicionale.	Masë e fortë
20	Masat për parandalimin dhe kontrollin e ndikimeve të pakthyeshme të peshkimit dhe shfrytëzimin/largimin e kafshëve dhe bimëve.		
21	Masat për parandalimin dhe kontrollin e depërtimit të ndotjes nga zonat urbane, transporti dhe infrastruktura e ndërtuar.	1. Vënia në punë e impianteve ekzistuese të trajtimit të ujërave të ndotura dhe përputhshmëria me standardet e DKU-së 2000/60 / EC.	Masë e fortë
		2. Ndërtimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura urbane.	Masë e fortë
		3. Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura në grykëderdhjen e lumit Erzen.	I vështirë
		4. Instalimi i barrierave fizike për të reduktuar mbetjet urbane në drejtim të ujërave sipërfaqësore (liqeneve).	Masë e fortë

MLIK	PËRSHKRIMI I MLLK-së	PROGRAMI I PROPOZUAR I MASAVE BAZUAR NË PKSU ¹⁷⁸	MASAT E BUTA / TË FORTA
		5. Zbatimi i projekteve për mbylljen e lendfilleve josanitare të mbetjeve urbane, si dhe për hapjen e lendfilleve/impianeteve të trajtimit të mbetjeve urbane, ose stacioneve të transferimit.	Masë e fortë
22	Masat për parandalimin dhe kontrollin e ndotjes nga pylltaria.	Investime për mbrojtje nga ndotësit me origjinë nga bujqësia, ndotës të përqendruar (pikësorë) dhe jo të përqendruar (të shpërndarë).	Masë e fortë
23	Masat natyrore për ujë mbajtjen.	Sisteme të qëndrueshme urbane kullimi	Masë e fortë
24	Përshtatja me ndryshimet klimatike	Zbatimi i zgjidhjeve natyrore për përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike	Masë e fortë
25	Masat kundër acidifikimit.	1. Rritja e eficiencës së përdorimit të kimikateve dhe materialeve të tjera për trajtimin e ujit të pijshëm.	Masë e fortë
		2. Forcimi i kapaciteteve laboratorike për monitorimin e ujërave sipërfaqësore.	Masë e fortë
		3. Forcimi i kapaciteteve laboratorike për monitorimin e ujërave nëntokësore.	Masë e fortë
26	Kontrolli i nxjerrjeve të tepërta të ujit përmes kushteve dhe zbatimit të lejeve për përdorimin e ujërave.	1. Regjistrimi dhe dhënia e lejeve për të gjitha nxjerrjet	Masë e butë
		2. Leje të kufizuara në kohë që të përmbajnë kritere për eficiencën dhe disponueshmërinë e burimeve	Masë e butë
27	Kontrolli i nxjerrjeve të tepërta të ujit nëpërmjet kushteve dhe zbatimit të lejeve për përdorimin e ujërave.	Regjistrimi i ndikimeve mjedisore të çdo veprimtarie	Masë e butë
28	Krijimi i zonave buferike bregore në zona urbane ose në afërsi të qytetit	Mbjellja e barit, shkurreve dhe pemëve të mbjella përgjatë brigjeve të lumit është një prej mënyrave më të mira për të mbrojtur një burim të caktuar. Zonat buferike e përmirësojnë cilësinë e ujit duke filtruar sedimentet dhe ndotësit nga vërshimet sipërfaqësore për të ruajtur ftohtësinë e ujit. Ato luftojnë erozionin duke stabilizuar brigjet dhe duke rregulluar prurjen, dhe shpeshherë i pasurojnë habitatet me shumë specie bimore e shtazore	I vështirë

13.2 Masat Bazë

13.2.1 Vështrim i përgjithshëm

Masat bazë duhen interpretuar si kërkesat minimale të përputhshmërisë ligjore për të gjithë trupat ujorë për të përmbushur vlerat kufi të emetimeve (VKE), standardet cilësore mjedisore (SCM) ose objektiva të tjera të parashtruara në direktivat kryesore të BE-së.¹⁷⁹

Kjo mund të përfshijë masat ligjore dhe të përputhshmërisë për promovimin e përdorimit eficient dhe të qëndrueshëm të ujit, kontrollet e ndotjeve nga burime pikësore dhe të shpërndara, kontrollet e nxjerrjeve të ujit dhe kontrollet hidromorfologjike për mbrojtjen dhe përmirësimin e habitatit, të cilat që të gjitha së bashku i nënshtrohen direktivave të ndryshme të BE-së.

13.2.2 Përputhshmëria Ligjore

Është më se e pritshme që masat bazë të zbatojnë kërkesat e disa direktivave të ndryshme të përcaktuara në nenin 10 të DKU-së, të cilat vijojnë si më poshtë:

- Menaxhimi i Cilësisë së Ujërave të Larjes (2006/7/KE)
- Direktiva për Shpendët (79/409/KEE)
- Direktiva për Ujin e Pijshëm (80/778/KEE), shfuqizuar me Direktivën e BE-së (98/83/KE)
- Direktiva për Aksidentet Madhore (Seveso) (96/82/KE)
- Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC)
- Direktiva për Ujërat e Zeza (86/278/EEC)
- Direktiva për Trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane (91/271/EEC)
- Direktiva për Mbrojtjen e Produkteve Bimore (91/414/EEC)
- Direktiva për Nitratet (91/676/EEC)(91/676/EEC)
- Direktiva për Habitatet (92/43/EEC)
- Direktiva për Kontrollin dhe Parandalimin e Integruar të Ndotjes (96/61/KE)
- Direktiva për Përgjegjshmërinë Mjedisore, Parandalimin dhe Korrigjimin (2004/35/KE)
- Direktiva e BE-së për Ujërat Nëntokësore (2006/118/KE)

Një prej kërkesave të raportimit WISE 2016 është që të renditen Direktivat e zbatuara, si pjesë e masave bazë. Disa masa kombëtare mund të kontribuojnë në një Masë të vetme të Llojit Kyç dhe anasjelltas: një masë e vetme mund të jetë pjesë e disa MLIK-ve.

13.2.3 Rëndësia Operacionale e Masave Bazë

Nga pikëpamja operationale, masat bazë trajtojnë kryesisht këto çështje:

- Masat për zbatimin e legjislacionit ekzistues komunitar për ujin dhe legjislacione të tjera mjedisore (të përcaktuara në nenin 10 të DKU-së dhe në Pjesën A të Shtojës VI, detajuar më lart).
- Masat për zbatimin e nenit 9 të DKU-së (rikuperimi i kostove), përfshi kostot e burimit dhe ato mjedisore
- Masat për promovimin e përdorimit eficient dhe të qëndrueshëm të ujit
- Masat për mbrojtjen e cilësisë së ujit të pijshëm dhe reduktimin e nivelit të trajtimit të kërkuar
- Masat për kontrollin e nxjerrjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore
- Masat për kontrollin e rimbushjes së ujërave nëntokësore
- Masat për kontrollin e shkarkimeve nga burimet pikësore
- Masat për parandalimin ose kontrollin e depërtimit të ndotësve të shpërndarë
- Masat për trajtimin e ndikimeve të konsiderueshme në status, në veçanti në gjendjen hidromorfologjike
- Masat për ndalimin e drejtpërdrejtë të shkarkimeve në ujëra nëntokësore
- Masat për asgjësimin ose reduktimin e ndotjes nga Substancat Prioritare
- Masat për parandalimin e ndotjes aksidentale.

¹⁷⁹ Komisioni Evropian, Direktiva 2000/60/KE, Shtojca VI

13.3 Masat Plotësuese

Masat plotësuese përkufizohen në nenin 11(4) dhe Shtojcën VI, Pjesa B, të DKU-së. Krahas masave bazë të seksionit 13.2, mund të zbatohen edhe masa të tjera më të përgjithshme si:

- Instrumentet ligjore
- Instrumentet administrative (përfshi tregtimin e licensës)
- Instrumentet ekonomike ose fiskale
- Marrëveshje mjedisore të negociuara
- Kontrollat e emetimeve
- Kodet e praktikës së mirë
- Rehabilitimi i ligatinave
- Kontrollat e nxjerrjeve;
- masat e menaxhimit të kërkesës, ndër të tjera, promovimi i prodhimit bujqësor të përshtatur siç janë kulturat me kërkesë të ulët për ujë në zonat e prekura nga thatësira
- Masat e eficiencës dhe ripërdorimit, ndër të tjera, promovimi i teknologjive efikase nga pikëpamja e ujit në industri dhe teknikat e ujitjes me kursim uji
- Projektet ndërtimore
- Impiantet e shkripëzimit
- Projektet e rehabilitimit
- Rimbushja artificiale e akuiferëve
- Fushatat edukuese
- Projektet hulumtuese, zhvillimore dhe demonstruese
- Masa të tjera përkatëse

Masat bazë dhe masat plotësuese mund të mbivendosen me njëra-tjetrën. Dallimi kryesor midis tyre është se masat bazë duhet të sigurojnë përputhshmëri me disa direktiva të ndryshme të BE-së, të transpozuar në legjislacionin kombëtar, ndërsa masat plotësuese mund të mos kërkojnë me domosdoshmëri transpozim të legjislacionit të BE-së në atë kombëtar.

13.4 Masat Shtesë

Koncepti i “masave shtesë” të identifikuar në nenin 11(5) të DKU-së shpeshherë keqkuptohet. Nëse objektivat mjedisore të identifikuar në nenin 4 të DKU-së (Kapitulli 3 i këtij raporti) nuk mund të arrihen për një trup ujqor specifik, brenda fazës së parë të PMBU-së, atëherë kjo gjë sjell dështimin e të gjitha masave bazë dhe/ose plotësuese.

Nëse presionet kuptohen siç duhet dhe masat zbatohen me përpikëri, kjo situatë nuk ka gjasa të ndodhë. Megjithatë, mund të ketë disa arsye shumë specifike që duhen hetuar më tej dhe “masa shtesë” që duhen formuluar, pra masa që nuk janë zbatuar ende në kuadër të qasjeve bazë dhe/ose plotësuese të DKU-së.

Sipas konventës WISE 2016 për raportimin, nëse zbatimi i një mase shtesë zgjat më shumë se një cikël i planifikimit të menaxhimit të basenit ujqor, atëherë kjo masë kthehet ose në masë bazë, ose në masë plotësuese. Prandaj, marrja e masave shtesë shihet si e panevojshme që duhet konsideruar si mundësia e fundit.

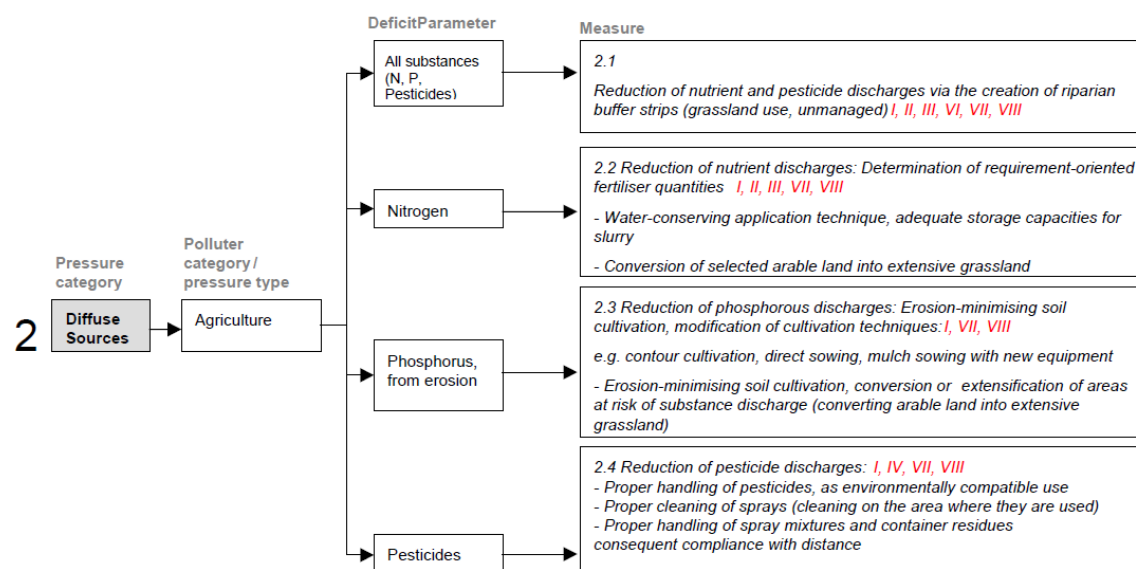
13.5 Qasja Sistematike për Identifikimin e Masave

Qasja e re e kuadrit të PMBU-së në Shqipëri përdor praktika të mira për sa i përket ndjekjes së itinerareve të mirë përcaktuara të proceseve për arritjen e masave të përshtatshme për presionet e caktuara.¹⁸⁰Të gjithë trupat ujqorë janë deri në njëfarë shkalle unikë, me karakteristika, vendndodhje, presione dhe masa specifike. Megjithatë, si pikënisje, rekomandohet një qasje sistematike për identifikimin e masave të përshtatshme sipas një grupi alternativash bazë. Grupi i itinerareve presione-masa për secilin prej pesë tipeve kryesore të presioneve paraqitet në Shtojcën Teknike 11.

¹⁸⁰Parimet bazë për përzgjedhjen e kombinimeve të masave më efikase nga pikëpamja e kostove për përfshirje në programin e masave të përcaktuara në nenin 11 të Direktivës Kuadër të Ujit - DORACAKU. Raporti UBA-FB 000563, Ekologjik 2004.

Në Figurën 13-1 paraqitet një shembull i itinerarit të ndotjes nga burime të shpërndara. Shembulli tregon që ndotja e shpërndarë bie në kategorinë e 2-të të raportimit WISE (shihni Tabelën 10-1). Zakonisht, por jo vetëm, presionet e kanë origjinën nga bujqësia. Ndotja e shpërndarë mund ta ketë origjinën edhe nga zonat urbane, autostradat dhe pylltaria. Alternativat e disponueshme janë mjaft të larmishme, në varësi të treguesit të presionit, p.sh përqendrimit e pesticideve, ngarkesa vjetore e nitrateve etj. Për zbatimin e masës, kërkohen masa bazë dhe/ose masa plotësuese për të përmbushur Direktivat përkatëse të BE-së.

Figura 13-1 –Shembull i Zgjedhjes së Masave për Kategorinë e Presioneve “Burimet e Shpërndara”

Burimi: Ekologjik, 2004

13.6 Ndërhyrjet Operacionale për Trupat Ujorë që nuk i Arrijnë Objektivat Mjedisore

13.6.1 Menaxhimi Aktiv i Basenit Ujor

Kur të dhënat e monitorimit ose vlerësimet e tjera tregojnë se objektivat e përcaktuara në nenin 4 të DKU-së për trupin ujor nuk kanë gjasa të arrihen brenda periudhës së PMBU-së, kërkohet që¹⁸¹:

- Shkaqet e mosarritjes së mundshme të evidentohen nëpërmjet ndërmarrjes së studimeve të veçanta
- Lejet dhe autorizimet përkatëse të shqyrtohen dhe rishikohen sipas nevojës
- Programet e monitorimit të rishikohen dhe përshtaten sipas nevojës
- Të merren masa shtesë, si të shihet e nevojshme, për t'i arritur këto objektiva, përfshi edhe përcaktimin e VKE-ve dhe SCM-ve më të rrepta.

Ky proces kërkon menaxhim aktiv nga autoritetet kompetente (AK). Autoritetet përgjegjëse për monitorimin duhet të raportojnë të paktën një herë në vit nëse po arrihet ndryshimi i synuar në status apo jo. AMBU, në koordinim me agjenci të tjera, duhet të ndërmarrë veprime korigjuese brenda periudhës së Planit.

13.7 Identifikimi Numerik dhe Raportimi i Masave

Dokumenti udhëzues për raportimin për Programin e Masave përcaktohet në WISE 2016, në seksionin 10.1.19. Një atribut mjaft i rëndësishëm dhe i detyrueshëm është kodi i masave ose identifikimi

¹⁸¹Komisioni Evropian Direktiva Kuadër e Ujit 2000/60/KE– Neni 11(5)

numerik i masës individuale.¹⁸² Përcaktimi i kodit unik për çdo masë të basenit ujon kërkon krijimin e disa disiplinave mjaft të rëndësishme lidhur me PiM-në:

- Masa e identifikuar me kod dhe atributet e saj parësore mund të ruhen dhe aksesohen në një bazë të dhënash si Kadastra Kombëtare e Burimeve Ujore (KKBU).
- Masa mund t'i referohet në mënyrë të kryqëzuar të gjithë trupave ujorë në basenin ujon ku do të zbatohet ajo masë, dhe për rrjedhojë do të hartëzohet nga pikëpamja vizuale nëpërmjet Sistemit të Informacionit Gjeografik.
- Identifikimi i kodeve unike të masave të veçanta me atributet përkatëse (presionet, agjencia zbatuese, buxheti, treguesit, data e synuar etj.) nxit fokusin dhe llogaridhënien për zbatimin e masës.

Kodimi i masave në PMBU përdor tashmë po të njëjtën qasje me identifikimin numerik të të gjithë objekteve të lidhura me menaxhimin e ujit në basenin ujon, siç përshkruhet në Shtojcën Teknike 4 dhe Seksionin 4.7.

13.7.1 Përdorimi i Treguesve për të Siguruar Arritjen e Masave

Treguesit mjedisorë luajnë rol jetik thelbësor në politikë bërjen efikase dhe koherente, duke theksuar faktorët kyç në modelin nxitës-presione-gjendje-ndikim-reagim (NPGJNR) që shkaktojnë presione mjedisore dhe të cilat mund të synohen nga politika.¹⁸³ Treguesit mbështesin vlerësimet teknike duke ofruar informacion për gjendjen dhe tendencat e çështjeve prioritare, si dhe progresit kundrejt objektivave ose vlerave referencë. Prandaj, treguesit sasiore janë mjet kyç menaxhimi dhe përfaqësojnë vlerësimin më të mirë të përafërt të hendekut mes arritjes së statusit ose potencialit të mirë dhe progresit të synuar në një afat të caktuar. Skema e raportimit WISE 2016 hartëzon lidhjen e pritshme midis presioneve, treguesve të presioneve, masave dhe treguesve të masave, dhe ky model raportimi ndiqet edhe në procedurat e raportimit të PMBU-së. Lista përfundimtare e Masave të Llojit Kyç dhe Treguesve të Masave gjendet në Tabelën 13-2.

13.7.2 Informacioni i Raportuar për Masat e Përgjithshme dhe të Veçanta

Identifikimi dhe gjurmimi i çdo mase është thelbësor, megjithatë sistemi i raportimit duhet të funksionojë jo vetëm nga pikëpamja numerike (p.sh mund të regjistrohet në KKBU me atributet numerike) por duhet edhe të ofrojë një sërë Tabelash dhe/ose Hartash praktike në raportet e PMBU-së në mënyrë që masat e propozuara të mund të identifikohen dhe kuptohen lehtësisht. Të dyja metodat e raportimit duhet të sigurojnë që presionet të identifikohen qartësisht dhe që masat e propozuara të ndikojnë drejtpërdrejt te presionet. Për më tepër, niveli i arritjes së masës duhet monitoruar nga përdorimi i këtyre treguesve (shihni 13.6.4).

Megjithatë, zbatimi i masave dhe ndërlidhjet midis llojeve të masave dhe grupit të synuar (bazë ose plotësuese, e përgjithshme ose e veçantë) mund të sjellë një sistem raportimi mjaft kompleks, shihni Tabelën 13-3.

Tabelat raportuese të hartuara për Shqipërinë (hartimi është në diskrecion të ShA-ve, subjekt i kërkesave minimale WISE të BE-së¹⁸⁴) marrin parasysh veçoritë e rëndësishme dhe kompleksitetet në zbatimin e ri dhe novator të masave.

Tabela 13-3 përmbledh një grup përgjithësisht kompleks të kombinacioneve me këto pika kyçe:

- Masat bazë dhe plotësuese mund të zbatohen në shkallë të përgjithshme dhe specifike
- Masat bazë dhe plotësuese në shkallë të përgjithshme mund të zbatohen kryesisht përmes politikeve ose strategjive në nivel baseni, instrumenteve fiskale ose instrumenteve të tjera
- Masat bazë dhe plotësuese në shkallë specifike zbatohen kryesisht përmes përcaktimit të kushteve specifike të lejes

¹⁸²Komisioni Evropian, Dokumenti Udhëzues WISE për Raportimin 2016, Kapitulli 10. Skema "PiM-ja e PMBU-së", elementi i skemës: *Kodi i Masave*

¹⁸³Agjencia Evropiane e Mjedisit - Përmbledhje e Treguesve të EEA-së 2014 – Raporti Teknik 8/2014.

¹⁸⁴Strategjia e BE-së për Zbatimin e Përbashkët të DKU-së – Dokumenti Udhëzues WISE 2016 për Raportimin – seksionet 10.1.9 dhe 10.2.3

- Treguesit e presionit dhe të masës janë elemente thelbësore për arritjen e objektivave mjedisore. Megjithatë, këta tregues janë të ndryshëm, në varësi të faktit nëse masa do të zbatohet në shkallë të përgjithshme ose specifike.

Udhëzimet për treguesit e presioneve dhe masave të përgjithshme paraqiten në Shtojcën 3 të WISE 2016. Zakonisht, këto kërkojnë statistika në nivel baseni, siç është ngarkesa vjetore e BOD5, volumi vjetor i ujit të marrë nga X sektor si % e burimit të rinovueshëm, etj. Edhe treguesit e masës janë në mënyrë të ngjashme në nivel baseni, siç është popullsi ekuivalent (p.e.) që do të shërbehet nga ITUNU, etj. Lista përfundimtare e treguesve të masës në nivel të përgjithshëm paraqitet në Shtojcën 8t8 të WISE 2016, ku përfshihen më shumë se 80 tregues.

Masat specifike (që bien në kuadrin e Masave të Llojit Kyç, MLK) duhet të trajtojnë presionet specifike që hasen në nivelin e trupit ujqor. Mënyra më efikase për të reflektuar presionet përkatëse dhe masat vijuese është të përmbliohen elementet individuale që kontribuojnë në statusin ose potencialin e përgjithshëm të trupit ujqor. Kur ka përjashtime sipas nenit 4(5) ose 4(7) të DKU-së, këto përjashtime duhen raportuar.

Tabela13-2 – Lista Standarde e Numeracionit për Masat dhe Treguesit Kyç¹⁸⁵

MASA E LLOJIT KYÇ	Kodi	TREGUESI I PËRGJITHSHËM TREGUESI SPECIFIK
NDËRTIMI/PËRMIRËSIMI I ITUNU-VE BASHKIAKË	1	NUMRI I ITUNU-VE QË KËRKOHEN PËR ARRITJEN E OM-SË POPULLSIA EKVIVALENTE QË KËRKON TRAJTIM
REDUKTIMI I NDOTJES SË LËNDËVE USHQYESE ME ORIGJINË NGA BUJQËSIA	2	SIPËRFAQA E TOKËS SË MBULUAR NGA STRATEGJIA E KONTROLLIT
REDUKTIMI I NDOTJES SË PESTICIDEVE ME ORIGJINË NGA BUJQËSIA	3	SIPËRFAQA E TOKËS SË MBULUAR NGA STRATEGJIA E KONTROLLIT
REHABILITIMI I ZONAVE TË KONTAMINUARA	4	NUMRI I ZONAVE QË KËRKOJNË REHABILITIM
NDËRLIDHJA GJATËSORE E LUMENJVE	5	NUMRI I BARRIERAVE QË KËRKOJNË REHABILITIM
Kushtet Hidromorfologjike të Lumenjve	6	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM
REGJIMI I PRURJES DHE PRURJA MJEDISORE	7	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM NUMRI I ZONAVE QË KËRKOJNË RISHIKIMIN E LEJEVE INDEKSI I PRURJES MJEDISORE PËR TRUPIN UJOR
MASAT PËR EFICIENCËN E UJIT SEKTORIAL	8	Numri i Familjeve/Subjekteve të Shënjestruara VOLUMI I HUMBJEVE REALE + TË MUNDSHME
MASAT PËR VENDOSJEN E ÇMIMIT TË UJIT PËR FAMILJET	9	NUMRI I FAMILJEVE TË SYNUARA
MASAT PËR VENDOSJEN E ÇMIMIT TË UJIT PËR INDUSTRIJË	10	NUMRI I INSTALIMEVE TË SYNUARA
MASAT PËR VENDOSJEN E ÇMIMIT TË UJIT PËR BUJQËSINË	11	SIPËRFAQA E TOKËS BUJQËSORE TË SYNUAR
SHËRBIMET KËSHILLUESE PËR BUJQËSINË	12	NUMRI I FERMAVE TË SYNUARA
MASAT PËR MBROJTJEN E UJIT TË PIJSHËM	13	NUMRI I KËRKUAR I ZONAVE TË MBROJTJES
ZHVILLIMI I BAZËS SË NJOHURIVE (KADASTRA)	14	NUMRI I ZONAVE QË KËRKOJNË PËRMIRËSIM TË TË DHËNAVE
MASAT PËR ASGJËSIMIN E SPRr-ve DHE SP-ve	15	NUMRI I ZONAVE QË KËRKOJNË RISHIKIMIN E LEJEVE
NDËRTIMI OSE PËRMIRËSIMI I ITUNU-VE INDUSTRIALË	16	NUMRI I ITUNU-VE QË KËRKOHEN PËR ARRITJEN E OM-SË
STRATEGJITË PËR KONTROLLIN E SEDIMENTEVE	17	SIPËRFAQA E TOKËS SË MBULUAR NGA STRATEGJIA E KONTROLLIT
SPECIET INVAZIVE/STRATEGJIA PËR KONTROLLIN E SËMUNDJEVE	18	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM NUMRI I KËRKUAR I PLANEVE TË VEPRIMIT PËR SPECIET
MASAT PËR KONTROLLIN E NDIKIMEVE REKREATIVE	19	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM
MASAT PËR KONTROLLIN E NDIKIMEVE TË AKUAKULTURËS	20	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM
MASAT PËR KONTROLLIN E NDOTJES SË SHPËRNDARË URBANE	21	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM NUMRI I PRITAVE UJORE/ZONAVE BUFERIKE/SQK-VE
MASAT PËR KONTROLLIN E NDOTJES NGA PYLLTARIA	22	SIPËRFAQA E TOKËS SË MBULUAR NGA STRATEGJIA E KONTROLLIT
UJËMBAJTJA NATYRORE/ MASAT BUFERIKE	23	NUMRI I ZONAVE QË KËRKOJNË ZBATIM
MASAT PËR PËRSHTATJEN NDAJ NDRYSHIMEVE KLIMATIKE	24	NUMRI I INSTALIMEVE QË KËRKOJNË PËRSHTATJE
MASAT PËR KONTROLLIN E ACIDIFIKIMIT	25	GJATËSIA E TRUPAVE UJORË QË KËRKOJNË REHABILITIM
Masat për Kontrollin e Nxjerrjeve të Tepërta	26	Numri i Lejeve të Lëshuara me Nxjerrje të Kufizuara

¹⁸⁵Klasifikimi bazuar në elementin e Skemës së Raportimit GIS të WISE 2016 - Masa e Llojit Kyç

13.8 Formatet e Përfunduara për Raportimin e Masave

Siç përmbledhet në Formatin Standard për Tabelat e Raportimit të Masave (shihni Shtojcën Teknike XI), raportimi i masave për PMBU-në Erzen ndjek një qasje të strukturuar, e cila është në përputhje me kërkesat minimale të sugjeruara nga WISE 2016. Këto tabela mund të zbatohen në mënyrë identike në të gjitha kategoritë e trupave ujqorë. Atributet e masave përfshijnë si minimum:

Kodin e masës - emrin e masës - llojin e masës sipas nenit 11 - kategorinë e ujit (lum, liqen, ujë nëntokësor, etj.) - njësinë pritëse (basen, nën basen, trup ujqor) - presionet përkatëse - kontributin që masa pritët të japë drejt objektivat mjedisore – Autoritetin Kompetent – Subjektet ose sektorët e prekur nga masa – koston totale. Detajet e mëtejshme lidhur me financimin dhe zbatimin, veçanërisht për sa i përket burimeve të financimit dhe kostove të masave raportohen kryesisht në Kapitullin XI të këtij raporti (shihni edhe Shtojcën X).

13.8.1 Raportimi Përmbledhës i PiM-së në Nivelin e Basenit Ujqor

Krahas nivelit të detajuar të “raportimit kombëtar” (të përcaktuar në Shtojcën XI) një prej kërkesave të raportimit WISE është të ofrohet një përmbledhje e nivelit të lartë të presioneve dhe masave në nivelin e basenit ujqor. Shtetet Anëtare duhet të raportojnë një tregues të standardit të nivelit të lartë për secilin prej tetë Presioneve të Llojit Kyç dhe të paktën një tregues tjetër të paracaktuar (kombëtar) specifik për presionin individual ose substancën kimike.

Treguesi i presionit të ShA-së lehtëson krahasimin midis baseneve të ndryshme ujqore dhe treguesi i rekomanduar shërben thjesht për të treguar gjatësinë (sipërfaqen) e përgjithshme të trupit ujqor që i nënshtrohet presionit të konsiderueshëm të identifikuar si % e totalit të gjatësisë/sipërfaqes së trupave ujqorë në basen.

Për shembull, siç përcaktohet në Tabelën 13-4, për presionin pikësor të ujërave të ndotura urbane të pa trajtuara (PLIK 1), vlerësohet që 56.4% e gjatësisë së kombinuar të të gjithë trupave ujqorë (lumorë) ndikohet nga ujërat e ndotura urbane të pa trajtuara. Treguesi i ShA-së identifikon shkallën relative të presionit. Treguesi i presionit kombëtar tregon shkallën absolute, në këtë rast ose:

- i) gjatësinë e përgjithshme reale të trupave ujqorë të prekur (treguesi i përgjithshëm), 103 km sipas shembullit.
- ii) ose ngarkesën e BOD-së (treguesi specifik, tonë/vit) që duhet reduktuar për të arritur objektivin mjedisor (p.sh niveli i përputhshmërisë së BOD5 me ‘Statusin e Mirë’, zakonisht < 4 mg/l).

Treguesi i presionit kombëtar është çështjeje zgjedhjeje e ShA-së, por duhet të jetë në përputhje me standardin e treguesve të përcaktuar në Tabelën 10-1 dhe 10-2. Niveli i matjes së sasisë së prurjeve në Shqipëri (mbetjet e lëngëta pas trajtimit dhe ujërat pritëse) është kaq i ulët në këtë kohë, sa treguesit volumetrikë (pra ngarkesat) nuk mund të llogariten në mënyrë të besueshëm. Për pasojë, në planin e parë të periudhës 2022-2027 treguesit duhet të mbështeten në masat e thjeshtuara të gjatësisë së trupit ujqor ose në numrin e pikave.

Lidhur me zbatimin e masave, duhet identifikuar Masa më e zbatuar e Llojit Kyç (MLIK) për Presionin e Llojit Kyç, si dhe treguesi që do të përdoret për të vlerësuar nga pikëpamja sasiore progresin e masës. Duhet identifikuar treguesi më i përhapur për çdo MLIK, si dhe vlera bazë për 2021-shin.

Për shembull, Tabela 13-4 siç përcaktohet në Tabelën 12-6, presioni pikësor i ujërave të ndotura urbane duhet të trajtohet më mirë përmes ndërtimit të impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura (ITUNU) (masë bazë në kuadër të Direktivës së Trajtimit të Ujërave të Ndotura Urbane të BE-së, MLIK 1).

Ka shumë rëndësi që treguesi i masës të identifikohet dhe vlerësohet nga pikëpamja sasiore. Në rastin e ujërave të ndotura urbane, treguesi i masës që zbatohet më së shumti është niveli i popullsisë ekuivalente (p.e.) që kërkon trajtim të ujërave të ndotura për të arritur standardin e cilësisë mjedisore prej BOD5 < 4 mg/l në trupin ujqor pritës.

Treguesi i masës duhet të jetë një deklaratë e qartë e nivelit të pritshëm/aktual të progresit kundrejt objektivit mjedisor (OM) dhe duhet të paraqitet gjithnjë në formatin e “bilancit të reduktuar” (p.sh presioni që mbetet) dhe për të paktën për periudhën bazë + dy periudha të ardhshme PMBU-je (pasi shumë masa mund të kërkojnë 6 ose mbi 12 vjet për të arritur objektivat).

Në shembullin e Tabelës 13-4 vlerësohet që 750,000 p.e. janë aktualisht pa trajtim të ujërave të ndotura urbane sipas standardit të kërkuar. Në vijim të zbatimit të ITUNU-ve të ndryshëm, progresi i

masës synon 500,000 dhe 250,000 përkatësisht deri në vitin 2027 dhe 2033. Për rrjedhojë, ekuivalenti i presionit deri në 250,000 p.e. mbetet ende të arrihet deri në 2033-n, duke kërkuar masa të mëtejshme pas vitit 2033, por kjo gjë është më se e qartë nga formati i raportimit.

Rishikimi i progresit të zbatimit të masave (me arritjen e treguesve) është komponent themelor i rishikimit të PMBU-së në fund të periudhës gjashtë vjeçare.

13.8.2 Përmbledhja e Formateve të Raportimit për PiM-në Kombëtare

Atributet kyçe të formateve të raportimit të masave tregojnë praktikën më të mirë lidhur me përcaktimin e masave:

- Masat duhet të synojnë presionet e identifikuar. Një masë merr kuptimin e nenit 11 të DKU-së kur provohet se kontribuon në reduktimin e presionit (dhe rrjedhimisht në përmirësimin e statusit të trupit uJOR) ose në nivelin e basenit uJOR, ose në nivelin e trupit uJOR.
- Masat duhet të jenë realiste dhe të arritshme. Shumë PMBU të mëparshme, veçanërisht në vendet e para-aderimit, kanë objektiva krejtësisht jo realiste dhe të paarritshme, duke shpërfillur buxhetet qendrore të kufizuara, mangësinë e kapaciteteve teknike të stafeve, mungesën e të dhënave të monitorimit ose shkallën e koordinimit të nevojshëm midis Autoriteteve Kompetente.
- Masat duhet të jenë të vlerësueshme nga pikëpamja sasiore për sa i përket progresit drejt objektivit. Nëse nuk vendosen objektiva të vlerësueshëm nga pikëpamja sasiore dhe nëse nuk ka monitorim progresiv, këta objektiva nuk mund të arrihen kurrësi deri në fund të periudhës së PMBU-së. Kjo arrihet duke vendosur tregues standardë.
- Masat bazë dhe plotësuese mund të gjejnë zbatim edhe në shkallë të përgjithshme (basen uJOR) ose shkallë specifike (trup uJOR). Dallimi thelbësor midis masave të përgjithshme dhe masave specifike është zakonisht numri i trupave uJORë të prekur nga masat dhe ndarja e tyre hapësinore (të ndara ose të grupuara).
- Masat mund/duhet të diferencohen nga a) Autoritetet Kompetente b) presionet e ndryshme. Ndonëse dy Autoritetet Kompetente mund të punojnë në mënyrë paralele për të njëjtat presione, çdo AK duhet të përdorë instrumente specifike, lejet dhe kompetencat ligjore specifike, ndaj masat individuale duhen ndarë.
- “Praktika më e mirë”
- Tabela 13-4 (shihni edhe Shtojcën Teknike XI, Formatin Standard për Tabelat e Raportimit të Masave), përafrohet me kërkesat e raportimit të WISE 2016 që: *Masat duhet të jenë të shënjestruara për sa i përket llojit dhe shkallës së sigurisë se presionet po trajtohen dhe se kjo gjë do të sjellë përmirësime kundrejt arritjes së statusit ose potencialit të mirë në trupat uJORë.*
Masat duhet të hartohen bazuar në vlerësimin e statusit aktual të trupit uJOR, plotësuar me informacion nga analiza e presioneve dhe ndikimeve që prekin trupin uJOR”.

Shtojca 11 paraqet shembujt se si duhen plotësuar Tabelat për dy grupet kryesore alternative të masave:

- Masë e vetme e përgjithshme që zbatohet për një presion të vetëm që ndikon te disa trupa uJORë të ngjashëm
- Masa të ndryshme specifike që zbatohen për disa presione që ndikojnë te një trup i vetëm uJOR

Tabela 13-3 –Marrëdhënia midis Llojeve dhe Synimeve të Masave dhe Sistemit të Kodimit

	MASAT BAZË	MASAT PLOTËSUESE	TREGUESIT SHEMBUJ PËR PRESIONET	TREGUESIT SHEMBUJ PËR MASAT
<p>MASAT E PËRGJITHSHME Zbatohet në nivel baseni ose nënbaseni ose për trupa ujqorë të shumtë SISTEMI I KODIMIT BM ose SM + ID-ja e basenit + Numri rendor e.g. BM-3514-01</p>	<p>Direktivat e BE-së sipas rastit, veçanërisht:</p> <ul style="list-style-type: none"> Menaxhimi i Cilësisë së Ujqerave të Larjes (2006/7/KE) Direktiva për Ujin e Pijshëm (BE) (2020/2184) Direktiva për Trajtimin e Ujqerave të Ndotura Urbane (91/271/EEC) Direktiva për Nitratet (91/676/EEC)(91/676/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/EEC) Direktiva për Kontrollin dhe Parandalimin e Integruar të Ndotjes (96/61/KE) Direktiva për Mbrojtjen e Produkteve Bimore (91/414/EEC) 	<ul style="list-style-type: none"> Tarifat/incentivat financiare Marrëveshjet e bashkëpunimit Qasjet këshilluese Instrumentet statutorë Masat nuk marrin parasysht presionin e kohës dhe të sezonit 	<ul style="list-style-type: none"> Numri i pikave të shkarkimit të ujqerave të ndotura të pa trajtuara Tonazhi i zbatuar vjetor i NPK-ve Numri i trupave ujqorë me ndërprerje morfologjike Ngarkesa vjetore e pesticideve mbi SCM Numri i impianteve hidroenergjetike Volumi i nxjerrjeve të ujqerave nëntokësore 	<ul style="list-style-type: none"> Popullsia ekuivalente që do të trajtohet nga ITUNU Numri total i lejeve të reja/të mbartura Zona bujqësore subjekt i kufizimeve të NPK-së Reduktimi në % i nxjerrjeve dhe konsumit të ujit sektorial Indeksi i Shfrytëzimit të Basenit Ujqor Indeksi i Prurjes Mjedisore në Basen
<p>MASAT SPECIFIKE Zbatohen në nivelin e një trupi ujqor të vetëm ose në trupa ujqorë të ngjashëm SISTEMI I KODIMIT BM ose SM + Trupi ujqor ID+ Numri rendor shembull SM-GW35140409-01</p>	<p>Direktivat e BE-së sipas rastit, veçanërisht:</p> <ul style="list-style-type: none"> Menaxhimi i Cilësisë së Ujqerave të Larjes (2006/7/KE) Direktiva për Ujin e Pijshëm (BE) (2020/2184) Direktiva për Trajtimin e Ujqerave të Ndotura Urbane (91/271/KEE) Direktiva për Nitratet (91/676/KEE)(91/676/KEE) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE) Direktiva për Kontrollin dhe Parandalimin e Integruar të Ndotjes (96/61/KE) Direktiva për Mbrojtjen e Produkteve Bimore (91/414/KEE) 	<ul style="list-style-type: none"> Kushtet e lejes marrin parasysht kërkesat specifike për trupin ujqor, p.sh vlerat kufi të emetimeve (VKE), prurjen ekologjike, zonat e mbrojtura, ekosistemet e varura nga ujqerat nëntokësore, pikat e nxjerrjes, etj. Masat do të marrin parasysht presionin e kohës dhe të sezonit 	<ul style="list-style-type: none"> Statusi i elementeve individuale të statusit të trupit ujqor <ul style="list-style-type: none"> Elementet cilësore biologjike Elementet fiziko-kimike Elementet hidromorfologjike Shtojca X Substancat Prioritare Shtojca VIII NSBU-të Gjatësia e zonës së pikut të shfrytëzimit koha e dëmtimit të trupit ujqor në % dëmtimi i prurjes së trupit ujqor në % Niveli i vrojtuar i ujqerave nëntokësore 	<ul style="list-style-type: none"> Raporti i Cilësisë Ekologjike të Trupit Ujqor Indeksi i Prurjes Mjedisore në Trup Ujqor Ngarkesa sezonale e BOD-së g/m3 Ngarkesa sezonale e SPBL-së g/m3 Leja e subjektit lëshuar me kufizime sezonale (koha/prurja) Instalimet industriale me trajtim në terren

Tabela 13-4 - Formati Standard i Raportimit të Përmbledhur të Presioneve dhe Masave - Niveli i Basenit Ujor

Kodi i basenit	Kategori a e TU	Presionet dominuese	Indikatori i Presioneve	Presionet Indikatori i ShA Koha bazë 2021 ^{186 187}	Presionet Indikatori kombëtar Koha bazë 2021 ¹⁸⁸	MLLK e aplikuesh me	Indikatori i MLLK	Vlera e indikatorit Koha bazë 2021 ¹⁸⁹	Vlera e indikatorit Pikësnyimi 2027 ¹⁹⁰
3516	US	Lloji 1 – Ndotje pikësore (ujërat e ndotura urbane)	Gjatësia e trupave ujorë të prekur (km)	55%	50 km	MLLK 1	Popullsia që kërkon ITUN (p.e.)	365,000	498,895
	UN	Lloji 1 – Ndotje pikësore (ujërat e ndotura urbane)	Zona e UN-ve me përqendrim mesatar të nitrateve mbi vlerën e pragut (km ²)	55%	55%	MLLK 1	Popullsia që kërkon ITUN (p.e.)	365,000	498,895
	UN	Lloji 1.5 – Vende industriale të kontaminuara	Numri i vendeve që potencialisht kërkojnë riparim (N)	Nr	Nr	MLLK 4	Vende për riparim (N)	6	0
	US/UN	Lloji 1.6 – Vendet e depozitimit të mbetjeve të ngurta	Numri i vendeve që potencialisht kërkojnë riparim (N))	3	3	MLLK 21	Numri i lendfilleve josanitare që do të mbyllen (N)	3	3
	UN	Llojis 1 & 2 – Ndotje pikësore dhe e shpërndarë	Puset e Ujësjiellit Publik pa zona të përcaktuara mbrojtëse (N)	55%	Nr	MLLK 13	Numri i zonave të mbrojtjes që kërkojnë përkufizim (N)		
	US/UN	Lloji 2 – Diffuse pollution (agriculture)	Gjatësia e trupave ujorë të prekur (km)	80%	80%	MLLK 2	Gjatësia e trupave ujorë të synuar (km)		

¹⁸⁶ Treguesi Standard i Shtetit Anëtar shprehet si një përqindje relative për të lehtësuar krahasimin midis baseneve lumore. Në Kuadrin e ri të PMBU-së në Shqipëri, ky tregues përkufizohet si gjatësia e të gjithë trupave ujorë që i nënshtrohen atij Lloji Kryesor i Presionit (si % e gjatësisë totale të trupave ujorë në pellgun e lumit) OSE si % e sipërfaqes totale të trupave ujorë nëntokësorë në rasti i UN-ve. Ku

¹⁸⁷ Kur nuk është e përshtatshme të shprehet treguesi i shtetit anëtar si një % e gjatësisë totale të trupit (p.sh. presionet e pikave të izoluara), në mënyrë alternative përdoret numërimi absolut i objekteve

¹⁸⁸ Treguesi kombëtar shprehet si një vlerë absolute për të treguar shkallën ose sasinë e presionit specifik për pellgun e lumit

¹⁸⁹ Vlera e Treguesit Bazë përfaqëson shkallën e masës së kërkuar në fillim të periudhës së RBMP në mënyrë që të arrihet plotësisht objektivi(et) mjedisor në të gjithë pellgun e lumit

¹⁹⁰ Vlera e treguesit të synuar përfaqëson shkallën e masës që kërkohet ende për të arritur objektivat mjedisore për pellgun e lumit, në përputhje me procedurat e raportimit të WISE 2016

Kodi i basenit	Kategori a e TU	Presionet dominuese	Indikatori i Presioneve	Presionet Indikatori i ShA Koha bazë 2021 ^{186 187}	Presionet Indikatori kombëtar Koha bazë 2021 ¹⁸⁸	MLLK e aplikueshme	Indikatori i MLLK	Vlera e indikatorit Koha bazë 2021 ¹⁸⁹	Vlera e indikatorit Pikësnyimi 2027 ¹⁹⁰
	UN	Lloji 2 – Ndotje e shpërndarë (agrikultura)	Zonat UN-ve me përqendrim mesatar të nitrateve mbi vlerën e pragut (km ²)	%	%	MLLK 2 & 3	Zona e trupave ujorë nëntokësorë që kërkojnë reduktim të NO ₃ -N nën vlerën e pragut (km ²)		
	US	Lloji 3.1 – Nxjerrje ose devijim për shkak të bujqësisë	Vëllimi i ujit që mbi nxirret përtej përdorimit efikas (Mm ³ /vit)	N/A	Mm ³	MLLK 8 & 26	Reduktimi i nxjerrjes së ujit që kërkohet për të arritur objektivat (Mm ³ OSE %)		
	US	Lloji 3.2 – Nxjerrje ose devijim për shkak të furnizimit me ujë të pijshëm publik	Vëllimi i ujit që mbi nxirret përtej përdorimit efikas (Mm ³ /vit)		Mm ³	MLLK 8 & 26	Reduktimi i nxjerrjes së ujit që kërkohet për të arritur objektivat (Mm ³ OSE %)		
	US	Lloji 3.5 – Nxjerrje ose devijim për shkak të hidrocentraleve	Vëllimi i ujit që mbi nxirret përtej përdorimit efikas (Mm ³ /vit)	Mm ³ /vit	Mm ³ /vit	MLLK 8 & 26	Reduktimi i nxjerrjes së ujit që kërkohet për të arritur objektivat (Mm ³ OSE %)	XX Mm ³	XXMm ³
	US	Lloji 4.1 – Morfologjia e kanalit	Gjatësia OSE numri i trupave ujorë të prekur nga ndryshimi fizik i kanalit (km)	35%	87 km	MLLK 6	Gjatësia ose numri i trupave ujorë që kërkojnë riparim (km)		
	US	Lloji 4.2 – Digat & Barrierat	Numri i strukturave që prishin vazhdimësinë e lumit (N)	Nr.	Nr.	MLLK 5	Numri i strukturave që do të përmirësohen (N)	16	10
	US	Lloji 4.3 – Ndryshimi Hidrologjik	Gjatësia e trupave ujorë të prekur nga regjimi i	25%	64km	MLLK 7 & 8	Gjatësia ose numri i trupave ujorë ku duhet të rivendoset regjimi i prurjes mjedisore (km)	64 km	

Kodi i basenit	Kategori a e TU	Presionet dominuese	Indikatori i Presioneve	Presionet Indikatori i ShA Koha bazë 2021 ^{186 187}	Presionet Indikatori kombëtar Koha bazë 2021 ¹⁸⁸	MLLK e aplikueshme	Indikatori i MLLK	Vlera e indikatorit Koha bazë 2021 ¹⁸⁹	Vlera e indikatorit Pikësnyimi 2027 ¹⁹⁰
			<i>ndërprerë i rrjedhës (%)</i>						
	US/UN	Lloji 5.3 – Hedhja e mbetjeve të ngurta urbane dhe hedhjet pikësore	<i>Numri i vendeve që dështojnë objektivat (N)</i>	Nr.	Nr.	MLLK 21	<i>Numri i trupave ujorë që kërkojnë riparim (N)</i>	5	5
	UN	Lloji 6.1 – Rimbushja e ujërave nëntokësore (rrjedhje / infiltrim)	<i>Zhvillimi i ri urban që parandalon rimbushjen e UN (km²)</i>	%	%	MLLK 27	<i>Zhvillime të reja ose zona të nevojshme për të përfshirë drenazhimin e qëndrueshëm ose aktivitete të rimbushjes (km²)</i>		
	UN	Lloji 6.2 – Nxjerrja e ujërave nëntokësore	<i>Sipërfaqja e UN-ve që po abstraktohet (km²)</i>	%	%	MLLK 14 & 26	<i>Numri i nxjerrjeve të ujërave nëntokësore që kërkojnë leje (N)</i>		

13.9 Përmbledhja e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë që Rrezikojnë të Mos i Përmbushin Objektivat Mjedisore

Bazuar në karakterizimin dhe vlerësimin e Kapitullit 10 “Presionet e Trupit Ujor, Statusi dhe Vlerësimi i Ndikimit”, përmbledhja e të gjithë trupave ujorë që rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të përcaktuara paraqitet në Tabelën 13-5.

Aty ku ka pritshmëri që masat të zbatohen për një trup ujor specifik ose një grup të ngjashëm trupash ujorë, për masat bazë përmendet direktiva përkatëse ose për masat plotësuese përmendin instrumentet e tjera, sipas rastit. Masat mbrojtëse shqyrtohen së bashku me palët e përshtatshme të interesit gjatë fazës së konsultimit të PMBU-së (gjatë 2022).

Për shkak të kompleksitetit teknik, financimit ose kufizimeve të tjera, mund të gjykohet se, pavarësisht statusit të pamjaftueshëm, nuk ka asnjë perspektivë realiste për zbatimin e masave të mjaftueshme brenda periudhës së PMBU-së për trupat ujorë specifikë. Arsyet e pamundësisë për të arritur përputhshmërinë duhen përmendur në pjesën përshkruese.

13.10 Përmbledhja e Trupave Ujorë Nëntokësorë që Rrezikojnë të Mos i Përmbushin Objektivat Mjedisore

Bazuar në karakterizimin dhe vlerësimin e Kapitullit 10 “Presionet e Trupit Ujor, Statusi dhe Vlerësimi i Ndikimit”, përmbledhja e të gjithë trupave ujorë që rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore të përcaktuara paraqitet në Tabelën 13-6. Këta trupa ujorë janë identifikuar si në risk për të mos i arritur objektivat mjedisore. Arsyeja parësore, por jo domosdoshmërisht më e rëndësishmja për caktimin e këtyre statuseve është mungesa e informacionit.

Aty ku ka pritshmëri që masat të zbatohen për një trup ujor specifik ose një grup të ngjashëm trupash ujorë, për masat bazë përmendet direktiva përkatëse ose për masat plotësuese përmendin instrumentet e tjera, sipas rastit. Masat mbrojtëse shqyrtohen së bashku me palët e përshtatshme të interesit gjatë fazës së konsultimit të PMBU-së (gjatë 2022).

Për shkak të kompleksitetit teknik, financimit ose kufizimeve të tjera, mund të gjykohet se, pavarësisht statusit të pamjaftueshëm, nuk ka asnjë perspektivë realiste për zbatimin e masave të mjaftueshme brenda periudhës së PMBU-së për trupat ujorë specifikë. Arsyet e pamundësisë për të arritur përputhshmërinë duhen përmendur në pjesën përshkruese. Programi i masave veçanërisht për ujërat nëntokësore përshkruhet në Seksionin 13.6.

Tabela 13-5 –Përmbledhja e Trupave Ujorë Sipërfaqësorë që Rrezikojnë të Mos i Përbushin Objektivat Mjedisore

TRUPI UJOR OSE GRUPI I TRUPIT UJOR	EMRI	FORMA	STATUSI I PËRGJITHSHËM	MOSARRITJA E CILËSISË?	MOSARRITJA E SASISË?	MOSARRITJA E MORFOLOGJISË?	MASAT E PROPOZUARA?	INSTRUMENTAT BAZË	INSTRUMENTAT PLOTËSUESE
351615	Erzen	Natyror	4	Me gjasë	Po	Po	Po	EU 2000/60/EC Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE)	Ligji 111/2012 Ligji Nr. 10431/2011
35165	Erzen	Natyror	4	Me gjasë	Me gjasë	Po	Po	EU 2000/60/EC Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE)	Ligji 111/2012 Ligji Nr. 10431/2011
351661	Murdhari	TUTM	5	Jo	Po	Po	Po	EU 2000/60/EC Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE)	Ligji 111/2012 Ligji Nr. 10431/2011
351663	Murdhari	Natyror	2	Nr.	Po	Po	Po	EU 2000/60/EC Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE)	Ligji 111/2012 Ligji Nr. 10431/2011
351613	Erzen	Natyror	3	Po	Po	Po	Po	EU 2000/60/EC Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (85/337/EEC) Direktiva për Habitatet (92/43/KEE) 91/271/KEE (Direktiva për Trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane)	Ligji Nr. 111/2012 Ligji Nr. 10431/2011

Tabela 13-6 –Përmbledhja e Trupave Ujorë Nëntokësorë që Rrezikojnë të Mos i Përbushin Objektivat Mjedisore

TRUP UJOR NËNTOKËSOR	EMRI	AKUIFER LLOJI	STATUSI I PËRGJITHSHËM	MOSARRITJA E CILËSISË?	MOSARRITJA E RIMBUSHJES?	MOSARRITJA E NXJERRJES?	MASAT E PROPOZUARA?	INSTRUMENTAT BAZË	INSTRUMENTAT PLOTËSUESE
Sukth	GW35160101	T5	G (1)	Po	Jo	Po	Po	EU 2000/60/EC EU 2006/118/EC	Ligji Nr. 111/2012
Kavaja	GW35160201	T5	G ()	Po	Jo	Po	Po	EU 2000/60/EC EU 2006/118/EC	Ligji Nr. 111/2012
Durrës	GW35160517	Kufizohet me T5 (Horizonti-2)	G (1)	Po	Jo	Po	Po	EU 2000/60/EC EU 2006/118/EC	Ligji Nr. 111/2012

Shënime:

1. M – I mirë; D – I dobët
2. Nivelet e besueshmërisë: 0 – nuk ka informacion; 1 - i dobët; 2 – mesatar; 3 – i mirë

13.11 Masat për Trupat Ujorë Sipërfaqësorë në Risk

Programi i masave bazë dhe/ose plotësuese synon trupat ujorë sipërfaqësorë që rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisore. Këta trupa ujorë kërkojnë vlerësim të detajuar të mënyrës se si do të trajtohet statusi aktual dhe ndikimet vijuese gjatë kohëzgjatjes së planit (2023-2028). Masat bazë dhe plotësuese, të përgjithshme dhe specifike, duhen identifikuar së bashku me ndryshimin e pritshëm në status, autoritetin kompetent përgjegjës, datat e synuara dhe kostot e masave.

Duke qenë se duhet të shënjestrojnë trupa ujorë individualë ose grupime të trupave ujorë, masat listohen sipas rendit të trupave ujorë, duke filluar me trupat ujorë të rrjedhës së sipërme.

Masat e përgjithshme për grupet e trupave ujorë ose masat e veçanta për trupat ujorë individualë paraqiten në Shtojcën Teknike XI.

PM-të mbështeten te rezultatet e analizës së presioneve dhe vlerësimi i statusit të ujit (Kapitulli 10) dhe rrjedhimisht përfshin masa me rëndësi për mbarë basenin, të orientuara drejt vizioneve të dakorduara dhe objektivave të menaxhimit për 2027-n.

PM-të janë strukturuar duke marrë parasysh presionet më domethënëse (ndryshimet organike, kimike, hidromorfologjike dhe ato të lëndëve ushqyese) dhe trupat ujorë që gjenden në të gjithë basenin. Synimi është të arrihen objektivat e menaxhimit për të gjithë basenin, për çdo trup ujor sipërfaqësor dhe nëntokësor, në mënyrë që objektivat mjedisore të parashtruara në DKU të arrihen deri në 2027-n. Gjetjet dhe përfundimet kryesore për masat e identikuara dhe rëndësia e tyre për basenin, si dhe prioritetet lidhur me zbatimin e tyre në shkallë të gjerë paraqiten në PM në formë të përmbledhur. Zbatimi i këtyre masave të rëndësishme në të gjithë basenin sigurohet duke u koordinuar me institucione që kanë si objektiv zbatimin e këtyre masave.

Nga analiza e presioneve dhe përcaktimi i statusit identifikohen të gjithë ata trupa ujorë që nuk i kanë arritur OM-të. Sipas Nenit 4 të DKU-së, duhen marrë masat e duhura për të parandaluar përkeqësimin e statusit të ujëra sipërfaqësore dhe arritjen e statusit ose potencialit të mirë ekologjik. Kapitulli 10 shpjegon burimin e këtyre ndotësve dhe ndikimin që kanë te trupat ujorë. Më poshtë gjeni listën e masave të propozuara për përmirësimin e statusit të këtyre trupave ujorë.

Masat duhet të jenë të shënjestruara për sa i përket llojit dhe shkallës, për t'u siguruar se presionet po trajtohen dhe se kjo gjë do të sjellë përmirësime kundrejt arritjes së statusit ose potencialit të mirë të trupave ujorë. Masat duhen hartuar duke u bazuar te vlerësimi i statusit aktual të trupit ujor, plotësuar me informacion nga analiza e presioneve dhe ndikimeve që prekin trupin ujor.

Për çdo Masë të Llojit Kyç janë propozuar treguesit sasiorë të shkallës dhe progresit të zbatimit të masave. Shtetet Anëtare mund të raportojnë edhe për treguesit e tyre nëse treguesit e propozuar nuk shihen të përshtatshëm për situatën kombëtare.

Grupimi i trupave ujorë u mbështet te disa faktorë mjaft të rëndësishëm si afërsia me njëri-tjetrin (trupa ujorë që i përkasin një lumi) dhe presioneve të njëjta që veprojnë mbi to.

Ka disa trupa ujorë që nuk i arrijnë objektivat mjedisore.

Lidhur me zbatimin e masave, duhet identifikuar Masa më e zbatuar e Llojit Kyç (MLIK) për Presionin e Llojit Kyç, si dhe treguesi që do të përdoret për të vlerësuar nga pikëpamja sasimore progresin e masës. Tabelat e Masave për Trupat Ujorë (shihni Shtojcën Teknike XI) paraqesin shembuj konkretë se si janë përzgjedhur masat për rastet e grupimit të trupave ujorë. Shpjegimi i metodologjisë dhe rruga e ndjekur gjenden në Shtojcën Teknike XI.

13.11.1 Trupat ujorë 351661; 351663, 35165

Trupat ujorë **351661, 351663 dhe 35165** - në rrjedhat e mesme dhe të poshtme të lumit Murdhar. Për pasojë, regjimi i rrjedhës mjedisore të këtij lumi është kompromentuar krejtësisht. Ndryshimi fizik i trupit ujor për shkak të ndërtimit të digës tregon se trupi ka formën e TUTM-së. Supozohet se ndryshimi i regjimit të rrjedhës ka sjellë klasifikimin e këtij trupi ujor në "statusin e dobët" (presionet domethënëse 3.2 dhe 4.2.3).

Statusi i Keq shkaktohet nga ndikimet hidromorfologjike të hidrocentraleve që operojnë në trupin ujor 351661, ku diga pritëse e ndërpret prurjen në rrjedhën e sipërme, e cila devijohet më pas në turbinat e HEC-it. Prandaj, rrjedha e Përroit të Murdharit është shfrytëzuar ndjeshëm në një gjatësi prej 7.5 km, ku ka gjasa për ndikime të konsiderueshme në ekosistemin e trupit ujor.

Ka shumë gjasë që për të rehabilituar regjimin e prurjes të nevojitet shkarkimi i një sasive të caktuar uji nga rezervuari i Murdharit. Këtu kemi një ndërthurje të regjimit të pamjaftueshëm të rrjedhës me

nivelet e larta të BOD₅ për shkak të ujërave të ndotura urbane të patrajuara dhe presioneve të tjera të ndryshme, të cilat e klasifikojnë këtë trup uhor në kategorinë e “statusit të keq”.

Masat e Llojit Kyç (MLIK) më të përshtatshme për reduktimin e presioneve dhe ndikimeve nga ndryshimi hidromorfologjik i trupave uhorë është përmirësimi i kushteve hidromorfologjike të trupave uhorë përveç vazhdimësisë gjatësore (MLIK 6).

Pra, disa prej masave nxisin rehabilitimin e zonës së nxjerrjeve inerte. Subjekteve u kërkohet të përmbushin kushtet e lejes për rehabilitimin e zonës dhe mbylljen e rrugëve lidhëse pas përfundimit të lejes. Ofrimi i mbrojtjes kundër erozionit të tokave bujqësore nga lumi. Heqja e digave në lumë. Monitorimi i përmbushjes së kushteve të lejeve që u janë dhënë subjekteve që nxjerrin zhavorr nga shtrati i trupit uhor.

Këto masa do të ndihmojnë në përmirësimin e statusit aktual të këtyre trupave uhorë dhe me zbatimin e tyre pritet që në planet e ciklit të dytë të menaxhimit (nga viti 2027) statusi i keq të përmirësohet në status mesatar.

13.11.2 Trupat uhorë 35165; 351615; 351613

Trupat uhorë **35165**, **351615** dhe **351613** në qendër të qytetit. Ndonëse në formë natyrore, ujërat urbane të pa trajtuara sjellin nivele mjaft të larta të BOD₅ në ujërat pritëse (presionet domethënëse 1.1 dhe 1.2).

Presioni pikësor nga ujërat e ndotura urbane (Presioni i Llojit Kyç numër 1.1.I) duhet trajtuar kryesisht nëpërmjet ndërtimeve të impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura (ITUN-u) (Masë Bazë sipas Direktivës së BE-së për Trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane (91/271/KEEC), Masa e Llojit Kyç numër 1).

Trupit uhor në pjesën e poshtme të basenit i është caktuar statusi i pamjaftueshëm “i Dobët”, pjesërisht për shkak të elementeve fiziko-kimike dhe pjesërisht për shkak të pranisë së presionit të konsiderueshëm të nxjerrjeve të ujit për ujitje. Ka shumë gjasë që në muajt e verës, prurjet dhe nivelet e lumit të pakësohen ndjeshëm në rrjedhën e poshtme, duke ndikuar te cilësia e habitateve ujore, por edhe duke rritur përqendrimet fiziko-kimike për shkak të reduktimit të kapacitetit të hollimit.

Për të reduktuar sasinë e ndotjes organike të rrjedhës së poshtme të lumit Erzen, propozohet që të ndërtohet një impiant për trajtimin e ujërave të ndotura urbane për 3 fshatra (përfshi edhe zonën turistike ku ndodhet edhe një hotel, një prej presioneve të identifikuar). Ndërtimi i ITUNU-t në Bashkinë e Durrësit për ofrimin e ITUNU-ve lokalë për 3 fshatra (p.e 12,550), prurje e trajtuar për të arritur një VKE < 25 mg/l BOD deri në 2027-n (2027) në trupin uhor 351615.

Për këta trupa uhorë janë propozuar edhe masa të tjera krahas impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura urbane, të cilat do të sjellin përmirësimin e statusit të tyre. Një prej masave është reduktimi i pikave të shkarkimit të ujërave të ndotura, grumbullimi i tyre në një numër të vogël kolektorësh dhe ndarja e sistemeve të kombinuara nga ujërat e shiut, të cilat kanalizohen në sistemin e furnizimit me ujë dhe nuk lejohen të rrjedhin me trupat uhorë. Pastrimi i të gjitha pikave ku ka lëndille të mbetjeve të ngurta/inertë urbane pranë ose në shtratin e lumit.

Këto masa do të ndihmojnë në përmirësimin e statusit aktual të këtyre trupave uhorë dhe me zbatimin e tyre pritet që në planet e ciklit të dytë të menaxhimit (nga viti 2027) statusi i keq të përmirësohet në status mesatar. Masa e Vetme në Tabelën e Grupit të Trupave Uhorë (shihni Shtojcën Teknike XI) përmbledh të gjitha masat për këta trupa uhorë.

13.12 Përcaktimi dhe Raportimi i Kostove dhe Burimeve të Financimit

13.12.1 Pasqyra e Kostove

Tabela 13-11 (referuar Shtojcës Teknike XI) përmbledh kostot e parashikuara për masat që synojnë trupat ujorë sipërfaqësorë në risk, të cilat janë si vijon:

- Kostot kapitale ose të instalimit lidhen në përgjithësi për zbatimin e masave specifike, referuar edhe si “kostot e instalimit” p.sh. ndërtimi i objekteve të trajtimit të ujërave të ndotura
- Kostot e operimit dhe mirëmbajtjes lidhen kryesisht me kostot e vazhdueshme të cilat kanë të bëjnë me kostot e instalimit më lart.
- Kostot e administrimit përkufizohen në përgjithësi si kosto që mbulojnë nga autoritetet kompetente, ministritë dhe agjencitë e tjera qeveritare përgjegjëse për administrimin e masave të veçanta p.sh në formën e inspektimit dhe zbatimit, mbledhjes së taksave ose tarifave etj.
- Kostot e burimit janë kosto indirekte, referuar edhe si “kosto oportune” që lidhen me përdorimin e ujit (që supozohet se është një burim i shterueshëm dhe i pakët) në mënyrë specifike. Kostot e burimit lindin vetëm nëse përdorimi alternativ i ujit do të sillte një vlerë më të lartë ekonomike se përdorimi aktual p.sh diferenca midis përfitimeve neto (përdorimi aktual kundrejt përdorimit alternativ) është negative p.sh kuota e ujit që rezervohet për ujitje mund të sjellë vlerë më të lartë ekonomike nëse do të ri-orientohej drejt përdorimit të hidroenergjetikës.

13.12.2 Vështrimi i Përgjithshëm i Fondeve

Në mënyrë që PiM-ja të jetë e vlefshme, duhen konfirmuar burimet e financimit. Nëse nuk ka një buxhet ose financim të dedikuar për ta mbështetur masën, kjo e fundit ka shumë pak gjasa që të zbatohet, ndaj duhet të shtyhet deri kur të konfirmohet financimi.

Duke qenë se konfirmimi përfundimtar i fondeve mund të kërkojë vite, qoftë përmes financimit ndërkombëtar, buxhetit fiskal kombëtar ose fondeve bashkiake, disa prej burimeve të financimit mund të jenë të parakohshme, p.sh gjatë rishikimit të draft PMBU-së brenda vitit 2022, konfirmimi përfundimtar i fondeve, nëse nuk është miratuar ende, merret i mirëqenë.

Burimet e mundshme të financimit janë si vijon:

- Grantet e jashtme ose huatë - supozohet të vijnë nga burimet joqeveritare si p.sh agjencitë ndërkombëtare të financimit, programi i asistencës teknike
- Buxheti qendror ose i agjencisë supozohet të financohet përmes buxhetit qendror të qeverisë qendrore ose mekanizmit të financimit për Ministrinë ose agjencinë rregullatore
- Buxheti bashkiak - supozohet të financohet përmes mekanizmave të financimit të autoriteteve administrative rajonale ose bashkive
- Tarifatat ose detyrimet shtetërore për ujin - supozohet që do të financohen përmes administrimit të instrumenteve të ndryshme fiskale për rikuperimin e kostove mjedisore në nivel kombëtar ose bashkie p.sh tarifatat e nxjerrjes së burimit ujor, taksat e ndotjes së ujit
- Financimet e subjektit supozohen se do të financohen drejtpërdrejt nga të ardhurat e operatorit ku operatori duhet t'i financojë masat sipas parimit “ndotësi paguan” (DKU neni 9).

13.12.3 Raportimi i Kostove dhe Fondeve

Struktura e raportimit fleksibël Tabela 13-11 pranon se gjatë zbatimit të një mase të vetme mund të lindin lloje të shumfishta kostosh dhe/ose mekanizma financimi. Për shembull, vendosja e kuotave të reduktuara të ujit nga autoriteti rregullator për ruajtjen e statusit të ujërave nëntokësore mund të kërkojë shpenzime nga ana e subjekteve të ujitjes për instalimin e teknologjive më efikase, me kosto që i atribuohen shërbimit këshillues për fermerët, ku kostot e burimit lindin për shkak të rendimentit të reduktuar si rrjedhojë e kufizimit të përdorimit të ujit dhe kostove administrative për zbatimin e masave të eficientës. Në tabelën 13-11, duhen detajuar kostot e ndryshme të mundshme që i atribuohen agjencive ose operatorëve të ndryshëm, në rreshta të ndryshëm.

Struktura e Tabelës 13-11 (tregon kostot dhe fondet)

Në përputhje me praktikën e mirë të rekomanduar,¹⁹¹ duhet të identifikohen instrumentet (ligjore ose fiskale) që mbështesin masën; në rastin e masës së llojit bazë, duhet cituar direktiva më e

¹⁹¹Studim krahasues i presioneve dhe masave në planet e menaxhimit të baseneve ujore kryesore në BE - Detyra 4b: Kostot dhe Përfitimet e Zbatimit të DKU-së, ACTeon 2012.

përshtatshme e BE-së. Në rastin e masave plotësuese, duhet cituar legjislacioni kombëtar i zbatueshëm për taksat dhe tatimet kombëtare. Raporti midis masave të veçanta dhe trupave ujorë të shënjestruar identifikohet më lehtë po t'i referohemi Tabelës 13-11 për ujërat sipërfaqësore.

13.13 Përmbledhja e Kostove për Masat e Trupit Ujor Sipërfaqësor

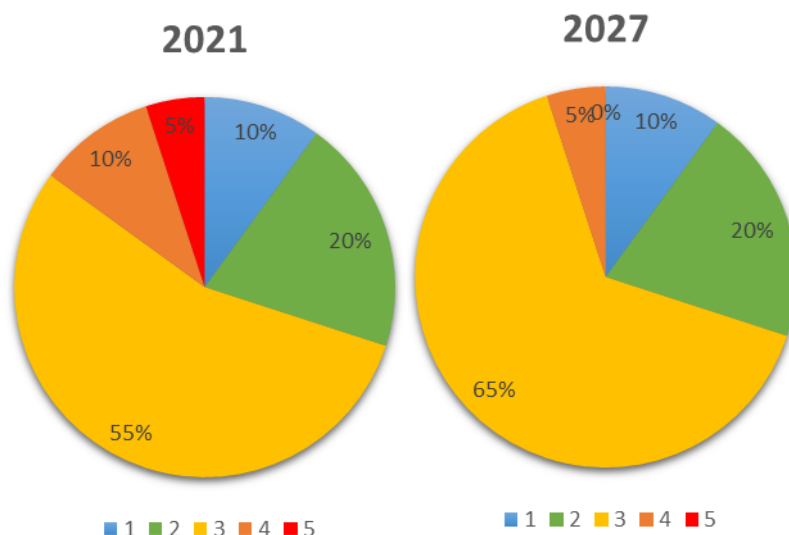
Tabela për përmbledhjen e kostove të parashikuara për të gjitha masat që synojnë trupat ujorë sipërfaqësorë në risk mund të gjendet në Shtojcën Teknike XI. Rendi i kostimit ndjek rendin e masave të përsëritura në tabelat përkatëse.

13.14 Përmbledhja Përfundimtare e Statusit Aktual dhe të Parashikuar të Trupit Ujor Sipërfaqësor

Figura 13-2 përmbledh rezultatet e pritshme të PMBU-së 2021-2027 për statusin e trupave ujorë sipërfaqësorë në basenin e lumit Erzen.

- Pritet që 2 trupat ujorë me “status të mirë” ta ruajnë statusin e mirë
- Pritet që 11 trupat ujorë me “status mesatar” ta ruajnë statusin mesatar
- Pritet që 1 trup ujor me “status të dobët” ta përmirësojnë statusin në status mesatar
- Pritet që 1 trupat ujorë me “status të keq” ta përmirësojnë statusin në status të dobët

Figura 13-2 - Përqindjet Aktuale dhe të Parashikuara të Statusit të Trupave Ujorë Sipërfaqësorë

13.15 Procedurat e Monitorimit dhe Vlerësimit të Planit

13.15.1 Detajet e programit të propozuar të monitorimit të ujërave sipërfaqësore për periudhën 2023-2028

Programi i propozuar i monitorimit mbështetet te kapacitetet ekzistuese, por kërkon më tepër burime nga sa janë alokuar deri më tani.

Kategoritë e propozuara të burimeve ujore
DKU-ja përcakton katër kategori kryesore:

Parametrat e propozuar të monitorimit

Shkurtesat F-KIM, ECB, SHTOJCA VII E PMBU-SË DHE H-MORF përkohë me ato të përdorur në Vlerësimin e Presioneve dhe Statusit (sikurse paraqiten në Shtojcën XIII të kësaj PMBU-je).

Elementet e përgjithshme të cilësisë fiziko-kimike (F-KIM)

Parametrat që monitorohen në mënyrë rutinë nga AKM-ja përfshijnë të gjithë gamën e elementeve të përgjithshme të cilësisë fiziko-kimike të parashikuar në DKU. Ato monitorohen në lumenj dhe liqene (rezervuarë).

Elementet e cilësisë hidro-biologjike (ECB)

Kapaciteti i brendshëm i AKM-së është i kufizuar pasi mund të trajtojë vetëm faunën bentike jovertebrore. Ky parametër është tregues për gjendjen e trupave ujorë, por nuk është aq i përshtatshëm për liqenet/rezervuarët. Nga ana tjetër, fitoplanktoni, ndër të tjera, është i përshtatshëm si parametër për liqenet/rezervuarët. Fatkeqësisht, AKM-ja nuk ka punësuar ekspertë përkatës. Aktualisht, AKM-ja ndërmerr vetëm monitorime të faunës bentike jovertebrore në lumenj dhe të klorofilit-a në liqene/rezervuarë.

Ndotës të tjerë të veçantë (Shtojca VIII PMBU)

BOD5 dhe COD Cr mund të konsiderohen si pjesë e “ndotësve të tjerë të veçantë”. Ata analizohen në mënyrë rutinë nga AKM-ja dhe zbatohen edhe për lumenjtë, edhe për liqenet/rezervuarët.

Elementet e cilësisë hidromorfologjike

LUMENJTË: PRURJA

IGjEO¹⁹² i monitoron nivelet e ujit të lumenjve në pesë stacione (nënseksioni0); nuk pritjet rritje e stacioneve hidrologjike gjatë periudhës 2023-2028. Megjithatë, prurjet e trupave ujqorë mund të llogariten me përafërsi nëpërmjet modelimit, që në fakt është përdorur në Tabela 5-1 prej PMBU-ve kryesore.

LUMENJTË: MORFOLOGJIA

Departamenti i Hidrogeologjisë së ShGjSh-së është në gjendje të monitorojë luhatjet e thellësisë dhe gjerësisë së lumit, si dhe strukturën dhe nënshtresën e shtratit të tij.

LIQENET

Pikat e monitorimit

LUMENJTË: F-KIM dhe ECB

Në parim, këto elemente cilësie monitorohen në të gjithë trupat ujqorë të përvijuar. Megjithatë, disa mund të përjashtohen, për shembull sepse statusi i tyre mund të deduktohet nga trupat ujqorë të afërt (referojuni shënimeve në fund të faqes në Tabelën 3-1 Kapitulli 3).

Disa trupa ujqorë janë mbuluar tashmë nga pikat e monitorimit të AKM-së. Shumica e trupave ujqorë të përvijuar janë vizituar gjatë "Fushatës së Kampionimit të Lumenjve, prill 2021" në kuadër të projektit EUSIWM, duke ofruar kështu një lloj orientimi për pikat e mbetura. Megjithatë, përcaktimi i pikave të përshtatshme për kampionimin e faunës bentike jo vertebrorë kërkon punë përgatitore të mëtejshme.

LUMENJTË: PRURJET

Stacionet aktuale të monitorimit hidrologjik renditen në Aneksin 3).

LUMENJTË: ELEMENTET E CILËSISË BIOLOGJIKE

Profilet ndodhen kryesisht në zona ku ka nxjerrje (intensive) zhavorri/rëre.

LIQENET: F-KIM, klorofil-a

Këto liqene, rezervuarë nuk monitorohen në mënyrë rutinë nga AKM-ja, por u kampionuan gjatë Fushatës së Kampionimit të Liqeneve, qershor dhe korrik 2021", në kuadër të projektit EUSIWM.

Kampionimi me varkë është parakusht (kampionet e marra nga brigjet nuk janë përfaqësuese për liqenet/rezervuarët). Nevojiten hetime të mëtejshme për të përcaktuar nëse mjafton vetëm një pikë (vertikale) monitorimi, apo nevojiten më tepër pika të tilla për të bërë monitorim dhe vlerësim sa më përfaqësues të statusit.

Për më tepër, mund të kërkohet marrja e (nën)kampionëve në thellësi të ndryshme (p.sh me kampionues uji Ruttner)

LIQENET: HIDROMORFOLOGJIA

Sugjerohet që ndërkohë të përdoren, nëse ka, të dhënat për nivelet e ujit, volumet e ujit etj. që mblidhen ndër të tjera nga UKT-ja, MBZHR-ja dhe të tjerë.

Frekuencat e monitorimit

Frekuencat e propozuara të monitorimit paraqiten në Tabelën më poshtë (shihni edhe shtojcën IX).

Tabela 13-7 - Shpeshtësia e propozuara të monitorimit [një herë për interval të përmendur]

	LUMENJTË Mbikëqyrje	Operacionale & Bazë	LIQENET Mbikëqyrje	Operacionale & Bazë
Elementet e cilësisë biologjike				
fauna bentike jo vertebrorë	1 vit *	1 vit *	-	-
klorofil-a	-	-	1 muaj	3 muaj
Elementet e cilësisë hidromorfologjike				
hidrologjia	ditore	ditore	-	-
morfologjia	6 vjet	3 vjet	-	-
Elementet e cilësisë fiziko-kimike				
Elementet e përgjithshme të cilësisë fiziko-kimike	1 muaj	3 muaj	1 muaj	3 muaj
ndotës të tjerë të veçantë (BOD ₅ , COD _{Cr})	1 muaj	3 muaj	1 muaj	3 muaj

Një herë gjatë stinës së pranverës (së hershme), me gjasë në mars-maj.

¹⁹² Kurbat Q_h (të nevojshme për llogaritjen e prurjes nga niveli i ujit) nuk janë përditësuar prej 15 vjetësh, ndoshta edhe më shumë.

Tabela 13-8 – Përmbledhje e Programit të Masave sipas Trupit Ujor Sipërfaqësor

Nr	Kodi i masës ¹⁹³	Kodi i Trupit Ujor ose Kodi RB ¹⁹⁴	Presion i rëndësishëm ¹⁹⁵	KTM ¹⁹⁶	Lloji i masës ¹⁹⁷	Emri i masës ¹⁹⁸	Autoriteti Zbatues ¹⁹⁹	Treguesi KTM ²⁰⁰	Vlera e treguesit 2022 ²⁰¹	Vlera e treguesit 2027 ²⁰²
1	BMRW3516-01	RW351611 RW 351613 RW 351615 RW 35162 RW 35163 RW 35164 RW 35165 RW 351711 RW 351713 RW 371721 RW 351723	1.1 – Ndotja pikësore e ujërave të ndotura urbane	1	Bazë	Përmirësimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura ITUN Durrës – 250 000 pe ITUN Kavajë – 100 000 pe ITUN Gjiri Lalzit – 15, 000 pe	AKUM Bashkitë	Ekuivalenti i popullsisë (p.e) Numri i ITUN që kërkon të ndërtohet ose përmirësohet	3	3
3	SMSW3516-01	RBSW3516	1.3 - Impiante sipas DEI	16	Shtesë	Përmirësimi i politikave për formalizmin e përdoruesve aktual të ujit	AMBU MIE	Numri i lejeve të rishikuara të nevojshme për arritjen e objektivave	0	2
4	SMSW3516-02	RBSW3516	3 – Nxjerrja ose devijimi i rrjedhës	8 dhe 26	Shtesë	Monitorimi i zbatimit të kushteve të lejeve (si për lejet mjedisore ashtu edhe për lejet e burimeve ujore).	AMBU AKM	Numri i lejeve të rishikuara të nevojshme për arritjen e objektivave		

¹⁹³Skema: RBMPPoM/KTM <MSMeasureCode> - Ky është kodi unik i shtetit anëtar për masën. Duhet të ketë një masë të vetme të përcaktuar për çdo presion të vetëm.

¹⁹⁴ Skema: SWB/SWKarakterizimi<MSSurfaceWaterBodyCode> - Nëse masa është specifike për trupin ujor, tregoni kodin e trupit ujor të prekur ose grupin e trupit ujor. Nëse masa është e përgjithshme, përdorni vetëm kodin e basenit të lumit.

¹⁹⁵Skema: SWB/SWPpressuresandImpacts <SWSignificantPressureTypes> - Jep kodin e llojit të presionit të rëndësishëm, marrë nga shtojca 1a WISE - Lista e numërimit: Lista e llojeve të presionit

¹⁹⁶Skema: RBMPPoM/KTM <KeyTypeMeasure> -

¹⁹⁷Skema: RBMPPoM/KTM<MeasureType> - Kjo përcakton nëse masa është e llojit bazë (në përputhje me Direktivën, neni 11(3)(a) ose neni 11(3)(b)) ose lloji plotësues (jo-direktivë, neni 11.4)

¹⁹⁸Skema: RBMPPoM/KTM <MeasureName> - Emri i masës është një emër i shkurtër përshkruar që pasqyron presionin p.sh. ndotjen e pikës nga pikat e shkarkimit të ujërave të zeza – Përdorni shtojcën 1a WISE

¹⁹⁹Aktualisht nuk ka asnjë element skemë të përcaktuar për Autoritetin Zbatues.

²⁰⁰Skema: RBMPPoM/KTM <KeyTypeMeasureIndicator> - Treguesi duhet të merret nga lista e numërimit të aneksit 3 WISE p.sh. Ekuivalenti i popullsisë që kërkohet të trajtohet nga WWTP e re

²⁰¹Skema: RBMPPoM/KTM <KeyTypeMeasureIndicatorValue2022> - Treguesi duhet të ketë një vlerë bazë në fillim të periudhës RBMP, e cila tregon shkallën e masës së kërkuar

²⁰²Skema: RBMPPoM/KTM <KeyTypeMeasureIndicatorValue2022> - Treguesi duhet të ketë një vlerë të synuar në fund të periudhës RBMP, e cila tregon shkallën e masës që kërkohet ende

Nr	Kodi i masës ¹⁹³	Kodi i Trupit Ujor ose Kodi RB ¹⁹⁴	Presion i rëndësishëm ¹⁹⁵	KTM ¹⁹⁶	Lloji i masës ¹⁹⁷	Emri i masës ¹⁹⁸	Autoriteti Zbatues ¹⁹⁹	Treguesi KTM ²⁰⁰	Vlera e treguesit 2022 ²⁰¹	Vlera e treguesit 2027 ²⁰²
5	SMSW3516-03	RBSW3516	1.1 – Ndotja pikësore e ujërave të ndotura urbane 1.2 – Vërshime urbane prej shirave	1	Shtesë	Reduktimi i shkarkimeve të drejtpërdrejta të pa trajtuara nga derdhjet e kanalizimeve me anë të devijimit në sistemet e reja të kolektorëve.	AKUM Bashkitë	Numri i sistemeve të kullimit të nevojshëm për të arritur objektivat		
6	SMRW3516-04	RBSW3516	2.2 – Bujqësia (e shpërndarë)	7 dhe 12	Shtesë	Zbatimi i praktikave më të mira mjedisore në lidhje me praktikat bujqësore (të reja). Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e sistemit të ujitjes e kullimit së tokave bujqësore.	MBZHR Bashkitë	Sipërfaqja e ujitur kërkohet të mbulohet me masa për arritjen e objektivave		
7	SMSW3516-06	RBSW3516	2.2 – Bujqësia (e shpërndarë)	2 dhe 3	Shtesë	Zbatim i kufizimeve për reduktimin e ngarkesës të ndotjes nga plehëruesit kimik, pesticidet në tokat bujqësore.	MBZHR Bashkitë	Sipërfaqja e tokës bujqësore e mbuluar nga masat (km2) për të reduktuar ndotjen nga pesticidet dhe lëndët ushqyese në bujqësi për të arritur objektivat		
8	SMSW3516-07	RBSW3516	1.6 – Lendfill/depozitimi i mbetjeve	21	Shtesë	Heqja/pastrimi i vendgrumbullimeve ilegale të mbetjeve të ngurta	MTM Bashkitë	numri i vendgrumbullimeve të paligjshme të identifikuar për t'u hequr		
9	SMSW3516-08	RBSW3516	3 – Nxjerrja ose devijimi i rrjedhës	26	Shtesë	Përditësimi i regjistrimit të nxjerrjeve të paautorizuara nga ujërat sipërfaqësore.	AMBU	Numri i pikave të nxjerrjes		
10	SMSW3516-09	RBSW3516	3 – Nxjerrja ose devijimi i rrjedhës	7	Shtesë	Përgatitja e një studimi për trupat ujorë të kërcënuar nga ndryshimet e prurjeve	IGJEO AMBU	Numri i trupave ujorë		

Nr	Kodi i masës ¹⁹³	Kodi i Trupit Ujor ose Kodi RB ¹⁹⁴	Presion i rëndësishëm ¹⁹⁵	KTM ¹⁹⁶	Lloji i masës ¹⁹⁷	Emri i masës ¹⁹⁸	Autoriteti Zbatues ¹⁹⁹	Treguesi KTM ²⁰⁰	Vlera e treguesit 2022 ²⁰¹	Vlera e treguesit 2027 ²⁰²
11	SMRW351661-01	RW351661 RW351663	3.3 – Nxjerrja ose devijimi i rrjedhës nga HEC-et	7 dhe 8 dhe 26	Shtesë	<i>Përmirësimi i prurjes mjedisore në përroin e Murdharit. Lejoni që një sasi e caktuar uji të shkarkohet nga përroi i Murdharit gjatë periudhës së thatë të verës, për të ruajtur hyrjen e ujit në trupin ujor.</i>	AMBU MIE Subjektet	<i>Sasia e ujit që do të rikuperohet (Mm³/Vit) ose Reduktimi (%) në ujë konsumi i nevojshëm për të arritur objektivat</i>		
12	SMRW3516-10	RW35163 RW 35164 RW 35165 RW 351661 RW 351663 RW 351673 RW 35169	4.1.4 - Ndryshimi fizik i kanalit/shtratit/zonës bregore/bregut - Të tjera	5	Shtesë	<i>Lejimi i kalimit të faunës ujore në trupin e modifikuar me strukturë të panatyrshme të shtratit të tij duke modifikuar pragjet aktuale.</i>	AMBU MTM Bashkitë	<i>Gjatësia e mbetjes së kanaleve lumore të drejtëzuara të nevojshme për arritjen e objektivave</i>		
13	SMRW3516-11	RBSW3516	4.1.4 - Ndryshimi fizik i kanalit/shtratit/zonës bregore/bregut - Të tjera	5	Shtesë	<i>Zëvendësimi i argjinaturës mbrojtëse të dëmtuar me një argjinaturë të re (ku ato mund të jenë në përputhje me masat/masat e bazuara në natyrën e ZBN).</i>	AMBU/MTM MIE/Bashkitë	<i>Gjatësia e mbetjes së kanaleve lumore të drejtëzuara të nevojshme për arritjen e objektivave</i>		
14	SMSW3516-12	RW351615 RW 35162 RW 35163 RW 35164 RW 35165	4.4 – Ndryshim hidromorfologjik, humbje fizike e të gjithë ose një pjese të trupit ujor	6	Shtesë	<i>Rehabilitimi i trupave ujorë, kontroll i sedimenteve duke aplikuar qasjen ZBN (zgjedhjet e bazuara në natyrë), për të arritur objektivat mjedisore.</i>	AMBU MTM	<i>Gjatësia (km) ose sipërfaqja (km²) e rrjetit lumor që do të ndikohet nga masat e nevojshme për arritjen e objektivave</i>		

13.16 Masat për Trupat Ujorë Nëntokësorë në Risk

Programi i masave bazë dhe/ose plotësuese synon trupat ujorë nëntokësorë që rrezikojnë të mos i arrijnë objektivat mjedisorë. Këta trupa ujorë kërkojnë vlerësim të detajuar të mënyrës se si do të trajtohet statusi aktual dhe ndikimet vijuese gjatë kohëzgjatjes së planit (2023-2028). Duhet identifikuar masat precize, së bashku me ndryshimin e pritshëm të statusit, autoritetin kompetent përgjegjës, datat e synuara dhe kostot e masave. Masat specifike janë të synuara për trupa ujorë individualë, ose grupe trupash ujorë, të cilët janë në risk.

DKU/DUN përfshijnë dy masa të veçanta, por plotësuese, ku të parat janë ato që synojnë rehabilitimin e trupave të ujërave nëntokësore që aktualisht nuk i përmbushin objektivat, ndërsa masat e tjera futen nën emërtimin e 'parandalimit dhe kufizimit'. Këto të fundit kanë të bëjnë me trupat ujorë nëntokësorë. DKU-ja thekson fuqishëm rëndësinë e parandalimit të ndotjes së konsiderueshme të ujërave nëntokësore, për shkak se merr për bazë përvojën evropiane dhe botërore që ka treguar se nëse ndoten, pastrimi i ujërave nëntokësore është i vështirë, i ngadaltë dhe me kosto të larta, ndërkohë që masat mbrojtëse janë relativisht të thjeshta, të shpejta dhe pa shumë kosto.

Neni 11(3) i DKU-së kërkon një 'qasje të kombinuar' për mbrojtjen e ujërave nëntokësore, që kombinon kontrollin e ndotjes në burim me përcaktimin e standardeve të cilësisë mjedisore; dhe Neni 7 kërkon ruajtjen e cilësisë së ujit për uljen e nivelit të trajtimit të ujit të pijshëm. Rastet e ndotjes së lokalizuar nuk ndikojnë domosdoshmërisht statusin e të gjithë TUN, me kusht që ato të hetohen dhe nëse është e nevojshme të korrigjohen, si masa parandalimi dhe kufizimi.

Bazuar te analiza e presioneve në Kapitullin 10, në Shtojcën Teknike VII jepet një hartëzim i të gjitha masave për trupat ujorë nëntokësorë.

13.16.1 Masat parandalim dhe kufizim për Ujërat Nëntokësore

DKU dhe DUN theksojnë veçanërisht parandalimin dhe kufizimin e futjes së drejtpërdrejtë dhe të tërthortë të ndotësve në ujërat nëntokësore në të gjithë shtrirjen e trupave ujorë nëntokësorë. Dallimi ndërmjet futjeve të drejtpërdrejta dhe të tërthorta shpjegohet në diagramin në vijim, i cili përqendrohet në faktin nëse burimi i ndotjes qëndron mbi apo nën pasqyrën e ujit. Një shpjegim më i detajuar i masave Parandalim dhe Kufizim paraqitet në Shtojcën Teknike VII.

Masat parandalim dhe kufizim janë fronti i parë i mbrojtjes për parandalimin e ndotjes së ujërave nëntokësore dhe përfshijnë masa rregullatore si lejet dhe kodet e sjelljes. Për risqet e identikuara të ndotjes, DKU-ja i shpreh këta objektiva mbrojtës duke përcaktuar VKE dhe Vlera Përputhshmërie (VP), të cilat zbatohen në Pikat e Përputhshmërisë (PP) dhe që janë më të rrepta se Vlerat Kufi.

Një Vlerë Përputhshmërie është përqendrimi (dhe regjimi përkatës i përputhshmërisë), i cili kur nuk tejkalohet në PP parandalon ndotjen. Kjo ndryshon nga një Vlerë Kufi, sepse kjo e fundi zbatohet në burim (pra në PP-0). Parandalimi i ndotjes kërkon marrjen e të gjitha masave që janë 'të nevojshme dhe arsyeshme', ku 'të arsyeshme' do të thotë teknikisht të realizueshme pa përfshirë kosto jo proporcionale. Projektimi i monitorimit parandalim dhe kufizim përshkruhet në Dokumentin 17 të DKU CIS.

Masat për rregullimin e futjeve nga burimet pikësore përfshijnë përgjithësisht ndalimet, autorizimet dhe rregullat e përgjithshme shtrënguese, përfshirë referimin e DTUNU-së. Kontrolli i burimeve difuze është i ngjashëm dhe mund të arrihet përmes rregullimit paraprak, autorizimit paraprak, rregullave të përgjithshme shtrënguese dhe Kodeve statutores të Praktikave, përfshirë referimin e Direktivave të Nitrateve dhe Produkteve për Mbrojtjen e Bimëve. DKU-ja mbizotëron mbi të gjitha direktivat e mëparshme dhe ndalon të gjitha futjet e drejtpërdrejta në ujërat nëntokësore.

13.16.2 Masat Parandalim dhe Kufizim që Zbatohen për të Gjithë Trupat Ujorë Nëntokësorë

- Përmirësimi i Rrjetit dhe Programit të Monitorimit të Ujërave Nëntokësore

Në analizën e numrit të puseve të mbetura nga rrjeti i vjetër, duhet të merret sërish parasysh statusi dhe presionet e ujërave nëntokësore, për të projektuar një rrjet të ri ose për të riaktivizuar atë ekzistues. Fole të piezometrave duhet të instalohen dhe monitorohen në të gjithë TUN-ut aluvialë dhe ranoro-konglomeratë. Për më tepër, aftësitë analitike duhet të përmirësohen me qëllim monitorimin e parametrave të nevojshëm për vlerësimin e statusit që përputhet me DKU-në/DUN-në, si dhe në përputhje me presionet e njohura nga përdorimi kimik.

Burimet me shkarkime të mëdha, veçanërisht ato që maten ose përlogariten të shkarkojnë 100 L/s ose më shumë, duhet të pajisen me një strukturë matëse (p.sh. kapërderdhës ose kanal artificial) dhe regjistruet të dhënash që regjistron nivelin e ujit dhe treguesit e cilësisë.

Rezultatet e matshme të këtij veprimi janë përcaktuesi i qartë i statusit dhe prirjes, sipas kërkesave të DKU-së.

– Nxjerrja e Ujërave Nëntokësore

Njohuria për nxjerrjen e ujërave nëntokësore është pjesë e rëndësishme e monitorimit dhe vlerësimit dhe në të ardhmen mund të kërkohej kontrolli i nxjerrjeve. Aktualisht, nuk ka asnjë perspektivë për zbatimin e këtyre masave deri kur të regjistrohen pusët private. Regjistrimi është parakusht për monitorimin dhe të gjitha format e menaxhimit aktiv, si veprimtaritë e shumëllojshme për lëshimin e lejeve, si edhe për mbrojtjen. Regjistrimi mund të nxitet përmes kombinimit të mbledhjes aktive të informacionit, si dhe masave detyruese dhe atyre të bazuara në incentiva, si 'vijimi i zbatimit të dispozitave të mëparshme'.

Sistemi aktual i licencimit të nxjerrjeve duhet të ekzaminohet, përmirësohet për të përfshirë shqyrtim periodik automatik të sasive të licencuara si dhe mundësinë për të kërkuar masat e praktikës më të mirë për eficiencën e ujit, si dhe kushtin e rinovimit.

13.16.3 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupat Ujorë Nëntokësorë GW35140101 dhe GW35140103

Statusi i mirë sasior dhe cilësor është caktuar me nivel mjaft të ulët besueshmërie, për shkak të mungesës së provave për mosarritjen e objektivave mjedisore, ndërsa statusi në risk është caktuar për shkak të mungesës së provave të sigurta.

Detyrat themelore janë (i) ngritja e monitorimit rutinë të niveleve të ujit dhe cilësisë së ujit të puseve me projektim të përshtatshëm në zona me stres më të madh ujor lidhur me nxjerrjet, presionin nga ndotja, intruzionin e ujërave të kripura dhe ndërveprimin sipërfaqe-ujë. Duhet përgatitur inventarët e GIS-it të (a) rreziqeve të ndotjes dhe (b) nxjerrjet për qëllime komunitare, tregtare dhe ujitjeje.

13.16.4 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupin Ujor Nëntokësor GW35160201

Statusi i mirë sasior dhe cilësor është caktuar me nivel mjaft të ulët besueshmërie, për shkak të mungesës së provave për mosarritjen e objektivave mjedisore, ndërsa statusi në risk është caktuar për shkak të mungesës së provave të sigurta.

Detyrat themelore janë (i) ngritja e monitorimit rutinë të niveleve të ujit dhe cilësisë së ujit të puseve me projektim të përshtatshëm në zona me stres më të madh ujor lidhur me nxjerrjet, presionin nga ndotja, intruzionin e ujërave të kripura dhe ndërveprimin sipërfaqe-ujë. Duhet përgatitur inventarët e GIS-it të (a) rreziqeve të ndotjes dhe (b) nxjerrjet për qëllime komunitare, tregtare dhe ujitjeje.

13.16.5 Masat për Parandalim dhe Kufizim për Trupin Ujor Nëntokësor GW35160517

Statusi i mirë sasior dhe cilësor është caktuar me nivel mjaft të ulët besueshmërie, për shkak të provave të pakta rreth mosarritjes së objektivave mjedisore, sipas të dhënave të monitorimeve historike (deri në 2006-n). Duhet theksuar se vlerësimi i këtij TUN-i ndryshon nga ai i gjithë të tjerëve në Erzen sepse duket se është tepër i izoluar. Kështu, ndonëse ka mjaft prova për rreziqet nga ndotja për ujërat sipërfaqësore, parashikohet që shtresat sipërfaqësore të ofrojnë një lloj mbrojtjeje, përveç se kur ka dëmtime për shkak të vulosjes së papërshtatshme të puseve, dhe larmia e analizave historike të cilësisë së ujërave tregojnë se ka shumë pak prova për ndotje antropogjene. Statusi në risk është caktuar për shkak të mungesës së provave të sigurta.

Një risk i caktuar që kërkon veprim të fokusuar është risku i intruzionit të ujërave të kripura që përmendet në literaturë (Eftimi 2003) dhe mbështetet nga një seri analizash për kripësinë nga të dhënat e monitorimeve historik, kryesisht për zonën e Porto Romanos. Duhet kryer një studim i posaçëm për intruzionin e ujërave të kripur në Porto Romano, Durrës, ku të përfshihet edhe instalimi i një rrjeti monitorimi për gjurmimin dhe parashikimin e progresit. Monitorimi duhet të përfshijë instalimin e regjistruerëve të të dhënave lidhur me sondat EC si dhe me konvertuesit e presionit.

Për më tepër, duhen përcaktuar nivelet dhe cilësia e ujit në puse në akuiferë.

Duhet kryer hetime të posaçme aty ku janë identifikuar pikat e nxehta të ndotjes në ujëra nëntokësore si ish-fabrika e lindanit. Këto hetime duhet të jenë vlerësime të integruara të risqeve për tokën, ujërat nëntokësore dhe ujërat sipërfaqësore.

13.17 Përmbledhja e Kostove për Masat për Ujërat Sipërfaqësore

Kostot e paraprirë të përmbledhura për të gjitha masat lidhur me trupat ujorë nëntokësorë në risk dhe vlera totale e të gjitha kostove për të gjitha masat në periudhën e Planit 2023-2028, paraqiten në Shtojcën Teknike VII.

13.18 Përmbledhja Përfundimtare e Statusit Aktual dhe të Parashikuar të Trupit Ujor Nëntokësor

Figura 13-3 përmbledh rezultatet e pritshme të PMBU-së 2022-2027 për statusin e trupave ujorë nëntokësorë në basenin e Erzenit.

Figura 13-3 – Përqindjet Aktuale dhe të Parashikuara të Statusit të Trupave Ujorë Nëntokësorë

13.19 Procedurat e Monitorimit dhe Vlerësimit të Planit

Masat parandalim dhe kufizim janë fronti i parë i mbrojtjes për parandalimin e ndotjes së ujërave nëntokësore dhe përfshijnë masa rregullatore si lejet dhe kodet e sjelljes. Për risqet e identifikuara të ndotjes, DKU-ja i shpreh këto objektiva mbrojtëse duke përcaktuar VKE dhe Vlera Përputhshmërie (VP), të cilat zbatohen në Pikat e Përputhshmërisë (PP) dhe që janë më të rrepta se Vlerat Kufi. Mund të përcaktohen katër pika përputhshmërie (nga PP-0 deri në PP-3), siç tregohet në Figurën D-2. Këto pika mund të shërbejnë si progresion përgjatë një kalimi të caktuar nga pikat ku kontaminuesi (1) hyn në nën sipërfaqe, (2) arrin pasqyrën ujore, (3) arrin një vendndodhje të ndërmjetme brenda akuiferit dhe (4) në fund të sistemit të prurjes. Pikat e përputhshmërisë mund të jenë pika monitorimi faktike ose teorike që përdoren për të llogaritur inputet e pranueshme.

Tabela 13-9 – Përmbledhja e Programit të Masave sipas Trupit Ujor Nëntokësor

Nr	Kodi i masës	Kodi i Trupit Ujor ose Kodi RB	Presion i rëndësishëm	KTM	Lloji i masës	Emri i masës	Autoriteti Përgjegjës	Treguesi KTM	Vlera e treguesit 2022	Vlera e treguesit 2027
1	BMRB3516	RBGW3516	1.1 – Ndotja pikësore e ujërave të ndotura urbane	1	Bazë	Përmirësimi dhe Ndërtimi i gropave septike dhe kanalizimeve.	AKUM AMBU	Numri i gropave septike të ndërtuara sipas standardit		
2	BMRB3516	RBGW3516	1.1 – Ndotja pikësore e ndotura të ndotura urbane	1	Bazë	Përmirësimi / shtim kapaciteti i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura urbane 1. ITUN Kavajë 2. ITUN Durrës 3. ITUN Gjri i Lalzit	AKUM AMBU	Numri i ITUN që kërkon të ndërtohet ose përmirësohet		
3	SMRB3516	RBGW3516	1.9 – Pikësore të tjera	13	Shtesë	Përcaktimi i zonave mbrojtëse (në pus-shpime dhe vendurime të UN) e lidhur me kontrollin e zhvillimit urban	ShGjSh AMBU BAshkitë	Numri i lejeve të rishikuara të nevojshme për arritjen e objektivave		
4	SMRB3516	RBGW3516	2-2 Bujqësia (e shpërndarë)	2,3, 12	Shtesë	Reduktimi dhe përmirësimi i praktikave bujqësore në përdorimin e plehrave dhe pesticideve	MBZhr AMBU			
5	SMRB3516	RBGW3516	1.5- Pika e kontaminuar vende ose të braktisura vende industriale	4	Shtesë	Hetimi / mbyllja e vendeve të kontaminuara	MTM MIE AMBU	Numri i vendeve të kontaminuara të korrigjuara		
6	SMRB3516	RBGW3516	3.2 – Nxjerrja ose devijimi i rrjedhës - Furnizimi publik me ujë	7	Shtesë	Kontroll mbi lejet e dhëna dhe identifikimi i çdo vendburimi	AMBU ShGjSh	Numri i lejeve të nxjerrjes me dhe pa kushte		

Tabela 13-10 - Tabelat përmbledhëse për kostot dhe fondet e masave për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësor

A - Masa BMRV3514-01 Ministria përkatëse, Autoriteti Zbatues ose Operatori	Direktiva ose Instrumenti përkatës	Kostot kapitale ose të instalimit	Shpenzimet e operimit dhe mirëmbajtjes	Shpenzimet e Administrimit	Kostot e Burimeve	Kostot e tjera	Σ e Kostot€M	Burimet e Fondeve	Grant ose hua e jashtme	Buxheti qendror ose i agjencisë	Buxheti i Komunës	Financuar nga Operatori	Tarifat ose Taksat Shtetërore të Ujit	Fonde të tjera	Σ e fondeve €M
<i>Përmirësimi dhe zgjerimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura urbane ITUN Durrës – 250 000 pe UK Kavajë – 100 000 pe ITUN Gjiri Lalzit – 15, 000 pe</i> AKUM/MIE/Bashkitë	EU 91/271/EECU Ujërat e ndotura urbane BE 2000/60/EC Ligji 111/2012	ITUN Durrës ²⁰³ :1,000,000,000 Lek ITUN Kavaja ²⁰⁴ : 153,589,733,000 Lek ITUN Lalëz ²⁰⁵ :1,000,000,000 Lek													
<i>Ndërtimi i impianteve për trajtimin e ujërave të ndotura industriale, duke kërkuar që çdo instalim industrial të ketë trajtimin e efluentit në vend, në zbatim të legjislacionit</i> AMBU/ AKM/ Subjekti privat	EU 91/271/EECU Ujërat e ndotura urbane Direktiva e Integruar e Kontrollit të Parandalimit të Ndotjes (96/61/EC) BE 2000/60/EC	24,200,000.00 Lek													

²⁰³ Vlerë e përafërt duke e krahasuar me model të njehta në raste kur kemi përmirësim të kushteve dhe zgjerim të impiantit

²⁰⁴ Vlerë e marr nga dokumentat publike të tenderimit referuar Bashkia e Kavajës

²⁰⁵ Vlerë e përafërt duke e krahasuar me model të njehta në raste kur kemi përmirësim të kushteve dhe zgjerim të impiantit

	Ligji 111/2012													
<p><i>Reduktimi i shkarkimeve të drejtpërdrejta të patrajtuar nga derdhjet e kanalizimeve me anë të devijimit në sistemet e reja të kolektorëve.</i></p> <p>AKUM/MIE /Bashkitë</p> <p>Disa prej investimeve:²⁰⁶</p> <p>1. "Ndërtimi i Kolektorit kryesor të ujrave të ndotura dhe I.T.U.P, në zonën turistike Gjiri i Lalzit, Durrës"</p> <p>2. Supervizion punimesh për objektin: Ndërtimi i Kolektorit kryesor të ujrave të ndotura dhe I.T.U.P, në</p>		<p>²⁰⁷1. 1,319,216,000 Lek</p> <p>2. 9,660,000 Lek</p> <p>3.354,445,000 Lek</p> <p>4.1,837,000 Lek</p> <p>5. 98,802,0000 Lek</p> <p>6. 1,785,0000 Lek</p>												

²⁰⁶ Investime të parashikuara në Strategjinë Kombëtare e Sektorit të Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve, 2020-2030

²⁰⁷ Investime të parashikuara në Strategjinë Kombëtare e Sektorit të Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve, 2020-2030

<p>zonën turistike Gjiri i Lalzit, Durrës.</p> <p>3. Ndërtim i rrjetit të ujësjellësit dhe KUZ në fshatin Luz, Kavajë"</p> <p>4. Supervizion punimesh per objektin:"Ndërtim i rrjetit të ujësjellësit dhe KUZ në fshatin Luz, Kavajë"</p> <p>5. Sistemimi i kanalizimeve te ujrave te ndotura te zones turistike Hamallaj, faza I"</p> <p>Njesia administrative Sukth, Bashkia Durres</p> <p>6. Supervizion punimesh per objektin:"Sistemimi i kanalizimeve te ujrave te ndotura te zones turistike Hamallaj, faza e I"</p> <p>Njesia administrative Sukth, Bashkia Durres</p>											
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

<p><i>Heqja/pastrimi i vendgrumbullimeve ilegale të mbetjeve të ngurta</i> AKUM/MTM /Bashkitë</p>		<p>Bashkia Durrës ka evidentuar 4 venddepozitime që nuk plotësojnë kriteret Vlera totale e ndërhyrjes për bashkinë Durrës është 81,525,723 Lek</p> <p>Bashkia Tirane ka evidentuar 19 venddepozitime që nuk plotësojnë kriteret Vlera totale e ndërhyrjes për bashkinë Tiranë është 47,911,441 Lek</p> <p>Bashkia Vorë ka evidentuar 1 venddepozitim që nuk plotëson kriteret Vlera totale e ndërhyrjes për bashkinë Vorë është 8,536,988 Lek</p> <p>Bashkia Kavajë ka evidentuar 2 venddepozitim që nuk plotëson kriteret dhe 1 për largim. Vlera totale e ndërhyrjes për bashkinë Kavajë është 6,261,153 Lek</p>									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		Bashkia Rogozhinë ka evidentuar 6 venddepozitim që nuk plotëson kriteret. Vlera totale e ndërhyrjes për bashkinë Rrogozhinë është 17,477,472 Lek												
<i>Lejimi i kalimit të faunës ujore në trupin e modifikuar me strukturë të panatyrshme të shtratit të tij duke modifikuar pragjet aktuale.</i> AMBU/MIE /Bashkitë	Direktiva për Habitatet (92/43/EEC) Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (85/337/EEC) BE 2000/60/EC Ligji 111/2012 Ligji 10 431 datë 9.6.2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”	1 prag i modifikuar Çmim per një prag (prishje dhe rindertim): 10,000 lek Parashikohet 9,000,000.00 LEK												
<i>Zëvendësimi i argjinaturës mbrojtëse të dëmtuar me një argjinaturë të re (ku ato mund të jenë në përputhje me masat/masat e bazuara në natyrën e ZBN).</i>	Direktiva për Habitatet (92/43/EEC) Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (85/337/EEC) BE	Gërmim dhe dhe transport per 1 m3 – 400 lek 1m/l =400*30=12000 lek/ml (30m3/l) Parashikohet 36,000,000 Lek												

AMBU/MIE /Bashkitë	2000/60/EC Ligji 111/2012 Ligji 10 431 datë 9.6.2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”														
<i>Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e sistemit të ujitjes e kullimit së tokave bujqësore.</i> MBZhR/Bashkitë	Politika e Përbashkët Bujqësore e BE-së Ligji 10 431 datë 9.6.2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”	10 milion euro													
Totalet e kostove dhe fondeve															

B - Masa BMRV3514-02 & SMRV3514-01 & SMRV3514-02 & SMRV3514-03 Ministria përkatëse, Autoriteti Zbatues ose Operatori	Direktiva ose Instrumenti përkatës	Kostot kapitale ose të instalimit	Shpenzimet e operimit dhe mirëmbajtjes	Shpenzimet e Administrimit	Kostot e Burimeve	Kostot e tjera	Σ e Kostot€M	Burimet e Fondeve	Grant ose hua e jashtme	Buxheti qendror ose i agjencisë	Buxheti i Komunës	Financuar nga Operatori	Tarifat ose Taksat Shtetërore të Ujit	Fonde të tjera	Σ e fondeve €M
<i>Zbatim i kufizimeve për reduktimin e ngarkesës të ndotjes nga plehëruesit kimik, pesticidet në tokat bujqësore.</i> MBZhR/Bashkitë	Politika e Përbashkët Bujqësore e BE-së Ligji 10 431 datë 9.6.2011 “Për	0.1 milion euro													

	Mbrojtjen e Mjedisit"																
<i>Përmirësimi i politikave per formalizimin dhe incentivimin e përdoruesve aktual të ujit.</i> AMBU/IKMT/AKM/ ShGjSh/Bashkite	Ligji 111/2012 Ligji 10 431 datë 9.6.2011 "Për Mbrojtjen e Mjedisit"	0.1 milion euro															
<i>Rehabilitimi i trupave ujqorë, kontroll i sedimenteve duke aplikuar qasjen ZBN (zgjedhjet e bazuara ne natyre), për të arritur objektivat mjedisore.</i> AMBU/MIE	Ligji 111/2012 Ligji 10 431 datë 9.6.2011 "Për Mbrojtjen e Mjedisit"	0.2 milion euro															
Totalet e kostove dhe fondeve																	

C - Masa SMRV3514-04 Ministria përkatëse, Autoriteti Zbatues ose Operatori	Direktiva ose Instrumenti përkatës	Kostot kapitale ose të instalimit	Shpenzimet e operimit dhe mirëmbajtjes	Shpenzimet e Administrimit	Kostot e Burimeve	Kostot e tjera	Σ e Kostot€M	Burimet e Fondeve	Grant ose hua e jashtme	Buxheti qendror ose i agjencisë	Buxheti i Komunës	Financuar nga Operatori	Tarifat ose Taksat Shtetërore të Ujit	Fonde të tjera	Σ e fondeve €M
<i>Përmirësimi i prurjes mjedisore në përroin e Murdharit.</i> <i>Lejoni që një sasi e caktuar uji të shkarkohet nga përroi i Murdharit gjatë periudhës së thatë të verës, për të ruajtur hyrjen e ujit në trupin</i>	Direktiva për Habitatet (92/43/EEC) Direktiva për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (85/337/EEC) BE 2000/60/EC	0.1 milion euro													

<i>ujor.</i> AMBU/ Subjektet/ AKM/MIE	Ligji 111/2012													
<i>Përgatitja e një studimi për trupat ujqorë të kërcënuar nga ndryshimet e prurjeve</i> AMBU/IGJEO	Ligji 111/2012	0.1 milion euro												
<i>Zbatimi i praktikave më të mira mjedisore në lidhje me praktikat bujqësore (të reja)</i> MBZhr/Bashkitë	Politika e Përbashkët Bujqësore e BE-së Ligji 10 431 datë 9.6.2011 "Për Mbrojtjen e Mjedisit"	0.3 milion euro												
<i>Përmirësimi / shtim kapaciteti i impianteve të trajtimin të ujërave të ndotura urbane</i> 1. <i>ITUN Kavajë</i> 2. <i>ITUN Durrës</i> 3. <i>ITUN Gjri i Lalzit</i> AKUM AMBU	EU 91/271/EECU Ujërat e ndotura urbane BE 2000/60/EC Ligji 111/2012	ITUN Durrës ²⁰⁸ :1,000,000,000 Lek ITUN Kavaja ²⁰⁹ : 153,589,733,000 Lek ITUN Lalëz ²¹⁰ :1,000,000,000 Lek												

²⁰⁸ Vlerë e përafërt duke e krahasuar me model të njehta në raste kur kemi përmirësim të kushteve dhe zgjerim të impiantit

²⁰⁹ Vlerë e marr nga dokumentat publike të tenderimit referuar Bashkia e Kavajës

²¹⁰ Vlerë e përafërt duke e krahasuar me model të njehta në raste kur kemi përmirësim të kushteve dhe zgjerim të impiantit

<i>Përcaktimi i zonave mbrojtëse (në pus-shpime dhe vendburime të UN) e lidhur me kontrollin e zhvillimit urban</i> ShGjSh AMBU BAshkitë		242,000,000 Lek													
<i>Reduktimi dhe përmirësimi i praktikave bujqësore në përdorimin e plehrave dhe pesticideve</i> MBZhR AMBU	Politika e Përbashkët Bujqësore e BE-së Ligji 10 431 datë 9.6.2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”	242,000,000 Lek													
<i>Hetimi / mbyllja e vendeve të kontaminuara</i> MTM AMBU		242,000,000 Lek													
<i>Kontroll mbi lejet e dhëna dhe identifikimi i çdo vendburimi</i> AMBU MTM		24,200,000 LEK													

Përmirësimi dhe Ndërtimi i gropave septike dhe kanalizimeve. AKUM AMBU		²¹¹ 1. 1,319,216,000 Lek													
		2. 9,660,000 Lek													
		3.354,445,000 Lek													
		4.1,837,000 Lek													
		5. 98,802,0000 Lek													
		6. 1,785,0000 Lek													
Totalet e kostove dhe fondeve															
Totali i të gjitha kostove dhe fondeve		159,378,410,765 LEK													

²¹¹ Investime të parashikuara në Strategjinë Kombëtare e Sektorit të Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve, 2020-2030

14 Shtojca Teknike

14.1 Dokumentacioni

Shtojcat Teknike të Raportit Përfundimtar të Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor janë të siguruara me dokumente të ndryshme. Çdo Kapitull i këtij Raporti ka një Fushë Teknike Specifike të cilës i korrespondon. Nëse nuk ka nevojë për të dhëna ose metodologji mbështetëse, Shtojca Teknike mund të lihet bosh qëllimisht.

14.2 Hartat

Të gjitha hartat e përfshira në këtë Raport janë të disponueshme si dokumente të veçanta në format PDF, së bashku me numrin përkatës të Hartës, p.sh. Harta 4-1 Shpërndarja e Reshjeve, Lumenjtë Kryesorë dhe Rrjetet Hidrometrike të Basenit Ujor të Erzenit. Zakonisht këto harta ofrohen në përmasa A4 ose A3.

Gjithashtu, janë përfshirë tre harta digjitale të rëndësishme në shkallë të vogël A1 (1:100.000 ose 1:150.000) në shkallën e Rajonit të Basenit Ujor, që mbulon basenin ujor të Erzenit. Këto lehtësojnë inspektimin nga afër të trupave ujorë të përcaktuar dhe veçoritë përkatëse.

14.3 Lista e Shtojcave, dokumente mbështetëse.

Lista përkatëse e Shtojcave dhe Pozicioneve është si vijon:

Shtojcat

Shtojca I Hidrologjia

Shtojca II GIS

Shtojca III Grupi i të Dhënave

Shtojca IV Presioni

Shtojca V Hidro-biologjia

Shtojca VI Hidromorfologjia

Shtojca VII Ujërat Nëntokësore

Shtojca VIII Zonat e Mbrojtura

Shtojca IX Monitorimi

Shtojca X Analiza Ekonomike

Shtojca XI Programi i Masave

Shtojca XII Trajnimi dhe Konsultimi Publik

Shtojca XIII Të dhëna për AMBU-n

Shtojca XIV Përmbledhja e Strategjive dhe Planeve Plotësuese

Dokumente mbështetëse.